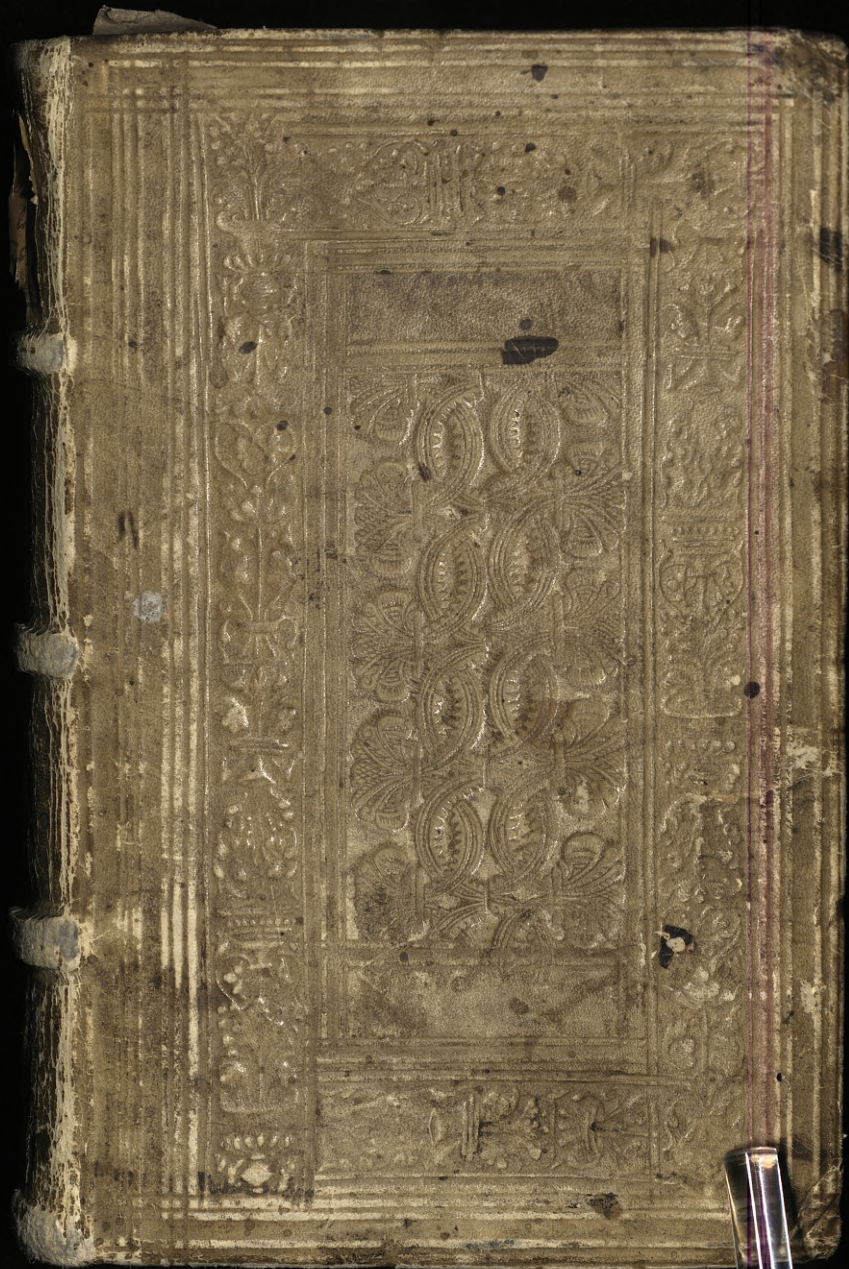

Te semper maneat seruante Ecclesia Christe,
Infantibus ipsi nos tua dextra tegat,
Tres uelut in flamma pueros Babilonide toruas.
Rep ubi praesentem te uidet esse Deum.

LVCRETIVS lib. VIII.

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant
Omnia nos itidem depascier aurea tecta,
Aurea, perpetua semper dignissima Vita.

Inhalt:

- 1) Beza Confessio christianae fidei. 1563.
- 2) Catechesis ... elicta in teilem litte.
legens et accommodata ad usum
scholarum 1571.

ruas.
m.
11.

libant
Hefa,
pita.

33.
te.
s. m.

ran do. foriles solertia
minit.

lum dei audimus
um sentimus
dum credimus. testimur
entiam credimus
onam non dissolvimus

Naturam non confundimus
Idolatriam fugimus

Iustus ut palma florebit.

Bibliothek

der

St. Johanniskirche

LISSA i. P.

• S. Philippus Melancthon propria manu
scripsit haec Verba in libellum S. Maonis
Anno 1560 die 7 Aprilis cum po-
stea mortetur des eiusdem mensis 19
Verum corpus & uenis sanguis Christi
exhibetur in pane & poculo. Qua-
estio iam orta ē, Quomodo Christus
sit esse corporaliter in sacramento,
cum idem corpus non possit esse
in diuersis locis. Quia Christus
dixit se affuturum & uenit adest
sacramento & corporaliter. Nec
quaerenda ē ratio, Verbum ita sonat
Ergo necesse ē ita fieri. Quod uo-
ro ad corpus attinet, Christus quan-
do uult adest. Quare iam ē alia ratio
sui corporis & nostri. ut ubiquitate non
ē disputandum in hac controversia. Nec
scholastici dicunt de hac ubiquitate, sed uen-
io simpliciter suam de corporali praesentia
C. haec ita neq. corpus neq. sanguis totus,
sed ē communis salutamentis. C. Et sunt haec
corpus & humanitas in C. inseparabiliter. Ergo
Christus & sanguis, cuiusq. adiones istae
sunt, in his haec Verba. Ego uobis sum &

CONFESSIO
CHRISTIANAE FI-

DEL, ET EIVSDEM

collatio cum papisticis
Hæresibus.

PER THEODORVM

Bezam Vezelium.

No. 182

Bibliothek

der

St. Johanniskirche

LISSA i. P.

Excudebat Nicolaus Barbirius
& Thomas Courteau.

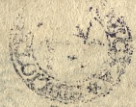
M. D. LXIII.

CONFESSIO

CHRISTIANAE FIDELITATIS

DEI ET ECCLESIAE

THOMAS HOBBS

14095

Excusatio

in

M.

c
n
v
re
m
co
ne
fi
au
Co

THEODORVS BE-³

ZA VEZELIVS MELIORI
Volmario Rufo, præceptori & parenti
plurimum obseruando, Gratiam & pa-
cem à Domino.

Quoties antea actæ vitæ
meæ recordor, recor-
dor autem sæpissime si-
cut par est, toties ne-
cesse est vt innumerabilia tua in
me beneficia mihi in mentem
veniant, pro quibus quum pa-
rem tibi gratiam referre nullo
modo possim, habere tamen
constitui, sicut gratum homi-
nem decet & acceptorum bene-
ficioꝝ memorem. Quoniam
autem hunc libellum placuit
Confessionem vocare, volui cū

a.ii.

fidei meæ professione coniungere superioris ætatis meæ narrationem, & quidē ab ipso, quod aiunt, quo exordiri. Patieris enim me, vt spero, in istis repetendis, quasi repuerascere, quorum narrationem nec tibi iniucundam nec mihi inutilem fore confido. Anno Domini 1519. die 24. Iunii, Ioh. Baptistæ natalibus sacro, Vezeliis, vetusto Heduarum oppido, placuit Deo Opt. Maximo vt mundi lucem primū aspicerem, P. a Beza eius oppidi præfecto & Maria Burdelontia, utroque, Dei gratia, genere nobili, (vtinam verò potius veri Deicognitione imbuto) & integræ famæ parente natus, & in paterna domo tenerrimè educatus

tus. Erat mihi per id tempus patrius Nicolaus à Beza in senatum Parisiensem allectus, cælebs quidem ille, sed qui fratris sui id est mei parentis filios ita charos haberet, ut omnes statim domum suam cuperet translatos, & in iis honestissimè educandis nec sumptibus ullis nec diligentia parceret. Is quum forte Lutetia ad suos venisset, singulari quodam mei adhuc infantis amore captus, Deo iam tū saluti meæ prospiciēte, non destitit donec a patre impetraret ut me quamvis adhuc à nutricis vberibus pendentem, Lutetiam abduci sineret. Id verò, ut sæpe audire memini, ægerrimè quidem tulit mater, quasi venturi mali præscia, sed

tamen mariti imperio obsecuta,
Lutetiam vsque me recens abla-
ctatum perduxit. Inde domum
reuerſa, non ità multo poſt alte-
rum femur ex equi lapſu confre-
git, & ipſa ſuis manib⁹ reſtituit.
Erat enim, vt accepi, ad phyſio-
logiæ ſtudium pro ſcœminarum
captu, quodam impetu naturæ
propenſa, ideoque ſeſe in iſtiuf-
modi rebus ab infantia exercue-
rat, & libentiſſime ſolebat non
ſine quapiam dexteritate paupe-
res variis eiufmodi ſubſidiis ſu-
bleuare, adeo quidem vt quaſi
communis quædam illorum pa-
rens ab omnibus diligeretur, &
quod ad me attinet, id quoque
inter ſingularia Dei beneficia
numerem, quod me ex illa mu-
licre

liere nasci voluerit. Sed, vt ad rem redeam, paulo post ardente febre correpta, é viuis excessit, magna cum familiæ nostræ iactura, annos nata circiter 32, septem relictis superstitibus liberis, nempe fœminis quatuor, maribus tribus, quorum ego minimus natus, tertium annum nondum impleueram. Ego interea Lutetiæ quanuis summa cura educarer, tamen moriebar potius quàm viuebam, perpetuis languoribus ita prostratus, vt vix ante quinquennium e cunis prope rem. Et vix dum emergeram, quum ex pedissequi cuiusdam, qui cum puellus lusitabam, non animaduersa contagione, porri-
go me miserum corripit: malum

suapte natura peruicax, sed tum
valde acerbum, quòd imperitia
medicorum, quanuis in vrbe ce-
leberrima, eiusmodi tum esset, vt
non nisi validissimis atque adeo
crudelissimis medicamentis ad
abigendum id malum vteretur.
Itaque horret animus meminif-
se quantos eo tempore crucia-
tus, miserante patruo & frustra
omnia experiente, sustinuerim.
Et placet hic quoque singulare
exemplum diuinæ in me bene-
uolentiæ commemorare. Quum
Chirurgus qui me sanandum su-
sceperat, soleret domū nostram
ventitare, nec omnino pati pos-
set patruus vt absente se vel digi-
tum mihi admoueret, (adeo ille
me tenerè & ardentè diligebat,) non

EPISTOLA.

non potuit vir humanissimus
tantorum dolorum diutius esse
spectator. Itaque ^{cap. 13/2} cubiculario
suo mandauit vt quotidie me v-
nà cum cognato quodam meo
quem mecum aiebat, quique eo-
dem malo fuerat correptus, ad
Chirurgum deduceret, cuius ne
conspectum quidem ipse posset
sustinere. Habitabat patruus in
ea vrbs parte quam appellant,
Vniuersitatem: Chirurgus autē
non procul arce regia quam Lu-
param vocant, medio interiecto
ponte qui à molitoribus deno-
minatur. Erat igitur pons ille tra-
iiciendus nobis ad quotidianos
cruciat⁹, illi præsertim ætati in-
tolerabiles, properantibus, pro-
sequeute quidem famulo, sed, vt

serui sæpe solent, non satis diligenter nos obseruante. Hic vero memini, & animus horret meminisse, meum illum cognatum, qui iam tum militare ingenium totus spirabat, sæpenumero me cohortatum vt in subiectum flumen insilientes tantis doloribus nos semel eximeremus. Ego vt natura timidior, primùm quidē exhorrescere, sed tamen postea vi dolorum cogente, & illo vehementer vrgēte, polliceor me subsequuturum. Iam igitur hoc vnum supererat vt nos miseros perderet Satan, quum Dominus nostri misertus effecit vt nobis forte rediense Curia patruus nihil eiusmodi suspicans occurreret, & valde procul sequentem
seruum

feruum animaduertens, domum
nos reduci & Chirurgum deinceps
ad nos potius accedere iuberet.
Ità me igitur Dominus iam tum
mirabiliter velut ex ipsius
Satanae faucibus liberauit,
& quum ab eo morbo essem sanatus,
patruo in animum iniecit ¶ O.
vt me domi per pædagogum doceret
literarum figuras dignoscere,
& syllabas coniungere, ità fauente
& propitio Deo, vt iam tum
omnino decerneret patruus
me totum literarum studiis
consecrare. Hic vero rursus
idem Deus insigni & inexpectato
prorsus modo me conserua-
uit. Quum enim in ea vrbe habitarem
quæ iam pridem habitata est
pro gymnasio totius orbis ter-

rarum florentissimo; factum est
vt contrà omnium nostrorum
consilium, & impetu potius quo
dam quàm iudicio, Aureliam ad
te, mi obseruande præceptor,
mitterer qui tum ludum illic se-
lectis quibusdam instituendis
adolescentibus aperueras. Eras
autem ipse patruo meo penitus
ignotus, sed singulari Dei proui-
dentia acciderat, vt tum forte a-
pud illum cœnaret quidam ex
nostris cognatis, Ciuis Aurelien-
sis, & regii maioris consilii Sena-
tor. Is vbi me conspexisset & fi-
lium mihi prorsus æqualem se
habere dixisset apud Volmariū
quendam, hominem in græca
etiam lingua, quod tunc planè
nouum erat, eruditissimum, &
in

in iuventute instituenda miræ
cuiusdam dexteritatis, Nicolai
Beraldi & P. Stellæ doctissimo-
rum hominum iudicio: illico pa-
truus, Deo proculdubio id illi
inspirante, non modo omen ac-
cepit, sed sanctè etiam promisit
fore vt mox Aureliam me able-
garet, rogauitque vt me filio suo
fodalem adiungi pateretur. Ità
igitur factum vt ad te perueni-
rem anno Domini 1528, Nonis
Decembris, quē diem ego non
aliter quàm alterum natalem
meritò soleo celebrare. Fuit e-
nim iste mihi profecto omnium
bonorum principium quæ ab
eo tempore percepi, & deinceps
in futura vita me percepturum
confido. Nam ab eo tempore

*Bona (p)ri seg-
mentum*

EPISTOLA.

quum me penitus puerum domum tuam vnà cum magnæ spei discipulis iam prouectioribus instituendum accepisses, quem laborem non vltro in me formâdo subiisti? quas molestias in me docendo non pertulisti, Aureliæ primùm, deinde Biturigibus, quum in eam urbem Regina Nauarræ te honesto stipendio ad Græcas literas profitendas euocasset? denique quid non tentasti, ne mihi vlla in parte videre defuisse? Hoc enim verè possum affirmare, nullum esse nobilem vel Græcum vel Latinū scriptorem quem ego intrâ septennium quo apud te vixi non degustarim, nullā ex liberalioribus illis disciplinis, ne Iuris prudentia
quidem

quidem excepta, cuius saltem
elementa te præceptore non di-
dicerim. Volebas enim paucos
quidem discipulos habere, sed
quos omnes ita institutos dimit-
teres, ut infinitæ cuiusdam dili-
gentiæ tuæ tot domesticos te-
stes haberes. Neque verò hæc
expectatio te fefellit, quum hoc
tibi quod paucissimis aliis con-
tiggerit, ut ex schola tua vix quen-
quam meminisse possim præter
me vnum discessisse, qui non ad
insignem eruditionem peruene-
rit. Sed hoc est omnium benefi-
ciorum quæ à te accepi longè
maximum, quod veræ pietatis
cognitione ex Dei verbo tanquã
limpidissimo fonte petita tu me
ita imbuiisti, ut nisi te non dico

pro præceptore, sed pro parente
colam & obseruem, omnium ho
minum sim maxime ingratus &
inhumanus. Iam vero quum te
focer ex Gallia in Germaniam
retraheret, ^{ut si neq. lib. l.} quem non mouistis
lapidem tu & suauissima vxor
tua, vt mihi per patrem liceret
in Germaniam vos prosequi? Ità
enim ab vtroque vestrum dilige
bar, & ego vicissim ità vos obser
uabam, vt non nisi perinuiti me
relinqueretis, & ego non sine
summo mœrore à vobis auelli
possem. Itaque hæserunt mihi
semper & adhuc hærent in ani
mo Calendæ Maiæ quo die
quum à vobis auellerer, & tu qui
dem Lugdunum, ego Aureliam
versus ex patris imperio discede
rem,

rem, memini ac semper memine
ro nullum vnquam diem mihi
tristiores & luctuosiores illu-
xisse. Aureliam igitur triduo
post quum iam ageretur annus
Domini 1535, perueni, vt Iuri Ci-
uili operam nauarem. Ibi verò
quum ab illo studio quod & bar-
barè & sine methodo illic trade-
batur nescio quo modo abhor-
rerem, ita sum illud amplexus,
vt tamen multò maiorem tem-
poris partem in politioribus lite-
ris, & vtriusque linguæ scripto-
ribus legendis consumerem. De
lectabar autem Poëtices studio
mirum in modum, ad quam na-
turæ quodam impetu trahi me
sentiebam: quæ res effecit vt e-
ius academix doctissimos quos

que mihi coniunctissimos habere
rem, qui nunc omnes in Gallia
amplissimis honoribus fruun-
tur, tum verò me suo exem-
plo ad politiorum literarum
studia cum Iure Ciuili coniun-
genda & poeticos lusus, miri-
ficè incendebant. Hic igitur
à me intrà annum ætatis vice-
simum perscripta ferè sunt om-
nia illa Poemata quæ aliquot
post annis edidi & nomini tuo
inscripsi, in quibus etsi non-
nulla sunt paulò licentiosius,
ad Catulli videlicet & Naso-
nis imitationem, scripta, ta-
men minimè tum verebar, ac
ne nunc quidem vereor ne qui
me tum nouerunt qualis fue-
rim, mores meos ex fictis il-
lis

lis lufibus æstiment. Sed de
hac re postea. Aureliæ igitur
itâ vixi cum honestissimis &
doctissimis hominibus tantif-
per dum ad Licentiæ, quam
vocant, gradum promouerer,
quod quidem factum memini
anno Domini 1539, 11. Cal. Au-
gusti, quum annum ætatis vice-
simum essem ingressus. Inde
Lutetiam venio, mortuo qui-
dem ante septennium meo il-
lo patruo ac Meccenate, sed
altero adhuc superstite, Ab-
bate Frigidi montano, qui me
nihilominus quàm alter ille
diligebat. Sed, Deus bone,
quanti nostra interest, vt non
tantum diuites & fidos, verum-
etiam verè pios ac religiosos
b.ii.

amicos habeamus? Nam profecto nihil propius factum est quam ut ii me perderent qui mihi maximè prodesse volebant. Ecce enim, quum Lutetiam venissem, primùm omnium multos præfertim ex Senatu, partim cognatos & affines, partim nostræ familiæ veteres amicos inuenio, & eos quidem valde mihi priuatim beneuolos, quod nescio quam spem de me, ex quorundam opinione, concepissent. Huc accedebat quod duobus pinguibus & opimis beneficiis me alioqui macrum adolescentem, & præterea, quod verè testor, istarum rerum prorsus ignarum & absentem onerarāt, quorum vectigalia aureos coronatos

tos annuos plus minus septin-
gentos æquabant:& patruus ille
meus, cuius Abbatia non minus
quàm quinque coronatorum
millibus annuis æstimabatur, cer-
tum me sibi succefforem animo
designabat: frater denique meus
natu maximus, homo iam tum
deploratæ valetudinis, alia ite-
rum aliquot sacerdotia mihi de-
stinabat. Denique infinitas mihi
tendiculas circumquaque à Sa-
tana obiectas comperio. Ego ve-
rò hic ingenuè, vt par est, fate-
bor quod res est. Omnino decre-
ueram antea simulatque mei iu-
ris essem, & nonnullæ mihi fa-
cultates non deessent, ad te di-
scedere, & puræ conscientiæ li-
bertatem cæteris rebus omni-

bus anteferre, & sapissimè à Deo cū præcibus & lachrymis postularã, vt me huius voti reum exaudirer. Sed quum mihi & iuueni, & a meis, otio, pecunia, rebus denique omnibus potius quàm consilio abundanti, Satanas omnia illa impedimenta de repente obiecisset, fateor me inani illarum rerum splendore & vanis blanditiis ità fuisse pellectū, vt me totū huc & illuc abripi facile paterer. Quid hîc verò cōmemorē infinita pericula in quæ ipse me sciens ac prudens conieci? quoties & domi & foris, corpore & animo sum periclitatus? Sed quū mihi non possit nō esse multis de causis acerbissima omnium illorum temporum recordatio, facit

facit è contrario singularis & incredibilis in me Dei Opt. Max. beneuolentia vt vicissim quoties illorum recordor, toties incredibili quadam voluptate perfundar, quum in me ipso agnosco clarissima ac maximè perspicua eius paternæ sollicitudinis exēpla, qua sese optimus ille pater electos suos profecuturū promisit. Is enim me quāuis extraviā spōte à me ipso abreptū, nunquā tamen itā passus est errare, quin sapiissimè ingemiscerem, & meū illud votum de Papismo penitus tandem repudiando, retinerem. Effecit denique vt itā vitam instituerem, vt singulari quodam ipsius beneficio, quū neutrū merer, nec pietate postremus inter

b.iiii.

pios, nec bonarum artium prorsus rudis inter eruditos haberer. Quumque mihi præter illa impedimenta quæ antè commemoravi, triplicem laqueum Satanas circumdedit, nempe voluptatum illecebras quæ sunt in ea civitate maximæ: gloriolæ dulcedinem, quam ego non parvam, ex meorum præsertim Epigrammatum editione, ipsius quoque M. Antonii Flaminii doctissimi poetæ, & quidem Itali, iudicio eram consequutus: spem denique maximorum honorum mihi propositam, ad quos ex ipsis aulicis proceribus aliquot me vocabant, incitabant amici, pater & patruus hortari non desinebant: voluit Deus Opt. Max.

vt

vt miser ego, & qui sciens ac prudens in hanc viam tam periculosam eram ingressus, tandem ex his quoque periculis euaderem. Primùm enim, ne à turpibus illis desideriiis superarer, uxorem mihi despondi, sed clàm, id tamen fateor, & vno tantum & altero ex piis amicis conscio, partim ne cæteros offenderem, partim, quod adhuc non fatis possem à scelerata illa pecunia quã ex sacerdotiis, de quibus antè dixi, percipiebam, vt impurus canis abvincto corio absterreri. Ad-dita tamen est sponsalibus expressa promissio fore vt illam primo quidem tempore, reiectis impedimentis omnibus, in Ecclesiam Dei abducerẽ: & palàm

cum ea matrimonium confirma-
rem: atque etiam interea nullo
ex sacris illis Papisticis ordini-
bus initiarer, quod vtrunque
postea sanctè prestiti. Glorio-
sam autem illam & propositos
honores vt pertinaciter reiice-
rem idem clementissimus pater
effecit, amicis non modo miran-
tibus, sed etiam reprehendenti-
bus plerisque, & nouum philo-
sophum per iocum appellanti-
bus. Ego tum interea semper in-
luto hære, instantibus meis vt
tandem certum aliquod vitæ ge-
nus amplecterer, & patruo mihi
omnia deferente, adeo vt, quum
vna ex parte me premeret con-
scientia, & coniux de promisso
appellaret: ex altera verò perso-
natus

natus Satan mihi placidissimo
vultu blandiretur, & ex patris
morte auctiores mihi redditus
essent facti: quasi omnis confi-
lii inops inter istas animi curas
iacerem. Hic verò quàm mirabi-
liter mei misertus sit Dominus
libētissimè cōmemorabo. Ecce
enim grauissimum morbum mi-
hi infligit, adeò vt penè de vita
desperarem. Hic ego miser quid
facerem, quum nihil mihi præ-
ter horrendum iusti Dei iudiciū
ob oculos obuersaretur? Quid
multa? post infinitos & corporis
& animi cruciatus, Dominus
fugitiui sui mancipii misertus
itā me consolatus est, vt de
venia mihi concessa nihil dubi-
tarem. Me ipsum igitur cum la-

chrymis deestor, veniam peto,
votum renouo de vero ipsius cul-
tu apertè amplectendo, denique
totum illi meipsum confecro.
Ità factum vt mortis imago mi-
hi ferio proposita, veræ vitæ de-
siderum in me sopitum ac sepul-
tum excitaret: & morbus iste ve-
ræ sanitatis mihi principium ef-
fet: adeo mirabilis est Dominus
in suis vna eadēque opera si-
mul & deiiciendis & erigendis,
vulnerandis & sanandis. Simul-
atque igitur licuit lectum relin-
quere, abruptis omnibus vincu-
lis, sarcinulis cōpositis, patriā,
parentes, amicos semel defero,
vt Christum sequar, méque vnā
cum mea coniuge Geneuam in
exilium voluntarium recipio.
Itaque

Itaque anno Domini 1548. 9.
Cal. Nouembris in eam urbem
relieta Aegypto ingressus, inue-
ni quod ne suspicari quidem an-
teà potuerā, quanuis eam ciuita-
tem iam pridē audiuissem à piis
quibusque hominibus maximè
commēdari: ibique domicilium
posui. Porro quum de vitæ gene-
re cogitarem, & te, mi pater, Tu-
bingæ inuisissem, ecce me nihil
tale expectantem Lausanensis
academia ad Græcas literas ibi
profitendas vocat, cuius iudi-
cium quum amplexus esset am-
plissimus Senatus Bernensis, ne-
cesse mihi fuit Christum vocan-
tem sequi. Lausanam igitur an-
no insequenti veni, ubi ita me,
Dei gratia, vixisse puto cum do-
ctissimis

Atissimis & optimis viris colle-
 gis meis, vt nulli bono viro di-
 splicuerim. Inde verò tandem,
 id est post annum decimum, par-
 tim quòd meipsum cuperem
 Theologiæ totum consecrare,
 partim alias ob causas quas ni-
 hil hîc attinet commemorare,
 bona cum Senatus venia, in hanc
 urbem iterum tanquam in pla-
 cidissimum portum rediî, vbi
 me non tam mea voluntas addu-
 xit, quàm maximorû virorum iu-
 dicium huc adegit vt sacri mini-
sterii munus subirem, cui qui-
 dem longè maximo oneri susti-
 nendo vtinam mihi Dominus
 tantas vires suppeditet vt cum
 nonnulla Ecclesiæ ædificatione
 eo defungi possim.

Habes

*Sequitur
 in fine*

Habes, mi pater, breuem totius
vitæ discipuli, imò verò filii tui à
te nimium intempestiuè auulsi,
narrationem, quam ego vel hãc
ob causam contexui quòd non
sine maximo fructu soleã tot di-
uinæ prouidentia ad me confer-
uandum exempla libenter intue-
ri, & te præ cæteris non dubitem
meis cōmodis non aliter quàm
meipsum affici solere. Hanc au-
tẽ fidei meæ cōfessionem Galli-
cè initio edideram vt patri meo
quem nonnullorum calumnia
à me tanquam impio & hæreti-
co abalienarant, satisfacerem, ac
illum etiam si possem, in extre-
ma senectute, Christo lucriface-
rem. Suadentibus autem postea
nonnullis vt illam in publicum

ederem, non magnopere sum reluctatus, & hoc quicquid est Latine expressi, si modò disertuli nonnulli patientur, ut Latinum appellem quod simplici potius, & incondito quodam dicendi genere explicare malui, quàm procul accersita & recondita quadam facundia exornare. Sūt tamē hæc eadē, fateor, à multis, hoc nostro præsertim sæculo, fœliciter declarata, & quidem in primis (dicam enim quod res est, ut crepet invidia) à magno illo Ioh. Caluino altero meo parente: qui & in sua Institutione copiosissimè, & in huius Ecclesiæ Catechismo breuissimè quidē sed accuratissimè omnia ista per tractauit, ex quibus etiam libris hæc

hæc à nobis profiteor desumpta. Sed nihil impedit quominus magno cum fructu in isto multorum ^{multorum} fastidio, eadem dapēs mutato tantum non nihil apparatus reponatur. Vtilissimum autem esse eorum studium arbitror qui breues & perspicuas harum controuersiarum summas conscribunt, vt qui ad sacrorum librorum lectionem accedunt, certa quædam capita velut numeratò habeant, ad quæ postea singula quæ legunt referre & accommodare possint. Denique futurum spero vt ex ipsa lectione nonnulli fateantur sese non nihil fructus ex hoc meo labore percepisse. Volui autē hoc quicquid est tuo nomini consecrare,

c.i.

partim quidem quòd æquissimū
sit vt eius agri quem tu primus se-
uisti fructum percipias, cuius-
modi quidem ex aruo non ad-
modum feraci colligi potest: par-
tim verò vt pro meis illis Epigrā-
matum libellis, quos à me ite-
rum edi volebas, hunc infinitis
partibus meliorem & sanctio-
rem accipias. Quod enim ad il-
los attinet, quis tandem eos vel
prius quàm ego ipse infelix illo-
rum auctor damnauit, vel magis
etiam hodie detestatur? Vtinam
igitur tandem perpetua obliuio-
ne sepeliantur, & mihi, quod spe-
ro, concedat Dominus vt quan-
doquidem quòd factum est in-
fectum fieri nequit, qui deinceps
nostra legent ab illis pluri-
mum

num diuersa, mihi de tanto in
me Dei beneficio potius gratu-
lari, quàm sua sponte culpam
adolescentiæ confitentem & de
precantē accusare malint. quod
vt libentius mihi concedant, pla-
cuit etiam Epigramma subiicere
vt quàm sanctæ nunc sint Musæ
nostræ re ipsa intelligant. Vale
Geneuæ, quarto Idus Martii,
anno Domini 1560.

RELIGIONIS NON

PAPISTICAE SED VE-

rè Euangelicæ pictura, per

Theodorum Bezam

Vezelium ex-

pressa.

* * *

Quanam age tam lacero vestita incedis
anctus?*Narrandi
et neque*RELIGIO, summi vera Patris sobo-
les.Cur vestis tam villis? opes contemno cadu-
cas.Quis liber hic? patris Lex veneranda
mei.Cur nudum pectus? decet hoc candoris a-
micam.

Cur innixa Cruci? Crux mihi grata quies.

Cur alata? homines doceo super astra vo-
lare.

Cur radians? mentis discutio tenebras.

Quid docet hoc frenum? mentis cohibere
furores.Cur tibi mors premitur? mors quia
mortis ego.

DE TRINITATE

CAPVT PRIMVM.

Articulus primus, Deum vnum esse.

Redimus vnam esse diuinam essentiam quam Deum appellamus, non eò tantum quia rerum naturalium contemplatio & aspectus nos id docet^a, sed multò magis quoniam Scriptura sacra nobis eius rei testis est^b.

^a Rom. 1. c. 20

*II. Vnum Deum tribus personis non di-
uidi, sed distingui.*

^b Den. 4. c. 30

Eph. 4. c. 6

Scriptura sacra perspicuè nos docet hanc diuinam essentiam in tres personas verè esse distinctam, nempe Patrem,^a Filium, ac Spiritum sanctum, quæ tres personæ sunt vnus Deus,^b æternus, infinitus, & in seipso perfectissimus. Suntque hæ personæ consubstanciales & coeternæ absque vlla proprietatum aut relationum confusione, itémque absque vlla inter se imparitate siue inæqualitate, sicut definiit Ecclesia ex Dei verbo contra Sabellium, Samosatenum, Arium, Nestorium, Marcionem, Eutychetem & reliquos eiusmodi hæ-

^a Matth. 28.

d. 19.

1. Ioh. 5. b. 7

^b Act. 17. f.

25

Den. 4. c. 12

b. iii.

reticos, quorum furores toto corde execramur.

III. De aeterna Dei prouidentia.

^a Nihil temerè^a & sine iustissimo Dei decreto accidit, tamer si Deus nullius omnino peccati sit author vel participes, Eius enim tum potentia, tum bonitas tanta est, adeoque comprehendi non potest, ut tum quoque quum Diabolum, vel prauos homines adhibet in opere aliquo perficiendo, quos postea meritò punit, ipse nihilominus bene iustèque sanctum suum opus efficiat^b.

^a
Eph. 1. 6. 11
Mat. 10. c.
20
Pro. 16. 4. 4

^b
Act. 2. 23
Et 4. 27.
Ro. 9. d. 19.
Et 20

DE DEO PATRE.

CAPVT II.

Articulus primus de persona Patris.

^a CRedimus in Deum Patrem, cuius persona nec Filius est, utpote quem ab æterno genuit, nec Spiritus sanctus, ut qui à Patre & Filio procedat^a.

^a
Ioh. 1. 1.
Et 17. 4. 5

II. Patrem esse creatorem & conseruatorem omnium rerum.

Is est qui quo tempore ei visum est omnia per æternum suum Filium Patri cooperantem

operantem è nihilo creauit,^a & ordine disposuit: quique etiam vi sua infinita & con-
Gen. 1.1.2.
Heb. 1.1.2.
1.1.3.
Iob 1.1.3.
 substantiali, id est Spiritu sancto, à Patre
 ac Filio procedente, omnia pro æterna sua
 prouidentia tractat & administrat.

III. De Angelis.

Credimus hunc ipsum condidisse non
 tantum hunc mundum aspectabilem, id est
 cælum & terram & omnia in eis compre-
 hensa, sed etiam spiritus illos inuisibiles^a,
Colo. 1.1.16
 quorum vni, id est ii qui singulari condito-
 ris gratia freti in sua integritate perman-
 serunt, sunt beati ac felices Dei Angeli, id
 est nuncii ad conseruandos Electos^b: alteri
 verò, id est Diaboli, quum exciderint^c abs-
Heb. 1.1.14
Psc. 103.1.
21.1.34.1.
 que vlla spe recuperandæ salutis, idque sua
 ipforum malicia, adiudicati sunt damna-
 tionis æternæ quæ ipsos manet^d. Itaque Sa-
Iob. 8.1.44
d
 duæorum furores detestamur, qui negāt
2. Pe. 2.1.4
Luc 8.1.31
Mat. 23.1.41
 vlos esse Spiritus subsistentes^e: item Ma-
 nichæorum qui arbitrātur Diabolos à se-
41
 ipsis ortos, & natura, non autem naturæ
Act. 23.1.8
 corruptione, malos esse^f.

IIII. Opera Trinitatis inseparabilia.

Sic tribus personis, Patri, Filio, Spi-
 ritui sancto suas distinctas proprietates
 tribuimus, vt quod attinet ad prouiden-
 tiam, creationē, ac gubernationem mundi,
quæ nō se
parantur

cæteraque omnia ad essentiam ipsam Dei
pertinentia, nec Filium nec Spiritum san-
ctum à Patre separemus.

DE IESV CHRISTO

VNICO DEI FILIO.

CAPVT TERTIVM.

Primus articulus, de diuinitate Filii.

Credimus Iesum Christum, quatenus
est Deus^a, esse Filium Patris vnicum,
17. a. 5, & *αὐτόπα* genitum non factum, vnum Deum
14. b. 9, & cum Patre & Spiritu sancto, coæternum,
20. f. 28 Rom. 9. 5 consubstantialem, & omni ex parte Deo
Phil. 2. a. 6 Patri suo æqualem.

*I I. Filium ab æterno constitutum esse uni-
cum Mediatorem inter Deum & E-
lectos.*

Is vnus est^a quem Pater ab æterno natu-
ræ humanæ participem facere statuit, vt
1. Ti. 2. a. 5 per eum suos Electos conseruaret, idque
2. Ti. 1. c. 9
1. Petr. 1. d. eo modo qui sequitur.
20.

*III. Deus est perfectè iustus & perfectè
misericors.*

Deus summe ac perfectè iustus est^a, quod
Exo. 29. b. 5 quum ita sit, sequitur vt nullam iniquita-
Tf. 5. a. 5 tem prober aut inultram relinquat. Idem
2. Cor. 6. c. præterea summe ac perfectè misericors
14 est:

est^b: vnde sequituro omnia beneficia, quibus
humanum genus afficit, ex mera ipsius
gratia ac munificentia proficisci^f.

^b
Exo. 34. a. b.

III. *Deus est immutabilis.*

^c
Ro. 3. c. 21.
6. 11. d. 35.
Gal. 2. b. 8.
1. Cor. 4. b.

Deus in suis consiliis prorsus est immu-
tabilis, nec in iis falli aut impediri vllō mo-
do potest^a. Quo fit vt quicquid accidit, id⁷
ipse ab omni æternitate decreuerit^b. Id e-
nim iis consentaneū est, quæ superius di-
ximus de æterna ipsius prouidentia^c.

^a
Nu. 23. c. 19
Mal. 3. b. 6
^b

IV. *Secundas causas Dei consilio non
excludi.*

Ephes. 1. b. 1
Mat. 10. c.
29.

Neque verò hæc impediunt sed potius
stabilunt causas secundas & intermedias,
per quas omnia eueniūt. Deus enim quum
ab æterno quicquid singulis momentis e-
uenturum erat, decerneret^d: simul etiam
rationem ac viam decreuit per quam ita e-
uenire vellet: vsque eò vt etiam siquid in
causa secunda vitii reperiatur, nihil tamen
in æterno Dei consilio vitii aut culpæ insit.²⁸

^c
Supra arti-
culo tertio
primi capi-
tuli.

^d
1. Sa. 12. c. 11
1. Reg. 12. f.

²⁴
Ait. 2. d. 23
6. 4. f. 27.

VI. *Hominem ad declarandam Dei iu-
stitiam ac misericordiam creatum esse.*

Hominum alii beatam vitam ac salu-
tem, alii sempiternā mortem ac miseriam
consequētur, idque propter Dei gloriam,
vt pæssim literæ sacræ testantur. Itaque
quum neque fortuitò quicquam accadat,

^a neque Deus vnquam consiliū mutet, per-
^{Gen. 1. d. 26} spicuum est Deum non modò prēiudisse,
^{Psc. 3. b. 6} sed etiā ab æterno decreuisse genus homi-
^{Rom. 9. c. 23} num demonstrandæ suæ gloriæ causa crea-
^{Eph. 1. b. 5} re, ^a alios quidem gratis seruando permi-
^{Co. de in-} sericordiam ^b, alios verò iusto suo iudicio
^{ceps.} damnando ^c.

^c
^{Exo. 9. d. 16}
^{Rom. 9. c. 22}
^{1. Tim. 2.}
^{c. 26}

*VII. Qua de causa primum hominem o-
 portuerit purum creari.*

persuasio Vt Deus hoc consilium exequeretur,
 oportuit primum hominem purum &
 bonum creari. Nam præterquàm quòd
 Deus, qui summè bonus est, nihil nisi bo-
^a num potest efficere ^a, si homo Prauus &
^{Gen. 1. d. 31} malus conditus fuisset, videretur Deus nul-
lam habere potuisse satis iustam causam
eius improbitatis puniendæ, cuius ipse
 creator & effector fuisset.

*VIII. Oportuisse hominem puritate &
 integritate sua excidere.*

^a Præterea oportuit hominem ita creari
^{Rom. 11. d. 32} bonum ac purum, vt esset tamen mutabi-
 lis, & de isto integritatis gradu (sua qui-
 dem vnius culpa) decideret. Nisi enim pe-
 catum ità ingressum esset in mundum ^a,
 non haberet Deus tantum argumentum,
 neque ad demonstrandam suam misericor-
 diam in iis seruandis quos ad salutem desti-
 nauit:

auit: neque ad declarandam suam iusticiam, condemnandis iis quos meritis peccatis propter ipsorum peccata subicere decreuit^b.

I X. Hominem à Deo purum ac bonum crea-
tum esse.

^b
Ro. 9. d. 17.
Ge. 2. 22.

Itaque Dominus, eo tempore quo ipsi visum est æternum illud suum consilium exequi, creauit hominem, tum marem, tum feminam, ad imaginem similitudinemque suam, id est, iustitia veraque sanctitate præditum^a.

X. Quomodo sese primus homo cum vniuersa posteritate tum prima tum secunda Morti obnoxium fecerit.

^a
Gen. 1. d. 17.
heb. 7. d. 10.
Eph. 1. f. 24.

Homo verò quum eiusmodi creatus esset^b, Diabolo tamen sese suas sponte & nullo penitus cogente coniunxit per peccatum, ideoque se totamque suam progeniem & priori & posteriori Morti obnoxium reddidit, ac propterea etiam iis rebus omnibus quæ tum ad priorem tum ad posteriorem Mortem perducunt.

^b
Gen. 2. c. 17.
Rom. 5. b. 18

XI. Qua via ad priorem Mortē peruenitur.

Humorum corruptio & alia infinita incommoda ex Adami & Eue peccato quasi gentilitio & hæreditario quodam iure promanantia, vniuersum genus ho-

Vide Augustinum d. lib. 13. De ciuitate Dei, cap. 2. 12. 13. 14. Ro. 5. b. 12. Heb. 9. g. 27

minum priori morti (id est migrationi animæ ex corpore mox in cinerem vertendo) obnoxium efficiunt.

XII. Priorem Mortem sempiternam esse non posse.

Hæc prior Mors sempiterna esse non potest. Ità enim saltem corpus vel mortem æternam, id est sempiternos cruciatus, quibus dignum est, effugeret, vel à perpetua illa felicitàte, quæ donum Dei est, excluderetur. Quod si ita accideret, certè æternum illud Dei decretum de æterna misericordia iustitiæque sua demonstranda, irritum ac inane fieret.

XIII. Quæ via ad secundam Mortem deducit

Interior corruptio totius hominis, (totius, inquam, hominis ità vt ne particulam quidem eius excipiam,) quam peccatum Originis vocat, eum ab ipso conceptionis momento reum facit iræ Dei, ac proinde posterioris Mortis quæ est æterna^a. Et enim, vt rem in pauca conferam, ea corruptio nos ad omnem veri boni speciem inemptos, imò etiam ab omni vero bono auersos & peccati seruos efficit. Quapropter præclare sanè Augustinus cum Scriptura consentiens, Victa, inquit, vitio in quo cecidit

^a Gen. 6. b. 5

et 8. d. 21

Psc. 51. b. 7

Iob. 3. a. 5

Eph. 2. b. 5

Rom. 5. c. 14

cidit, voluntate, cœpit carere libertate natura^b. Item, homo libero arbitrio malè usus, & se, & illud perdidit^c. Item, laborant, inquit, homines inuenire in nostra voluntate quod nostrum sit & non ex Deo: & quomodo inueniri possit ignoro^d.

XIIII. Cuiusmodi arbitrii libertas homini post peccatum reliqua facta sit.

Interea tamen non inficiamur tantum lucis relictum esse hominibus, vt sint λογισ^a, neque spoliamus eos facultatibus naturalibus, vtpote quas non ademptas sed corruptas fuisse dicimus, veluti ratione, iudicio, voluntate, quasi facti sint stipites: imò ne liberum quidem arbitrium eis adimimus, si modo illud adiiciatur, omnia ista nihil aliud esse quàm tenebras & odium aduersus Deum: neque liberi arbitrii nomine intelligamus facultatem aliquam naturalem cogitadi, nolendi, facien- di vel bonum vel malum, sed potius voluntatem non coactam, quæ tamen nihil nisi malum neque veli^t neque possit^b. Bonum enim Scriptura longè aliter quàm humana ratio definit. Adeò est natura hominis non regenerati, id est non sanati, nec per gratiam instaurati, non modò vulnerata ac fauciata, sed penitus corrupta &

^b li. de perfectione iustitie.

^c Enchirido ad Lauren. Cap. 30.

^d Li. 2. de peccat. meritis ac remissione.

^a no.

^b Ro. 1. c. 20.

^c 21.

^d 18. 14. c.

^e 17. & 17. f.

^f 27.

^b

^a Ioh. 3. a. 6.

^b 8. c. 36.

^c Rom. 8. b. 7.

^d 7. c. 18.

^e 1. Cor. 1. b. 7.

^f 2. Cor. 3. b. 5.

^g phil. 2. b. 13.

*De perfe.
Iuliana.*

*d.
Iul. 3. ad
Bonifaciu.*

serua peccati, lubens ac voluntaria. Rectè igitur Augustinus ^c, Per libertatem, inquit, factum est, vt esset homo cum peccato, sed iam pœnalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem. Nec minus præclarè alibi testatur ^d, liberum arbitrium, ità vt est seruum peccati, non valere nisi ad peccandum, nempe quòd necessariò quidem sed tamen sponte peccet.

X V. Summa doctrina de peccato originis.

Itaque peccatum Originis est vniuersalis quædam labes ac corruptela totius humanæ naturæ, ab Adamo in omnes ipsius posteros propagata, quæque in iis tria peccatorû genera quasi fructus profundit. Horum prima species cõplectitur omnem interiorem motum ac conceptum in intelligentia vel affectibus, etiam si voluntas non consentiat. Vult enim Deus tota intelligentia, tota anima, totòque corde diligere nos autem antea ostendimus omnia hæc esse deprauata. Altera peccatorum species tum incidit, quoties voluntas cum motibus & affectibus consentit. Tertia verò, quoties re ipsa exequi conamur quod cogitamus ac volumus.

*XVI. Quomodo Deus peccato hominis
ad gloriam suam vtatur.*

Hoc

Hoc vnum ergo supererat, vt omnes homines in exitum ruerent^a. Verum Dominus, qui non tantum summè iustus est, sed etiam summè misericors, pro infinita sua sapientia ab æterno decreuerat quo modo omnia hæc mala ad insignem gloriam nominis sui cōuerteret, id est, ad ampliorem declarationem^b, partim infinitæ suæ bonitatis in eos, quorum salute ab æterno decreuit gloriâ suam illustrare^c; partim summæ suæ potentiae & iræ in iusta condemnatione vasorum quæ sunt ad interitum comparata^d. Nam præclare, inquit Augustinus^e, si omnes liberarentur, fore vt absconditum esset quod peccato debetur propter iustitiâ, sin autem nemo liberaretur, fore vt non appareret quod per gratiam donatur.

XVII. Iesus Christus est vnicus Mediator
 à Deo constitutus ac promissus.

Modus ille, de quo diximus, vnicus est, nempe Mysterium incarnationis Filii Dei cum omnibus quæ coherent cum ipsa^a. Is igitur certis reuelationis gradibus fuit promissus iam inde Adamo ad Iohannē vsque, & à Prophetis ac Patriarchis annūtiatus^b, atque adeò diuersis figuris sub Lege adumbratus, quemadmodum

ferderburg
 Rom. 3. c. 19

Ro. 3. c. 12.
 c. 25.

Ro. 8. f. 29.
 c. 9. d. 15.

Eph. 1. a.
 5. & 6.

d.

Ro. 9. d. 21.

Ex. 9. d. 116.

c.

Ep. 10. 5.

ad Sixtum

a

Gen. 3. c. 15.

c. 12. d. 30.

c. 18. d. 18.

c. 20. d. 18.

Dent. 18.

d. 18

2. Sam. 7.

b. 12.

Matth. 11.

b. 11.

Matth. 13. f.

38. & 26.

b. 6. & 7.

R. c. 2. a. 2.

Tota epi ad

Heb. & plus

xii. alius 10.

ista copiosè descripta in veteris Testamen-
ti libris, vt eorum sæculorum homines ser-
uarentur per fidem in Christum Iesum ven-
turum.

*XVIII. Quæ sit conuenientia & quod
discrimen veteris & noui Testa-
menti.*

Itaque, si rem ipsam spectemus, vnum
semper fuit, & erit sædus inter Deum &
homines, nempe Iesus Christus^a. Verum si

Heb. 13. b. 8

Ro. 3. d. 25

1. Ti. 1. c. 9

1. Cor. 10. a.

2. 3. 4. c.

e. 11

Eph. 1. b. 9

2. Cor. 1. d.

20

1. Ti. 2. a. 5

Ioh. 1. b. 14

Rom. 1. a. 3

Gal. 4. a. 4

Rom. 8. a. 2

1. Cor. 1. d.

30

He. 1. a. 10.

18

1. Ti. 2. a. 5

Ioh. 1. b. 14

Rom. 1. a. 3

Gal. 4. a. 4

Rom. 8. a. 2

1. Cor. 1. d.

30

He. 1. a. 10.

18

quis circumstantias consideret, duo sunt
sædera siue Testamenta, quorum tabulas
planè authêticas habemus, nempe sacram
Scripturam siue verbum Dei. Vnum igitur
Vetus, alterum Nouum appellatur^b, idque
multò melius vetere, in quo videlicet Iesus
Christus nonnisi eminus proponebatur
vmbris & figuris tectus, quæ ad ipsius Chri-
sti tanquam solis aduentum euauerunt^c.

*XIX. Cur oportuerit Christum esse ve-
rum hominem sed absque peccato.*

Oportuit huius sæderis ac reconcilia-
tionis Mediatorem esse verum hominem,
sed nulla vel peccati Originalis vel altera
quapiam labe infectum, sicut ex sequenti-
bus rationibus intelligi potest. Primum e-
nim^a quum Deus sit summè iustus, & ho-
mo propter corruptionem sit iræ ipsius
obnoxius,

CAPVT III.

49

obnoxius, sicut paulò antè ostendimus, necesse fuit aliquem verè hominem existere, in quo ruina ista instaurata, genus humanum Deo reconciliaretur. Deinde teneatur homo^b implere omnem illam iustitiam quam Deus ob eo requirit gloriæ suæ causa. Ex quo efficitur oportuisse hominem aliquem existere qui impleta omni iustitia Deo acceptus esset. Tertiò^c vniuersi homines sunt infinita omnis generis peccatorum multitudine cooperti, ac proinde Dei maledictioni obnoxii. Oportuit ergo hominem aliquem existere qui prorsus Deo satisfaceret, vt ei gratus esset. Quartò^d, nullus homo corruptus ista vel auspicari, nedum conficere potuisset, imò verò proprii mediatoris opera indiguisset, tantum abest vt alios potuisset Deo conciliare, aut quicquam Deo iucundum ac gratum efficere^e. Consequitur ergo oportuisse vt hominum redemptor verè homo esset, id est, verè humano corpore & humana anima præditus, ac nihilominus tamen integer & nulla prorsus peccati labe inquinatus.

XX. Cur Christum oportuerit verè Deum esse.

Eundem illum Mediatorem oportuit d.i.

Mat. 3. d. 15
Rom 5. d. 12
2. Co. 5. d. 21

Rom. 3. d. 23
25. 26
Act. 20. f.
28. & ali
1. Pe. 2. d. 22
Esa. 63. b. 11

Mat. 27.
d
Rom. 8. d. 2
2. Cor. 5. d.
21
Heb. 4. d. 15
1. Pe. 2. d. 22
3. d. 18
1. Ioh. 2. d. 1

Rom. 14. d.
23
Heb. 11. b. 6

non tantum hominem, sed etiam verum
 Deum esse^a, ob eas saltem rationes quas
 subiiciem⁹. Primum enim nisi verus Deus
 esset, seruator non esset, vt qui potius ser-
 uatore indigeret^b. Deinde necesse est vt
 coram iustitia Dei inueniatur proportio
 inter peccatum & peccati poenā. Atqui si
 infinita est Dei maiestas, quā peccato of-
 fenditur, peccatum quoque infinitū est, ac
 poenā infinita meretur. Ex quo efficitur o-
 portuisse, vt is qui poenā tanquā homo lue-
 ret, simul esset infinitus, id est verus Deus.
 Tertiò quum ira Dei sit infinita^d, nulla vis
 tanta fuit siue Angelica siue humana quā
 tāto ponderi par esse potuerit. Oportuit
 ergo eum non hominē modò sed etiā verē
 Deum existere, cui resurgendum fuit, Dia-
 bolo, peccato, mundo, morte denique ipsa
 cum ira Dei coniuncta, profligatis ac supe-
 ratis. Deus denique, vt incōprehensibilem
 illam suam bonitatem patefaceret, no-
 luit dūtātaxat sua gratia peccatum nostrum
 æquare, sed longē etiam superare^e. Itaque
 Adam quidem ille primus nostrorum ma-
 lorum author^f ita fuit conditus ad imagi-
 nem Dei, vt nihilominus terrestris esset si-
 cut ipsius fragilitas re ipsa comprobauit:
 ē contrario verò secundus ille Adam, id est
 Iesus

Ioh. 1. b. 14.

Es alibi se.

pissime.

Esa. 43. b.

31

Ose. 13. b. 4

Ier. 17. a 5

Ioh. 14. b. 10

Esa. 43. b. 10

16. d. 32

2. Cor. 5. d

19

Re. 5. c. 15

18. 19. 20

1. Cor. 15. f

45. 47

CAPVT III.

11

Iesus Christus per quem liberamur, ita est
 verus ac perfectus homo, vt interea sit Do-
 minus à cælo, id est verus Deus, in quo o-
 mnis plenitudo Deitatis corporaliter ha-
 bitat. Nempe vt si Adam contumacia nos
 perterrefacit, iustitia Iesu Christi nos mul-
 to magis confirmet: & vitam in Iesu Chri-
 sto acquisitam speremus meliorem ea
 quam in Adamo perdidimus, tanto, in-
 quam, meliorem quanto Christus Ada-
 mo prestat.

Map. 1. 1. 1. 1.

XXI. *Quomodo nostra salutis mysterium
 fuerit impletum Christo exhibitio.*

Esa. 7. c. 14

Agnoscamus igitur proprium illum v-
 nicum & æternum Dei Patris Filium, tem-
 pore à Patre constituto, vt ratum esset
 fœdus illud antiquis patribus promissum^a
 & ore Prophetarum promulgatum^b, for-
 mam serui assumpsisse, ^cid est, veram homi-
 nis naturā omnibus humanis infirmitati-
 bus, excepto peccato, obnoxia, conceptū^d
 in beatæ Mariæ virginis utero^d ex Spiritu
 sancto, nulla viri actione interueniente.

Luc. 1. c. 31

& d. 35. c. 55

& 9. 7. 0

6

Rom. 1. a. 3

Ioh. 1. 7. c. 5

& 16. d. 18

6

Phil. 2. a. 6

& 7

Heb. 4. d. 15

& 5. c. 7

d

Mat. 1. d. 1

18, & 20.

Luc. 1. c. 28,

& d. 35

a

Mat. 1. d. 18

& 20.

Luc. 1. c. 31,

& 32. & d.

35. 42. 43

XXII. *Dux natura diuina & humana,
 in vnā personam sunt unita, ab ipso
 conceptionis carnis momento.*

Fatemur personam Filii, ^aab ipso mo-
 mento, quo caro ipsius concepta fuit,
 d. ii.

vnitam fuisse humanæ naturæ inseparabiliter, ita vt non sint duo Filii Dei, nec duo Christi, sed vnus sit propriè Dei Filius Iesus Christus, verus Deus & verus homo, manentibus tamen ac distinctis vtriusque naturæ proprietatibus. Nam diuinitas ab humanitate, vel è contrario humanitas à Diuinitate seiuncta, vel alterutra cum altera confusa nulli nobis vni esset.

XXIII. Maria virgo est mater Iesu Christi Dei & hominis.

^a
Matth. 1. d.
18. 21. & 23
Luc. 1. d. 35

Itaque Iesus Christus^a verus Deus & verus homo (id est verè humana anima, & humano corpore constans ex virginis Mariæ filiæ Davidis substantia, idque virtute Spiritus sancti composito) verè cōceptus est, ac natus ex ea ipsa virgine, virgine, inquam, & ante & post partum: eaque omnia propter nostram salutem impleri oportuit.

XXIIII. Brevis descriptio, quomodo Christus salutem nobis attulerit.

^a
2. Ph. 2. b. 6
^b

Mat. 11. d.

23

1. Pet. 2. d.

24. & 3. c.

18

Esai. 33. b. 11

^c
Ro. 5. d. 19

Mat. 3. d. 15

Venit igitur in terras Christus, vt nos in cælum eueheret^a: pertulit nostrorum peccatorum pœnas à momento conceptionis ad resurrectionem, vt nos ab iis immunes essemus^b: perfectè impleuit omnem iustitiam, vt nostram iniustitiam obtegeret^c:
pate-

patefecit nobis omnem Patris sui volun-
tatem & verbis, & vitæ exemplo, vt veram
salutis viam nobis commonstraret^d, De-
 nique vt plenissimè satisfaceret pro pec-
 catis nostris, quæ in suos humeros rece-
 pit^e, vincus fuit, vt nos solueret: damna-
tus, vt absolueremur: affectus infinitis con-
tumeliis, vt nos ab omni infamia exime-
ret: affixus cruci, vt in ea crucifigeret pec-
cata nostra^f: mortuus est, sustinens maledi-
 ctionem nobis debitam, vt vnica oblatio-
 ne sui semel facta, iram Dei in perpetuum
 pacaret^g: sepultus est, vt verè mortuum es-
 se constaret, & mortem vinceret in intimis
 ipsius penetralibus, id est in sepulchro, in
 quo nullam sensit corruptionem, vt nobis
 liqueret mortem ipsam ab eo mortuo su-
 peratam^h: resurrexit victor, vt extincta se-
 pultaque omni nostra corruptione, reno-
 uemur in nouam, spiritualem, ac æternam
 vitamⁱ: & nobis deinceps prima illa mors
 non sit peccati pœna, neque ingressus in
 alteram mortem, sed è contrario sit mor-
 tificationis nostræ complementum, adi-
 tūque nobis ad æternam vitam patefa-
 ciat^j. Denique, postquàm resurrexisset, &
 confirmandæ suæ resurrectionis causa per
 quadraginta dies in hoc mūdo esset com-

^l
Act. 1. a. 7.
b. 9. 10. 11.

moratus^l, visibiliter, ac re ipsa ascendit supra omnes cælos, vbi sedet ad dextrâ Patris, possessionem æterni sui regni nostra causa adeptus^m, quorum etiam est vnicus

^m
Ioh. 1. 4. a. 2

Mediator & Aduocatusⁿ, gubernâs Eccle-

ⁿ
1. Ti. 2. b. 5

siam sancto suo Spiritu, quoadvsque nu-

Heb. 1. a. 3,
9. f. 24

merus Elektorum Patris impleatur^o.

^o
Mat. 28. d.
20

XXV. Quomodo Christus sese in cælum subduxerit, & tamen nobiscum adhuc versetur.

Eph. 4. b. 10
11. 12

Arbitramur glorificationem attulisse corpori Iesu Christi immortalitatem

^a
Luc. 24. f.

cum summa gloria coniunctam^a, non autem veri corporis naturam suis dimensio-

^a
Ioh. 2. f. 25

nibus circumscripam ademisse^b. Itaque

Act. 1. 4. 3
^b

Christum dicimus naturam suam huma-

Act. 1. 4. 9.
9. 11. 3.

nam siue suum illud verum corpus à nobis

^c
d. 21

verè ac re ipsa abstulisse in cælum, vbi per-

^c
Mat. 28. d.

manfurum est; donec veniat iudicaturus

^c
20

viuos & mortuos. Verùm diuinæ naturæ

Ioh. 16. b. 13
Eph. 4. b. 8.

respectu, & efficaciæ Spiritus sancti, qua

^c
Eph. 4. b. 8.
6. c. 12

nos simus non dimidii sed totius & integri

^d
Mat. 26. a.

Christi omniûmque eius beneficiorum

^d
11.

participes, sicut mox dicemus^e, agnoscimus eum esse, ac semper futurû presentem

Augst. E.
pist. 57. ad

cum suis ad consummationē vsque sæculi.

Dardanus

Hæc enim ipse suis verbis nobis confirma-

uit^d. Præclarè igitur Augustinus^e cū verbo

Dei

Dei consentiens, monet cauendum nobis
esse, ne ita asseramus Diuinitatem, vt ve-
ritatem corporis negemus: aut putemus
consequi, vt quicquid in Deo est, vbique
sit, quia Deus est vbique.

*XXVI. Nullam aliam esse posse veram
religionem.*

In hoc nostræ redemptionis mysterio
quod humano iudicio comprehendere non
potest, Deus sese patefecit verum Deum,
id est summè iustum & summè miseri-
cordem. Summè iustum^a in eo quod sum-
mo iure ultus est omnia nostra peccata
in eo qui sese pro nobis vadem inter-
posuerat, id est in Iesu Christo^b, Dein-
de quod nos non agnoscit pro suis, nisi
cooperitos ac indutoseiusdem Iesu Chri-
sti innocentia, sanctitate, perfectaque
iustitia^c. Ex aduerso verò sese summè mi-
sericordem declarauit, in eo quòd quum
toti essemus æternæ damnationis rei, vo-
luit tamen Filium suum assumere naturam
nostram, vt in eo inueniret modum pa-
candæ iustitiæ suæ^d, nobis videlicet eum
gratis impartiendo cum omnibus ip-
sius beneficiis^e, vt sua vnus bonitate ac
misericordia fiamus æternæ vitæ parti-
cipes, Christo per fidem apprehenso, sicut
d.iiii.

Ro. 3. d. 25.
2. Co. 5. d. 21

Ro. 6. g. 1.

1. Ti. 2. b. 6.
1. Pet. 2.

d. 24

2. Cor. 5. d.
2. 1

Ro. 5. d. 19.
Celo. 1. c. 22

d
Rom. 5. b. 8
1. Co. 1. d. 30

Ro. 8. f. 32

^f
3. Cor. 2. a.
2. & 3. c. II.
Gal. 1. b. 8

mox à nobis dicitur. Religio igitur omnis^f, quæ aliud quicquam iræ Dei opponit quàm unicam innocentiam, iustitiam & satisfactionem Iesu Christi, per fidem apprehensi, Deum spoliat perfecta suarum iustitiarum misericordia: ac proinde falsa est & ad fallendos homines comparata, sicut infra explicabimus, capite huius libri septimo.

DE SANCTO SPIRITU, CAPVT QUARTVM.

^a
Gen. 1. a. 2.
^b
Ioh. 14. b. 16
d. 26, c.
16. a. 7, c.
b. 15.

Articulus primus, de persona Spiritus sancti.

^c
Rom. 8. b. 9
c. 11.
Act. 5. a. 3,
c. 4.
1. Cor. 12. d.
4. 5. 6, c. 3.
e. 16.
^d
Mat. 28.
d. 19.
^e
Constantinopolitana
Synodo
prima.

CRedimus in Spiritum sanctum, qui est essentialis virtus Patris ac Filii^a, coæterna & consubstantialis, in quibus residet, & à quibus procedit^b, ita vt sit vnus Deus cum illis^c, persona tamen ab utroque distinctus^d, sicut rectè ex verbo Dei definiit Ecclesia aduersus Macedonium & alia eiusmodi monstra^e.

I I. De effectibus qui in Spiritu sancto proprie considerantur.

Eius

Eius vis ac efficacia infinita sese ex-
tendit in creatione & cōseruatione omnium
creaturarum iam inde à mundi initio^a, sed
præcipuè in hac tractatione à nobis æsti-
mabitur ex iis quæ effecit in filiis Dei, cu-
ius videlicet dona secum aduehit, vt eos
faciat illorum participes^b, ac, vt paucis di-
cam, vt eos gradatim ad eum finem perdu-
cat, cui sunt ante iacta mundi fundamenta
destinati^c.

Gen. 1. d. 2.

Pse. 104. d.

29. c. 30.

Rom. 8. b. 9.

c. 14.

15. 16.

1. Cor. 1. c. 11.

c. 12.

1. Ioh. 4.

c. 13.

c.

Eph. 1. a. 30.

c. 4.

III. *Sanctus Spiritus sola fide nos facit
Christi participes.*

Itaque Spiritus sanctus is est per quem
Pater electos suos mittit in Iesu Christi
Filii sui possessionem, & in eodem ipsos
conseruat, ac consequenter facit eorum
omnium compotes, quæ sunt ad salutem
necessaria. Sed necesse est in primis vt
idem Spiritus sanctus nos ad Iesum Chri-
stum recipiendum aptos & idoneos red-
dat. Id autem nobis præstat quum intra
nos creat^a, & gignit pro sua mera bonita-
te & misericordia, id quod Fidem voca-
mus^b, vnicum illud instrumentum vdeli-
cet, quo Iesum Christum oblatum appre-
hendimus, & vas vnicum ad eum perci-
piendum comparatum.

Iph. 1. c. 17.

Phil. 1.

d. 10.

2. Thes. 3.

d. 2.

Iph. 3. b. 6.

c. d. 36.

IIII. *Quibus mediis vtatur Spiritus*

*sanctus ad fidem in nobis creādam ac
conseruandam.*

Vtitur Spiritus sanctus duobus ordina-
riis mediis, tum vt creet, tum etiam vt in
dies magis ac magis corroboret instru-
mentum illud quod Fidem vocauimus, ita
tamen vt suam vim ad ea non transferat,
sed per ea duntaxat operetur: nempe præ-
dicatione verbi Dei, & sacramentis^a, sicut
suo loco ostendemus. Prius enim explica-
bimus quid sit Fides illa tam præciosa, &
quænam sint ipsius effecta.

V. Quātopere necessaria sit Fides, & quid sit.

Nos propter inlitam in nobis corruptio-
nem ita aduersum nos ipsos coniuraui-
mus^a, vt si Deus nos duntaxat admoneret
fore vt salutem nostram in Christo inue-
niamus, simus eum ludibrio habituri, sicut
semper consuevit Mundus^b. Quod si præ-
terea id vnum adderet, nos credendo in
Christum Iesum percipere posse fructum
vnici illius remedii aduersus mortem æter-
nam comparati, ne id quidem nos iuuaret.
Nam, quantum ad hæc attinet, dici non po-
test, quantopere simus muti^c, surdi^d, & cæ-
ci naturæ ipsius vitio^e: nec minus difficile
nobis fuerit velle credere, quàm difficile
fuerit cadaveri volare^f. Hic igitur necesse
est

^a Matt. 28. d

19. & 20

Act. 6. a. 4.

Rom. 10. c. 17

Iacobi. 3. c. 18.

1. Pet. 1.

a. 23.

^a

Rom. 8. b. 7

1. Cor. 2.

d. 14.

^b

1. Co. 1. c. 23

Ioh. 10.

d. 20

Act. 2. b. 13

Luc. 23. c. 35

Ioh. 3. a. 53

6

1. Ps. 51. d. 17

^c

Es. 6. b. 5

Ier. 1. b. 6.

^d

Ps. 40. b. 7

Ioh. 8. f. 47

Mat. 13. b.

13

^e

Ioh. 1. a. 5,

3. a. 3,

9. g. 41

Eph. 3. b. 8.

^f

Ioh. 12. f. 38

39. &

6. c. 44

Rom. 8. b. 7

est, vt præter illa omnia bonus ille Pater
 cælestis qui nos ad gloriam suam elegit,
 duplici gratia erga suos hostes vtatur: &
 quum nobis annūtiat, se ita dilexisse mun-
 dum, vt pro eo vnigenitum suum Filium
 dederit ea conditione, vt quisquis in eum
 credit, non pereat, sed habeat vitam æ-
 ternam^s, pariter in nobis creet Fidem il-
 lam quam à nobis flagitat. Fides autem, de
 qua loquimur, non ea est qua duntaxat cre-
 dimus Deum esse Deum, & verum esse
 ipsius Verbum (habent enim ipsi quo-
 que Diaboli hanc fidem, & eo magis tre-
 munt^h) sed Fidem appellamus certam
 quandam scientiam, quam Spiritus san-
 ctus sua vna gratia ac bonitate magis ac
 magis inculpit cordibus Electorum, qua
 scientia fit, vt eorum vnusquisque in corde
 suo certior factus suæ electionis, sibi ipsi ap-
 plicet promissionem salutis in Iesu Chri-
 stoⁱ. Fides, inquam, non tantum credit Ie-
 sum mortuū fuisse ac resurrexisse pro pec-
 catoribus^{lz}, sed etiam amplectitur Iesum
 Christum, in quo vno confidit qui verè cre-
 dit, & ita certus est suæ salutis, vt, quoad
 eius fieri potest, de ea nihil dubitet^l. Re-
 ctè igitur Bernardus cum verbo Dei pror-
 sus consentiens^m, Si credis, inquit, peccata

^s
 1oh. 3. b. 16.

delinno pñ
^h
 Iac. 2. d. 19

ⁱ
 1. Cor. 2. c.
 13. & d. 16
 Ro. 8. g. 18.
^{lz}
 Ro. 8. c. 16
 Hebr. 10. d.
 22. & 23
 1. Ioh. 4. c.
 13. & 19.

^l
 Eph. 3. c. 12

^m
 Sermon
 primo de
 Annuntia-
 tione.

tua non posse deleri nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: sed adde adhuc, vt & hoc credas quia per ipsum tibi peccata condonantur. Hoc est testimonium quod perhibet in corde nostro Spiritus sanctus, dicens, Dimissa sunt tibi peccata tua.

VI. Quod sit vera Fidei obiectum, & quæ eius efficacia.

Quum Christus sit fidei scopus, Christus, inquam, qualis in verbo Dei nobis proponitur, duo consequuntur magnopere digna, quæ ab omnibus obseruentur.

^a Vnum^a, vbiq̃q̃ nullum Dei verbum extat, sed humana dūtaxat authoritas, ibi nullum esse fidei locum, sed somniis & opinionibus quæ nos non possunt non decipere. Alterum^b, fidem amplecti, ac sibi vt proprium asserere Iesum Christum & quicquid ei inest, quoniam videlicet nobis possidendus offertur, cum hac conditione, si credamus in eum^c. Itaque duorum alterum necessarium est, nempe, vt vel nō insit Christo quicquid ad salutem nostram requiritur, aut, si omnia in eo insunt, is omnia possideat qui Christum per fidem possidet. Atqui prius illud nemo sine insigni blasphemia dixerit, quoniam consequere-

^a Ro. 10. b. 3.
^c 1. Cor. 12.
 Marc. 16. c.
 15. & 16.
 Ro. 1. b. 16.
 1. Pet. 1.
 d. 25.
 Gal. 1. b. 8. 9.
^b
 1. Ioh. 17. d.
 20. & 21.
 Rom. 8. b. 9.
 & 11.
 1. Cor. 1.
 d. 30.
^c
 1. Ioh. 1. b. 12.
 & 3. b. 15.

tur,
 tor
 poss
 stur
 nea
 ficu
 nul
 in c

P
 hæc
 quæ
 eius
 igit
 siue
 stifi
 hoc
 ceren
 quæ
 enim
 Chri
 tegr
 Apol
 mus,
 stifica
 nos v

tur, Christum non esse Iesum, id est seruato-
 torem, nisi aliqua ex parte^d. Efficitur ergo
 posterius verum esse, nempe vt qui Chri-
 stum obtinet per fidem, omnia in eo obti-
 neat, quæ ad salutem possunt desiderari^e,
 sicut significat Apostolus quum testatur
 nullam esse condemnationem iis qui sunt
 in Christo Iesu^f.

^d
 Mat. 1. d. 21
 Rom. 8. d. 1.

^e
 Ro. 5. d. 1.

^f
 Ro. 8. d. 1.

V I I. *Quomodo accipiendum sit quod ex
 Paulo affirmamus nos sola fide iusti-
 ficari.*

Ratio, qua nititur superior conclusio,
 hæc est, quoniam Fides est instrumentum
 quod Christum recipit, ac proinde iustitiã
 eius, id est plenissimam perfectionẽ. Quum
 igitur ex Paulo^a affirmamus nos fide sola
 siue gratis, siue fide, siue sine operibus iu-
 stificari (sunt enim hæc synonyma) non est
hoc dictum perinde accipiendum ac si di-
 ceremus, Fidem esse quandam virtutem
 quæ nos in nobis coram Deo iustificet. Id
 enim esset fidem substituere in locum Iesu
 Christi, qui vnus est nostra perfecta & in-
 tegralis iustitia. Verum ita loquimur cum
 Apostolo, & fide sola nos iustificari dici-
 mus, eò quod amplectitur eum qui nos iu-
 stificat, nempe Iesum Christum, qui cum
 nos vnir accopulat, vt simus & ipsius &

^a
 Ro. 3. c. 21.
 24. & d. 27

^b
 1. Cor. 4. d. 3.

^c
 1. Cor. 9. g. 30.
 31. 32. & 11

^d
 Gal. 2. c. 16.
 & d. 21.

^e
 1. Cor. 3. b. 9.

^f
 1. Cor. 6. c. 12
 & 15. d. 4.

^g
 Philip. 3.
 b. 9.

^h
 2. Tim. 1. c. 9.

ⁱ
 Tit. 3. d. 5.

^j
 Heb. 11. b. 7.

omnium eius bonorū participes, quæ quidem nobis imputata, prorsus sufficiunt ad hoc vt coram Deo absoluamur, & pro iustis censeamur.

V IIII. Certum esse suæ salutis per Christum fide apprehensum, nihil minus esse quam arrogantiam.

Ex hoc efficitur non modò nō esse arrogantis hominis nihil dubitare de sua salute, sed etiam è contrario sola hac ratione homines omnem arrogantiam deponere, vt omnem gloriam Deo tribuant. Fides enim vna nos docet quasi ex nobis migrare, ac planè cogit nos agnoscere, nihil in nobis inesse præter damnationis causas & argumentum: ideoque nos ad vnum Christum ablegat, per cuius solam iustitiā nos certiores facit salutis à Deo obtinendæ, quoniam videlicet quicquid Iesu Christo inest (inest autem summa & absolutissima iustitiæ perfectio, tum quia peccatum in eo nullū inest, tum etiam quoniam omnē legis iustitiam impleuit) nobis imputatur, perinde ac si propriè nostrum esset, si modò per fidem ipsum amplectamur. Ideo pulchrè Bernardus^b, Gloria inquit, nostra hæc est, non quidem tale testimonium, quale superbus ille Phariseus habebat seducta

o. 3. d. 27.
G. 4. d. 19.
G. 8. c. 16.
G. 9. 38
Eph. 3. c. 12.
Heb. 10. d.
22. 23
1. Io. 4. c.
13. G. 5.
d. 19
1. Cor. 4. d.
4. G. 9. d.
26
Tit. 3. d. 6

Bernardus
primus
monachus
nuntius
s. 11.

ducta & seductrice cogitatione testimonium perhibens de semetipso, & testimonium eius verum non erat: sed quum Spiritus testimonium perhibet spiritui nostro.

IX. Fidem inuenire in vno Christo quicquid ad salutem requiritur.

Dignū autem est hoc argumentū quod sigillatim explicetur, vt sciamus an per fidem apprehendatur satis idoneum remedium quo freti possimus vitam aternā certō sperare, quemadmodū scriptum est, iustum ex fide sua victurū^a. Dico igitur quicquid impedit hominem, quominus illi cum Deo conueniat, ad tria capita posse reuocari, quibus totidem parata remedia nanciscimur non in nobis ipsis, sed in vno Iesu Christo, ita tamen vt nihil magis propriē sit nostrum quā Christus, & quicquid Christi est^b, si modo per fidem cum eo vniti ac coniuncti societatem vnā coiuimus. Hæc enim causa est cur Ecclesia, id est fidelium cætus, vocetur sponsa Christi cui tanquam marito nupsit^c, nempe vt melius appareat arctissima illa societas ac coniunctio quæ inter eum & fideles intercedit. Nam huius societatis ac spiritualis coniugii ea lex est, vt omnes no-

v. b. p. e. l. m.
^a
Ab a. 3. a. 4.
Ro. 1. b. 16.
Eph. 17
Gal. 3. b. 11.

^b
Io. 17. b. 10.
11. c. d. 20.
21. 22. 23. 26

^c
Ro. 7. a. 4.
Eph. 5. f. 32
2. Cor. 11.
1. 2.
Eph. 5. g. 32

stras miseras in se recipiat, nos autem è contrario omnes bonorum thesauros ex bonitate ac misericordia ipsius percipiamus, sicut ex iis que subiiciam intelligi facile poterit.

X. De prima tentationis primo insultu, in quo nobis innumerabilia peccata nostra proponuntur: & unico remedio quod in vno Iesu Christo aduersus hunc insultum per fidem inuenitur.

Nunc igitur propius consideremus an in vno Iesu Christo possimus certa remedia nancisci aduersus omnes Satanæ, & conscientia nostra insultus. Primum omniū Satan & conscientia nostra, vt nos penitus indignos esse probent, qui seruemur, dignissimos autem qui pereamus, nobis ob oculos ponunt, Dei naturam summè iusti, & omnium scelerum capitalis hostis ac vindicis. Quod quum ita sit, & satis constet nos infinitis sceleribus esse cooperatos, quid aliud nobis meritò expectandum quàm peccati stipendium, id est, Mors æterna? Quid autem poterunt miseri mortales aduersus hanc Satanæ & conscientia suæ conclusionem opponere? Nihil profectò quod vilius sit momenti, præter id vñ quod mox dicam. Nam primum omnium

Re. 5. 6. 12.
6. 2. 23.

CAPVT. IIIL.

65

si præterita Dei iustitia ad eius misericordiam confugerint, seipso decipiunt. Certissimum enim est Deum ita esse misericordem, vt interea summam ipsius iustitiam oporteat nos profiteri, qua de re diximus paulò antè, id est articulo xxvi. tertii capitis.

Sinautem regendis nostris peccatis libeat ad Sanctorum merita (quæ vocant) confugere, primum omnium magnam eis iniuriam facimus. David enim clamat^a, Ne intres in iudicium cum seruo tuo: & alibi confitetur opera sua ad Deum vsque non pertingere^b. Paulus verò quid commemorat de Abrahamo illo fidei, atque ad eò fidelium Patre? si Abraham, inquit, ex operibus iustificatus fuit, habet de quo gloriatur, at non apud Deum.

Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustitiam. Imò, quid de seipso refert Paulus?

Sanè, inquit, nullius mihi sum conscius, sed non in eo iustificatus sum. Quomodo igitur poterimus pro nostrorum peccatorum satisfactione proferre vlla Sanctorum merita, quum ipsimet Sancti non aliò confugerint quàm ad vnā misericordiā Dei per Christum reconciliati? *Præterea

^a Ps. 143. a. 2.^b Ps. 16. a. 2.

Ro. 4. 13, 22.

c. 3

d

1. Co. 4. a. 4

^e Thi. 3. b.

8. 9

*Secunda

ra. 10.

e. i.

etiam si Sancti suis meritis vitā æternā essent adepti (quod tamen falsum esse ex eorum scriptis constat) nonne iam persoluta esset ipsis meritorum merces? Quo iure igitur iterum illa coram Deo proferamus? Nam si quis excipiat, tantum illos habuisse meritorū, ut aliquid etiā super sit, quod alii possint mutuari, nonne id perinde est ac si vniuersam Scripturā falsi accusaret? Imò nonne id perinde est ac si dicat, Sanctos illos morte Christi nihil indiguissē, quā satis superque meritorum in se habuerint: *Sed age, etiā si daremus, quod petunt aduersarii, Sanctorum merita superabundasse, quo tamen iure existimabimus illa ad nos pertinere? An quia nos ita esse somniamus, aut quoniam pecuniis illa redemimus? Atqui satis constat quā acerbè Petrus Simonē illū Magum spiritualia mercantem reprehēderit. Pecunia, inquit, tua tecum pereat, qui existimaris Dei dona pecuniis comparari.

En quomodo Sanctos eo ipso afficimus contumelia, quo maximè volumus eos colere. Quodd si nullus hic locus est Sanctorum operibus, quid tandem aut in nobis, aut in quoquam alio comperiemus, quo aduersus illum Satanæ insultum satis sumus

*Ter^{ti}a
v. 10.

*Qu^{est}a
v. 10.

ad 3. d. 19.

CAPVT IIII.

67

mus instructi? Sed vt semel istis falsis imaginationibus occurratur, age sequentes rationes expendamus. Primo, nonne penitus insanum cum esse iudicaremus, qui obrutus ære alieno, propterea se nihil creditoribus debere seriò contenderet, quòd somniasset vel sese, vel alium quempiam suo nomine illis satis fecisse? Atqui nò aliter agimus cum Deo, quoties in vnus Christi satisfactione non acquiescimus. Cætera enim omnia quo tandem fundamento nituntur, quidue sunt aliud, quàm vana hominũ somnia, quasi Deo arrideat quicquid nobis lubet? Nos igitur è contrario audiamus, quid Filius Dei ore suo pronuntiet? Frustra, inquit, me colunt, obseruantes hominum mādāta. Et alibi^h. Quũ, inquit, apparetis coram me, ecquis ista requisit ex manibus vestris?

Secundò, quum dicimus nos in vna Dei misericordia confidere, & nihilominus arbitramur nos illi vel penitus, vel aliqua saltem ex parte satisfecisse, an non tantum ipsius misericordiæ derogamus, quantum ipsi nobis arrogamus?

Tertiò, quisquis in vno Christi merito non acquiescit, & aliud quodpiam cum eo coniungit, an non perinde facit, ac si apertè cla-

e.ii.

Mar. 7. a. 7
h

Esai. 1. c. 10

Rom. 4. 4.

p. 1. c. 10

ma-
ret Christum non esse Iesum, id est ser-
uatore, nisi aliqua ex parte^{lz}.

^{lx}
Gal. 2. d. 21.

Quartò, quoties eò impudentia deueni-
mus vt audeamus irā omnipotentis Dei
opponere hominum opera, in quibus tan-
tū inest labis, etiam si excellētissima quæ-
que sumas, an non hoc est Deum sua per-
fecta iustitia, ac proinde sua quoque Diui-
nitate, quantū in nobis est, spoliare^m? Ideò

^l
Luc. 17.
c. 10.

^m
R. 3. d. 26.

ⁿ
Ts. 143. a. 2.

clamabat David, Ne intres in iudicium
cum seruo tuoⁿ. Discamus igitur ad Sata-
næ argumentum alio prorsus modo respō-
dere, isto videlicet. Tu hoc principium su-
mis Satan, Deum esse summè iustum &
omnium scelerum ultorem. Hoc ego ita
esse concedo: sed aliud quiddam adiicio,
quod & ipsum iustitiæ conuenit, & à te est
prætermisum, nempe, quum Deus sit sum-
mè iustus, non ferre iustitiam ipsius, vt v-
num idemque debitum bis sibi persolui
velit. Deinde, illud quoque minimè infi-
cior quod assumpsisti, me nimirū infinitis
peccatis totum scaterere, quibus mors ater-
na debeat. Sed hic rursus adiicio quod
malitiose præteriisti, Deum videlicet om-
nes meas iniquitates seuerissimè & si m-
mo iure ultum esse in Iesu Christo, qui
meo nomine sese puniendum Patri exhi-
buit

buit.^o Itaque conclusionē colligo tuā prorsus contrariam, quando quidem Deus iustus est^p, neque bis idem debitum vult sibi persolui: & Christus Iesus Deus & homo^q infinitæ Dei maiestati, infinita sua obedientia^r satisfecit^s, ex his positis consequi¹⁹ fieri iam non posse vt iniquitates meæ animū meū concuriant, vtpote quæ sint penitus deletæ & expunctæ Christi sanguine, vt in rationem coram Deo nunquam veniāt^r. Est enim Christus pro me factus ex-²cratio^u, mortuus iustus pro iniustis². Hic verò non dubium est quin Satan nobis ob oculos ponat varias afflictiones, & mortē ipsam ob oculos¹, quasi sint totidē testimonia, Deū nobis peccata nostra non condonasse. Sed duo sunt quæ respondeamus. Vnum, quauis afflictiones omnes, & mors ipsa per peccatū introierint in mundum, Deum tamen non semper eò respicere quoties nos affligit, sicut liquere potest in historia Iobi, & aliorum multorum².

Habet enim Deus varias ac multiplices⁷ causas, quibus gloriæ suæ consulit, & suorum salutē, vt dicemus ultimo articulo quarti¹ huius capituli. Alterum est, Deum ne tum quidem quum suos affligit propter ipso-⁴
e.iii.

Ro. 3. d. 25.

1. pe. 2. d. 24

p

Ro. 3. d. 26.

q

2. Cor. 5. d.

19

r

Ro. 5. d. 19.

phil. 2. d. 5.

f

Rom. 8. c. 13.

G. f. 33

t

Col. 2. c. 14.

u

Gal. 3. b. 13.

x

1. pet. 1. d.

24.

y

Ro. 5. b. 12.

Eph. 3. b. 6.

rum peccata & eos mortis doloribus inuoluit^{aa}, aduersus illos succensere, tanquam iudicem ad eos damnandos paratum, sed vt patrem clementissimum, qui filios suos castiget, ne pereant^{bb}, vtque exemplo in vnum quempiam edito multos ad frugem reuocet^c.

^{aa}
Iob 13. c. 15.

^{bb}
2. Cor. 6. b. 9
He. 12. b. 6.

2. Sam. 7.
b. 14

^{cc}
2. Sam. 12.
d. 13. a

XI. De remedio, quòd vna fides in vno Christo na:iscitur aduersus alterum eiusdem re:ntationis insultum, positum in eo, quod nusquam in nobis extat insultitia illa, quam Deus meritò à nobis requirit,

uclad

*Sen. laura
lat. fane*

^a
Deu. 27.
d. 5.

Gal. 3. b. 10
E. 12

Rom. 7. c.
14 15. 16.

Secundus insultus, quo nos Satan adoritur, argumèto à nostra indignitate sumpto, est eiusmodi. Non satis est non peccasse, vel pro suis peccatis per alium satisfecisse: sed præterea requiritur perfecta Legis præstatio, id est, vt Deum & proximū perfectè dilexerimus^a. Affer igitur, obii- ciet Satan miseris nostris conscientiiis, insultitiam istam, aut agnosce te non posse iram, ac maledictionem Dei effugere, Cæ- terum aduersus hunc insultum quod tan- dem præsidium in vilis hominibus, inue- niemus, vno Christo excepto? Requiritur enim hic perfecta obedientia, quam qui- dem nemo vnquam homo, præter Chri- stum

CAPVT IIII.

71

stum Iesum præstitit. Hic igitur rursus discamus nobis per fidem applicare alterum hunc Christi thesaurum, id est ipsius iustitiam. Scimus enim hunc vnum esse qui omnem iustitiam impleuit^b, quoniam & Patrem perfectissimè dilexit ac reueritus est, & hostes suos ad eò perfectè amauit^c, vt sustinuerit etiam maledictio pro eis fieri^d, id est iram Dei sustinere^e, vt hac ipsius perfecta & omnibus numeris absolutissima iustitia induti, vt pote quæ per fidem nobis imputetur^f, Deo accepti simus^g, vt Christi fratres ac cohæredes. Hic verò prorsus necesse est vt, quantum quidè ad hunc insultum attinet, Satan penitus obmutescat^h, si modo fidem illam habemus quæ nobis Iesum Christum cum omnibus ipsius thesauris applicat.

XII. De tertio eiusdem tentationis insultu, quòd natura semus corrupti, ac proinde Deo exosi.

Superest Satanæ in hac tentatione quidam præterea insultus ex nostra indignitate sumptus. Nam, obiciet Satan etiam si in Christo Iesu satisfecisti pœnæ quam peccata tua merebantur, & eiusdem iustitiæ induisti per fidem, nihilominus tamen diffiteri nò potes, quin sis natura depraua

e.iiii.

Mat. 3. b. 15

pbi. 2. a. 8.

Ef. 53. b. 17.

Ro. 5. b. 9.

Co. 1. 10.

Gal. 3. b. 13.

Colo. 1. c. 22.

1. Co. 5. d. 21.

Eph. 1. b. 8.

1ob. 1. b. 10.

Co. 2. d. 17.

Ro. 8. f. 33.

7 aph.

ta, adeò vt omnis vitii sementibi sit infitum^a. Qua fronte igitur audebis comparere corâ Dei maiestate, capitali omnium sordium hoste^b, & ipforum etiam cordium scrutatore^c? Nos verò aduersus hunc insultum nusquam alibi, quàm in vno Iesu Christo promptum remedium inueniemus, in quo possimus acquiescere.

Est autē eiusmodi responsum, quod nobis Christus in hac tentatione suppeditat. Nos quidem inclusos adhuc teneri corpore isto mortali^d, quò fit, vt non faciamus bonum quod volumus, & adhuc sentiamus peccatum in nobis habitâs^e, & carnem aduersus spiritum decertantem^f, adeò, vt & corpore, & animo aliquatenus in illo vere relutohareamus^g. Verùm quoniam per fidē sumus Christo vniti^h, & incorporatiⁱ, & in eodem radicati^l, & insiti^l, in quo natura nostra à primo momēto, quo cōceptus est in Mariæ virginis utero multò fuit pleniore sanctificatione instaurata^m, quàm olim quum in Adamo pura conderetur, (fuit enim Adamus duntaxat conditus ad imaginem Deiⁿ, Christus autem verus Deus carnē nostram assumpsit ex Spiritu sancto cōcepta^o,) id circo sanctificatio ista naturæ humanæ in Christo nobis per Fidē impu-

Ro. 7. c. 17.

18, & d. 25.

Ioh. 4. d. 18.

psal. 7. a. 5.

psal. 4. d. 22.

Ierem. 17.

b. 10.

Ro. 7. c. 17.

Ro. 7. d. 12.

G. 23.

Gal. 5. c. 17.

Ro. 7. d. 18.

phi. 3. b. 9.

1. Cor. 6. d.

Eph. 4. d.

Col. 2. b. 19.

Col. 1. b. 7.

Ro. 6. a. 5.

Mat. 1. d. 20.

Luc. 1. d.

Heb. 2. c. 11.

R. 5. c. 15.

Ge. 1. d. 27.

1. Co. 15. 47.

imputata, effecit vt reliqua corruptionis illius quæ in nobis etiam regeneratis insident, in rationem non veniãt coram Deo^p, propterea quòd Christi sanctimonia absorbentur ac sepeliuntur: Christi, inquam, cuius robur ad nos sanctificandos coram Deo, infinitis partibus superat corruptionis vires ad nos polluentes.

XIII. De remedio aduersus secundam tentationem, in qua queritur, an fides in nobis habeatur.

Ad easde quibus diximus, excipiet Satan, Christi mortem non prodesse omnibus peccatoribus, quum innumerabiles pereant. Nos verò vicissim regeremus, solos quidẽ fideles Christi passionis ac sanctificationis esse participes, sed tantum abesse vt propterea despondeamus animum, vt è contrario nulla res æquẽ nos confortetur^a, quoniam scimus fidem intra nos esse, fidem, inquam, illam qua non modò in generẽ & confusẽ credimus Iesum venisse, vt mundi peccata tolleret: sed nobis ipsis sigillatim Christum applicuamus, adeò vt vnusquisque nostrum irã apud se ratiocinetur, Ego sum in Iesu Christo, idcirco non possum perire^b.

Hic verò, vt possimus certum fundamen-

^p
Ro. 8. 1. 2. 3.

Sanctus

^a
Ro. 8. c. 15

1. Cor. 2. c.

1. Cor. d. 16

1. Io. 4. c. 13

^b
Rom. 8. a. 13

1. Cor. 2. d.

1. Io. 5. d.

1. Cor. 20

tum substernere superioribus victoriis, & alteram istam tentationem fortiter superare, quæretur, Fidē habeamus necne, quæ controuersia non aliter potest à nobis explicari, quàm si ab effectis ad efficientem causam ascendamus. Sunt ergo Christi à nobis per fidem apprehensi, & intra nos habitantis, effecta duplicia. Primum enim Spiritus sanctus testimonium reddit spiritui nostro nos esse filios Dei, adeò vt intrepidè clamemus Abba Pater^e. Deinde hoc quoque constituendum est, quando nobis Christum per fidem applicamus, id non fieri vana quadam & inani opinione siue imaginatione: sed re ipsa & planè efficaciter^d, quauis totum hoc mysterium sit spirituale, adeò vt quemadmodum anima physico modo corpori adiuncta effectus suos edit, ità Christus Iesus per fidē intra nos habitans spiritali modo ac virtute, vires suas in nobis exerat, quæ quidem in sacris literis intelliguntur Regenerationis & sanctificationis nomine^e, quoniā per illas noni prorsus homines euadimus, quod ad qualitates attinet. Sunt autē huius regenerationis, id est nouæ originis ac cōditionis tres partes. Quemadmodum enim^f natua illa corruptio nos penit⁹ & corpore & anima

Ro. 8. c. 16

1. Cor. 2. c.

10. 11. 12

Gal. 4. a. 6

d

Ro. 6. a. 2 3.

4. 5. 6. 8. &

6. 9. & c. 14

1. Ioh. 1. c. 6.

& 2. a. 3. &

3. b. 7

e

Ioh. 3. a. 5

Eph. 4. c. 22

f. 3. 2. 4

f

Ro. 7. a. 3. 2

3. 4. 5 6

ma captiuos retinens, edebat in nobis peccata, & mortem: ita etiam ex aduerso virtus Iesu Christi sese nobis efficaciter innuans, & nos sibi liberali, quod aiunt, causa manu asserens, tria in nobis efficit, nempe Mortificationem peccati, id est nativæ illius labis, quæ vetus homo dicitur. Sepulturam eiusdem: & novi hominis Resurrectionem: sicut ista copiosè in primis à Paulo explicantur^s.

Est igitur Mortificatio corruptionis si-
ue peccati, effectum Christi in nobis, quo
fit, vt ea sensim, in nobis perimatur & ex-
tinguatur, adeò vt non sit ita efficax ad
ciendas prauas motiones, cõsensiones, &
actiones Dei volûrati cõtrarias. Einsdem
veteris hominis sepultura^h, alterum est
Christi opus intra nos, cuius videlicet vir-
tute vetus ille homo, accepto lethali vulne-
re, paulatim evanescit. Denique quemad-
modum sepultura corporum nostrorum
est quidam mortis progressus, ita veteris
nostri hominis sepultura est quædam
continuatio ac progressio, mortifica-
tionis illius cuius antè meminimus. Ad
eam rem autem mirificè nos iuuant af-
flictiones, quibus dicitur Dominus nos
respicere: itémque exercitationes illarum

Ro. 6, & a.
libi passim.

h
Ro. 6. 14
Col. 2. 6. 12,
& 3. 1. 3. 5

2. Cor. 4. 2.
16

spirituales tum etiam corporales, quibus
 nos assidue vti oportet vt rebellatem car-
 nem opprimamus¹². Denique Mors prima
¹²
^{1. Cor. 9. d.}
²⁷
^{Gal. 5. e. 17}
 quod ad fideles attinet, complementum
 est istius mortificationis ac sepulturæ pec-
 cati, quatenus certamen carnis & spiritus
¹
^{Phi. 3. d. 23} dirimit¹. *et non regit*

Resurrectio noui hominis, siue hominis,
 quod ad qualitates facultatum attinet,
 prorsus renouari, tertium est effectum
 Christi intra nos viuentis, qui, corruptio-
 ne naturæ nostræ perempta, nouum nobis
 robur inspirat, adeo vt intelligentia no-
 stra^m, & facultas illa ingenii, qua de rebus
^{Eph. 1. d. 18} perceptis iudicamus, gratia Spiritus san-
 cti illustrata, & à noua ista virtute Christi
 gubernataⁿ, incipiant intelligere & proba-
ⁿ
^{Ro. 8. c. 14} re, quod antea pro stultitia^o & abomina-
^{1. Cor. 2. d.} tione ducebant^p. Deinde voluntas nostra
¹⁴
^p
^{Ro. 8. b. 7} eodem robore corrigitur ac confirma-
^q
^{Ro. 6. b. 6,} tur, vt peccatum fugere incipiat, & iusti-
^{8. c. 11} tiam amplecti⁹. Denique vniuersæ faculta-
^{Ro. 7. d. 22} tes hominis vitare quod vetuit Dominus,
^{Phi. 2. b. 13} & quicquid præcepit sectari incipiunt^r.
 Itaque, vt ad rem redeamus, si duplex hoc
 effectum in nobis sentiamus, necessario
 colligitur nos fidem habere, ac proinde et-
 tiam Iesum Christum ad vitam æternam,
 sicut

sicut antea diximus. Nihil ergo nobis æ-
què curandum est, atque hæc duo nempe
vt iugi & assidua inuocatione foveamus
pretiosum illud testimonium, quod red-
dit Dominus spiritibus nostris: deinde vt
quotidiano quasi bonorum operum usu
pro se quisque, secundum vocationem
suam, in regenerationis dono proficiat.
Huc respexit Iohannes^f quum diceret eum,
qui natus est ex Deo non peccare, id est,
seipsum non dedere peccato, sed illi ma-
gis ac magis obistere, vt sese electionis ac
vocationis suæ quotidie magis ac magis
reddat certiorē. Omnino enim ad fructus
ueniendum est vt de arbore iudicium fiat.
Quisquis verò, vt modò diximus, à serui-
tute peccati manumissus est^x, id est ab illa
Originali labe, incipit eos fructus edere,
quos Bona Opera vocamus, & hæc causa
est, cur optimo iure dicamus, Fidē, de qua
nunc agimus, necessariò coniunctam esse
cum bonis operibus^y, quemadmodum lux
cum sole, & calor cum igne coheret.

XIIII. Impudenter esse calumniato-
rum, qui dicunt bona opera à nobis re-
prehendi.

Boni igitur illi viri nimium sanè impu-
denter nos calumniatur, qui dicunt tant bo-

Ro. 12. c. 12.
16, 26

1. Iob. 5. d. 18

1. Pe. 1. b. 10

1. Iob. 8. c. 36
Ro. 6. c. 16.
17. 18. d. 20.
21. 22

1. Iob. 2. b. 9,
C. 4. b. 8, 9
3. b. 7
1. Iac. 2. d. 24

qui dicunt
nos bona ope-
ra reprehendere

na opera à nobis reprehendi, propterea quòd affirmamus nos nulla re alia iustificari, quàm per Christum sola fide apprehensum. Interim verò non dissimulamus nos, vt Deo suam gloriam in solidum vindicemus, tribus maximè in rebus ab eis dissentire in hoc bonorum operum argumento, quum alioqui tantum absimus ab eo, vt dicamus Christianos non decere sanctam & honestam vitam, vt è contrario affirmemus eos turpiter mentiri, qui quum sese Christianos vocent, nihilominus tamen nec veras virtutes sectantur, nec vitia fugiunt à Deo damnata. Hæc autem sunt in quibus nos ab istis dissentire vltro & apertè profiteamur.

XV. Prima controuersia in argumento bonorum operum Quamuis sit pro bonis, & que pro malis habenda.

Primum ab eis dissidemus in bonorum & malorum operum distinctione coram Deo. Nam, quod ad nos quidem attinet, in vna Dei voluntate prorsus acquiescimus, tanquam ceruissima regula eorum, quæ vel probat vel improbat: neque aliam vllam diuinæ voluntatis declarationem requirimus, quam sacrosanctam ipsius Legem^a, cui

Pf. 119. 104

Deu. 18. 15

Deu. 39. c.

22. 13. 14. 15

Gal. 19

cui vel adiicere, vel detrahere quippiam nefas putamus^b. Itaque inter bona opera coram Deo nihil recensemus eorum quæ nuda hominum voluntate nuntur, qualescunque sint ipsi^c. Affirmamus præterea vt aliquis dici possit bene egisse, non sufficere si quod egit in verbo Dei mandatum inueniatur, sed hoc etiam requiri, vt opus illud agendo quod à Deo præscriptum est, voluntatem ipsius nobis in agendo proponamus, & certi simus ex eius verbo in animis nostris, illud quod agimus Deo placere. Nam, vt inquit Paulus, quicquid sine fide fit, id est quicquid à nobis suscipitur dubitante conscientia an Deo placeat, ac proinde, à Deo sit præceptum necne, peccatum est.

XVI. Quæ sint opera omnium excellentissima, & quæ precum sint præstantia.
Itaque, hoc posito fundamento, dicimus Legem, quam decem mandata nuncupamus, distinctam esse in duas tabulas: quarum vna declarat quid Deo, altera quid proximo debeamus: ac proinde duas esse bonorū operum species. Nam vna propriè cultum Dei, altera proximū respicit. Sunt autem illa tanto istis præstantiora quanto Deus hominibus præstat. Sed inter

^b
Rom. 9. 12.
12. 12.

^c
Esa. 1. 12.
Mat. 15. 2.
Col. 2. 23.

omnes fructus quos Fides vniuersaliter in omnibus verè Christianis hominibus edit, principatum nostro iudicio facillè tenent preces, id est, inuocatio nominis Dei per Iesum Christum, neque vllum opus ei gratius esse arbitramur, siue quid ab eo postulemus, siue laudes eius canamus, siue gratias ei agamus pro acceptis beneficiis. Sed in precibus ista requirimus quæ subieci-
mus.

Primum vt proficiantur ab eo animo, qui non dubitet se exauditum iri, quatenus expedit. Nam, vt inquit Iacobus^a,

^a
Iac. 1. d. p. 7. 8

Ro. 10. c. 14

Mat. 21. d.

22

Hcb. 4. d. 16

10. d. 22

Mat. 11. c.

24

rogandus est Deus cum fiducia absque hæitatione. Nam qui hæsitat similis est fluctui maris à vento agitato, & cum impetu impulso. Nequis igitur eiusmodi homo existimet se quicquam à Deo accepturum.

Ex hoc autem aliud consequitur, nempe inutiles esse preces quæcunque cum verbo Dei non consentiunt. Preces enim absque fide nihil aliud sunt quàm peccata^b,

^b
Ro. 14. d. 23

nec tibi fides vlla esse potest, sed sunt vana duntaxat & stulta quædam opinatio, vbi nullum Dei verbum ac præceptum extat^c,

^c
Ro. 10. c. 14

sicut paulò antè probauimus. Quæcunque igitur preces ab aliquo concipiuntur eo idiomate quod ipse non intelligat, pro
Dei

Dei ludibrio sunt habendæ: quibus verò quippiam postulamus Dei naturæ ac voluntati repugnans, cum Dei blasphemia sunt coniunctæ, tantum abest ut sint opus Deo acceptum.

Præterea ex iis que diximus consequitur, preces quæ ad alium deprecatorem siue Mediatorem referuntur, quam ad vnicum illum inter Deum & homines constitutum. Christum Iesum videlicet, in extremum Dei & sanctorum eius dedecus redundare. Primum enim nullus apex in sacris literis inuenietur qui morem istum confirmet, imò verò expresse edicitur Dei verbo, ut quicquid à Deo petimus, in Christi unici nostri Mediatoris nomine petamus. Præterea si querendus est intercessor qui nos amore quodam singulari complectatur, quem tandem inueniemus cum eo comparandum, qui vitam suam pro nobis proiecit, tum quoque quum ipsius hostes eramus? Sin autem eo nobis opus est qui pro sua autoritate sit graciosus, cuius tandem potentia cum eius autoritate conferri poterit, qui ad Patris dextram assidet? A quo verò sese potius exorari sinet Pater, quam à Filio suo charissimo. in quo vno acquiescit, & suos omnes diligit

Denique quum defunctorum Sanctorum spiritus sint in cælis, corpora in terris, quo modo tandem constituemus nostras preces ab eis intelligi, quin, vel si præsentibus esse dixerimus, infinitos simul esse cōstituiamus: vel, si malimus eos quamuis absentes animum nostrum inspicere *καὶ δὲ ὁ γὰρ πᾶσι* eos esse arbitremur? Atqui infinitum & *καὶ δὲ ὁ γὰρ πᾶσι* esse in vnum Deum cadit, quò fit vt Sāctos hac vita defunctos inuocare non possimus, quin eos simul deificemus. Nam quod garriunt nonnulli, Sanctos ista omnia arcana in Trinitate, quasi speculo, intueri, quàm ineptè ac ridiculè dicitur? Quis enim hoc eos docuit? vtque ita esse deamus, profectò intuerentur etiam Sancti quid decreuerit Deus facere vel minus, vt ipsos minimè oporteat preces suas interponere. In Christo verò qui Spiritu suo inter nos manet, & quem vnum inuocare certa cum fiducia iubemur, nullem eiusmodi argumentum valet. Ista igitur mortuorum Sanctorum inuocatio prorsus inanis est, ac Deo ingrata, vtpote quæ nullo ipsius verbo nitatur, & cum insigni etiam Christi contumelia ac dedecore sit coniuncta, atque adeò partim ab ignorantia, partim ab hominum diffidentia exorta.

Atqui

Atqui charitas (inquiunt) nunquam ex-
 cidit, ac proinde salutem nostram sitiunt
 Sanctorum spiritus in cælis versantes^m,
 Id nos verò concedimus, sed quis propter-
 ea sani iudicii homo collegerit vel no-
 stras preces eos exaudire, vel, etiam si ex-
 audiant, (vt de Angelis qui nos circum-
 stant fateri nos oportet,) idcirco eos fi-
 bi vnus Mediatoris officium arrogare,
 vel tanquam subalternos quosdam seque-
 stres à nobis esse innocandos? Atqui ad
 Martyrum sepulchra iam olim edita sunt
 miracula. Esto. Sic voluit Dominus Marty-
 rum fidem nobis commendare, non vt in-
 uocarentur, sed vt in eis adoraretur ipsius
 virtus, quæ Martyres testabatur in cælo
 viuere per eum quem ipsi viuentes colue-
 runt, & cuius veritatem sanguine suo san-
 ciuerunt. Sed hoc tamen ingenuè confite-
 mur, eos qui miracula ista nimium curiosè
 commendarunt, nobis videri strenuam o-
 peram Satanae in stabiliendo mysterio i-
 niquitatis nauasse: neque quàm vetusta sit
 hæc superstitio, laboramus. Excipiunt au-
 tē rursus aduersarii, nobis licere, ac etiam
 præcipi, vt alii pro aliis precemur, ne ta-
 men propterea Christum dici officio suo
 spoliari, quoniā (vt inquiunt) vons quidem
 f. ii.

1
1. Co. 13. c. 8m
Luc. 15. b. 7
c. 10*nostram*

est redemptionis Mediator, at non intercessionis. Atqui nos passim legimus Christum non vnicum modò esse redemptorem, sed vnicum etiam apud Patrem aduocatum. Neque tamen quum id dicimus, Christum imaginamur tâquam supplicem pro nobis deprecari, sed perpetuò vnici sacrificii odore nos Patri recôciliare, ac preces nostras coram Deo efficaces reddere. Quum autem mutuas preces alii pro aliis concipimus, nullos mediatores Christo subordinamus, sed contrà coniunctis animis, sicut charitatis regula & verbum Dei iubet, vnico Mediatore freti, communem Patrē inuocamus. Quæ ratio, vt antè diximus, in iis qui hac vita defuncti sunt, obtinere non potest. Imo verò quid aliud afferre solent isti cur ad sanctos mortuos confugiant, quàm quòd se indignos esse queruntur qui recta & sine subordinatis intercessoribus, ad Christum accedant? qua de re paucis etiam dicendum est, quid sentiamus. Primum omnium igitur quum preces nostræ nulla re nitantur nobis insita, sed vnica dignitate ac præstantia Christi qui per fidem vnà cum omnibus suis beneficiis noster est factus, obiectio illa planè est inepta, nec potest aliunde quàm ab incre-

incredulitate proficisci. Quemadmodum enim nunquā nobis possumus videri satis indigni in nobis ipsis, ita ē contrario necesse est antequā precemur, vt, nisi frustra precari volumus, certi simus fore vt quum nos Filius vnicus ille dignus noster intercessor Patri reconciliarit, non possimus non obtinere quod petimus in ipsius nomine, quatenus quidem nostra intererit: & absque fiducia ista nunquam à Deo exaudiemurⁿ. Deinde si recusant isti nobis credere, saltē Chrysostomo & Ambrosio credant. Sic ergo Chrysostomus, de Cananæa illa muliere disserēs^o, Cedo, inquit, mulier, quomodo ausa es ad illum accedere, quum sis peccatrix, & iniquitatum plena? Noui, inquit, quid factura sim. En prudentiam huius mulieris. Non precatur Iacobum, non supplicat Iohanni, non adit ad Petrum, nec Apostolorum cœtum respicit, aut vllum eorum requirit: sed pro his omnibus penitentiam sibi comitem adiungit, & ad ipsum fontem progreditur. Idem Chrysostomus eodē in loco^p, Quum, inquit, quēpiam hominem es precaturus, percontaris quid agat, & audis illum dormire, vel ei non satis esse otii, aut fortassis etiam seruus tibi recusat respon-

f.iii.

Iac. 1. 2. 6. 7

Mat. 7. 1. 7

Luc. 11. 6. 9

Ioh. 1. 1. 6. 11

Heb. 4. d. 16

Hom. 12. de

Cananæa.

Eadem hom. melius.

¶ dere. Sed istis nihil opus est apud Deum.
 ¶ Is enim te audit quocunque sis loco & vn-
 decunque inuocetur. Hic nobis nihil opus
 est atriēsi seruo, vel intercessore, vel seruo.
 Sed dic. Miserere mei Deus. Sed & idem
 alibi præterea^q, Non opus est, inquit, pa-
 tronis apud Deum, neque vllis ambagi-
 bus, sed etiam si solus es, omni patrono &
 aduocato destitutus, & seorsim Deum pre-
 caris, obtinebis quod petis. Ambrosius ve-
 rò hanc ipsam similitudinē reprehendens,
 quam tamen penē vnā isti solent in ore
 habere^r: Solent, inquit, pudore passim ne-
 glecti Dei, misera vti excusatione, dicētes,
 per istos posse ire ad Deum, sicut per Co-
 mites peruenitur ad Regem. Age nunquid
 tam demens est aliquis, aut suæ salutis im-
 memor, vt honorificentiam Regis vindicet
 Comiti, quum de hac re si qui etiam tracta-
 re fuerint iuuenti, iure vt rei damnentur
 Maiestatis? Idem paulò pōst. Ideo ad Re-
 gem per Tribunos & Comites itur, quia
 homo vtique est Rex, & nescit quibus de-
 beat remp. credere. Ad Deum autē (quem
 vtique nihil latet, omnium enim merita no-
 uit) promerendum suffragatore non o-
 pus est, sed mente deuota. Vbicunque
 enim

^q
*Homilia de
 profectu E-
 uangelii.*

^r
*Ambrosius
 in primum
 cap. Epist.
 ad Rom.*

enim talis loquutus fuerit ei, responde-
bit illi.

Itaque, vt paucis hanc tractationem ab-
soluamus, arbitramur ex verbi diuini au-
thoritate nullum hominis opus esse Deo
gratius quàm inuocationem nominis i-
pſius, ſiquidem ritè concipiatur. Reſpici-
t enim hoc opus priorem Legis tabulam, &
complectitur expreſſam confeſſionem di-
uinæ tum potentia, tum miſericordia,
cum timore ac reuerentia quæ vni ipſius
Maieſtati debetur.

De operibus charitatis erga proximum.

In ſecundum ordinem reuicimus opera
charitatis erga proximum, ex poſterioris
Tabulæ præſcripto, ſed ea demum condi-
tione ſi proficiſcantur ex vero Dei amore
nobis in Chriſto reconciliati, propter
quem fratres noſtros, etiam quum nos o-
derunt, ſingulari charitate proſequimur.
Niſi enim ſubſternatur hoc fundamen-
tum, nihil aliud quàm peccamus, quan-
tumuis ſpecioſa ſint opera noſtra, quemad-
modum iudicat Chriſtus propoſito Pha-
riſæorum exemplo^a.

De operibus indifferentibus.

Tertium quoddam eſt operum genus,
quæ ſuapte natura nec bona ſunt propriè
f.iiii.

^a Mat. 6. ca.

ſere integro

cap. 14.

d. 23

nec mala, sed finis duntaxat respectu, cuius
 causa suscipiuntur, quatenus videlicet nos
 reddunt aptiores ad ea præstanda quæ
 bona sunt, vel in faciendo officio nostro
 constantiores. Huius generis est ieiunium,
sobrietas, & siquæ sunt alia quibus carnis
 lasciuia coercetur, itémque retinenda
virginitatis studium, in iis qui habent con-
 tinentiæ donum^a. Itaque hoc dicimus in
 genere, laudabilia esse hæc exercitia, mo-
 dō ad sit quod præcipuum & primarium
 est, id est animus nulla ambitione tumens,
 nec superstitione imbutus, sed Dei timore
 præditus & proximi charitate: deinde
 sita, vsurpētur vt sic possimus promptio-
 res & alacriores euadere tum ad Deum co-
 lendum, tum ad iuuādum proximum, pro
 nostræ vocationis ratione^b. Neque etiam
 ambigimus quin Christiani omnes tenean-
 tur vitare quicquid ad Christianæ vitæ of-
 ficiatardiore eos efficere potest. Sed ab-
 sit, vt eorū errorem probemus qui in istis
 rebus externis obtupescunt, quasi in istius
 modi exercitiis posita sit pietatis summa.
Malum enim Paulo assentiri qui testatur
regnum Dei situm non esse neque in cibo,
neque in potu^c, & ista omnia parui esse
 momenti præ studio pietatis in Deum, &
 cha

^a
 1. Cor. 7.
 capite peno
 tolo.

in 3. d. /

^b
 1. Cor. 7. d.
 17.

^c
 Ro. 14. c. 17.
 1. Cor. 8. c. 8.

charitatis officiis^d.

XVII. Altera controuersia de bonis^d operibus, in qua quaritur de eorum principio & origine.

Altera controuersia de bonis operibus quarit de vera eorum origine. Neque vero nos negamus fidē ac bona opera manare ex nostra intelligētia ac voluntate, quas Dei gratia præueniat, immutet, adiuuet, & comitetur. Sed hoc in primis affirmamus, quum quaritur de prima origine eius boni quod est vt cunque in nobis inchoatum, tantum abesse vt vlla sit in nobis naturæ dispositio ad primam gratiam recipiendā, quæ dispositio postea superueniente altera gratia adiuuetur, vt ē contrario nihil aliud nobis insit à natura, ita vt nunc omnes corrupti nascimur, præter tenebras^a & Dei odium.^b Oportet igitur in primis & ante omnia, non vt Deus præueniat nostrum liberum arbitrium debile & infirmū, (sicut loquūtur Semipelagiani) sed vt nos totis viribus renitentes trahat id est, quod ad qualitates facultatum nostrarū attinet nos penitus novos homines reddat^d. Id autem fit dum nos non aliquatenus duntaxat, sed penitus cæcos in iis quæ ad redemptionem spectant, Spiritus sui lumine illu-

^d.
1. Tim. 4.
c. 3.

^a.
Eph. 9. a. 2.
Luc. 1. 8. 7.
Act. 26.

^b.
d. 13.
2. Co. 4. b. 6.
Eph. 5. b. 3.

^c.
Ro. 5. b. 10.
1. Cor. 8. b. 7.

^d.
1. Cor. 6. e. 44.
1. Cor. 3. a. 5.

^e.
1. Cor. 1. d. 23.
2. Cor. 5.

^f.
d. 17.
Eph. 4. f. 23.
1. Cor. 24.
Col. 3. b. 10.

e
 Deut. 30. ^{b. 6} frat^r. dum corda nostra lapidea in carnea
 commutat^r. dum cor mundum creat in vi-
 ler. 24. c. 7. s. scribis nostris, id est, nostram voluntatē
 & 31. f. 33. prorsus deprauatam instaurat^r. Denique
 Ez. 11. c. 19 ^g dum efficit in nobis & velle & perficere^h,
 Tf. 51. c. 12. vt constet Apostolum verē dixisse nos ne
 El. 16. c. ad cogitandum quidem quod bonum est,
 33. & 13. ex nobis esse idoneosⁱ, & filios Dei nihil
 Eph. 1. d. 18 ^h prorsus habere quod non acceperint^l, ac-
 Phi. 2. b. 13. ceperint, inquam, non nascendo, sed rena-
 2. Cor. 3. d. 5 ⁱ scendo, non ex naturā sed ex regenerationis
 1. Co. 4. b. 7 ^l gratia, qua gratis quotidie in eis opera-
 tur, vt Pelagianorum cauillū effugiamus.
 Oportet igitur vt gratia nos ex putribus
 & mortuis truncis viuas & fructuosas arbo-
 res efficiat, antequam villos bonos fructus
 edamus. Ex quo consequitur nullū esse pos-
 se gratiā & liberi arbitrii concursū^m quū
 Spiritus Dei mera sua gratia nos manumit-
 tit à peccato^m, dum nos videlicet Christo
 per fidem inserit, ex quo nouam vitā hau-
 rimus, vt Deo viuamusⁿ. Qui enim concur-
 reret liberum arbitrium, quod nusquam
 est, antequam à seruitute peccati sit manu-
 missum? Deinde hoc quoque adiiciendum
 est, quòd liberata nostra volūtas bene vel-
 le incipiat, & in eo cursu perseveret, alteri
 rursus Dei gratiā in solidum deberi. Deni-
 que

l
 Vide supra
 articulum

17. cap. 5^m

1. h. 8. c. 36.

Rom. 6. d.

15. & 21.

Rom. 7. a.

4. 5. 6.

que quum manumissi à peccato bene age
re incipimus, nullum hîc meritum cogitan
dum cernimus, sed gratis promissam mer
cedem gratis dari°. Nam præstantissima
etiam opera nostra, nisi interueniret Dei
gratia, nihil nisi æternas pœnas mereren
tur, quoniâ sanctissimi quique, si summo iu
re cû eis ageretur, deprehenderentur dona
Dei sibi cõcessa infinitis modis, etiâ quû stu
derêt bene agere, polluisse ac cõtaminasse^p.

1. Cor. 4. b. 7

Ro. 4. 2. 3. 5

6. d. 23

*XV III. De tertia controuersia in bonis
operibus, nempe, quenâ sit eorum utilitas.*

Ro. 4. a. 2.

1. Co. 4. a. 4

Phil. 3. b. 9.

Ps. 42. a. 2.

Superest tertia controuersia longè ma
xima, in qua disceptatur de bonorum ope
rum utilitate, de qua nos quidem ita sta
tuimus. Si quæritur quo iure, & titulo fia
mus æternæ vitæ participes, acquiescimus
in vno Iesu Christo nobis oblato, & per so
lâ fidē cõmunicato, idque ex mera Dei gra
tia & misericordia^a. Itaque abhorremus à
Meriti nomine, & serio cordis affectu agno
scimus ac profiteamur nos, quantumuis iu
stitiæ studeamus, seruos esse inutiles^b, vi
tæque æternæ penitus & omni ex par
te gratuitum esse Dei donû; cuius rei vni
cum præterea argumentum adscribam.
Bona opera certum est manare ex Christo
in nobis habitâte, cuius virtute & efficacia

Rom. 3. c.

11. 22

1. Cor. 2. a. 2

Luc 17.

c. 10

Ps. 16. a. 2.

c

Ro. 6. d. 23.

gratuita freti incipimus bene velle & operari, quemadmodum è contrario natiua illa veteris Adami corruptio nobis infusa profert in nobis vitiosos omnes motus ex quibus prauæ actiones eduntur. Necessè est enim vt Christum possideamus qui nos efficiat bonas arbores, antequàm illos bonos fructus proferamus, quum Paulus testetur peccatum esse quicquid fit absque fide^d, & effecta necessariò efficiens causa antegrediatur^e. Quod quum ita sit, consequitur fidè necessariò præire bonis operibus. Atqui quisquis fidem habet, iustificatus est eo ipso momento, nisi fortè iustificatus nõ est & pacem non habet^f, qui Christum habet. Qui fiet igitur vt bonis operibus iustificemur, ac proinde, seruemur, quum nos prius oporteat iustificari ac proinde dignos fieri qui seruemur, quàm vel vnicum bonum opus edere possimus? Iustificamur autem & digni salute reddimur, vt antè diximus, non in nobis, sed in Christo Iesu, cui per solam fidem coniungimur, vt omnia ipsius beneficia, nempe iustitia, sanctificatio, & redemptio nobis imputentur. Itaque, vt paucis omnia complectamur, agnoscimus nullis promitti vitam æternam nisi qui student operibus iustitiæ, nec alios censeri

^d
Ro. 14. d. 23

^e
Rom. 6. a. 5
6. 7. d.
4. 5. 6.

^f
Rom. 5. a. 1.

cenſeri iuſtos coràm Deo, quàm qui ſerio
reſipuerunt^s: ſed longè diuerſas quaſtio-
nes eſſe dicimus, quoniam iuſtificentur, &
qua iuſtitia iuſtificentur: & eam iuſtitiam
quam Spiritus Dei in nobis inchoauit nò
cauſam, ſed teſtem eſſe dicimus eius iuſti-
tiæ qua vna freti coram Deo còparemus,
& vitam æternam ad nos vt Chriſti cohæ-
redes iure quidè ſed gratis pertinere con-
tendimus^h. Iuſtitia autem hæc ſi ſpecte-
mus cui propriè inhæreat, vnius Chriſti
perſona includitur. Sed quoniam is nobis
datus eſt vt quiſquis eum per fidem ample-
ctitur, fiat eius particeps in vitam æternā,
quoniam factus eſt nobis à Deo patre ſa-
pientia, iuſtitia, ſanctificatio, redemptioⁱ,
idcirco noſtra etiam eſt per imputationē,
& in ea, vna vt pote quæ ſola ſit perfectā,
prorſus acquieſcimus.

*XIX. Quorſum nobis vtilia ſint bona
opera apud Deum & apud homines.*

Ex iſtis facile cognosci poteſt, quàm ſint
impudentes quicunque calumniantur bo-
na opera à nobis vituperari, quum è con-
trariationulli rei æquè ſtudeamus atque huic
vni, vt demonſtremus quænam verè bona
ſint opera, & ex quo fonte promanent, ne
miſeri mortales ſibi iſiſ imponāt. Quan-

^s
Mat. 25. d.

35. 36.

Iac. 2. c. 14.

& d. in c. p.

1. Job. 3. b. 7

^h

Rom 5. d. 1.

& 8. d. 7.

& 8. 39.

ⁱ

1. Co. 1. d. 30.

uis autē neque in solidum, neque vlla prorsus ex parte nitamur bonis operibus, quā quaritur quo iure seu titulo, vt loquuntur, vita æterna nobis obtingat^a: quamuis, inquam, in vno Christo Iesu acquiescamus, tamen agnoscimus regenerationis nostræ fructus nobis multas ac magnas vtilitates asserre. Primum enim hac ratione solemus proximos nostros vel Christo lucrificare, vel in Christo retinere: ipsosque adeo Christi iuratos hostes cogimus gloriā Deo tribuere^b. Secundò, bonis operibus certiores simus nostræ salutis, non tanquā causis, vt paulò antè dixi, sed tanquam testibus & affectis causæ instrumentalis per quā adipiscimur salutem, fidei videlicet, vt est à nobis antea demonstratum. Hæc nimium causā est cur testetur Deus se reddendum vnicuique secundum ipsius opera^c: & cur Abraham dicatur etiam ex operibus iustificatus^d. Neque enim hæc ita accipienda sunt, quasi opera nostra sint causa nostræ salutis vel in solidum, vel aliqua ex parte^e, (nam certè si ita esset, non satis firmum esset nostræ salutis fundamētum) vel quasi ex operibus nostris possimus coram Deo iusti censerif, sed quoniam bona nostra opera sunt effecta, ex quibus fides nostra

^a Phil. 3. b. 9.

^b Ro. 6. d. 23.

^c 1. Co. 4. a. 4.

^b Matth. 5.

^c b. 16

^d 1. Pet. 2.

^e c. 12

^c Matth. 16.

^d d. 27

^e Rom. 2. a. 6

^f d

^g 1. Co. 2. d. 21.

^h 1. Co. 4. a. 4.

ⁱ Phil. 3. b. 9.

^j f

^k Rom. 3. c. 21

^l Gal. 2. d. 21

nostra intelligitur, fides, inquā, apprehendens Iesum Christum, veram & vnicam iustitiam nostram, sicut antea diximus.

Tertiò, necesse est vt fateamur quandam esse cognationem aquæ & eius scaturiginis ex qua promanat. Quoniam igitur regeneratio nostra, quandiu in hoc mundo versamur, nunquam euadit in summum gradum, & superest in nobis perpetuum illud Spiritus & carnis certamen^s: quoniam, inquam, adhuc resident densissimæ tenebræ in nostra intelligentia^h, & maxima aduersus Deum repugnantia¹, & efficitur fore vt si summo iure inquireret Deus in ipsa quoque præstantissima hominum opera, nihil aliud possit deiis constitui quàm meras esse donorum Dei pollutiones, quæadmodum sæpissimè accidit, vt iuuus aliqui clar^o & limpid^o inficiatur cloaca sordibus per quas decurrit. Hæc igitur causa est cur exclamet Dauid, Nō iustificabitur in tuo cōspectu vllus viuēs¹⁷: & Paul^o hanc quærelā effundat, Non facio bonum quod volo, sed facio malū quod nolo¹. Me miserum, quis me liberabit ex hoc corpore mortis! Hanc formulam iudicii de optimis etiā nostris operib^o nobis sancti serui Dei præscribūt, tantū abest vt Meriti nomē

Gal. 5. c. 17

1. Cor. 13. c.

9. d. 12.

Ro. 7. c. 15.

17. d. 19.

23. d. 5.

Pf. 143. d. 2

Ro. 7. d. 19.

23. d. 25

vsurpent, quod sanè nunquam in Ecclesia Dei irrepisset, si satis expensa fuisset veteribus Latinis Theologis eius vocabuli propria significatio. Nam quod ad Græcos attinet, quanuis hoc illis perpetuum fuit, Theologiæ fontes perturbare humanæ Philosophiæ luto, quæ res effecit, vt suum illud *αὐτὲς ἑωσίου* plus æquo semper extulerint, tamen nullam apud eos vocem inuenio quæ glorioso Meriti nomini satis respondeat. Hoc tamen profiteamur, tantam esse Dei nostri bonitatem, vt, quoniam adoptiuos suos filios non in ipsis, sed in vnico suo Filio charissimo Iesu Christo considerat, cum quo videlicet coniuncti sunt arctissimo illo Fidei vinculo: neque in æstimandis suorum donorum fructibus rationē habet eius pollutionis quæ à nostræ carnis imbecillitate promanat, sed purissimi illius fontis à quo profluunt, id est Spiritus Christi in omnibus credentibus efficacis, vt peccato mortui, iustitiæ viuant: tantam, inquam, esse Dei nostri bonitatem vt idcirco opera nostra quanuis imperfectissima, tamen non modo non improbet, sed etiam eò vsque probet: vt mercede dignetur^m, tum in hac vita tum etiam in futura, sicut in talentorum similitudine decla-

965
Gen. 15. 6. 1.
Mat. 5. 6. 12
E. 10. d. 42
2. Ioh. c. 8

declaraturⁿ: minimè id quidem quasi hæcⁿ
 merces operibus nostris debeatur^o, sed<sup>Matth. 19.
d. 20.</sup>
 pro mera sua gratia & misericordia: sicut<sup>1. Tim. 4.
c. 8.</sup>
 Deus in ipsa etiam Lege testatur, sese ni-<sup>Matth. 25.
b. 21.</sup>
 mirum pro sua misericordia, non autè ex
inre quodam debito, benefacturum iis à<sup>Rom. 4. d. 2
4. 5. & 6.
d. 23</sup>
 quibus diligitur, quique mandata ipsius
 obuersant^r.

Quartò, quum bona opera sint Fidei no-^p
 stræ testimonia, consequitur etiam inde<sup>Exod. 20.
b. 6</sup>
 petendam aliqua ex parte testificationem
 æternæ nostræ electionis, quoniã Electio-
 nem necessariò consequitur fides Chri-
 stum apprehendens, per quem iustificati &
 sanctificati, fruamur ea gloria cui destina-
 ti sumus ante iacta mundi fundamenta^q.
 Est autem hæc doctrina eò accuratius ob-⁹
 seruanda quò magis solet à mundo negli-<sup>Rom. 8. f. 30.
Ephes. 1. d. 3.
4. 5. & 6.
13. 14</sup>
 gi, quasi nimirum doctrina de particulari
 electione vel sit curiosa, vel comprehendi
 non possit, quū è contrario Fides nihil sit
 aliud quàm illud quo certiores sumus, vitam
 æternam ad nos pertinere, quoniam ante
 iacta mundi fundamenta sumus à Deo
 tantæ huic salutis ac gloriæ per Christum
 possidendæ destinati. Itaque quicquid an-
 tea de fide & eius affectis disseruimus, inu-
 tile foret, nisi hæc doctrina de æterna ele-
 g. i.

ctione subternatur, tanquam vnicum totius Christianæ fiduciæ fundamentum.

Quoties igitur Satan nobis litem mouet de nostra particulari electione, non est eius controuersia: explicatio statim scrutanda in æterno Dei consilio, cuius maiestatem non possumus sustinere: sed è contrario initium faciendum est ab infimo gradu, nempe à sanctificatione quam in nobis inchoatam re ipsa sentimus, vt altius inde conscendamus. Quum enim nostra sanctificatio, ex qua promanant boni motus & bonæ actiones de quibus antea diximus, sit certum Fidei, aut potius Christi in nobis per Fidem habitantis, effectum:

Rom. 8. b. 9

& quicumque Christo est vnitus, necessario quoque sit efficaciter vocatus, ac proinde saluti destinatus, nec falli possit Dei prouidentia, ac proinde nullus ex electis pereat:

Rom. 6. d. 37.

ex his consequitur, sanctificationem veluti primum esse gradum à quo progredi incipimus ad declarationem primariæ nostræ salutis causæ, id est æternæ illius ac gratuitæ nostræ electionis. Quisquis enim dicit se credere, neque secundum Spiritum vi-

2
Ro. 6. a. 2,

Co. 8. c. 14

1. Io. 3. a. 4

2. a. 3.

uit, seipsum vt mendacem coarguit. Idcirco Petrus diligenter nos admonet vt nostram vocationem & electionem bonis operibus

C A P V T. IIH.

operibus firmam reddamus", minimè id
quidem quasi illæ nitantur operibus no-
stris (quum Paulus contrarium affirmet^x)
sed quoniam bona opera certò testifican-
tur nostræ conscientiæ Iesum Christum ha-
bitare in nobis^y, ac proinde nos perire
non posse, quoniam electi sumus ad salu-
tem.

*XX. Remedium aduersus ultimam eam-
que grauissimam tentationem, in qua
queritur an simus ex Electorum nu-
mero.*

Præter illa de quibus iam antea diximus,
supereſt Satanæ vltima & omnium grauif-
ſima tentatio qua nos impetat. Primùm
enim conſtat vſuuenire interdum vt Chri-
ſtus Electorum quorundam vocationem
multùm differat, atque adeò ad extremum
vſque vitæ momentum^a, quò fit vt iſti non
ſatis muniti videantur præſidio ab illis
Effectis petito quæ paulò antè commemo-
rauiſimus, vtpote qui nunquam illa ſenſe-
rint. Quì enim ſenſiſſent eius cauſæ effe-
cta, quàm nondum in ſeſe haberent?

Deinde quoniam ſanctiſſimi etiam qui-
que in eas anguſtias interdum rediguntur
vt effecta de quibus diximus admodum
languida ac penè nulla in ſeſe comperiât,

2. Pet. 1.

6. 10

32

1. Co. 4. 4. 4

Rom. 4. 2

3

1. Pet. 3. 21

Ioh. 6. 37

Math. 20.

Luc. 3. f. 43

Satan libenter alterutrum eis persuaserit, nempe vel id quod ipsi antea fidem esse existimabant, fidem non fuisse, sed inane duntaxat fidei simulachrum: vel etiam si antea crediderint, fidem tamen sua ipsorum culpa ac negligentia amisisse.

Quarendum est igitur diligenter quatione possimus hanc tentationē omnium grauissimam superare, quamuis de eam iam non nihil extremo articulo superiore dixerimus. Ac primum quidem quod ad eos attinet quorum tarda est vocatio, spes eorum tamen iisdem illis effectis niti debet. Quantum enim ad internum testimonium spectat, tarda vocatio non impedit quominus illud personet in eorū animis, & quidem sæpenumero clarius ac magis sonore quàm in iis qui maturè sunt vocati, sicut ipsa experiētia in Latrone illo celebri demonstrauit. Quod si quæritur de regenerationis effectis, respondeo præstantissima hæc esse opera Christi intra nos habitantis, cordis contritionem ex odio peccati & reuerentia Dei proficiscentem, fideliamque in Christum & eius inuocationē. Quisquis igitur in sese percipit hos motus vel in ipso mortis puncto, norit se habere certa fidei suæ ac proinde suæ quoque electionis

tionis ac salutis testimonia.

Qui verò sunt in eas angustias detrusi, *Id est. Presen.*
vt quod optimis etiam ac Deo charissimis
hominibus contingit, effecta illa admo-
dum languida ac penè nulla in se compe-
riant, diligenter ista meditentur, vt ex hac
tentatione emergant.

Primum, quoniam Effecta illa quæ du-
plicia esse diximus, sunt instar duarum an-
chorarum quibus vtrunque sustineamur, *totum*
quoties vna ex parte vacillabimus, neces-
se fuerit nos in alteram partem eò fortius
niti, tantisper dum vtrunque firmemur.
Quid enim? Quum Dauid & Petrus tã tur-
piter essent lapsi, an non in illis admodum
langebant regenerationis & sanctificatio-
nis effecta? Itã est profectò, sed iidem illi
in hac tentatione, quæ ipsos profectò ad
desperationem sollicitabat, incubuerunt
alteri anchoræ, nèpe testimonio quod Spi-
ritus sanctus testabatur ipsorum spiritui,
eos nimirum quamuis foedissimè lapsos,
tamen in numero filiorum Dei censeri, ac
proinde remissa illis esse peccata.

Deinde etiam si quis vtrunque vacillet,
tamen non est quod animum despondeat,
Neque enim ad hoc vt Christi participes
fiamus requiritur perfecta Fides, sed Fides
g.iii.

vera duntaxat. Vera autem Fides esse non
 definit quæ admodum est infirma ac debi-
 lis, adeo ut penitus interdum sit sepulta. Ita-
 que vel sola Fidei scintilla, ac proinde et-
 iam vel minimum Fidei in nobis effectum,
 si modo verum sit, & ex vera Fidei scatu-
 rigine promanet, hætenus est efficax, ut
 verè nos de nostra salute securos reddat.
 Quamuis enim nemo nisi interueniente Fi-
 de seruetur, salus tamen nostra propriè
 non nititur Fide nostra, sed eo vno potius
 quem apprehendimus per Fidem, nempe
 Iesu Christo. Tanta est autem Fidei vis ut,
 quoniã Deus ita promissit^b, vel minimum
 ipsius veluti granum, totum Iesum Chri-
 stum nobis insinuet. Hoc tamen constat,
 quo plenior est Fides, eo maiorem ipsius
 vim esse qua nos magis ac magis cum Chri-
 sto copulet. Ac sanè magnopere nos pu-
 dere debet quum non modo nihil promoue-
 mus, sed etiam resiliamus. Non tamen effi-
 citur victorem fore Satanam, si modo res
 ipsa declararit nos idè retrocessisse ut
 eo fortius postea progredieremur, id est, si
 quod generosis animis accidere solet, hæc
 infamia virtutem in nobis non extinxerit,
 sed acuerit potius, & ex ipsa imbecillitate
 vires sumptimus.

^b
 Matth. 17.
 c. 30

Tertiò,

Tertiò, quoties ità languebimus pro-
 strati, proponamus nobis ob oculos san-
 ctorum exempla qui non minus profun-
 dis gurgitibus fuerūt immerſi, neque ta-
 men propterea deſtiterunt Deum inuo-
 care, à quo etiam ſunt exauditi, quoniam
 erant ex numero filiorum Dei, *etiam ſi gra-
 uiffimè peccaſſent.* Proponamus, inquam,
 nobis eiufmodi exempla, nò vt pergamus
 in peccatis, (id enim illi minimè fecerunt
 poſtquam ſunt à Domino expegeſacti)
 ſed è contrario vt eorum fidem reſipiſcen-
 tiam imitemur. Denique falſam eſſe Sara-
 nà conſuſionem ſciamus, quoties colligit
 falſam noſtram fidem fuiſſe ex eo quòd
 certo tempore nòn appareant ipſius effe-
 cta. Perinde enim argumentatur, ac ſiquis
 colligeret nullum eſſe verum ignem ubi-
 cunque nulla flamma collucet, vel hyeme
 nòn viuere arbores, quoniam nec folia nec
 fructus edunt.

Quartò, conſugiendum nobis eſt ad ve-
 rum & certum remedium, nempe ad firmi-
 tatem æternæ noſtræ Electionis, quæ niti-
 tur immutabili Dei propoſito. Vt autem
 huius tam certæ electionis firmum teſti-
 monium habeamus, eo etià tempore quo
 nulla penè Fidei effecta in nobis còperie-
 g.iiii.

Tf. 77. c. 11.
 & 116. b. 11.
 & 116. b. 11.
 ſ. pe.
 Hinc perit.
 ner 1014
 Iobi hiſto-
 ria.

mus, memoremus dies præteritos, Dauidem imitati. Ita enim fiet profectò vt tam multa tamque aperta testimonia diuinæ ergà nos beneuolentiæ inueniamus, vt merito dubitare non possimus de paterno ipsius in nos affectu. Præterea comperiemus superioribus temporibus tot tamque illustria Fidei ac proinde etiam Electionis nostræ effecta sese in nobis exernisse, vt ne Satan quidem ipse inficiari possit nos eo tempore fuisse Deo acceptos, ac proinde veram fidem habuisse, quum absque Fide nemo possit Deo verè placere. Quod si obiiciat Satan, tum quidem nos fuisse fide preditos, sed ea amissa factos Dei hostes: nos contrà intrepidè respondeamus, falsissimam esse hanc doctrinam. Sunt enim hæc duo axiomata certissima sine vlla exceptione, Deum nunquam mutare sententiam: &, quicquid semel decreuit, necessariò perfici. Addamus autem tertium quoque axioma, Fidem esse Dei donum solis Electis proprium ac peculiare. Id autem ità esse probatur ex eo quòd quisquis credit, Christo verè vnitur, ac proinde mori nūquā potest. Quæ quū ità se habeāt, necessè est profectò vt fateamur donū veræ illius Fidei qua iustificamur, nūquā à perseuerantiæ

rantia dono diuelli posse, quamuis interdum labefactetur Fides, ac proinde quoque perseverantia quibusdam veluti interuallis interrumpatur. Quod enim de Petro testatur Dominus se pro eo rogasse ne ipsius fides deficeret, locum habet in his omnibus qui, quod ad electionem & salutem attinet, pari sunt cum Petro conditione: & manifestè declarat quamuis Petrus non peccarit ex Fide neque ex S. Spiritu, sed ex carne & sanguine, eo tamē ipso tempore Fidem non fuisse penitus ab eo ablatam, nec S. Spiritū penitus ei ademptum, sed hactenus dūtaxat vt fides in eo ad tempus velut oppressa lateret. & nihilominus semen Spiritus adoptionis intra eum delitesceret. Idem in Dauide quoque apparuit quū esset Prophetæ voce velut ex sono expegefactus. Neque enim tunc Dominus S. Spiritum ei reddidit quasi antea prorsus eripuisset, verū sopitas S. Spiritus vires in eo excitauit. Alioqui non clamasset Dauid, Spiritum tuū ne auferas à me, sed potius dixisset, Spiritum sanctum tuum restitue mihi quod ipsum tamen ex fide dicere nunquam potuisset, si penitus fuisset sancto Spiritu destitutus. Itaque quod non nulli sæpe inculcāt aduersus eos qui in Fi-

*verborum
figura*

pari

missus

amibis

d
 1. Ioh. 2. 4.
 4. & b. 9.
 3. b. 10.
 4. 19. 2. 4.
 4. c. 13.
 d. 20.

dei simulachro & umbra sibi placent, quique ex falsa persuasione Fidei qua & sese & alios decipiunt^d, peccandi licentiam arripunt, quasi iustificari possit aliquis quin simul sanctificetur: quod inquam nonnulli aduersus eiusmodi monstra inculcant, peccatis excuti Fidem & 8. Spiritum, vel intelligendum est de eo Fidei gradu quo peruenire etiam possunt reprobi, eò vsque videlicet, vt non modo in Ecclesia censerentur, sed etiam bonū Dei donum gustare, nunquam autem concoquere & eius participes re ipsa fieri possint^d, quoniam hoc est electorum proprium^e: vel eatenus accipiendum est vt intelligamus, quod ad effecta quidem & fructus attinet, ad tempus quodammodo tolli posse fidē, sed ita vt semē & germē ipsum maneat, quod postea suo tēpore erūpat. His igitur positis fundamētis affirmo eum qui vel semel tota sua vita senserit certū verā Fidei testimonium, securum esse debere de ea non modo permanente, sed etiam permansura ad finem vsque, tum quoque quum ea tempora inciderint quibus abesse penitus videatur. Neque enim

d
 Mar. 12. d.
 43. & d. in-
 eptis, & 13.
 c. 19. 20. 21.
 22. & 22. b.
 12. & 24.
 b. 13.
 Ioh. 15. d. 2.
 & 6.
 Act. 8. b. 13.
 Heb. 6. 1. 4.
 5. 6. & 10.
 c. 26.

e
 Ioh. 6. d. 37.
 & f. 56.
 Ro. 8. f. 30.
 & 8. 39.

infans recens natus, idcirco non est predictus anima rationis particeps quòd nullum eius vsum experiatur: neque ebrīi hominē dicimus

dicimus
 etiam
 ciunt
 eum
 quā
 rum
 tis
 mel
 enin
 doct
 men
 folat
 non
 quib
 sion
 fidel
 lus, I
 ac pr
 sunt a
 iustifi
 Chris
 cato
 videat
 Deum
 rum q
 cipiti
 potius
 dei eff

dicimus ratione & intelligētia spoliatum, etiam si neque mens neque pes in eo officium facit: neque vitalis omnis facultas eum deseruit qui est ad tempus mortuo quàm vino similior, non modo ex medicorum sentētia, sed ex ipsius etiam agrotantis sensu. Quid igitur? an propterea qui semel crediderint, impunè peccabūt? Video enim nonnullos hoc modo infamare hanc doctrinam de particulari electione, quæ tamen si tollatur, quæ tandē erit nostra consolatio, quā Fides ea qua vna iustificamur non aliter in vniversales, id est promiscuē quibusuis peccatoribus oblatas promissiones respiciat, quàm vt eas sibi sigillatim fidelis applicet? Respondeat pro me Paulus, Filios Dei esse qui Spiritu Dei agūtur, ac proinde non permanere in peccato qui sunt à peccato liberati. Quisquis enim est iustificatus per fidem, idem est quoque per Christi Spiritū sanctificatus, ideoque peccato resistit, etiam si ad tempus interdum videatur à Deo derelictus, siue potius Deum deseruisse. Non est igitur vox illa eorum qui verè crediderūt: neque in hoc præcipitiū nos pertrahit hæc doctrina, sed huc potius adducit, vt quò pretiosiora sunt Fidei effecta in nobis & quò certiora sunt

hæc arma ad oppugnandum Satanâ in isto tam periculoso certamine, eò maiore cura ac diligētia nitamur illa conseruare, id est, Deo ac iustitiæ viuere, ex Spiritus sancti virtute quam accepimus, pro certo nostræ adoptionis pignore. Denique sciant isti qui hanc doctrinam oppugnant, quasi aditum patefaciat ad peccandi licentiam, se nō aliter id colligere quā si dicerēt homines instrui ad abstinendum à cibo & potu, vel ad otii institui, quum certum esse ac præfixum vitæ nostræ terminū affirmamus qui præteriri non possit. Ergo, vt paucis absoluā, id apud nos vnusquisque nostrum constituat, salutem nostram pendere à decreto æterno illius qui Filium nobis, siue nos Filio dedit, hoc nobis pro certō affirmanti, fore vt neminem perdat ex iis quos

^f *Iob. 6. d. 36.* à Patre accepit^f. Omnino enim necesse est vt penes eum deposita sit salus nostra qui longè melius eam custodiri possit quā nos ipsi. Neque tamē ignoro multa in contrariam partem à nōnullis afferri, sed quæ facile sit diluere, sicut copiosè demonstratum est, in libris de hoc ipso argumento, nostra memoria conscriptis.

XXI. *Quibus instrumētis vtatur Spiritus S. vt fidem creet in Electorum cordibus.*

Antea

Anteâ demonstratum est à nobis Spiritum sanctum eum esse qui in nobis creet Fidem, verum illud instrumentū quo Christus apprehēditur, vt ex eo hauriamus quicquid ad nos iustificandos ac seruandos requiritur. Nunc autem consequitur vt doceamus quibus instrumentis ad eam rem vtatur Spiritus sanctus, & quatenus eis vtatur. Bina sunt igitur hæc instrumenta, nempe Verbum & Sacramenta, de quibus sigillatim disseremus.

XXII. Quid intelligatur Verbi Dei appellatione, & de duabus eius partibus, Lege nimirum & Euangelio.

Verbi nomine hoc in loco (nam alioqui scimus ita etiam vocari æternum Dei Filium) intelligimus vtriusque Testamenti libros Canonicos, quos vocant, nimirum à Deo ipso dictatos: idque diuidimus in duas primarias siue partes, siue species. Legem videlicet & Euangelium. Cætera enim sunt ad alteram harum specierum reuocanda.

Legem vocamus (quoties quidem accipitur pro altera Verbi parte quæ ab Euangelio distinguitur) doctrinam cuius semen est naturaliter cordibus nostris insitum, quamuis ea sit postea, luculentioris & cer-

tioris explicationis causa, à Deo ipso inscripta duabus tabulis, & decem mādatis comprehensa, in quibus obedientiam illam ac perfectam iustitiā describit, quam & ipsius Maiestati & proximis nostris debemus: idque addita conditione altera ex his duabus^a, nempe vel vitæ æternæ, si perfecte Legē præstiterimus: vel æternæ mortis si vel minimum eius apicem neglexerimus. Euangelium autē, id est felicissimum nuntium, appellamus doctrinam non quæ sit nobiscū nata, sed quæ captum omnem hominis superat^b, éstque nobis è cælo patefacta, in qua nobis testatur^c Deus se velle gratis nos seruare in vnico Filio suo, si modo eum per fidē amplectamur vt vnicam nostram sapientiam, iustitiam, sanctificationem & redēptionem^d: qua, inquam, doctrina Dominus ea omnia nobis declarat, & itā quidem vt nos simul per eam renouet quā efficacissimè, vt oblata nobis beneficia amplectamur.

XXIII. Quid inter se cōmune habeant Lex & Euangelium, & rursus quibus in rebus differant.

Sunt autem ea quæ modò diximus summo perē obseruanda. Hoc enim verè possumus affirmare, ignorationem differen-

tia

^a
Deut. 27. c.

28

Iac. 2. d. 30

^b
Mat. 16. c.

17

Iob. 1. c. 8

^c

Ro. 3. c. 20.

21

^d
1. Cor. 1. d.

30

tia Legis & Euangelii, plurimis maximis-
 que erroribus occasionem præbuisse, qui-
 bus hodie Christiana religio perturbatur.
 Nam quod ad Legem attinet, plerique ho-
 mines, iusto Dei iudicio execati, nunquam
 animaduerterunt cui maledictioni Lex i-
 psanos subiiciat, & quorsum instituta sit
 à Deo: Euangelium autem nihil aliud esse
 crediderunt quàm alteram quandam Le-
 gem perfectiorem: ex quo errore postea
 nata est distinctio illa inter Præceptum &
 Consilium, adeò vt paulatim beneficium
 Christi fuerit penitus apud plerosque ob-
 literatum. Sunt igitur ista longè accuratius
 nobis expendenda. Ac primum quidem
 hoc inter se commune habent Lex & Evan-
 gelium, quòd vnus ille verus Deus^a & sui
 semper similis, & huius & illius sit auctor:
 quò fit vt minimè existimandum sit Legem
 ab Euāgelio aboleri quod ad substantiam
 siue rem ipsam attinet, sed è contrario sta-
 biliri, sicut mox ostendemus^b. Nam & Lex
 & Euangelium vnum eundemque Deum,
 & si rem ipsam spectes^c, vnā eandem-
 que iustitiam nobis proponunt, eam vi-
 delicet quæ posita est in perfecto Dei &
 proximi amore. Sed discrimen magnum
 est in iis quæ subiiciemus, ac præsertim

Hebr. 1. d. 2

Ro. 10. d. 4

Rom. 3. d. 31

in eius obtinendæ iustitiæ ratione.

Primùm enim, vt paulò antè attigimus, Lex innata est homini, cuius nimirum cordi Deus ab initio insculpsit eius cognitionem^d. Nam quòd multò pòst tempore Dominus illam tulit duabus tabulis perscriptam, non ideò factum est quasi noua lex aliqua ferretur, sed vt instauraretur vetus illa legis cognitio quam natiua illa labes sensim in hominibus abolebat^e. Euangelium verò doctrina est naturā ipsam transcendens, de qua ne suspicari quidem vquam potuerunt homines, adeò vt nunc quoque illam approbare non possint absque peculiari Dei dono^f. Patefecit autem eam Dominus primùm omnium Adamo paulò pòst eius peccatum, sicut recitat Moses^g: deinde Patriarchis & Prophetis, ea qua libuit mensura donec tandem Iesum Christum re ipsa nobis exhibuit^h. Is verò nobis plenissimè annuntiavit impleuitque vniuersum Euangeliumⁱ, quod nunc quoque patefacit & ad finē vsque sæculorum patefaciet, prædicatione quam in Ecclesia sua instituit^k.

Secundo, Lex nobis maiestatem & iustitiam Dei veluti nudam proponit, ideòque nos perterrefacit atque adeò occidit^m.

Ro. 2. c. 14.
25. & 1. d.
32

Ro. 7. b. 8.
9

2. Cor. 1. c.
23. & 2. d.
34

Gen. 3. c. 15
b

Ro. 1. a. 2
Luc. 1. c. 55
f. 70

Ioh. 15. c. 15
& 6. d. 38.
39. 40

Ioh. 17. c. 18
Mat. 28. d.
20

2. Cor. 5. d.
20
Ephes. 4. b.
10. 11. 12

ditⁿ
nob
fit i
exhi
dim
fexu
T
can
rum
posi
ob c
bis i
quin
mod
Legi
pron
termin
tit si
prehe
tiam
terum
Lex i
bis in
dem c
mum
quò f
uāgel
Qu

dit^m. Euangelium autem eandem quidem^m nobis in Deo iustitiam proponit, sed quæ^{He. 12. c. 18.} fit nobis per misericordiam in Christo^{et sepe a- pnd Paulū.} exhibitam peccataⁿ, sicut copiosius ostendimus articulo tertii capitis vicesimo^{Hebr. 12. f. 22. 23. 24} sexto.

Tertiò, Lex iubet vt in nobis quæramus eam iustitiam quam describit, quæ nimirum in perfecta mandatorum impletione posita est: ideóque nobis exitium nostrum ob oculos ponit^o. Euangelium autem nobis indicat vbi tandem nascisci quod alioquin non habemus, & vbi inuenerimus, quomodo eo potiri possimus: ideóque nos à Legis execratione liberat^p. Denique Lex pronuntiat nos felices, si plenè eam præstiterimus: Euangelium verò salutem promittit si crediderimus, id est, si per fidem apprehenderimus Christum, in quo multo etiam plura insunt, quàm nobis desint. Cæterum & hoc & illud, nempe præstare quod Lex iubet: & per Fidem amplecti quæ nobis in Iesu Christo offeruntur, nobis, vt quidem corrupti sumus, non modò difficillimum est, verum etiam prorsus^{ad hoc totū}, quò fit vt quartum præterea Legis & Euangelii discrimen sit necessario adiciendū.^{2. Cor. 3. b. 5. Phil. 1. d. 29. 2. Thes. 3. a. 2.} Quartum igitur discrimen Legis & Euangelii.

Ro. 7. b. 7.
8. 9. & de
inceps.

Art. 26.
18.

Euangelii in eo positum est, quòd Lex hac-
tenus in nobis per se est efficax quòd mor-
bum nostrum nobis indicat, atque etiam
exasperat: minime id quidem sua culpa,
(est enim bona & sancta,) sed idèò potius
quòd natura nostra, vt est corrupta, quò
magis redarguitur, eò magis peccandi cu-
piditate exastuat, sicut suo ipsius exemplo
probat Apostolus: Euangelium verò præ-
terquàm quòd nobis certum remedium
proponit aduersus Legis execrationem,
hoc habet peculiare, sicut mox ostende-
mus, quòd adiunctam habet efficaciam il-
lam Spiritus sancti, à quo vt suo loco di-
ximus, regeneramur ac immutamur, quã-
do videlicet in nobis Fidem creat, vnicum
illud instrumentum quo beneficium obla-
tum apprehendatur. Sed age planius e-
tiam hoc explicemus de Litera & Spiritu,
quod peruersissimè interpretati sunt non-
nulli. Euangelium igitur dico non esse
Literam, id est mortuam duntaxat do-
ctrinam quæ nudè ac simpliciter in scri-
ptis proponat, non dico quæ facienda
sint. (hoc enim est Legis officium) sed
quæ credenda sint, salutem videlicet in Je-
su Christo gratis promitti credentibus:
sed esse Spiritum, id est, potens illud & ef-
ficax

ficax
rum
ipsis
trad
su fa
Lex
occi
so in
cur
lium
ad ip
opor
næ p
confe
eam
respi
præst
mo f
soluer
non p
confe
Legè
git qu
mus.
bissim
cordia
Dei in
rem il

CAPVT IIII.

115

ficax Spiritus sancti organon^r, quo nimirum is vtatur vt nobis vires ingeneret iis ^{Ro. 1. 6. 7. 8}
 ipsis rebus credendi quæ in Euangelio ^{Ab. 16. 21}
 traduntur, id est gratuitam in Christo Iesu salutem amplectendi, adeò quidem vt
 Lex ipsa quæ nos in nobis condemnat & occidit, nos in Christo per fidem apprehenso iustificet ac seruet^r. Hæc porro causa est ^{Ro. 3. d. 3}
 cur antea affirmarim Legem & Euangelium inter se non dissidere quod attinet
 ad ipsam iustitiam qua indutos esse nos oportet vt à Deo recipiamur, & vitæ æternæ participes fiamus: sed potius in eius consequendæ iustitiæ ratione. Lex enim eam meritò quærit in nobis, quoniam non
 respicit quid prestare possimus, sed quid prestare debeamus^r, propterea quòd homo sua vnus culpa eò recidit vt non sit
 soluendo, ac proinde ex eo quod soluere non potest minimè absoluitur. Ex eo verò
 consequitur nullam iniuriam nobis fieri à Lege, ne tum quidem quum à nobis exigat quod nostra culpa prestare non possumus. Euangelium autem Ius istud acerbissimum veluti melle quodam Misericordiæ temperans, ita tamen vt de summa
 Dei iustitia nihil detrahatur, fidei iussorem illum nobis demonstrat qui non
 h.ii.

modo expressis verbis fideiussit, sed etiam nostro nomine quicquid debebamus ad extremum vsque quadrantem exoluit^y, aded⁹ vt illud ipsum Legis *ακριβοδ' ἡκανον* quod nos in nobis ipsis percellerat ac planē deiiciebat, nos in Iesu Christo prorsus erigat ac confirmet. Quum enim vira aeterna iis debeatur qui legi perfectē satisfecerunt, & Christus Iesus omnem iustitiam impleuerit in eorum gratiam qui per Fidem ipsum amplecterēt^z, efficitur profectō, ex ipso etiam Legis rigore fieri non posse vt à salute excidant quicumque per Fidem sunt vnum facti cum Christo.

1. Cor. 1. d.

30

Phil. 3. b. 10

XXIIII. Quorsum utatur legis predicatione Spiritus sanctus.

Ex his quæ diximus de Legis & Euangelii discrimine facillē est intelligere quorsum & in quem finem Spiritus sanctus, utatur vtriusque annūtiatione in Ecclesia. Neque enim dubium quin hæc duo ad eum finem dirigat cui sunt destinata. Quoniam igitur, quandiu natia illa corruptio in nobis dominatur, ita cæci sumus vt ipsam quoque ignorantiam nostram ignoremus^a, neque desinamus extinguere quantulasunque illas cognitionis scintillas in nobis relictas vt essemus *ἀναπλόγηται*^b, aded⁹ vt de

Ioh. 9. g. 41

Ro. 1. e. 20

21. & 2. a.

2. e. 9

vt
qu
pli
fun
cau
cet
lio
ve
ne
col
fer
tiun
vna
qui
te
pro
de
tiss
cess
clar
Qu
stific
esset
conc
gite
vt c
& n
nifesi

vt de eo potissimùm nobis placeamus in
 quo maximè nos oportuit nobisipfis dis-
 plicere: necesse est in primis vt Deus ille
 summè bonus ac misericors, nos eò addu-
 cat vt penitus intelligamus quātis & quā-
 certis in malis versemur, Id verò nulla me-
 liore ratione prestari potest quā si nobis
 velut indice commōstrarit quales esse nos
 necessariò oporteat, quemadmodum ater
 color optimè cognoscitur si cum albo con-
 feratur^c. Hæc igitur causa est cur Deus ini-
 tium faciat à Legis prædicatione, in qua
 vna videlicet animaduertere nobis liceat
 quid debeamus, neque tamen ylla ex par-
 te exoluere possimus, ac proinde quā
 propè absimus ab exitio, nisi nobis aliun-
 de subsidium aliquod firmissimū ac cer-
 tissimū affuerit. Id autem quā sit ne-
 cessarium vniuersalis ille stupor satis de-
 clarat quo mundus iam pridem tenetur.
 Quum enim Lex non sit posita vt nos iu-
 stificet, quoniam alioqui Christus frustra
 esset mortuus^d, sed è contrario vt nos
 condemnet & apertum damnationis gur-
 gitem nobis ob oculos ponat, denique
 vt commonstrata nobis nostra superbia
 & nostris peccatis ordine dispositis, ma-
 nifestaque ira Dei propofita^e, nos peni-
 h.iii.

Berny

*Re. 3. c. 20.
& 7. c. 13*

*Gal. 2. d. 21.
& 3. c. 18
19. d. 21*

*Re. 1. b. 18.
& 4. c. 15
Gal. 3. b. 10
d. 22*

tus conterat: eò tamen infantiæ redacti sunt
 iam pridem miseri mortales, vt pro eo
 quòd eos oportuerat in vno Christo per
 Fidem remedium quærere aduersus ea om-
 nia de quibus meritò possunt coram Dei
 tribunali coargui, non modo petant salu-
 tem ex eo quod ipsos condemnat, id est ex
 suis operibus, alii in solidum, alii quadam
 ex parte: sed etiã vtrò nouis legibus quo-
 tidie conscientias suas adstringant, quasi
 nimirum Lex illa Dei absolutissima con-
 demnandis eis non sufficiat. Id verò qui
 faciunt, non minus certè insaniunt quàm
 captius quispiam qui patentibus car-
 ceris ianuis, non aliter liberari se posse
 existimaret, quàm si vtrò sese in intimum
 carcerem coniiceret, & pro liberatione
 proposita arctiores sibi compedes induer-
 ret. Ergo, vt paucis absoluam, hic primus
 est vsus prædicationis Legis, vt nobis pa-
 tescent nostra innumerabilia vitia, quibus
 cognitis incipiamus nobisipsi displice-
 re, & ad gradum illum primum respiscen-
 tiæ perueniamus, nempe cordis contri-
 tionem, quam postea consequatur plena
 & aperta coram Domino confessio. Ne-
 que enim vnquam ad medicum accedet
 qui se optime valere sibi persuasit: sânt-
 que

Gal. 4. b. 9.
 10. & 5. a. 1.
 Col. 2. b. 8.
 2. 16. 18. 20.
 & deinceps.

que omnium hominum ineptissimi ad lucem salutis admittendam, quicunque se factis esse *perspicaces* sibi persuaserunt, quoniam videlicet non intelligunt quantis in tenebris sint nati, unde tantum abest ut emerferint, ut contra nunquam destiterint ex tenebris in tenebras sese scientes ac prudentes conicere.

X XV. De altera Verbi Dei parte quæ Euangelium dicitur, cuius sit auctoritatis quamobrem, quomodo, & in quem finem scriptum.

Legi succedit Euangelium, cuius usus & necessitas optimè intelligitur ex iis quæ subiiciemus.

Primum omnium sicut vnus est seruator^a, ita etiam vna est salutis doctrina quæ Euangelium dicitur^b, idest felix & optatus nuncius, à Christo^c & eius Apostolis^d plenè declaratus mundo, atque adeò summa fide velut in publicas tabulas relatus ab Euangelistis, ut fraudibus & astutiis Satanae obui^eretur. Is enim alioqui multò facilius suamiseris mortalibus somnia proposuisset, specioso tamen Euangelii nomine adornata quod ipsum facere non destitit, iusto iudicio Dei hominib⁹ irati, utpote qui semper suo more tenebras Luci anteposuerint.

h. iiii.

Ioh. 9. 2. 48

Mat. 1. d

27

Act. 4. b. 12

1. Ti. 2. a. 5

b

Rom. 1. b. 16

c

Ioh. 15. c. 15

d

Ioh. 17. c. 18

2. Cor. 5. d

19

e

Eph. 2. b. 20

2. Th. 1. d

Porro verò nos quum dicimus integram
Euangelicam doctrinam ab Apostolis &
Euangelistis fuisse perscriptam, hæc tria
volumus significare.

Primum, quod attinet ad ipsius doctri-
næ substantiam, eos nihil penitus de suo
admisuisse^f, sed simplicissimè paruisse
huic Dei verbo^g, Docere eos seruare quæ-
cunque vobis præcepi, sicut constat ex i-
psius Pauli verbis^h.

Deinde, nihil penitus ab illis esse præ-
termisum eorum quæ ad salutem requi-
runtur. Nam alioqui perfidiosi fuissent,
quod nefariū est de illis cogitare, & quàm
in ea re fuerint religiosi, ex Pauli & Petriⁱ
testimonio liquere potest. Itaque Hierony-
mus de hac ipsa re scribens^j, sine authorita-
te scripturarum, inquit, garrulitas non ha-
bet fidem. Et Augustinus multò etiam ex-
pressius^m, Quum, inquit, Dominus Iesus
multa fecerit, non omnia scripta sunt, sicut
idem ipse sanctus Euāgelista testatur, mul-
ta Iesum Christum & fecisse & dixisse quæ
scripta non sunt. Electa sunt autem quæ
scriberentur, quæ saluti credentium suffi-
cere videbantur.

Tertium est, ità eos scripsisse quæ scrip-
serunt, vt omnium etiam hominum cras-
sissimi

^f
Col. 1. d. 28

^g
2. Tim. 3. d.

16. 17

^h
Mat. 28. d.

20

ⁱ
1. Cor. 11. c.

25

^j
A. 20. e.

27

^k
1. Petr. 1. d.

25

^l
Hieron. in

Epistol. ad

Tit. cap. 1

^m
August. in

Ioh. tract.

49

filissimi & imperitissimi, inde possint per-
 cipere, nisi per eos steterit, quicquid ip-
 sorum salutis sufficitⁿ. Nam, obsecro, cur
 alioqui scriptum est Euangelium ea lingua^{1. Cor. 1. d.}
 quæ tunc posset à quibusvis intelligi^o, &
 eo dicendi genere quod maximè visum est^{26. 27}
 vulgare ac popolare? Ideò testatur Paulus^{1. Cor. 14. b.}
 si opertum est Euangelium, iis esse oper-^{6. 7. & de-}
 tum qui pereunt, quorum sensum excæca-^{inceps.}
 uit Deus huius seculi, id est incredulis. Sed^p
 & ipsa experientia omnium temporum sa-^{1. Cor. 2.}
 tis demonstrat à Deo non fuisse vocatos^{a. 1}
 doctissimos & sapientissimos quosque,
 sed è contrario plerofque maximè rudes^q,
 tantum abest vt doctrinam suam voluerit^{2. Cor. 4.}
 obscurare ne quibusvis pateret. Quod^{a. 3}
 quum ita se habeat, duas conclusiones hinc^r
 colligimus, ad id de quo agitur maximè^{Es. 29. c. 14}
 pertinentes.^{Luc. 10. d.}

Vna est Euangelii nomine nihil eorum
 censerio oportere quæ homines scripto Dei
 verbo, id est doctrinæ in vtriusque Testa-
 menti libris cõprehensæ, adiecerunt. Sunt
 enim ea omnia poti²¹ meræ superstitiones
 & profanationes veri & vñci Euangelii,
 sicut Paulus testatus est^{1. Cor. 1. d.}. Sed & Hierony-
 mus hac de re loquens, Quod de scriptu-
 ris, inquit, non habet authoritatem, ea-
^{26. 27. &}
^{3. d. 18}

Gal. 1. b.

8. 9

2. Tim. 3.

d. 16. 17

Matth. 15.

a. 9

dem facilitate contēnitur qua probatur.

*Hieron in
Mat. 1. d. 23.*

Altera conclusio est, eos esse verē Anti-

*Matt. 23.
d. 13.*

christos & instrumenta Satanæ, qui veriti

Ro. 1. b. 14.

ne ipsorum fraudes patefiant, clamitant

Gal. 3. d. 28.

certis demū hominibus fas esse sacrā Scri-

*Matth. 11.
d. 28.*

pturam legere, ac proinde nefariū esse fa-

*1. Cor. 4.
c. 35.*

cros libros in ^xvulgata idiomata trāsferre

*2. Pet. 1.
d. 19.*

quæ ab ipsis mulierculis intelligi possint.

XXVI. Ad Euangelium pertinere ali-

qua etiam ex parte libros qui veteris

Testamēti dicuntur.

Præterea tantū abest vt Euangelium vo-

*Act. 25. c.
22. 23. c.*

cemus ex vulgi more, certas duntaxat par-

9. d. 22. c.

ticulas temerē & plerunque sine iudicio

18. f. 23.

ex quatuor Euāgelistis aut Apostolorum

10. b. 5. f. 39.

epistolis decerptas, vt è contrario non ip-

Rom. 1. d. 2.

sos modo noui Testamēti libros eo nomi-

Heb. 13.

ne significemus, sed etiam quicquid de Iesu

*Act. 4.
b. 13.*

Christo predictum est in veteris Testamē-

Gen. 3. c. 15.

ti volumine^a. Euangelium enim, vt iam an-

Ro. 1. d. 2.

teā diximus, vnicū illud est per quod Deus

*1. Pet. 1.
d. 20.*

à condito mundo seruauit electos suos^b,

ideoque statim post Adami peccatum cœ-

CAPVT IIII.

optatum illud testimonium quo Deus pro
sua singulari & infinita bonitate iam inde
à mūdi initio testatus est Ecclesiæ suæ, fo-
re ut qui Christum per fidem amplecte-
rentur, fierent in ipso vitæ æternæ parti-
cipes.

*Definitio eius
gēh*

XXV II. *Quæ sit sacra Scriptura aucto-
ritas, & quamobrem debeat in omnia
vulgata idiomata transferri.*

Ro. 3. c. 22
Ioh. 6. c. 40

Quum affirmamus Euangelium, ita ut
est à Deo in tabulas relatum Ecclesiæ cau-
sa, vnicum esse ordinarium instrumentum
quo Deus utatur ad seruandos homines,
quo fit ut vocetur Verbū vitæ^b & reconci-
liationis^c, non tribuimus hanc virtutem
syllabis, vel atramento, neque chartulis è
collo suspensis, aut certorum verborum
recitationi, neque voluminibus preciose
compactis & multo thure adhibito conse-
cratis. Absit enim ut eiusmodi fortilegia
& sacrilegia comprobemus. Sed primo
loco viam omnē occludimus fanaticis om-
nibus reuelationibus quibus iam pridem
Diabolus consuevit homines ludificari.
Deinde hæc tribuimus Euangelio ritè an-
nūtiato & explicato, ut genuinus eius sen-
sus possit percipi^d, & animo insculpi, vbi
veros resipiscentiæ fructus edat per Fidē^e.

Ro. 1. b. 12
Ioh. 6. g. 38
Act. 5. c. 20
Ph. 2. b. 16
2. Cor. 9. d
19

Ro. 10. b. 8
1. Pet. d. 29
Mat. 13. e
Act. 16. c. 14

*Matl. 28.
d. 19. 20*

*1. Cor. 14.
h*

Ro. 10. c. 17

*1. Cor. 14. b.
9, & deinceps.*

*12
Ro. 15. a. 4.
2. Tim. 3.
d. 16*

*Ps. 1. a. 2.
m
Act. 17.
c. 11
Iob. 5 f. 39.*

Id enim apertè docent Apostoli, quos
quum mitteret Christus^f, nequaquam vsus
est his verbis, Ite, recitate Euangelium in-
cognita lingua, & adorete librum in quo
perscriptum fuerit: sed his potius, Ite, an-
nunciate Euangelium quibusuis mortali-
bus, vt ea prætermittam quæ aduersus Co-
rinthios ex professò differit Paulus de præ-
postero peregrinarum linguarum vsu in
Ecclesia Dei, absque prophetia & interpre-
tatione^s. Enim verò quum fides sit ex audi-
tu^h, qui tandem credet aliquis quod nun-
quam cognouerit? & quod peregrina lin-
gua cantatur, quomodo percipi poterit?
Sed & illud quæri potest, qui tandem pote-
runt miseri homines in vera doctrina con-
firmari, in tentationibus tam variis &
tam multis fulciri, aduersus falsas doctri-
nas muniri¹², nisi, Dauidis cõsiliu sequu-
ti¹, noctes & dies consumant in meditan-
do Dei verbo, & scripturæ testimoniis di-
ligenter inter se comparandis^m, profectò
itã facitare consueuerant Christiani om-
nes, donec Deo nobis irato, Diabolus hanc
lucem nobis incogitantibus adimeret, &
densas illas tenebras iterum inueheret. Id
itã esse testatur Petrus laudans fidelium
diligentiam eo nomine quòd propheta-
rum

rum verbis attenderentⁿ. Norat enim di-
 ctum illud Christi, Pasce oues meas^o, intel-
 ligi de prædicatione verbi, sicut Paulus ip-
 se explicauit, & re ipsa comprobauit^p. Inte-
 rea tamen minimè volumus vnicuique fas
 esse sacram Scripturam in Ecclesia docere,
 siue interpretari, quum hoc munus ad eos
 propriè pertineat qui ritè sunt ad eam fun-
 ctionem vocati^q, sicut infra copiosius dice-
 mus, sed legendam à quouis & cognoscen-
 dam Scripturam dicimus, hætenus vt in
 germana verbi explicatione quæ in Eccle-
 sia traditur seipsum confirmet, & pseudo-
 prophetas dignoscere & cauere possit. Sed
 & illud adiicimus, tantum abesse vt lectio
 sacrarum literarum, adhibito eo quòd re-
 quiritur à fidei omnibus pastoribus, nem-
 pe vt eas fideliter interpretentur^r, non au-
 tem vt de integrò Christum offerant^s, vel lin-
 gua peregrina vociferentur^t: tantum in-
 quā, abesse vt ea res pariat dissidia & hæ-
 reses, vt è cōtrario contendamus nulla alia
 ratione posse ex hominum cordibus hære-
 ses extirpari^u. Denique quisquis sacrorum
 librorum lectione hominibus interdicit,
 sciat sese omnem spem certæ consolatio-
 nis^x ac salutis^y illis adimere.

XXV III. Quomodo utatur Spiritus Eph. i. e. 13.

ⁿ
2. Pet. 1. d.

^o
19. 21
16. 21. e. 15.

^p
16. 17
Act. 17. c.
11, c. 26. c.
27. 28

^q
Luc. 3. d. 2.
Ro. 10. c. 15.

^r
1. Co. 4. d. 2.
2. Cor. 5.
d. 19. 20.

^s
Heb. 10.
d. 18

^t
1. Cor. 14.
f. 27. 28.

^u
2. Tim. 3. d.
15. 16. 17.

^x
Ro. 15. d. 4.
1. Cor. 1. c. 18.

^y
Luc. 1. g. 77
Act. 13. d.

26

*sanctus, externa Euangelii predicatio-
ne, ad fidem in Electis gignendam, & in-
durandos reprobos.*

In Quemadmodum exterior prædicatio
Euangelii est odor mortifer rebellibus qui
aduersus illam semetipsos obdurant: ita
odor est viuificus filiis Dei^a. Id verò non
accidit quasi vis illa saluifica vel ipsis voca-
bulis, vel ipsius verbi ministris insit, sed
ideo potius quòd Spiritus sanctus, de cu-
ius officio differim^b, hac externa prædica-
tione veluti canali ac vehiculo quodã vtēs,
ad intimas vsque mentis partes penetrat,
vt testatur Apostolus^c, vt, pro sua bonita-
te ac misericordia, primum omnium reddat
intelligentiã Filiorum Dei capacẽ cognos-
cendi mysterii salutis in Christo Iesu^d.

Deinde etiam vt eorum iudicium instau-
ret vt tanquam Dei sapientiam approbẽt
id ipsum quod sesus carnis habet pro stul-
titiã^e. Præterea vt eorundem voluntatem
mutet & corrigat, adeò vt ardenti studio
amplectatur, & sibi applicet remedium il-
lud vnicum in Iesu Christo^f oblatum, ad-
uersus desperationem, in quam necesse
esset incidere & impelli per Legis prædi-
cationem^g. Itã igitur Spiritus sanctus, per
Euangelii prædicationem, vulnus sanat
quod prædicatio Legis aperuit & deteri^o

^a 1. Cor. 2. d.
15. 16.

^b 1. Cor. 3. b.
2. 3.

^c 1. Pet. 1. d.
12.

^d 1. Cor. 16. e.
14.

^e Eph. 1. d.
18. 19.

^f 1. Cor. 3. b.
6. 7. 8. c. 10.

^g 1. Cor. 14. 16.
17. 18.

^h 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

ⁱ 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

^j 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

^k 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

^l 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

^m 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

ⁿ 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

^o 1. Cor. 1. d. 19.
13. 14.

effecit^h; ita, inquam, Spiritus sanctus per
Euangelii prædicationem in nobis creat^b
Dei donū, cuius ea vis est vt statim in Iesu
Christo apprehēdat quicquid ad salutem
requiritur, sicut antea demonstrauius.

*XXIX. De altero fructu prædicationis
Legis qui cōsequitur efficacem Euan-
gelii declarationem.*

Ostendimus hoc esse non minimū effe-
ctū Iesu Christi in nobis habitantis, quōd
in nobis creet cor mundū^a vt sciamus^b, ve-
limus, & faciamus quæ Dei sunt^c, id est vt
Deo placere libenter studeamus^d, pro eo
quōd antea eramus mancipia peccari^e, ho-
stes Dei^f, & ad omnem bonam cogitationē
prorsus inepti.^g Hæc verò causa est, cur no-
stra mutata conditione, prædicatione Legis
aliter etiā in nobis operetur, adeo vt quum
antea nos terreret, incipiat nos^h cōsolari:
quumque paratam nobis condēnationem
ostenderet, præeat nobis vt bonorum ope-
rum iter ingrediamurⁱ, ad quæ, videlicet
præparati sumus, vt in eis ambulemus.
Denique vt, cum antea nobis esset durum
& intolerabile iugū, grata & iucunda nobis
existat: si hoc vnum excipias quōd magna
in nobis tristitia relinquitur ex eo quōd^j
propter reliquias carnis contra Spiri-
tum certantes, non possumus omni ex

Re. 6. c. 14.

Ps. 51. c. 18.

1er. 24. c. 7.

Phi. 2. b. 13.

Ro. 7. d. 22.

Ro. 6. d. 22.

Ep. 2. c. 12.

2. Co. 3. b. 5.

1. Io. 2. c. 17.

2. Pet. 1. b.

11. c. 12.

1er. 31. f. 33.

Ro. 7. d. 22.

Matt. 11. d.

^m
Rom. 7. d.
24. 25

ⁿ
Rom. 8. e.
15. 16.

^o
Ro. 8. d. 1.

^q
Ioh. 5. d. 24.
1. Cor. 15. d.
26. 9. 54.
He. 2. d. 14.

^r
Rom. 8. d.
23. 24. 25.
26.

^s
Philip. 3. c.
12. 13.

parte præstare quod volumus^m. Nihilomi-
nus tamen quoniam fides quæ certum est
testimonium Spiritus Dei clamantis in
cordibus nostrisⁿ, certò nobis affirmat
maledictionem Legis deletam esse sangui-
ne Iesu Christi qui cum per fidem coniun-
cti sumus^o. & eadem fides certiores nos fa-
cit fore vt tandem aliquandò Spiritus su-
perior euadat, atque adeò vt mors ipsa
nobis ad certam victoriam aditum pate-
faciat^q, idcirco omnis illa tristitia nullã in
nobis desperationẽ gignit, sed efficit po-
tius vt eò ardentius patrẽ illum cælestem
inuocemus, à quo in dies magis ac magis
confirmamur.^r Ità fit vt quibusdam velut
gradibus vera in nobis conuersio siue pœ-
nitentia, vel resipiscentia potius perficia-
tur, vtpote quæ incipiat, sicut suo loco di-
ximus, à serio peccati sensu (quẽ vulgò con-
tritionẽ appellat) & desinat in verã emen-
dationẽ hominis interioris & exterioris.
Quãobré hinc quoque colligim^o eos quos
serio pœnitet, necessariò sua peccata con-
fiteri apud eos quidem quorum interest,
id est, quos priuatim offenderunt, vel etiam
apud Ecclesiæ cœtum quum ita opus est:
atque etiam quoad eius fieri potest illis
satisfacere, quoniam si hæc absint, fictam
esse

esse
rò fa
fessio
mod
nece
mus
illa
exco
lam
quã
X

Di
instr
Aus v
tem ne
vocab
tur on
spiritu
adhibe
catio i
de quo
primu
nostru
dia vti

esse poenitentiam consequitur. Ex his vero facile animaduerti potest veram confessionem quæ à Deo constituta est non modo non repudiari à nobis, sed etiam vt necessariam requiri: quamuis minimè velimus conscientias torquere commentitia illa Confessione auriculari ab hominibus excogitata: & quòd ad Deum attinet, nullam aliam satisfactionem agnoscamus quam vnicum Iesu Christi sacrificium.

XXX. De altero instrumento quo vtitur

Spiritus sanctus vt nos efficiat Iesu

Christi participes, & quibus de causis

Dominus non acquieuerit in nuda

& simplici predicatione verbi.

Diximus Sacramenta esse alterum illud instrumentum quod adhibet Spiritus sanctus vt nobis applicet quicquid ad salutem nostram requiritur. Quoniam autem vocabulo Sacramenti interdum significatur omne signorum genus quæ sacris & spiritualibus rebus verbis significandis adhibentur: idcirco eius vocabuli significatio in primis accommodanda est ad id de quo agere constituimus. Illud igitur primum omnium sciamus oportet Deum nostrum, quum, pro summa sua misericordia vt constituerit misera nostra natura

*Vide Augustinum
lib. 2. de doctrina
Christiana,
cap. 1.*

*Vide Chrysostomum
hom. 83. in
Mattheum.*

ad bonitatem & patientiam suam declarandam, noluisse nobis simpliciter duntaxat seipsum patefacere, & viam nobis ad salutem quasi eminus cōmonstrare, quāuis hac etiam in re vtatur incomprehensibili quadam clementia & misericordia, dum ad declarandam nobis suam voluntatem vtitur hominum ipsorum opera^a, & nobiscū instar nutricis veluti balbutit^b: sed præterea, vt infinitè bonum & clementem sese nobis præberet, ad Verbi prædicationē adicere voluisse quosdam ritus, quibus homines, etiā maximè crassi & rudes, excitarentur ad certò sibi persuadendum, Deū minimè cum hominibus ludere quū æternam vitam eis in morte Filii sui proponit. Ea enim vis est istorum siue signorum siue rituum, vt omnes sensus non aliter cogant Euangelii promissionibus affectiri, quam si in rem ipsam præsentem addicerentur. Non dissimili ratione, si libeat incomprehensam Dei bonitatem humanis quibusdam similitudinibus adumbrare, hunc morem videmus in plerisque iudicum tribunalibus obtinere, vt quum rei cuiuspiam, vel dominium, vel possessio nem alicui attribuerint, quasdam præterea cæremonias adhibeant quibus ille in posses-

^a
Deut. 18. 15.

Pbi. 2. 2. 7.

2. Cor. 5. 4.

19. & 20.

^b
1. Theff. 2.

6. 7.

pos
bus
lio
stru
tis
val
bea
ini
gra
suā
vius
vid
cōfi
sum
han
uis
tem
aliis
eran
temp
fē &
osten
temp
omn
lenit
bras
cueri
Spiri

possessionem mittatur. Ità etiam in ciuilibus contractibus, quâuis publicus tabellio testium nomina adscripserit, & ipsi instrumento subscripserit: solet tamen ciuitatis aut principis sigillũ apponi, vt prorsus validum & authenticum instrumentum habeatur^e. Deus igitur noster iam inde ab initio non contentus Adamo significasse gratiam illam qua constituerat Ecclesiam suã seruare in Filio suo, adiecit sacrificia, vt viuas vnici illius sacrificii figuras, per quas videlicet Ecclesia in spe futuræ redẽptionis cõfirmaretur^d. Deinde verò quum hoc ipsum fœdus gratiæ & misericordiæ cũ Abrahamo rursus sanciret, adiunxit circũcisionis Sacramentum^e: ac demum etiam Moysi temporibus Agnum illum Paschæ^f, cum aliis cæremoniis penè infinitis, quæ totidẽ erant imagines eorum quæ Christus suo tempore impleret, sicut Apostolus copiosè & luculenter in epistola ad Hebræos ostendit. Tandem autem quum aduenisset tempus à Deo constitutum, Iesus Christus omnes illas futuri sui aduentus figuras aboluit: sed ità vt quamuis veteres illas umbras suo fulgore dispulerit, & mundũ docuerit puriore quadam ratione, id est, in Spiritu & veritate Deum colere^g: nihilomi-

Ro. 4. b. 13.

Heb. 12. A. 20.

Gen. 17. 8.

Exod. 12.

Ioh. 4. 6. 24.

4. 24. 25.

nus tamen crassæ illius & rudis nostræ naturæ maximam habuerit rationem: atque ob eam causam, quò melius fidem nostram aleret ac foueret, pauca quædam signa exteriora adiūxerit æterni verbi prædicationi. Nam et si Iesus Christus nobis regnum æternum morte sua iam acquisiuit, tamen quandiu in hoc mundo hæremus, non aliter illud possidemus quam spe, & expectatione^h, in qua necesse est vt quotidie magis ac magis confirmemur, ne animum despondeamus.

XXXI. *Definitio Sacramenti.*

Ex istis faciliè est intelligere quid vocemus Sacramentum in tota ista tractatione: Certa nimirum signa, siue certas notas, ac visibilia testimonia à Deo ipso cõstituta in perpetuum vsum Ecclesiæ in hoc mundo peregrinantis: & eius autoritate adiuncta promissionibus Euangelii de gratuita Iesu Christi salute, vt eò efficacius velut nostris externis sensibus demonstraret quod nobis per verbum declarat^a, & per Spiritum sanctum in cordibus nostris efficit, quum, salutem illam, quam sola spe & fide in hoc mundo possidemus^b, in cordibus nostris obsignat^c: præterea vt sacra & solennis cæremonia nobis quotidie memoriam

Rom. 6. a. 3.

Gr. 3. d. 27.

1. Cor. 10.

d. 16

Aug. h. em.

80. 29. 8. 10.

h. em.

b

Rom. 8. d. 24.

c

Rom. 4. b. 11.

moriam renouaret omnium officiorum ^d
 quibus præstandis & ipsius maiestati &
 proximis nostris obstricti sumus ^d ex fœde
 ris formula, qua nimirum tenemur, eius
 Spiritus virtute freti ^c, fortiter & constan-
 ter aduersus carnem, mundum & Sathanā
 certare, eumque pro Deo nostro colere &
 proximos nostros propter eum, nō aliter
 quā nos ipsos diligere ^f.

XXVII. *Quod sit discrimen inter vete-
 ris & noui fœderis Sacramenta.*

Hæc definitio vtriusque fœderis Sacra-
 mentis communis est, in quibus tamē hæc
 discrimina obseruāda sunt. Primum, quod
 vetera illa constituta sunt ea conditione vt
 Christum venturum commonstrarent ^a, ac
 proinde vt in ipsius aduentu desinerent ^b;
 noui autem fœderis Sacramenta ad con-
 summationem vsque sæculi stabilita sunt ^c.

Alterum discrimen est in signis & ipsis
 ritibus multum inter se diuersis, vt res ip-
 sa demonstrat ^d.

Tertiò differunt numero, & ipsa, vt ita lo-
 quar, significandi mensura. Nam, vt præ-
 clarè inquit Augustinus ^e, pauciora habemus
 Sacramēta quā veteres, sed facilio-
 ra & vberioris significationis ac proinde
 maioris efficaciz ad fidem nostram con-
 i.iii.

1. Co. 10.

d. 17.

Rom. 6. b.

1. 2. 13. 14.

Eph. 6. c.

13. 14. 15. 16.

17. 18.

f.

Ioh. 13. d.

34. & 15. b.

12.

1. Ioh. 4. c.

21. 12.

a.

1. Co. 7. 10.

a. 4.

Augustinus

aduersus

Faustum,

lib. 19. cap.

14.

b.

1. Co. 10.

c. 11.

He. 10. a. 1.

c.

He. 12. g. 27

d.

1. Co. 10. a.

23. 4.

Augusti.

mus lib. 2.

contra Pe-

lagianos

cap. 37.

Item homil.

26. & 45.

in Iohannē.

e.

August. in

epist. ad la-

m. & lib. 3.

de doctrina

Christ. c. 9.

firmādam & promissiones in cordibus nostris obſignandas.

Et hæc quidem ſunt discrimina Sacramentorum veteris & noui fœderis. Nam alioquin vnus & idem Deus author eſt vtro-
rūque^f, & idem omnium eſt ſcopus, nempe Ieſu Chriſti participatio ad vitam æternam, ſicut teſtatur Paulus^g, & confirmat quoque diſertè Auguſtinus^h.

^f
Hebr. I. a. 1.

^g
I. Cor. 10.
4. 2. 3. 4.

^h
Ro. 4. b. 11.

^b
Auguſtinus in lo-
hannem
tractatu 26

& ſepe
alius.

XXXIII. Quibus notis vera Sacramenta ab adulterinis diſtinguantur.

Quoniam ex ipſa definitione liqueat Sacramenta eſſe à Deo conſtituta tanquam *opayidas* Euangelicæ doctrinæ quæ in Eccleſia Dei annunciat, ex eo conſequitur, vbi nullum eſt Dei verbum, ibi nullum vel fidei vel Sacramentis locum relinqui^a. Ex quo rursus duo efficiuntur magnopere obſeruanda.

^a
Auguſtinus in Iob.
homilia
18. & 30.

*Ieſu Chriſti
vniuersalis*

Vnum, Cæremonias omnes ac ritus ab hominibus excogitados vt pars eſſent diuini cultus, totidem eſſe ſacrilegia. Quæadmodum enim vnius Dei eſt promittere, ita penes vnum illum reſidet authoritas ſigilli conſtituendi, & ſuis promiſſionibus apponendi^b. Quicumque igitur eò prouperunt audaciæ, vt vel noua Sacramenta fabricarent, vel iis quæ à Deo conſtituta ſunt

^b
Ga. 1. d. 8. 9.
I. Cor. 11. c.
25.

sunt aliquid adicerent vel detraherent,
crimine falsi tenentur, quò sit vt Ecclesiæ
nostræ in iis acquiescant quæ Deus verbo
suo constituit.

Alterum, vbicunque verbum Dei non
prædicatur in ipsa Sacramentorum admi-
nistratiōe, sed duntaxat recitatur, idque
peregrina & incognita lingua, & infinitis
hominum commentis atque adeò blasphe-
miis cōtaminatum, ibi horrendam Sacra-
mentorum Dei pollutionem interuenire,
à qua fideles omnes toto pectore necesse
est abhorrere.

XXXIIII. *De iis quæ communia sunt
verbo & Sacramentis.*

Ad illa de quibus diximus adicere etiam
oportet tractationem, ex qua intelligatur
quid inter se commune & quid proprium
ac peculiare habeant verbum & Sacramen-
ta.

Primum igitur hoc est vtrisque commu-
ne, quòd vtraque sunt instrumenta quibus
vitur Spiritus sanctus in eundem finem,
nempe vt nos magis ac magis cum Chri-
sto vnum efficiat, ex quo postea salutem
nostram hauriamus^a.

Secundò, quòd Spiritus sanctus ità vti-
tur & predicato verbo, & Sacramētis, tan-
i.iiii.

*R. 4. 6. 17.
1. Cor. 10.
4. 2. 4. 1.*

quam instrumentis gratiæ suæ, vt nihilominus tamen suam efficaciam in illa instrumenta non transferat, sed efficacia & virtus omnis ab eo vno promanet^b.

^b
Ro. 2. d. 19.
1. Co. 2. c. 11.

Tertiò, quemadmodum antea diximus verbi prædicationem nihil nos iuuare, nisi in primis ita nobis annuncietur vt à nobis possit intelligi: deinde, nisi quod per illud proponitur & offertur, id est Iesus Christus, cum omnibus suis donis per fidem applicetur auditorum cordibus: ita etiam de Sacramentis sentiendum est. Nisi enim ad ea percipienda fidem afferamus, id est, vni cum illud instrumentum per quod percipiamus quod nobis ipsa Sacramenta annuntiant & testantur, tantum abest vt nobis ad salutem profint, vt è contrario, quoniam illa negligimus aut potius Christum in ipsis aspernamur, condemnationem in nobis obsignent^c. Interea tamen sicut Euangelium semper est suapte natura verbum vitæ & salutis quamuis ab incredulis vertatur in odorem mortiferum: ita etiam Sacramenta in sese non desinunt vera esse Sacramenta, quamuis ab indignis, aut reprobis etiam hominibus, vel administrantur vel percipiantur. Neque enim potest homi-

^c
Augustinus homil.
13. Iohan.
1. Cor. 10.
a. 5. & 11.
f. 27. 29.
1. Pier. 3. d.
21.
Act. 15. b.
8. 9.
Augustinus
lib. 3. de do-
ctrina
Christiana
cap. 9.

hominum improbitas naturam diuinæ ordinationis peruertere^d.

Quartò, quemadmodum præstantissimum quoduis semen fructum non edit eo ipso momento quo feritur, sed necesse est vt aliquādiu in terra resideat: ita etiam ineptè fecerit qui virtutem & fructum aut Verbi aut Sacramentorum ad illud temporis momentum reuocaret, quo prædicatur Verbum & administrantur Sacramenta, quum & illius & istorum fructus in electorum animis eo demum tempore sese exererat quod est à Deo constitutum.

XXXV. *Quid habeant proprium & peculiare Sacramenta, eius quidem finis respectu propter quem à Deo sunt constituta.*

Et hæc quidem præcipuè sunt Verbo & Sacramentis communia, quibus nunc subiiciemus quid sit & illi & illis proprium.

Primum, quoniam constat Sacramenta esse veluti verbi appendices^a, & in eum vsum adhiberi vt obfignēt quod iam in nobis inest, nempe nostram cum Iesu Christo communionem^b, ex eo etiam liquet oportere vt in adultis hominibus simplicis verbi prædicatio antegrediatur vna cum clara fidei professione, antequàm ritè cui-

apla s. m. l. h. d.

August. Ho. milia 26. m. loh. Item d. 2. contra Parmenianum cap. 8. Item, lib. 2. cap. 22. contra Petilum.

August. Ho. milia. 13. m. loh.

b. Ro. 4. b. m.

*Vide omnes
rei, rei scri
pores, nomi
nam Iusti
ni Apologe
ticum.*

*Ab. 4. 8.
37. & 11. c.
17.*

*d
1. Cor. 11. f.
28*

quam exhibeantur. Nam quod attinet ad
parvulorū Baptismū, peculiaris quædam
est habenda illorum ratio, sicut suo loco di
cemus. Itaque in nullam Ecclesiam rectè
constitutam vllus paganus vnquam fuit
admissus nisi qui Catechumenus fuisset, &
fidei confessionem prius edidisset, quàm
ad Baptismum reciperetur: quam ob cau
sam etiam Paulus agens de Cœna Domi
ni, requirit vt quisque seipsum probet^d,
quod sanè facere non possit qui probatio
nis regulam, id est doctrinam, non teneat.

Secundò, potest ~~verbum esse~~ absque Sa
cramentis vt in quotidiana verbi explica
tione tum priuata tum publica, eaque et
tiam efficaci, vt in Cornelio apparuit^f: Sa
cramenta verò absque verbo non item^f.
Nam instrumēta nonnunquam valida sunt
etiam non appposito sigillo: est autem sigil
lum inutile atque adeò sigilli nomen non
meretur, nisi sit appositum instrumento, e
ius confirmandi causa.

*f
Aug. tom.
13. in Ioh.*

*g
Ro. 14. d. 23
Ioh. 3. d. 36
Heb. 12. 6
b. n. c.*

Ro. 10. c. 12

Tertiò, quum absque fide nulli pateat
aditus ad Christum & vitam æternam^g, &
prædicatio verbi ordinariū sit instrumen
tum Spiritus sancti ad fidem in nobis pro
creandam^h, consequitur prædicationem
verbi eamque efficacē requiri in omnibus
adultis

adultis, ad hoc vt seruari possint, nisi quum
 Deo libuit extra ordinem operari in eo-
 rum cordibus. Sed alia est Sacramentorum
 ratio. Quum enim sola fide percipiatur res
 ipsa Sacramentorum, fides ad eorum perce-
 ptionem afferatur necesse est, ne indignè
 percipiatur. Tam verò qui fidē habet, Chri-
 stum habet, ac proinde vitam æternam^{lz},
 quò fit vt prius nos oporteat veluti ius &
 titulum, vt loquuntur, in regnum cæleste
 habere quàm dignè possimus Sacramen-
 ta percipere¹, tātum abest vt qui fidem ha-
 bet, nec potuit Sacramētis potiri, propter
 eā certā spe salutis excidat. Itaque non eo
 vsque pertingit necessitas percipiēdorum
 Sacramentorū, vt sine exceptione quisquis
 Sacramentis non fuerit potitus, salute ex-
 cidat: sed hactenus duntaxat, vt qui ea spre-
uerit quum sese infidelem declaret, reus sit
mortis æternæ nisi culpā agnouerit & re-
sipuerit. Rectè igitur testatus est Bernar-
 dus^m non dānare Baptismi priuationē sed
 contēptum. Non potest autē videri Sacra-
 menta contēpsisse cui non licuit ea ita per-
 cipere, vti sunt à Domino cōstitutā, & ab-
 sit vt illos necessitatis casus imaginemur,
 in quibus liceat ordinationem Domini
 violare, sicuti sanè faciunt, vt mihi quidem

Hsb. 11. 3. 5

lz

Iob. 6. e. 49

f. 56

Alb. 4. 8.

37. & 10. 5.

47. & 8. 8.

36. 37

B. mar. d. 11

et. 77.

videtur, qui Baptizandi ministerium ad mulieres vel priuatas vllas personas transferunt: quique extra publicum cœtum & temporibus ab Ecclesia non præscriptis, Cœnam Domini administrent.

Quartò, quum simplex verbi prædicatione vnum duntaxat ex quinque illis nostris sensibus feriat: Sacramenta verò præterea in oculos incurrant, & reliquos etiam nostros sensus excitent, atque adeò, adhibitis maximi momenti ritibus, administrentur: facile intelligi potest quantum illorum usus fidei nostræ conferatⁿ, vt pote quæ nos veluti in rem præsentem adducant, quasi Christum ipsum quodammodo manibus iam palpemus, & oculis cernamus, & toto corpore sentiamus. Tantùm abest igitur vt aspernemur Sacramenta, vt è contrario fateamur illorum vsum & commoda non posse satis commendari, & pro sua dignitate prædicari.

ⁿ
Chrysostomus.
homil. 83.
in Math.

^a
August. li.
3. de doctri.
Christiana
cap. 9. plura
non recen-
set.

^b
Ambrosius
in tractatu
ne de Sacra-
mentis, non
facit alio-
rum mentio-
nem.

XXXV I. Duo tantùm esse Sacramenta
Christiana Ecclesie.

Eiusmodi Sacramenta, quorum vsum in Ecclesia sit perpetuus & vniuersalis, duo tantùm esse censemus ex Dei verbo, consentientibus etiam nominatim Augustino^a & Ambrosio^b. Baptismum videlicet,
qui

qu
gi
qu
tu
m
se

tra
P
qu
S
sign
T
ctio
Q
plas
XX

Sig
dis
gnifi
bis v
vel fi

qui Circuncisioni successit & reliquis Legis purificationibus : & Cœnam Domini, quam agnus Paschæ adumbravit. Hæc igitur ut penitus à nobis cognoscantur, primum de illis in genere, deinde de utroque seorsim agemus.

XXXVII. *Quatuor esse præcipua capita consideranda in Sacramentorum explicatione.*

Quatuor præcipuè consideramus in hac tractatione de Sacramentis.

Primum, quæ & cuiusmodi sint signa, & quo sensu signa dicantur,

Secundò, quidnam illud sit quod per illa significatur.

Tertio, quæ sit signorum & rei coniunctio.

Quartò, quomodo tum signa, tum res ipsas percipiamus.

XXXVIII. *Primum caput, quid sit signum & quamobrem Deus res penitus vulgares in constituendis Sacramentis delegerit.*

Signorum nomine utimur in explicandis Sacramentis, non ut inane quiddam significemus perinde ac si res quæpiam nobis vel in pictura vel nuda quæpiam nota, vel figura significaretur, sed ut declaremus

Dominum, pro sua insigni bonitate, exter-
nis & corporeis rebus vti, nostræ infirmita-
tis subleuandæ causa, ad res maximas & di-
uinissimas, quas intus nobis verè per spi-
ritum suum communicat, externis nostris
sensibus adumbrandas: adeò vt non minus
verè donet rē ipsam de qua mox dicemus,
quàm externa illa & corporea signa. Præ-
tereà signorū vocabulo non tantum com-
prehendimus corporea illa, vt aquā in Ba-
ptismo, panem & vinum in Cœna Domini:
sed hoc etiam nomine comprehendimus
ipsas caremonias, siue ritus ipsos myste-
riorum, qui minimè sunt inanes, quò fit vt
iis quoque nihil etiam addendum aut de-
trahendū putemus. Sed & illud obseruan-
dum est^a, Dominum cui perspecta est na-
turæ nostræ vanitas ad idololatriam pro-
cliuis, pauca omnino Sacramenta in Nouo
fœdere, id est duo dūtaxat constituere vo-
luisse, eaque simplicissimis tum signis, tum
ritibus constantia. Adhibuit enim aquam,
panem, vinum pro corporeis signis. Ritus
autem sunt, aspergere, edere, bibere, qui-
bus rebus nihil est inter homines frequen-
tius, nempe ne miseri mortales in istorum
mysteriorū vſu, idcirco institutorū vt se-
se in cælum vsque subleuent: è contrario in
rebus

^a
Augu. epi.
18. Chryso.
hæmil. 60.
ad populu.

tropiti

rebus terrestribus hæreāt, & obstupeſcant.
 Hoc igitur Dei conſilium vel non cogno-
 uerunt, vel de induſtria conati ſunt impe-
 dire quicūque celeſti illa ſimplicitate non
 contenti, putarunt ſe poſſe ſuis commen-
 tis Sacramentorum dignitatem ornare,
 quod illorum præpoſterum iudicium effe-
 cit, vt Sacramenta in fœdam & execran-
 dam idololatriam degenerarint.

XXXIX. *De illorum errore qui ſubſtan-
 tiam ſignorum abolerent in Sacramentis.*

Signa, præterquàm quòd ſunt veluti my-
 ſteriorum ſubiecta de quibus res ipſa verè
 prædicetur, quò fit vt ſublatis ſignis tota
 actio exinanatur, miram quoque conue-
 nientiam & analogiam habent cum iis re-
 bus quarum viua ſunt imagines, propter
 characterem illis ex Dei verbo impreſſum.
 Ex iis ergò còſequitur, omnem Sacramen-
 torum rationem ab iis tolli qui tradunt
 ſubſtantiam, ſignorum quaſi magica qua-
 dam incantatione vel mutari, vel aboleri.

XL. *De mutatione rerum corporalium in
 Sacramentis.*

Signa igitur in Sacramētis neque quo-
 ad ſubſtantiam, neque quoad qualitates
 naturales aut quātitates mutātur, ſed don-
 taxat quoad finem & uſum, cuius gratia in

Ecclesia Dei proponuntur: quoniam videlicet incipiunt nobis verè significare res planè cælestes & diuinas, idque non ex sui natura, sed ex Filii Dei ordinatione.

Est enim aqua, si naturalè vsum spectes, ad abluendas corporis sordes comparata: panis autem & vinum ad hanc sustinendam vitam: quæ res in Sacramentis longè alium in finem adhibentur, nempe vt nostræ salutis mysteria velut nostris oculis subiciant, sicut mox explicabimus^a. Quod si libet quibusdam humanis similitudinibus res istas tam sacras illustrare, non dissimilem rationem esse dicemus ceræ, quæ vel principis vel ciuitatis alicuius impresso signo adhiberi solet publicis instrumentis confirmandis, vt pote quæ natura, vel substantia nihil à quauis cera differat, sed vsu longè latèque dissideat: adeò vt qui cereum eiusmodi signum corruerit, capitali læsæ maiestatis crimine reneatur.

XL I. Vnde proficiscatur mutatio rerum quæ in Sacramentis adhibentur.

Mutatio hæc minimè pèdet à recitatione vllorū verborum sicut Sophistæ & impostores tradunt, sed à Dei ordinatione in ipsius verbo comprehensa. Est igitur verbum, id est ipsa institutio Christi, sicut ab

Euange-

^a
Irr. l. 2. 4.
ca. 24.

Euangelistis & Paulo explicatur, veluti ipsa Sacramentalium signorum anima, quoniam, sicut in verbo nobis declaratur, aqua, panis & vinum fiunt Sacramenta, id est vera signa & sigilla eorum quæ nobis in verbo promittuntur, & per ipsa verè significantur.

XLII. *Mutationem hanc non esse perpetuam.*

Quum hæc mutatio vsum duntaxat eumque publicum in Ecclesia respiciat, ex eo efficitur extra Sacramentorum administrationem, siue actionem ipsam mysteriorum nulli ei locum relinqui, quod fit ut quicunque vel aquæ Baptismi sanctitatem aliquam affigunt, vel panem Cœnæ ut rem aliquam cælestem, nedum ut ipsum Domini corpus, circumferunt & adorant, teneantur duplicis idololatriæ crimine, cui nihil prorsus habent quod meritò prætexant. Primum enim execranda est superstitio, ad signa quæ in terris sunt, eum honorem transferre qui ad eum vnum spectat qui in cælis est. Deinde quum extra Baptismi actionem, nec aqua sit Sacramentum sed aqua simplex: nec panis aut vinum sint corporis & sanguinis Domini symbola, sed panis duntaxat & vinum, ne Sacramen-

ta quidem adorant religiosi isti homines
quum hæc adorant. sed meras & simplices
Dei creaturas, quæ si loqui possent, pro-
culdubio tantum scelus suis cultoribus
exprobarent.

*XLIII. Secundum caput in quo agitur
de re ipsa Sacramentorum.*

*Gal. 3. d. 17.
1. Cor. 10.
d. 30*

Promissiones quibus adhibentur Sa-
cramenta, quasi authentica quædam sigil-
la, in vnum Christum respiciunt^a. Itaque
ipse Iesus Christus in primis, deinde om-
nes opes quas in sese habet, vnicum illud
sunt quod nobis clementissimus Pater do-
nat ad vitam æternam, sicut per signa visi-
bilia verè & certò nobis significat, & sicut
sonat verbum signis adiunctum, vt fides
per quam vnâ possumus oblatum illum
thesaurum recipere, magis ac magis in no-
bis excitetur, ac confirmetur. Et quoniam
hæc nostri cum Christo coniunctio singula
Ecclesiæ membra respicit, ideò mutua illa
coniunctio quæ inter eiusdem corporis
membra vigere debet, alter est Sacramen-
torum finis.

*XLIIII. Tertium caput, in quo queri-
tur quomodo res ipsa, id est Iesus Chri-
stus, dicatur cum signis coniungi.*

Non dubium est quin Deus, qui summè
fidelis

fidelis est, præter signa visibilia, rem ipsam
 quoque, id est, Iesum Christum vnâ cum
 omnibus ipsius opibus, verè & absque vllo
 dolo fruendum semper offerat, qua ratio-
 ne dici potest ac debet (Dei videlicet pro-
 mittētis respectu) res ipsa cum signis sem-
 per & verè esse coniuncta. Id autem fit non
 certa quapiam virtute vocabulorum vel
 syllabarum, sicut magi & fascinatores exi-
 stimant: neque vllo coniunctionis modo
 naturali vel locali, vt loquuntur (neque enim
 Iesu Christi corpus est imaginarium,
 vel inuisibile, vel incircumscriptum, vel de-
 nique vllo modo infinitum:) neque propter
 aliquam sanctimoniam eius qui hæc sacra
 peragit, (pendent enim ista à solius Dei,
 non autem hominum autoritate:) sed sola
 Spiritus sancti potentia & virtute, qui effi-
 cit vt ille ipse Iesus Christus, qui nunc, qua-
 tenus homo est, non est alibi quàm in cæ-
 lis, sicut Scriptura testatur, nobis tamen
 qui in terris sumus, non minus verè done-
 tur quàm signa ipsa de quibus diximus:
 quatenus videlicet fides nostra eum con-
 templans in Sacramētis sicut expressa pro-
 missio testatur, in cælum vsque conscendit,
 vbi verè eum completitur magis ac ma-
 gis, & credentium animis insinuat.

XLV. *Distinctio signorum & rei.*

Verissima quidem & arctissima est ista coniunctio, sed in qua tamen illud magnopere est obseruandum, non esse abolendam signorum substantiam, siue materiam: neque signa cum rebus esse confundenda, sed distinguenda, utpote quæ coniunctim quidem, sed distinctè tamen à Deo nobis donentur: ita ut sæpenumero, quemamodum mox ostendemus, qui signa sumit, nihil minus quam rem ipsam percipiat.

XLVI. *Quartum caput, in quo queritur quomodo tum signa, tum res ipsas percipiamus.*

Quoniã ut modò diximus ita sunt coniunctæ res ipsæ cum signis ut tamen vnum ab altero distinguatur, affirmamus signa exteriora naturali modo percipi, tum à fidelibus, tum ab infidelibus, sed contrario profuseuentu. Quoniã enim fideles, præter signa, res etiam ipsas percipiunt, inde nimirum consequuntur fidei confirmationem, ad salutem & vitam æternam: infideles verò, quoniam sola signa percipiunt, & ita quidè ut res ipsas quas Deus illis non minus verè, quam signa offerebat, suo contemptu polluant quantum in se est, & contumelia

*Irenæus li.
4. cap. 24.*

tumelia afficiant. iudicium & condemnationem sibi sumunt. Et hæc quidem de signorum perceptione. Quod autē ad rem ipsam attinet, id est ad Iesum Christū cum omnibus ipsius opibus, iam antea demonstrauimus fidem esse vnicum illud instrumentum, per quod Christus à nobis apprehenditur^b. Hinc verò consequitur, rem ipsam Sacramentorum ab eo non posse percipi qui fidem non afferat, & è contrario ab eo verè percipi qui veram fidem afferat, idque non dentibus, aut ventre aut villo crasso & corporali modo, vel qui veritati & ascensionī corporis Domini repugnet, sed spiritali modo per fidem^c, eoque non minus certo & efficaci quàm si naturalis esset. Tāta enim est fidei virtus aut Dei potius cuius verbo & Sacramentis fides credit, non vt Christi carnem è calis eliciat (ibi enim mansura est donec ipse veniat iudicaturus viuos & mortuos, sicut Scriptura testatur^d, cui fides reluctari nec vult, nec potest) sed è contrario sese in calum vsque subuehat, promissionibus Dei freta, ibique verè & efficaciter Christo illos vniat, & vt ita loquar, incorporet, in quorum animis ipsa inest. Quamobrem etiam in vetere liturgia, iam olim recepta

lz.iii.

*Augusti ser
mone de Sa
cramentis,
in secunda
feria pa
sche.*

*Proser li.
sententia-
rum, Inno-
centius li. 3.
cap. 4. 13. 14*

*Cyprianus
de Car-
nate Domini.*

*Augusti in
Iob. tracta.
25.*

*Origenes in
Matth. ca.
15*

Ab. 3. d. 21

fuit vox illa SVRSVM CORDA: quibus verbis iuebantur fideles non obstupescere in externis signis, sed illis potius tanquam scalis vti, vt in cælum vsque ad Christum penetrarent.

XLVII. Applicatio superiouis doctrine ad Baptismi Sacramentum.

Signa Baptismi vocamus, primùm omnium aqua, deinde Cæremonias eius substantiales, in verbo Dei perscriptas, quibus nefas esse arbitramur quicquam adiciere vel detrahare: nempe asperisionem aquæ, moram sub aqua, & emersionem ex aqua.

Act. 22. d.

16.

Rom. 6. a

3. 4.

1. Cor. 6. b

11. & 15. d

29.

Eph. 5. f. 25

26.

Tit. 3. b. 5

1. Pe. 3. d.

21

Gal. 3. b. 27

Col. 2. b. 12

Res ipsa Baptismi est^a, aspersio sanguinis Iesu Christi, in remissionem omnium peccatorum, & imputationem iustitiæ ipsius, quæ velut oculis nostris subiiciuntur adhibito externæ asperisionis signo. Præterea mortificatio & sepultura veteris hominis, id est natiuæ nostræ corruptionis, quæ in nobis perimitur & sepelitur virtute mortis & sepulturæ Iesu Christi, quam ob causam dicimur Christum induere in Baptismo, & cum eo crucifigi & sepeliri, sicut nobis in Baptismo representat mora illa sub aqua, tantisper dum qui baptizatur emergat. Denique regenerationem.

nera
surra
vide
tur,
tatu
sepu
P
tern
nis
strin
pro
mut
Bap
vt c
V
dina
ne
est f
Fili
rit, &
An
gno
que
luen
deoc
fenta
num

neratio noui hominis in spem certam resurrectionis Iesu Christi (quo sensu mihi videtur Paulus dicere eos qui baptizantur, baptizari pro mortuis^b) verè representatur eò quod baptizatus ex aqua velut ex sepulchro emergit.

Præterea, Baptismus completitur eternam & solemnem Christianæ religionis professionem, per quam videlicet obstringimus nos Iesu Christo, agnoscendo pro vero & vnico seruatore, & vitæ cum mutua charitate transigendæ, quum vno Baptismo in vnum spiritum baptizemur, vt cum vno Christo coalescamus^c.

Verbum Dei vocamus in Baptismo, ordinationem Iesu Christi cum promissione vitæ æternæ coniunctam, cuius hæc est formula, Baptizate in nomen Patris, Filii, & Spiritus sancti: quicumque crediderit, & baptizatus fuerit, seruabitur^d.

Analogia siue conuenientia Rei cum signo maximè est propria & perspicua. Neque enim vllum est elementum aptius abluendis corporis sordibus quàm aqua, idèoque aptissimum est fidei nostræ representando sanguini Filii Dei, per quem vnum Ecclesia purificatur^e. Præterea vna ea-

lz. iiii.

^b
1. Cor. 15. 4.

^c
1. Cor. 1. 6.
13. & 12. b.
^{13.}
Eph. 4. a. 5.

^d
Mat. 28. d
19
Marc. 16. b
16

^e
1. Pe. 3. d. 28

démque Baptismi forma, in vnum eundemque finem omnibus communis, optimè testificatur summam illam coniunctionem omnium eiusdem corporis membrorum^f.

^f
1. Cor. 12. 6

13.

Eph. 4. 4. 5

Modus percipiendorum signorum naturalis est. Res autem ipsæ nobis communicantur, Dei quidem donantis respectu, per vnicum Spiritum sanctum, qui gratis operatur in electis omnibus^g. Vtitur autem

^g
Ioh. 1. c. 33

Act. 11. c. 15

16. 17.

1. Cor. 12. 6

13.

^h
Mat. 18. 4

19.

ⁱ
Eph. 5. f. 26

1. Pet. 3. d. 21

Spiritus sanctus, seipsum imbecillitati nostræ accommodans, primum quidem homine mortali ad hoc ministerium in Ecclesia designato^h. Deinde, verboⁱ clarè pronuntiato & explicato vt per fidem apprehendatur. Tertiò signis & ritibus de quibus paulò antè à nobis dictum est. Sed hoc in primis est obseruandum, vim & efficaciam omnem in solidum manare à Spiritu sancto, vt in genere Pauli dictum illud retineatur, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed Deus qui dat incrementum^l.

^l

Mat. 1. c. 11

1. Cor. 3. 6.

7. 8.

^l

Aug. in

Ioh. 1. c. 30

Fides autem illud vnum est per quod homines rem Sacramenti sibi applicant, vt verè dixerit Augustinus^l nos verbo purificari, non quòd duntaxat pronuncietur

(id

(id
to
nob
qu
vo
do
est
xin
tas
qu
tan
C
bis
qu
tor
lo
telli
in ill
qua
Bapt
gno
ptist
dunt
Pr
ratio
à Pau
nihil

(id enim magicum est) sed cui pronuncia-
to credatur. Porro hæc fides, non oritur à
nobis, sed gratuito communicatur electis,
quo tempore Deo libuit illos efficaciter
vocare^m. Deus autem is est qui suos ele-
ctos nouitⁿ, quod arcanum illi, sicuti par-
est, integrum relinquimus, quories de pro-
ximis nostris agitur. Interea tamen chari-
tas iubet vt pro fidelibus agnoscamus
quotquot verè fidei confessionem edunt
tantisper dum hypocritæ patefiant^o.

XLVIII. De infantum Baptismo.

Quod ad infantes attinet, quamuis no-
bis non constet, præditos esse habitu fidei
quàm diximus requiri ad rem Sacramen-
torū percipiendam^a, neque verisimile sit, il-
lo habitu præditos esse posse, qui nullū in-
telligentiæ vsum habent^b, nisi fortè Deus
in illis peculiariter extra ordinē operetur,
qua de re nobis non liquet: tamen eos ad
Baptismū admittimus^c, atque adeò in ma-
gno errore versari affirmamus Catabap-
tistas, qui pædobaptismum reprehen-
dunt.

Primum, quoniam eandem esse dicimus
rationem Baptismi & Circumcisionis, quæ
à Paulo vocatur sigillum iustitiæ fidei^d, &
nihilominus tamen expresso Dei mandato

^m
Eph. 1.6.3.

ⁿ
1. Cor. 13.12.

^a
Gal. 3.25.

^b
1. The. 3.4.2

^c
1. Tim. 2.2.

^o
19.

^a
1. Tim. 3.

^b
1. Tim. 3.

^c
1. Tim. 3.

^a
1. Tim. 3.

^b
1. Tim. 3.

^c
1. Tim. 3.

^d
1. Tim. 3.

^e
1. Tim. 3.

^f
1. Tim. 3.

^g
1. Tim. 3.

^h
1. Tim. 3.

ⁱ
1. Tim. 3.

^j
1. Tim. 3.

^k
1. Tim. 3.

^l
1. Tim. 3.

^m
1. Tim. 3.

ⁿ
1. Tim. 3.

^o
1. Tim. 3.

iubentur omnes masculi octauo die circuncidi.

Secundò, peculiaris quædam est ratio infantium ex fidelibus parentibus procreatorum. Nam vt illum fidei habitum in se non habeant qui in adultis fidelibus inest, tamen fidei semen & germen non possunt non habere, quos Dominus ab ipso vtero sanctificauit, & ab infidelium liberis discruuit, quoniam promissio à parentibus per fidem apprehensa, eorum quoque liberos comprehendit in mille vsque generationes⁸. Quo iure igitur quispiam eis

^g
Ex. 20. 4. 6.

^h
1. Cor. 7. c.
14.
Matth. 19. b.
14

ⁱ
Ro. 9. b. 6.
7. 8

^l
2. Tim. 2.
9

^l
1. Co. 7. c. 14

denegarit obfignationem eius rei quam Dominus iam illis est impertitus^h? Quod si quis obiiciat, non omnes esse electos, ac proinde non omnes esse sanctificatos, qui ex fidelibus parentibus nascuntur, quum ne Abrahami quidem, neque Isaaci liberos omnes Dominus elegerit, non deest quod respondeamus. Etsi enim hæc ita esse minime inficiamur: tamen arcanum hoc iudicium Deo relinquendum esse dicimus^l, & in genere ex promissionis formula præsumimus sanctificatos esse, quicumque ex fidelibus parentibus, vel etiam altero dūtaxat fidei parente nati sunt nisi quid obftet, vnde contrarium colligi possit.^l Nam in

in a
req
fun
ptil
rin
se p
qu
ind
me
tum
Nar
priu

P
esse
fia
cœt
tion
fos,
fuetu
nos
dubi
gillo
cū e
obli
riam
vsqu
fruct

in adultis expressam fidei confessionem
 requirimus, non contenti nuda illa præ-
 sumptione de qua diximus: siue ad Ba-
 ptismum ^m (puta si fortè nondum fue-
 rint baptizati) siue ad Cœnam Domini ^{Act. 8. g.}
 se postulent admittiⁿ: quoniam videlicet ^{1. Cor. 11. f.}
 quum intelligentia præditi sint, certius ^{2. 3.}
 inde iudicium fieri potest, an sint sacra-
 mentis dignè percipiendis idonei, quan-
 tum quidem fert humanum iudicium.
 Nam hypocritas non possumus iudicare
 priusquam illos Dominus patefecerit^o. ^{1. Tim. 5. d.}
 24.

Præterea, satis constat minimè inanes
 esse Ecclesiæ preces, quum infantes Eccle-
 siæ per Baptismum inserendi in publico
 cœtu proponuntur, qua eximia consola-
 tione nefas esse dicimus, vel parentes ip-
 sos, vel eorum liberos priuare. Et hanc con-
 suetudinem ab ipsis vsque Apostolis ad
 nos manasse veteres testantur ^P, vt minimè
 dubium sit quin Dominus hoc impresso si-
 gillo quod cum precibus Ecclesiæ coniun-
 ctū est, æternā adoptionē in iis infantibus
 obsignet, quos ab æterno elegit: siue mo-
 riantur antequam adolecant, siue ad eam
 vsque ætatem perueniant in quauera fidei
 fructus edant, à Domino videlicet effi-
 caciter

^P
 Origenes
 lib. 5. in
 epist. ad
 Rom.
 Et sepe in
 Actis Apo-
 stolicis di-
 cuntur in-
 tegre fami-
 liæ bapti-
 zate.

caciter vocati, quo tempore & momento ipsi libuerit.

XLIX. Cur Baptismus non reiteretur.

Baptismum diximus esse sacramentum nostræ infusionis in Christum & ipsius Ecclesiam: neque pendere ipsius efficaciam à baptisantis persona. Iam verò quum quisquis semel Christo verè datus est, quamvis interdum desleat, nunquam tamen foras eiiciatur^a, ac proinde satis sit semel receptum esse: nullo modo iis assentimur qui baptisatos ab hæreticis aut aliis impuris ministris rebaptisant: neque etiam ambigimus quin verus in papistica Ecclesia Baptismus extet, quãuis à ministris minimè idoneis administratur, & infinitis pollutionibus contaminetur. Quoniam enim Dei misericordiæ libuit Ecclesiæ suæ reliquias intrà ipsum Papatum conseruare tantisper dum illam rursus erigeret, idcirco noluit Satanæ tantum licere vt Baptismum, quo electi omnes consociantur, penitus illic euerteret. Neque tamen consequitur rectè facere qui liberos suos Papistis sacrificulis offerunt baptisandos, quum id facere non possint quin sese iisdem sacrilegiis & corruptionibus polluant: ac sit potius piorum parentum officium, vel veris

^a
1. Jo. 6. d. 37.
1. Jo. 2. c. 19

ris ve
tim
minu
mum
Bapti
nequ
se qu
quã
deant
furi, q
gent, &
beros
uare,
re, qu
plecti
cessit
cta se
euerteret
L. A.
Signa
& vinu
Dei ve
action
neque
quicqu
ster qu
uinæ c

ris verbi ministris in vera Dei Ecclesia statim liberos offerre ritè baptisandos: vel, si minus id licet, liberorum potius baptismum differre: quum neque eorum salus à Baptismo pendeat, sicut antea docuimus^b, ^{Supra artē cūlo. 36.} neque videri possint Baptismum spreuisse quibus non aliter licuit eum petere quam cum Dei offensione coniunctum. Videant tamen quid sint coràm Deo responsuri, qui dum suæ infirmitati inimum indulgent, & cum Papistis hærent, sese & suos liberos malunt vel Baptismi beneficio priuare, vel Baptismi profanatione inquinare, quàm apertè Christum profiteri ac cōplecti. Est enim istiusmodi hominum necessitas quam solent prætexere, non coacta sed voluntaria, ac proinde coràm Deo ^{ἀναπόλογητος.}

L. Applicatio superioris doctrinæ de Sacramentis, ad Cœnam Domini.

Signa vocamus in Cœna Domini panem & vinum, quibus benedicit minister ex Dei verbo: deinde Ceremonias siue ritus actionis essentielles, vt ita loquar, quibus neque adiiciendum, neque detrahendum quicquam arbitramur: nempe, quòd minister quidem post claram explicationem diuinæ ordinationis, & inuocatum Dei no-

men, panem frangit, & fractum singulis ordine distribuit, itémque postea poculum: qui verò ad Cœnam accedunt, panem iumentur accipere, & edere, & ex poculo bibere, mortem Domini cōcordibus animis annuntiantes^a.

^a
Matt. 26. e.

26. 27. 28.

Marc. 14.

e. 12.

Luc. 22. b.

27. 19. 20.

1. Cor. e. 23.

24. 25.

^b
1. Cor. 2. 4.

2. Cor. 10. b.

16.

^c

1. Cor. 1. d. 30.

Res ipsa, quæ signis illis verè & efficaciter significatur, illud ipsum est, quod & in simplici verbo, & in altero Sacramento, id est, Baptismo proponitur, nempe ipse Iesus Christus^b, conceptus, natus, crucifixus, mortuus, sepultus, qui resurrexit & ascendit in calos, vt omnibus credentibus fiat sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio^c. Itaque minimè ambigimus quin, sicut ordinationis verba testantur, verum corpus, & verus sanguis Domini, id est, ipse Iesus Christus cum omnibus suis opibus, verè & sine vlla fraude offeratur, non ore, sed fide, per Spiritus sancti efficaciam percipiendus ad vitam æternam, idque non minus verè quàm corporeis nostris sensibus offeruntur panis & vinum, quæ propterea etiam vocantur corpus & sanguis Iesu Christi, quoniam videlicet certæ sunt notæ, & tesseræ visibiles & corporeæ, earum rerum quas

quas
ideft,
sti. V
ment
talis
tem, f
nomin
nouu
tum S
effusi
est^d. Si
verum
dicite
stus^e
repre
dum
est re
verbo
Paulu
poris
sangu
vt ali
quoni
figilla
tionis
hanc
gi co
Homo

quas nobis Dominus spiritualiter offert,
 id est, veri corporis & sanguinis Iesu Chri-
 sti. Vſitatum enim est, quum de Sacra-
 mentis agitur, ad declarandam sacramen-
 talis ſignificationis efficaciam ac verita-
 tem, ſymbolis attribuere rerum ipſarum
 nomina. Sic enim dicitur poculum eſſe
 nouum teſtamentum, id eſt, verum & cer-
 tum Symbolum noui teſtamenti, quod
 effuſione ſanguinis Ieſu Chriſti ſancitum
 eſt^d. Sic Circūciſio vocatur ſœdus^e, id eſt,
 verum ſœderis pignus. Sic alicubi Agnus
 dicitur eſſe Paſcha^f: Petra deſerti Chri-
 ſtus^g, quòd Chriſtum verè & efficaciter
 repræſentarent quamuis eius caro, non
 dum in rerum natura extaret, adeò certa
 eſt rerum etiam abſentium præſentia, quæ
 verbo Dei, & fide nititur. Sic etiam apud
 Paulum, panis dicitur communicatio cor-
 poris Chriſti, & poculum communicatio
 ſanguinis Chriſti^h, quæ verba neceſſe eſt,
 vt aliqua interpretatione explicentur,
 quoniam videlicet certa ſint ſymbole, &
 ſigilla noſtræ cum Chriſto communica-
 tionis. Quid amplius? petitam eſſe
 hanc loquendi rationem, ex ipſa vul-
 gi conſuetudine, poteſt etiam ex ipſo
 Homero comprobari, qui libro Iliados

77. anſ. em
 d

Luc. 22. d. 20

c

Gen. 17. b. 13

f

Matt. 26. b.

17.

Mar. 14.

b. 12.

Luc. 22. a. 7.

g

1. Cor. 10. a.

4.

b

1. Cor. 10. b.

16.

Mar. 14. d.

34.

Luc. 28. c.

24. c. 17.

tertio, vbi sancienti fœderis ritum describit, in hoc videlicet, versiculo, *αγαπᾶτε ἀλλήλους.*

Ὁ ὁμοιωτὰς θεῷ ὁ συναγωνιστὴς, victimas, quibus fœdera sanciebantur non dubitat ὁμοια id est, fœdera vocare. Neque aliter Virgilius, fallere dexteras dixit, pro fallere fidem & insidiarandum, quod datis dextris concipitur. Tropus igitur iste, quem constituimus in Christi verbis explicandis, non est à nobis excogitatus, aut à Scripturæ consuetudine alienus, sed cum Verbo Dei, & ipsa natura Sacramentorum prorsus consentiens, neque aliter Cænæ Domini mysterium à veteribus & orthodoxis fuisse explicatum, copiosissimè demonstratum est à multis nostrorum temporum scriptoribus.

Analogiam autem Rei & signorum sic explicamus. Panis fractio nostris sensibus repræsentat Domini nostri passionem, qui fractus est doloribus & angustius mortis, & Iudicii Dei, quod pro nobis omnibus subiit, & in corpore & in anima.

Eiusdem panis itémque poculi distributio, nostris sensibus testificantur, Iesum Christum cum omnibus suis opibus ¹² nobis

1. Cor. II. c.
24
F. 12
R. 8. f. 30.

bis singulis donari à Patre in vitam æternam.

Quòd autem panem accipimus & edimus, & ex poculo bibimus, testatur Iesum Christum verè nobis communicari, sicut antea diximus. Nouit enim Spiritus sanctus arctissime coniungere fidei vinculo, quæ alioqui, si locorum distantiam spectes longissime sunt dissita. Quemadmodum igitur naturali modo accipimus, edimus & bibimus naturalia symbola, quæ postea virtute naturalis facultatis, in nostram substantiam coalescunt: ita etiam, caelesti & spirituali modo Iesus Christus, qui nunc est in cælis & non alibi secundum carnem^l, verè nobis comunicatur vt simus caro ex carne eius, & ossa ex ipsis ossibus^m. Id est, vt cum Christo vnum factiⁿ, & infiti eius corpori per fidem^o, vitam æternam inde habeamus: atque etiam eius spiritu sanctificati, nos totos ipsius cultui, & proximis in eo diligendis consecremus^p.

Denique, quod omnes vno pane vescimur, & ex vno poculo bibimus vt vna fide cum vno Christo magis ac magis coalescamus: id verò nobis ponit ob oculos summam illam coniunctionem, quæ in mystico Christi corpore vigere debet, & cui so-

^l Act. 1. b. 11.
^m 3. d. 11.
ⁿ 1. Cor. 10.
^o b. 16.
^p Eph. 5. g. 29.
^q 10. 17. d. 22.
^r Colof. 2. b. 7.
^s 10. 6. f. 56.
^t 57. 7. d. 4.
^u 5. 6. c. 11.
^v 22. 13. 14.
^w 22. d. 1.
^x 1. 10. 2.
^y d. 29. c. 2.
^z b. 10.

lemni professione, nos obligamus^r.
 1. Cor. 10. d. Analogia signorum & Rei per se mani-
 17. & 12. festa est, præsertim quòd vnus panis ex
 6. 13. multis granis, & vinum ex multis acinis
 conflatur: quæ res optimè repræsentat, no-
 stram cum Christo coalitionem, & mu-
 tuam membrorum eiusdem corporis con-
 sensionem^r.

*Vide Aug.
 sermone de
 Sacramen-
 tis fidelium,
 2. sermone Pa-
 schæ.*

*Matt. 26. c.
 26.*

*Marc. 14. c.
 22.*

*Luc. 22. d.
 16. 20.*

*1. Cor. 11. c.
 23. & de in-
 ceptis.*

Verbum, quòd totam hanc actionem ve-
 luti viuificat, illud est, quod à tribus Euan-
 gelistis, & Paulo exprimitur, non iisdem
 quidem syllabis, sed eadem prorsus senten-
 tia^s. Dominus enim (inquiunt) ea nocte
 qua fuit traditus, accepit panem, & quum
 gratias egisset, fregit, & dixit, Accipite,
 comedite. Hoc est corpus meum quod fran-
 gitur pro vobis. Hoc facite in mei memo-
 riam. Similiter, & poculum postquam cœ-
 nasset, dicens: Hoc poculum est nouum te-
 stamentum in meo sanguine. Hoc facite
 quotiescunque biberitis, in mei commemo-
 rationem. Nam quotiescunque hunc
 panem edetis, & hoc poculum biberis,
 mortem Domini annuntiabitis tantisper
 dum veniat.

Instrumentum quo Christus recipitur
 fides est, sicut antea docuimus^r. Rectè igitur
 Augustinus scripsit, ab eo non comedi
 corpus

*Joh. 5. f. 33
 & 6. d. 35.*

corpus Christi qui non sit in Christi corpore, & hæreticos qui sunt extra Ecclesiam, posse quidem habere Sacramentum, sed rem Sacramenti non item^u.

Hinc ergo consequitur, oportere vt singuli sese explorent, quemadmodum iubet Apostolus^r, nū videlicet eos pœniteat, an rectæ vitæ, & à Christo toti pendeant, tanquam vnico mediatore. Neque hic tamen fides perfecta (quis enim mortalium ea præditus est?) sed vera duntaxat requiritur id est, non simulata. Itaque, non dubium est, quin virtute Spiritus sancti, quicunque veram fidem asserunt, magis ac magis cum Christo coalescant, quum ad sacram hanc actionem, ex Dei mandato, accedunt: sicut testatur Apostolus^r, Circumcisionem fuisse iustitiæ fidei sigillum in Abrahamo. E contrario verò, qui alium animum afferunt, quum & signa & promissiones signis adiunctas, atque adeò Iesum Christum rideant & aspernentur, meritò rei sunt contempti corporis ac sanguinis Domini, à quo magis ac magis abalienantur^r.

Annunciatio siue aperta confessio & cōprobatio mortis Iesu Christi, ac proinde omniū quæ nostra causa impleuit: itēque

Vide Aug.

de Civitate

Dei, lib. 21.

cap. 25. &

Prespere

sententias

& Hic An

Es. ii. cap.

66. & in

Ierem. lib.

4. cap. 22.

x

1. Cor. 11. f.

28.

7

70. 4. b. 27.

7

1. Cor. 11. f.

27.

gratiarum actio, pro omnibus beneficiis
ab eo in nos collatis, sunt pars ipsius Cœ-
næ non minima^{aa}, quòd fit vt sine summo
sacrilegio, nec omitti nec perueri possint.
Ex hoc autem efficitur, Cœnam Domini
iis non cōpetere, qui seipso non possunt
explorare, vel quòd nullum habeant ratio-
nis vsum, sicut infantibus accidit & mente
captis: vel quòd in fidei mysteriis non sa-
tis sint eruditi: neque item iis, de quibus
non constat an satis sint Christiani, vtpo-
te qui fidei confessionem expressam non
ediderint^{bb}: ac demum ne iis quidem qui
legitimo Ecclesiæ iudicio sunt extra Eccle-
siæ communionem eiecti^{cc}, neque adhuc
ei saussecerunt.

^{aa}
1. Cor. II. c.
25. 26

^{bb}
Act. 8. g.
37. c. 10.
g. 47.
^{cc}
Matt. 18. c.
17.
1. Co. 5. d. 11

L. I. Conclusio Regi Sacramentaria.

Ex iis omnibus consequitur, Sacramen-
ta non esse à Domino instituta vt quic-
quam ei offeramus, si excipias Sacrificium
gratiarum actionis: sed potius vt ex mera
ipsius gratia, & liberalitate percipiamus,
quod pretiosius est cælo & terra, nempe
fidei nostræ confirmationem, vt in dies ma-
gis ac magis Christo capiti nostro vnia-
mur, & adhæreamus in vitam æternam.

LII. Cur Spiritus sanctus vocetur para- cletus,

*clētus, & quis sit afflictionum nostrarum
usus.*

Ex iis quæ diximus, facile est intelligere, quam ob causam Spiritus sanctus paraclētus, id est, Consolator vocetur^a. Quum enim is sit qui Christum nobis per fidem applicat^b: & qui Christum habet, nihil amplius possit ad salutem requirere^c: conficitur ab eo vno hætenus pacificari nostras conscientias, adeò vt in ipsis afflictionibus gloriemur^d, quoniam videlicet didicimus illas fortuitò non euenire, sed ab eo immitti, qui nos sibi reconciliatos, partim his flagellis beneuolè castigat, partim etiam conformes facit imagini Filii sui^e, & paulatim nos hac ratione docet peccatum odisse, mundum aspernari^f, Patrem cælestem inuocare cum gemitibus inenarrabilibus^g, nos ipsos agnoscere, & magis ac magis confirmare^h: cui denique in nobis, tanquam spectaculis quibusdam vniuerso mundo propositis, placet ostendere quæ sit sui Spiritus in fragilibus istis vasis virtus & efficacia, ad gloriam nominis ipsius sempiternamⁱ.

l.iii.

^a
Iob. 14. b. 16.
Act. 9. c. 31.

^b
Ro. 8. b. 15.
16.

^c
1. Cor. 2. c.
10. 11. 12.

^d
Gal. 4. b. 6.
1. Iob. 3. c.

^e
1. Co. 2. a. 2.
d

^f
Ro. 5. a. 2. 3.
Iac. 1. a. 2.

^g
Ro. 8. f. 29.

^h
Phi. 3. b. 9.
1. Cor. 11. d.

ⁱ
12.
Ro. 8. c. 26.

^j
b
1. Pe. 1. b. 7.

^k
2. Cor. 4. b.
7. c. 10. d. 15.

^l
Col. 1. d. 24.

DE ECCLESIA

CAPVT QVINTVM.

I. Semper fuisse & fore aliquam Ecclesiam, extra quam non sit salus.

Rustrà instituta essent à Deo, quæcunque adhuc exposuimus, nisi qui fierent omnium illorum beneficiorum participes. Præterea quum perpetuum sit Iesu Christi regnum, necesse est aliquos semper existere, qui cum pro Rege agnoscant^a. Itaque ab initio mundi aliqua semper fuit Ecclesia, idest, cœtus & multitudo hominû à Deo selectorum, qui verum Deum agnouerunt & coluerunt ex ipsius verbo, nempe, in vno Iesu Christo per fidem apprehenso, sicut copiosè suo loco ostendimus: & hanc Ecclesiam necesse est vt iisdem de causis perpetuam fore cōfiteamur^b, quamuis nihil non moliatur Satan vt illam euertat^c. Denique iisdem argumentis efficitur, quòd extrà Iesum Christum salus nusquam extet, alienos esse à Christo ac proinde certò perpetuòque exitio deuotos, quicunque

2. Sam. 7.

d. 16.

Luc. 1. c. 32.

Pf. 89. c. 37

& 110. b. 4

b

Pf. 32. c. 14

107. 31. f. 35

c. 2. 16. 37.

Mat. 28. d

20.

c

Esa. 54. d.

10. 11.

Mat. 16. c.

28.

cunque prius moriuntur quàm Christi
 membra fiant^d. Virtus enim illa saluifica,^d
 quæ est in vno Iesu Christo in illis solis est
 efficax, quos ipsi donat Pater; id est qui
 in eum credunt^e; ac proinde sunt Ecclesiæ
 membra, quæ propterea Christi corpus
 vocatur.^e

II. Vnam duntaxat esse veram Ecclesiam.

Quum vnus sit Deus^a, vna fides, vnus Dei
 & hominum mediator^b Iesus Christus, vni-
 cum Ecclesiæ caput^c, consequitur necessa-
 rio vnam quoque esse Ecclesiam.

III. Cur Ecclesia Catholica vocetur.

Quoniam Deus, sparso per vniuersum
 mundum Euangelio suo, filii regnum ad
 extremos vsque mundi fines propagauit,
 ideò agnoscenda est nobis vnica Ecclesia,
 eaque Catholica, id est, vniuersalis, siue per
 quasuis mundi partes diffusa^a; non quasi
 vnumquemque hominem sigillatim com-
 prehendat (constat enim ab hoc beneficio
 plurimos semper homines fuisse exclu-
 sos, si vnumquemque sigillatim specte-
 mus)^b sed quoniam fideles sparsi sunt
 per vniuersum terrarum orbem, prout
 Domino libuit, electos suis quibusuis
 temporibus, & ex quibusuis gentibus sibi

Ad. 10. c. adiungere^c.

18.

Apo. 7. c. 9.

Mat. 12. d.

27.

4

Eph. 4. d. 4.

5. d. 15.

Col. 1. f. 18.

Ro. 12. 6. 5.

1. Cor. 10. d.

17. c. 9. 12. b.

12. 12. 13.

Col. 3. c. 15.

Psal. 46. d.

5. 6

1. Co. 1. d. 20

Eph. 4. d.

15. 16.

Iob. 17. d.

19. 20. 1. 1.

Ro. 8. f. 30.

d

1. Co. 3. c. 11.

e

1. Cor. 1. d.

2. c. 30.

IIII. De sanctorum communione.

Quoniam Ecclesia vnicum Dominum & principem supremum agnoscit^a, fideles vniuersi, quocunque in loco versentur, ciues sunt vnus eiusdemque ciuitatis^b, vt eius legibus & beneficiis fruatur, id est Iesu Christo & cunctis ipsius opibus. Merito igitur Christus caput horum omnium membrorum dicitur, quæ videlicet in vnum corpus coaluerunt, quorum ipse caput est, suam illis vitam infundens: quod quum ille vnus possit efficere, vnus etiam capit^cis nomen meretur^d. Hæc igitur est Sanctorum communio. Nam solet Scriptura sanctos vocare fideles adhuc in hoc mundo superstites, vtpote in Christo per fidem apprehenso iustificatos, & sanctificatos^e.

V. Ecclesiam vnum duntaxat caput habere, quod nullo socio neque successore neque vicario indigeat.

Iesus Christus, vnicum Ecclesiæ caput ob eam causam quam paulò antè exposuimus, cum nullo prorsus communicat hunc dignit-

dignitatis gradum^a, quemadmodum pro-
 bus & legitimus maritus nullum ferre po-
 test riualem^b. Ecclesia verò vicissim, quæ in
 spirituali isto connubio personam castæ &
 pudicæ vxoris sustinet, nullum alium di-
 gnatur mariti nomine^c. Idem nullum suc-
 cessorem requirit vt qui Deo in æternum
 viuat^d: neque item vlllo vicario eget. Pri-
 mum enim plenè nobis patefecit volunta-
 tem suam^e. Deinde, quum sit Deus æter-
 nus, perpetuò præsens versatur in medio
 Ecclesiæ suæ, idque singulari cum efficacia
 dirigens singula corporis sui membra, si-
 cut promisit^f. Neque est quod quisquam
 ministeriale caput, vt loquuntur, in Eccle-
 sia requirat, quum ex verbo Dei expresso
 nihil tale possit constitui^g, & tot sæculo-
 rum experientia satis superque probet,
 quantopere sint hallucinati, qui in Ecclesia
 vniuersalem quempiam Episcopum con-
 stituendum putarunt. Deus enim solus est
 qui huic oneri sustinendo par esse possit.
 Neque de eiusmodi primatu prius cogita-
 tum est in Ecclesia, quàm miseri mortales
 iusto Dei iudicio fuerint in reprobum sen-
 sum traditi, vel ipso teste Gregorio, qui v-
 uersalis Episcopi nomen vni Antichristo
 dixit conuenire^h, & Hieronymo qui Eugu-

^a
 1^a Cor. 3. 1. 11
 Eph. 4. d. 15
 16.

^b
 Exod. 20. d
 3. 5.

^c
 2. Cor. 11. d
 7. 2. 2. 11. 12
 Ro. 7. d. 4.
 Eph. 5. 1. 23

^d
 Ro. 6. b. 9
 Heb. 7. d. 23

^e
 10b. 15. b. 35
 Act. 20. f

^f
 27
 2. Tim. 3. d.

^g
 16. 17
 Mat. 28. d

^h
 20
 10b. 14. d. 16
 Eph. 4. b. 10

ⁱ
 d. 16
 Eph. 4. b. 11

^j
 12

^k
 Vide, Ep. f.

Grego: 11 li
 4. epist. 32

34. 16. 38. 39
 & li. 6. E.
 pist. 24. 28

binum Episcopum & quemuis denique al-
 lium facit parem Romanoⁱ : & Cypriano
 qui vnum esse testatur Episcopatum, cu-
 ius à singulis pars in solidum tenetur¹².

*Hieronym.
 Epistola ad
 Eusebium.* **V I.** *Communione sanctorum non impe-
 dire quominus varii sint munerum Ec-
 clestasticorum gradus.*

Christus ita Ecclesiam gubernat per
 Spiritum suum, vt interea vtatur homi-
 num opera ad plantandum & rigandum,
 sicut loquitur Paulus^a. Præterea dona sua
 distribuit quo tempore, qua mensura, &
 quibus libuit, ad vniuersi corporis consecr-
 ationem^b : & præcipit vt omnia domi-
 nia sua ritè & ordine administrentur. Absit i-
 gitur à nobis vt yllam *ἁγία* inuehamus
 in Ecclesiam Dei, quæ sanè inuehatur ne-
 cesse est, si omnia Ecclesiæ munera inter se
 paria & æqualia faciamus. Imò verò quid
 est quod maiore contentione petamus,
 quam vt politia Ecclesiastica, ex Dei ver-
 bo restituatur? Neque etiam vetustos pa-
 trū canones repudiamus, modò ad præcri-
 ptum verbi Dei reuocetur, & magna ratio
 habeatur locorum, temporum & persona-
 rum, vt cuncta ad ædificationem referan-
 tur. Id, inquam, nos assidue flagitare nun-
 quam destitimus, nedum vt simus^c *ἁγιοὶ* &
 legiti-

1. Cor. 3. d. 5

6. 2. & 4.

4. 1.

2. Cor. 5. d.

19. 20

b

1. Cor. 12. 6.

7. & de in-

ceps

Eph. 4. d. 10

11. 12

c

1. Cor. 14. 5.

40

legitimorum conciliorum, veterumque canonum contemptores, sicut non desinunt quidam vociferari. Quum autem ii præter cæteros nobis resisterint & adhuc resistant quos primos oportuerat de instaurandis Ecclesiæ ruinis cogitare, quid mirum si omni spe adempta publici & communis consensus, nonnulli principes & ciuitates quædam, cognita veritate, sibi & suis priuatim consuluerunt? Nam profectò qui ab istis Ecclesiæ vsurpatoribus expectat legitimam Synodum Oecumenicam, non minus ineptè facit, quàm si fore speret vt communi meretricum & lenonum concilio lupanaria abrogentur.

V II. De signis quibus vera Ecclesia dignoscitur ab adulterina.

Duo requirimus igitur in primis. Vnum, vt vera Dei Ecclesia discernatur ab ea quæ tam pretiosum nomen sibi falsò vendicat. Alterum, vt qui non tantum sunt in Ecclesia, sed etiam ex Ecclesia, distinguantur ab iis qui ex Ecclesia non sunt quamuis in Ecclesia versentur, quatenus quidem ab hominibus cognosci possunt. Constat enim Saranam totum esse in sua Synagoga variis modis & artibus ita fucanda & exor-

nanda vt pro vera Ecclesia obtrudi possit:
 & satis liquet nūquam in hoc sæculo futu-
 ram adeò synceram & integrā Ecclesiam,
 quin palea & lolium tritico permixtum re-
 periatur^a. Itaque operæpretium est certa
 quædam discrimina de quibus dicemus,
 obseruare, ne quis facilè circūueniri pos-
 sit. Sciendum est igitur verum germanæ
 Ecclesiæ signum esse prædicationem verbi
 Dei, in quo sese nobis patefecit Dominus
 sicut declarant Prophetarum & Aposto-
 lorum scripta, quò fit vt à verbo neque Sa-
 cramenta, neque disciplinam Ecclesiasti-
 cam à Deo constitutam, seiungamus. Ne-
 que enim aliud verbum Dei agnoscimus,
 neque aliam eius administrandi rationem.
 Quāobré Iesus Christus testatur suas oues
 se sequi, quòd vocē sui pastoris agnoscāt^b:
 neque quā Apostolos suos in orbē terra-
 rum dimitteret, potestatem eis fecit annun-
 ciādi quicquid eis libuisset, sed potius, ite,
 inquit, & docete seruare omnia quæ præ-
 cepi vobis^c. Sed & Apostolus testatur sese
 non aliud Corinthiis tradidisse, quā
 quod à Domino accepisset, ac statim sub-
 iicit historiam Cœnæ Domini, ita prorsus
 vt est ab Euangelistis perscripta^d. Et idem
 alibi scribit fideles ædificatos esse supra
 funda-

^a
Mat. 13. c.

24. f. 47

Mat. 15. 4. 7

1. *Cor.* 11. d

19

^b
Ioh. 10. c.

27

^c
Mat. 28. d.

20

^d
1. Cor. 11. c.

3.

mentum Prophetarum & Apostolorum^e,
 id est, niti doctrina ab Apostolis & Evan-^{Eph. 2. d. 20}
 gelistis plantata in Ecclesia, cuius basis ac ^{Act. 17. c}
 fulcimentū est Iesus Christus. Petrus quo-^{11.}
 que disertè declarat, non aliud esse ver-^{2. Pet. 1. d.}
 bum Dei quàm illud ipsum quod ad nos ¹⁹
 peruenit per Euangelii prædicationē. ^f Ne-^{1. Pe. 1. d. 23}
 que dubium est quin Apostoli nō tantum ²⁵
 annunciarint, sed etiam perscripserint quic-^{Rō. 10. b. 8}
 quid ad salutem nostram necessariō requi-
 ritur^g, vt verissimum sit quòd ait Paulus, ^{AA. 8.}
 vniuersam Scripturam diuinis inspira-^{27.}
 tam, sufficere ad hominem Dei perficien-^{Gal. 1. b. 8}
 dum^h. Idèd etiam Cyprianusⁱ, si solus (in-^{2. Tim. 3. d}
 quit) Christus audiēdus est, non debemus ^{15. 16. 17}
 attēdere quid aliquis ante nos faciendum ⁱ
 putauerit, sed quid, qui ante omnes est, ^{Cypr Epist}
 Christus prior fecerit. Neque enim homi-^{3. 12. 3}
 nis consuetudinem, sed Dei veritatem se-
 qui oportet, quum per Isaiam Prophetam
 Deus loquatur & dicat, sine causa colunt
 me, mandata & doctrinas hominum do-
 centes. Denique vbicunque verbum Dei
 purè annuntiatur, Sacramenta purè ad-
 ministrantur, disciplina Ecclesiastica ex
 præscripto verbi Dei vsurpatur, ibi germa ¹²
 nam Ecclesiam Dei agnoscimus, etiamsi ^{Mat. 18. e.}
 paruus sit grex¹², & in speciem prorsus ²⁰
^{Luc. 17. d.}

^f aspernandus¹.

VIII. De veris Ecclesiæ membris.

¹ *Act. 10. d.* Vera sunt Ecclesiæ membra qui chara-
²¹ *1. Cor. 1. c.* cterem illum habent Christianorum pro-
^{19. 20. c. d.} prium, id est, fidem^a. Fidelis autem aliquis
^{26. 27. 28} ex eo agnoscitur, quòd vniciu seruatorem
^{Matth. 11 d.} Iesum Christum agnoscit^b, fugit peccatum
²⁷ & studet iustitiæ^c, idque ex præscripto ver-
^a *1. Ioh. 4. a. 1* bi Dei^d. Etsi enim supersunt in quibusuis
^b *1. Ioh. 4. a. 2* multæ peccatorum reliquiæ^e: tamen per-
^c *1. Ioh. 3. b. 9* magnum est discrimen inter filios Dei in
^d *Rom. 6. a. 2* quibus Spiritus pugnat aduersus carnem,
^e *Gal. 5. d. 15* & eos in quibus peccatum regnat^f. Deni-
^f *Rom. 7. c. 15* que ii demum sunt Ecclesiæ membra, in
^g *Phil. 3. c. 13* quibus Spiritus (Spiritus, inquã, proprium
^h *1. Ioh. 1. b. 8* electorum donum) pugnat aduersus car-
ⁱ *Rom. 6. a. 2* nem^g, & qui cum Paulo verè possunt testari
^j *1. Cor. 7. a. 1* se facere malum quod nolunt^h, id est, cui nõ
^k *1. Ioh. 3. b. 8* assentiuntur nisi quatenus nondum sunt
^l *Rom. 7. a. 4* perfectè regenerati. Nam quod ad reli-
^m *Gal. 5. c. 16* quos homines attinet, cuiuscunque tan-
ⁿ *Re. 7. c. 15* dem sint status vel conditionis, non sunt
^o *1. Ioh. 6. g. 70* numerandi inter Ecclesiæ membra, etiam-
^p *1. Ioh. 2. c.* si (vt ita loquar) Apostolatu fungerenturⁱ.
^q Sed hic cauendum est, ne vel vltèrius pro-
^r grediamur quàm par sit, vel temerè iudi-
^s cemus. Expectandum enim est Dei iudi-
^t cium in detegendis hypocritis & falsis fra-
^u tribus

tribus¹², & Dominus potest suo tempore
vocare quoscunque illi libuit¹, & prolapsos
in viam reuocare^m.

*IX. Signa Ecclesiæ non esse semper in eo-
dem statu sine gradu.*

Constat quidem hæc esse vera germanæ
Christi Ecclesiæ signa, sed quæ non in vno
semper statu permaneant. Accidit enim
plerunque vt Deus pro sua incomprehen-
sibili sapientia vindicans hominum perfi-
diam lucis suæ radios quadamtenus oc-
cultet, adeò vt nonnunquam Ecclesia fun-
ditus periisse videatur, sicut euenit eo po-
tissimum tempore quo Filius Dei in hunc
mundum est ingressus. Tunc enim certum
est, veram religionem fuisse in Iudæa, tan-
quam in extremo quodam angulo cõclu-
sam. Ibi verò quæ fuit doctorum ignoran-
tia? quæ doctrinæ corruptio? quæ homi-
num improbitas²? Ostendit tamen res ipsa
firmū permanere Ecclesiæ fundamentum,
& aliquem semper extitisse fidelium gre-
gem, qui modò excreuerit, modò fuerit im-
minutus^b, & vni penè Deo interdum co-
gnitus, sicut apparet ex Eliæ historia^c.
Hinc etiam accidit nostris temporibus
vt nulli magis hallucinentur quàm qui Ec-
clesiam Dei alligant certo loco, & eorum

12
1. Tim. 5. d.

24

Mat. 7. a. 1.

2, & de in-

ceptis.

Ro. 4. e. 23

1

Mat. 21. a. 6

2. Cor. 7. e.

16

m

2. Cor. 2. b.

6

2. Tim. d.

24. 25. 26

Mat. 15. b.

14. & 21. d.

42

1ob. 1. b. 11

Lys. 11. c. 12

Esa. 29. c.

14

6

Mat. 28. b.

20

1. Re. 19. b.

10. d. 18

c

successioni qui sese falso vocant Episcopos, quum nihil minus esse quam Episcopos apertissimè possit ostendi, & ex Dei verbo, & ex vetustis canonibus. Est enim profectò facillimum ex iis probare omnes illos Hierarchas à maximo ad minimum ipso iure millies esse excommunicatos, id est ex communione sanctorum eiektos, tantum abest ut ab eorum vel dignitate vel successione pendeat Ecclesia. Quid ergò dicet aliquis, quod erit fidelium officium in eiusmodi perturbationibus? nempe ut ubi est cadaver ibi congregetur omnes aquilæ^d, id est, ut ubicumque fuerit fidelis quispiam, & quæcunque sit Ecclesiæ externa facies, cum Christo capite cohæreat, adherens nimirum vnico eius verbo siue dogmata, siue vitam spectes. Quòd si quis sit in orbe terrarum angulus in quo Dominus, qui nulli neque loco, neque nationi, neque tempori adstrictus est, sceptrum vexillumque suum, id est verbi ministerium, erexerit, tunc verò filiorum Dei manus est ducem vocantem sequi, & relictis idolis, sese copiis Dei exercituum adiungere, sicut passim admonent Prophetae.

X. De auctoritate Ecclesiæ.

His positis, consequens est ut videamus quæ

Matth. 24. c.
28.

Esai. 49. f.

22. c. 52 d

HE. 12

1. Ioh. 5. d.

28

quæ sit veræ Ecclesiæ potestas & auctori-
tas, quam quæstionem possumus vno ver-
bo absolvere, si dicamus eam omnem po-
testatem esse positam in eo vt vni suo ma-
rito, id est, Iesu Christo, pareat^a: tum in eo
quod omnibus membris cum vno capite
cohærentibus commune est, tum etiam in
propria cuiusque membri functione^b. Sed
planè dignum est hoc argumentum quod
particulatim explicetur.

^a
Luc. 1. 5. 74

^b
1. Pet. 3. c. 15

1. Cor. 14.
c. 12

Mat. 5. 6.
16

Itaque primo loco de vniuersi corpo-
ris Ecclesiæ: postea de singulorum mem-
brorum vsu & facultatè differemus, eo-
rum dico quæ publica quapiam functione
funguntur.

*XI. De auctoritate conciliorum vniuer-
salium, ac primum quidem quid hoc no-
mine intelligatur.*

Concilii siue Synodi vniuersalis nomen
propriè declarat cœtum singulorum fide-
lium qui simul conuenerint, ne vno qui-
dem excepto. Verùm propterea quod Do-
minus suos sicut ei libuit, per varias mûdi
regiones disperfit^a, necesse fuit ordinis cau-
sa, totâ illam multitudinē, quæ vnum cor-
pus conficit, in varias classes distribuere,
quas diœceses & parœcias vocât. Præterea
minimè expedit quoties agitur de vniuer-
m.i.

^a
Act. 14. d.

23
Tit. 1. 6. 5

ſæ Eccleſiæ negotiis, ſingulos fideles cōuenire. Itaque in hoc argumento concilium vniuerſale id vocamus, in quo omnes Eccleſiæ, quoad eius fieri poteſt, conueniunt: quamvis ſinguli fideles non adſint, ſed vnus quiſpiā interdū totius alicuius Eccleſiæ, aut etiā regionis nomine compareat.^b

1. Cor. 14. 2.

XII. Peres quem ſit ius conuocandi vniuerſalis concilii.

Omnia ritē & ordine fieri in Eccleſia Dei,^a ac proinde etiam cōcilia legitime conuocari debent. Conſtat autem præcipuum

1. Cor. 14. 2.

hoc eſſe munus Magiſtratus, vt tranquillitatem Eccleſiæ conſeruet.^b Itaque ſi quis

1. Ti. 2. 4. 2.

eſt Monarcha Chriſtianus, hoc onus illi incūbit, quoties præſens requirit neceſſitas: ſicut etiam in vetere Eccleſia fuit ſine vlla controuerſia ſub Chriſtianis Imperatori-

bus factum.^c donec ambitioſi Patriarchæ ac præſertim Romanus, & Conſtantinopolitanus, omnem politiam euertèrent. Sin autem, vt nunc videmus, plures fuerint principes,^a vt *τοῦτο* *τοῦτο* *τοῦτο* eorū munus eſt, ſummō ſtudio in rem iſtam ad opiam & ſan-

ctam cōſpirare.^d Quod ſi vt plerunque accidit, officiū ſuum neglexerint, at certè paſtorum munus eſt proſpicere quantum in ſe eſt ne quid Eccleſia Chriſtiana detrimenti accipiat,

^c Vide vniuerſam hiſtoriam Eccleſiæ & præſertim vniuerſam Sy nodorum aſſeſſa.

^d *Psalm. 2.*

accipiat, & mutuo sese excitare, vt quoad eius fieri poterit, cōmuni consilio cōsultetur Ecclesiæ cōmodis, & itā quidem vt nullus hic sit ambitioni locus, & omnis illa thronorum & sedium prerogatiua, opus Domini ne tantillum quidem remoretur. Vide Añ. 15.

XIII. Quomodo sint eligendi qui ad

Concilia mittuntur.

Quum olim felicibus illis temporibus rerum Ecclesiasticarum curatio idoneis hominibus magna cum sollicitudine committebatur in timore & tremore Domini, quoties cogebat necessitas Ecclesiarum eorum conuocare, & mittendi erant qui vel parocia vel dioceseos vel etiam vniuersa alicuius gentis nomine comparerent, quamuis probabile esset nullos esse procurandis illis negotiis aptiores quā qui docendi partes in Ecclesia obibant, tamen magnus erat in ea re delectus: nec mitti solebant alii quā quos constaret communi consensu, & doctrina, & vitæ integritate ceterisque Spiritus sancti donis excellere, sicut ex Actis Apostolicis abunde liquet^a. Nunc igitur itā perturbatis & confusis rebus, quum eorum grex qui se hodie Prælatos Ecclesiæ vocant, non tam sit hominum cœtus quā porcorum &

^b
*Extat in-
 risuranti
 forma im-
 pressa.*

^c
*Mat. 10. 4.
 8.*

^d
Act. 8. d. 20

^e
*Vide rete-
 rum conciliorum acta*

asinorum armentum, sicut nimium aperte constat: quumque omnes isti à minimo ad maximum expresso iureiurando sese adstrinxerint isti tyrannidi modis omnibus defendendæ, aduersus quam necesse est Concilium conuocari^b: quum, inquam, omnes isti, sine vlla exceptione, per fenestram, data pecunia, sint ingressi in ouile Domini, contra expressum Dei verbum^c, contra Petri minas^d, contra omnem purioris Ecclesiæ morem, contra veteres omnes legitimos Canones & Synodos sine controuersia receptas, ex quibus facillimum fuerit euincere omnes istiusmodi homines nihil ad Ecclesiam Dei pertinere, nedum vt sint eius gubernatores^e: in ista, inquam, non tam perturbatione quam euersione rerum omnium, quis tandem stupor est pro Concilio OEcumenico habere cœtum illum in quo vix reperire vel vnum liceat qui merito possit ex Ecclesia Dei censi, si vel in ipsius vocationem vel doctrinam, quæ plerumque non tam falsa quam nulla est, vel mores quouis Epicureo indignos inquirat? Itaque profiteor me non satis videre quomodo possint hodie controuersia in causa religionis susceptæ dirimi, indicto cum Roma-

na Ecclesiæ Apostatis concilio, si quidem illi in sua non possessione sed usurpatione velint permanere, quod facturos esse non dubito, quoniam certum illis est quiduis potius pati quam vt Deus regnet. Si qua tamen concordia spes ex vniuersali Concilio sperari potest, id demum mihi videtur hac ratione posse institui, si ex syncreo Cæsaris & Christianorum regum & liberatum ciuitatum consensu, nulla habita ratione istarum laruarum quæ titulum Ecclesiæ falso prætexunt, singulis Ecclesiis liceret probatæ doctrinæ ac vitæ homines deligere, qui & de Apostaticæ Romanæ Ecclesiæ, & de cæteris controuersis ex Dei verbo decident. Sed hoc sanè perinde est ac Platonis rempublicâ somniare. Quis enim hunc consensum à principibus & ciuitatibus expectabit? quis illos ventres ad eas conditiones pertrahet? Vnus Deus mirum qui corda regum habet in potestate, & ista perficiet quū volet. Intere à sciant aduersarii Concilium à nobis non nostra sed illorum causa expeti. Nōrint hoc quoque principes & Resp. nec benè nec prudenter eos facere qui veram & iustam cognitionem de his controuersis in id vique tempus differunt, quo futurum som-

m.iii.

miant vt ex Antichristi auctoritate veritas
stabilietur. Norint denique pii omnes, nun
quam sibi magis ab Antichristo, & cunctis
ipsius mancipiis esse metuendum, quàm
quum aliquod cogendi concilii & instau
randæ Ecclesiæ desiderium simulabunt.

*XIIII. Quemuis posse audiri, in Conci
lio, modo id rite & ordine fiat.*

^a Spiritus sanctus seipsum patefacit qui
^{1. Cor. 12.} ^{c. 11} bñscunque libuit^a, & quidem sæpenum
^beris hominibus quos alioquin nemo non
^{1. Cor. 1. d.} ^{27. & 8. ca.} aspernaretur^b. Id enim iam olim accidit
⁹ quum omnes Pontifices & Leuitæ aduer
^{Act. 4. c. 13} sus veritatem coniurassent^c, & nostro quo
^{Ier. 1. b. 5. 6} ^{Amos 1. a. 1} que sæculo ecquis est tam cæcus qui hoc
^d ipsum non perspiciat^d? Itaque non dubi
<sup>Vide histo
riam mar
tyrum no
stræ tempo
ris.</sup> ramus affirmare nefas esse vt Ecclesiasti
cum concilium, præsertim vniuersale, vt
pote quod non nisi maximis & necessariis
de causis indicendum sit, certorum homi
num etiam ab Ecclesiis ritè & legitime de
lectorum auctoritati adstringatur, quin
nihilominus cuius etiam infimo pateat
^e dicendi locus, ità tamen vt, certo ordine
constituto, nec temerè quisquam admit
<sup>Vide Nice
phorum Ec
cles. hist. li.
8. ca. 14. &
li. 15. ca. 30.</sup> tatur, nec Spiritus sanctus in vllò prorsus
negligatur^e.

XV. *Quis praeſſe debeat actionibus conciliorum vniuerſalium.*

Sicut vnius imperatoris mandato cogebatur olim vniuerſales Synodi, antequam Romanus Episcopus ipſam imperii coronam ſuis pedibus ſubiiceret^a, ita etiam nemini dubium eſt quin vel Imperatores ipſi, vel ii quos ipſis placuiſſet deligere, rogandis & colligendis ſuffragiis praeſent, vt ex veterum Synodorum actis liquere poteſt^b. Quid enim ratopere decet Eccleſiae nutricos, quam ſuam auctoritatem interponere vt Deus in pace & tranquillitate colatur? Sed hic tamen videtur quaedam obſtare. Conſtat enim diſcreta eſſe mundi imperia à verbi miniſterio. Deinde reſi-
pſa oſtendit periculoſiſſimum eſſe principum auctoritati Concilia ſubiicere multis de cauſis. Ita enim accenditur eorum ambitio qui principibus volunt gratificari, & è contrario multorum ſimplicitas perterreferi poteſt, inſolita principum preſentia: vt taceam quod vtiſſimam verum non eſſet, paucos ſemper principes fuiſſe qui vel tanta tum doctrina tum pietate eſſent præditi quanta ad moderandas eiufmodi actiones neceſſario requiritur, vel de his rebus ſerio ſibi cogitandum putarint,

Hom. 12.

^a
Nicephorus
li. 8. ca. 14.

49. Idem li.
9. ca. 3. 12.

11. 33. 38. 39

Idem li.
ca. 3. & ali

bi paſſim.

^b
Nicephorus li.
8. ca. 17.

Idem li. 9.
ca. 39. 43.

Idem li. 15.
cap. 30. &

alibi paſſim.

quum aut quibusuis potius intenti esse, aut malis potius quàm bonis, velut fatali quadam mundi calamitate, aures præbere consueuerint. Sed non admodum difficile videtur istis argumentis occurrere. Primum enim cauendū esse iudico, ne ita discernamus principes huius mundi à verbis ministris, vt etiam illos tanquā profanos separem, qui primus fuit gradus per quem Papistica tyrannis in hoc fastigiū conscendit vnde iam vix deturbari potest. Quum autem nemo inficiari possit Principes debere in primis curare vt verbi ministerium inoffenso cursu pergat: ad quos, obsecro, potius pertineat in maximis tēpestatibus quæ ab ipsis ministris plerunque excitantur, Ecclesias conuocare, & in earum cœtu prospicere vt omnia ritè & ordine fiant, atque adeò sua præsentia bonos confirmare, malos detertere? At enim cœtui Apostolorum & primarum Ecclesiarum nulli Magistratus politici præfuerunt. Fateor. Quos enim aduocasset? Neque cēseo vt ab illorū edictis vel auctoritate pēdeat Ecclesia: sed hoc dico, pessimè mihi videri de Ecclesia mereri qui præsidio præsentium Magistratum priuēt Ecclesiam quoties id à Deo conceditur. Nā est quidē fateor aliud
ciuiliū

ciuilium Magistratuum, aliud Ministrorū munus, si quod singulis proprium est spectes: sed hoc vtrorumque commune esse dico vt Ecclesiæ paci consulât, & ita quidē, vt illi (quoties Deo visum est hoc beneficio Ecclesiis afficere vt piū habeant Magistratū) præcipui sint custodes *τῆς ἐκκλησίας*, isti vero ex puro Dei verbo, liberè & sanctè, tanquam os Domini quod à pio Magistratu consulitur, omnia constituent, quibus ita postea subscribant principes, vt sua etiam auctoritate quod ex Dei verbo constitutum fuerit apud suos confirmet, & accuratè obseruandum præcipiant. Siquis exemplā requirat quibus id confirmetur, respōdebo, non aliter mihi videri Dauidem, Solomonem, Ezechiam, Iosiam egisse cum Israeliticæ Ecclesiæ senioribus, & ex veterum Synodorum actis omnino liquere veteres illos orthodoxos ad vnum omnes de ciuili potestatis & Ecclesiastici ministerii finibus regundis non aliter censuisse. Itaque dispiciendum censeo non quatenus piorum principum præsentia excludatur, sed quatenus suis limitibus circumscribatur, vt hic sibi lōgè aliter faciendum meminerint quàm si in suo solio ciuilibus vel audiendis controuersis vel legibus

condendis considerent, quum in Synodo
 interfint non vt regnent sed vt seruiant:
 non vt leges condant, sed vt ex Dei verbo
 per os ministrorum ipsius explicatas, &
 sibi & aliis obseruandas proponat. A; enim,
 dicit aliquis, periculum est ne quis aditus
 ambitiosis ingeniis hac ratione patefiat.
 Respondeo verum id quidem esse sicut ex
 turpibus illis & adulatoriis acclamationi-
 bus Synodicis apparet, vt pote quæ Thea-
 tricis potius ludis quàm Synodo conue-
 niant: sed respondeo, præterquam quòd
 fieri non potest vt omnibus incommodis
 prospiciatur, experientiam ipsam osten-
 dere multo maioribus offendiculis adi-
 tum aperiri Principis absentia quam præ-
 sentia, Quid non enim audebunt ambitiosi,
 leues, temerarii homines, cuiusmodi sem-
 per nimium multi inuenti sunt inter ipsos
 Ecclesiæ ministros, nisi, quoties id a Do-
 mino conceditur, aliqua presentis Magi-
 stratus reuerentia in officio contineantur: &
 quam verè id à me dicatur non modo ex
 Seleucianæ, Lāp facenæ, Ephesinæ præda-
 toriæ, sed etiam ipsius primæ Nicenæ Syno-
 di actis apparet. Itaque, vt paucis conclu-
 dam, si cogendum esset vniuersale Conci-
 lium, quum neque vni principi omnes Ec-
 clesiæ

clesia nunc pareant: nec maxima pars prin-
 cipum (quod eorum pace dictum sit) ad
 gubernandam totam hanc actionem in
 tantis controuersis & animorum quoque
 dissidiis satis apta videantur: nec in prae-
 dum multitudine quicquam satis liberè
 vel pacatè possit constitui: necessarium
 id videretur vt omnes ii penes quos est
 summa rerum, siue principes, siue liberarū
 ciuitatū Magistratus, vtraque ex parte, om-
 ni deposita ambitione, communi cōsensu,
 in timore Domini, tū de collocutorum nu-
 mero, tū de Synodi tempore & loco, atque
 etiā in primis de futuro eius moderatore,
 totaque adeò actionis forma, iis conditio-
 nibus statuerent, quæ & verbo Dei consen-
 taneæ, & instaurandæ Ecclesiarū concordia
 maximè sint accommodatæ^d. Iam verò
 quod ad Episcoporū, id est, eorum qui ab
 Ecclesiis missi fuerint, sessiones & prae-
 rogatiuas attinet, quid attinet vetera Eccle-
 siæ Christianæ dedecora renouare? Ex pri-
 mariis patriarchis qui in ferendis suffra-
 giis praebant, quique hoc prae-textu non
 destiterunt sese mutuò confodere, do-
 nec tandem secum Ecclesiam, Imperato-
 rum ignauia freti, pessundederunt, vnus
 pseudepiscopus Romanus superest, de

Recept.
 lib. 8. cap.
 16. c. lib.
 9. cap. 4.

cuius auctoritate præcipuè quæritur. Quo iure igitur ille non modo inter iudices sedebit, sed aliis etiam præbit, non quasi vnus ex aliis sententiam dicens rogatus, sed velut alter quidam Christus sese pro Deo venditans? imò quid aliud fuerit quàm ad stabiliendam eius Tyrannidem conuenire, nisi quotquot ex ipsius factione conuenient, in primis ab eo iureiurando absoluantur quo sese Antichristiana illi sedi & sanctissimo Domino suo obstrinxerunt? Quid si valeat illa Tyrannica vox, Papam Romanum à nemine mortaliū iudicari, & suprà conciliū esse? Audimus quidem quàm multa ipse garriat de Romanæ sedis prærogatiua, sed ex suis decretis, & iis quidem maxima ex parte, eadem fide conficis qua iam olim vsus est, quum Nicænæ Synodi decretum supponeret vt Aphricanas Ecclesias inuaderet. Et tamen minimè tū agebat de doctrina suo arbitrio mutanda, de veteribus Canonibus configendis, de omnium beneficiorum Ecclesiasticorum collatione, de iure transferendorum regnorum, de patrimonio Petri, denique de horrenda ista Tyrannide ex qua iam non patitur se depelli, sed duntaxat vt ad eum prouocare ex Aphrica

*Videgre-
ca Cartha-
ginensis
concilii
acta.*

ca.
pri
an
re
bi
Pa
ter
an
vie
pra
vt
& C
sub
gui
hib
Qu
fuit
vrb
præ
(ina
ciliū
præ
Imp
rum
num
in P
ginie
gatu

ca liceret. Quòd si Dei verbo nititur ipſius
 primatus, quid attinebat Nicænæ Synodi
 auctoritatem apud Aphricanos prætex-
 re? & quo iure Nicænam Synodum habe-
 bimus pro orthodoxa^f, quæ Romanum
 Patriarcham iubet ſuis finibus eſſe con-
 tentum, nec quicquam illi, vt Patriarchæ,
 amplius concedit, quàm vt in certas ſibi
 vicinas Eccleſias ex veterum Canonum
 præſcripto, quum ita opus erit, inquirat,
 vt omnia ordine conſtituto ſeruentur^g?
 & Carthaginienſi illi Synodo quid fiet, cui
 ſubſcripſit Auguſtinus, in qua falſi coar-
 guitur Romanus Epiſcopus, & diſertè in-
 hibetur ne quis trans mare prouocet^h?
 Quid amplius? etſi magnus olim habitus
 fuit honos Romano Epiſcopo, propter
 vrbiſ dignitatem, tamen non ſemper aliis
 præuiſſe ne in dicenda quidem ſententia
 (inauditum enim erat vt vniuerſale Con-
 cilium quiſquam indiceret, vel ei alius
 præeſſet quàm vel Imperator ipſe, vel ab
 Imperatore delecti), partim ex Synodo-
 rum actis, partim ex Leonis ad Martia-
 num Imperatorem Epiſtolis apparet. Imò
 in Prouinciali quoque concilio Cartha-
 ginienſi, Fauſtinus Romani Epiſcopi le-
 gatus, non niſi ſecundus ab Aurelio Car-

^f
*Niceni Con-
 cilii cap. 6.*

^g
*Antioche-
 ni concilii
 Can. 9. &
 Conſtanti-
 nop. primi
 cap. 2.*

^h
*Vide Acta
 grecis edi-
 ta Synodi
 Carthagi-
 nienſis can.
 28. quæ cano-
 habetur. 22.
 in Mileni-
 tani Conci-
 lii notis la-
 tine editis.*

thaginis Metropolitano inter subscriptores inuenitur. Desinat igitur ille Tyrannidem suam adeò impudenter virgere, aut à pijs principibus irà, vt æquum est, compescatur. Quem autem ordinem hoc quidem tempore ab iis obseruandum arbitreria constituendo vniuersali Concilio, abundè iam à nobis dictum est. Et constituta etiam Ecclesie pace, quàm & periculosum & ineptum sit, certis sedibus attribuere eiusmodi ~~imperij~~, infinita penè calamitates, Ecclesie, ac præsertim ista Romani pseudopiscopi Tyrannis, declarant.

XVI. Quantum tribuendum sit auctoritati Synodorum.

Sunt qui Ecclesiasticas Synodos, vt res nihili aspernentur: è contrario verò non desunt qui sine exceptione quicquid ab illis receptum est, pro Dei oraculo recipiendum putent. Vtrisque quod mirum est, Romanus Proteus assentitur, vt qui non dubitet quoties libuit, id est quoties pro se aliquid potest inde corradere, Synodorum auctoritatē verbo Dei opponere: & rursus, quoties vel inde conuinci potest ipsius Tyrannis^a, vel aliqua spes lucri ostenditur^b, Canonum omnium auctoritatem palam

^a sic saltem
absoluit
^b ista p^{ro}teus
emotam
sanctionem
qua vocant
^b
legantur,
libet
clausule
nullam
quas de-
gatorias
vacant.

palam ac nominatim abrogare. Nos verò
longè aliam rationem nobis sequendam
arbitramur. Neque enim dubitamus quin
Dominus, sicut promisit, ita etiam intersit
suorum cœtibus ritè in ipsius timore con-
gregatis, etiam si duo vel tres duntaxat
conuenerint: ac proinde non ambigimus
quin multò magis vniuersum aliquem
Ecclesiasticum cœtum sancto suo Spiri-
tu regat^d. Sed hoc quoque non ignora-
mus, veritatem Dei longè solidiore ac fir-
miore fundamento niti quàm hominum
opinione, siue pauci fuerint siue multi:
neque extrà communem hominum for-
tem qui & ignorantia & erroribus sunt
obnoxii, alios ponere didicimus quàm
eos viros qui Dei impulsu ita sunt loquun-
ti, vt sint omni exceptione maiores^f: Pro-
phetas videlicet & Apostolos, per quos
nobis Dominus voluit voluntatem suam
perscribi in vtriusque testamenti libris
quos Canonicos vocât. Nam ipsa quoque
experientia confirmat non modo hypocri-
tas ignaros, malitiosos, pseudopphetas
in Ecclesia sæpenumero auctoritatem ob-
tinere: sed etiam optimis quibûsque non
omniavno tempore & loco patefieri, sicut
ex earû quoque Synodorum repugnantia

^e
Math. 18.

^e
20.

^d

Act. 15. c.

28.

1. Co. 5. b. 4.

1. Co. 7. d. 23.

^f

Rem. 1. a. 5.

10. b. 8.

1. Tim. 3. d.

41.

Gal. 1. a. 1.

6. 8.

2. Pet. 1. d.

19. 20. 21. 22.

1. Pet. 1. d. 23.

1. The. 2. 2.

c. 13.

constat, quibus doctissimi etiam & religiosissimi homines non interfuerunt tantum verum etiam præfuerunt. Itaque modum hunc tenendum arbitramur, ut neque Synodorum iudicia statim aspernemur nisi quas palam apparuerit non legitimas & aduersus veritatem comparatas, cuiusmodi iam olim nimium multas fuerunt: neque etiam ab illis ita pendamus quin verbo Dei, per se ad constituenda præcipua dogmata satis plano ac perspicuo, sua integra & illibata auctoritas seruetur. Rectè igitur Augustinus, Cedamus, inquit, auctoritati Scripturæ sanctæ quæ nescit falli nec fallere^s. Hominum est labi, hallucinari, falli, fallere, decipi, decipere, Et alibi, Episcoporum, inquit, literas quæ post confirmatum Canonem (Canonem autem appellat libros vtriusque Testamenti communi Ecclesiæ consensu receptos) vel scriptæ sunt vel scribentur, & per sermonem fortè sapientiorum cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum grauiorem auctoritatem, doctorumque prudentiam, & per Concilia dicimus licere reprehendi, si quid in eis à veritate deuiatum est: & ipsa Concilia quæ per singulas regiones vel prouincias fiunt, plena-

Aug. lib. 1.
de peccat.
mor. cap.
22.
Idem lib.
11. contra
Faustum,
cap. 5.
Idem ad
H. epi. 19.

plenariorum (id est generalium) auctorita-
 ti, quæ sunt ex vniuerso orbe Christiano,
 sine vllis ambagibus cedere: ipsæque ple-
 naria saepe priora posterioribus emendari,
 quum aliquo experimento rerum aperit-
 tur quod clausum erat, & cognoscitur
 quod latebat: sine vlllo typho sacrilegæ su-
 perbiæ, sine vlla inflata ceruicæ arrogan-
 tiæ, sine vlla contentione liuidæ inuidiæ,
 cum sancta humilitate, cum pace Catholi-
 ca Christiana^h. Haftenus ille, & quidem de
 Cypriano loquens. Sed isti nimirum no-
 bis arrogantiam obiicient, quod ab eis di-
 scissionem fecerimus. Quasi verò non illi
 ipsi manifestè à Christo, & omnibus veteri-
 bus orthodoxis defecerint. quod si negare
 audet, age, cur congressum recusant? Quid
 si verò cum Ambrosio dicamusⁱ, sceleris
 plenum esse quicquid ab Apostolis
 traditum nō est? Certè Iesus Christus dam-
 natus est à principe sacerdotum & Conci-
 lio legitimè congregato, si formam exte-
 riorem & successionem, vt isti volunt, non
 autem successores, spectes. Et censuit Con-
 cilium Africanum cum Cypriano, fide-
 li Christi martyre, rebaptizandos esse qui
 ab hæreticis sunt baptizati. An propterea
 Christum iterum crucifigemus, & cum

n. i.

^h
*Aug. de ba-
 ptismo con-
 tra Dona-
 tistas lib.
 2. cap. 2.*

ⁱ
1. Cor. 4.

Anabaptistis cōsentimus? Atqui, inquit,
Ecclesia Catholica postea aliter decidit.
Rectè sanè. Cur igitur nobis quoque per
tot annos omni crudelitatis genere vexa-
tis, non conceditur, vt Romanæ meretricis
sfortationes in dubium vocentur, & co-
ram Ecclesia Catholica, sub legitimis iudi-
cibus coarguatur? Sed ne conuiciis certa-
re velle videamur, age, quānam sit Conci-
liorum auctoritas, & quibus finibus cir-
cumscripta, disseramus.

XVII. *Cur indici consueverint Synodi
in Ecclesia Christiana, & quā sit ea-
rum potestas.*

Affirmamus nullam vnquam Synodum
Christianam vel fuisse indictam vel indici
posse ad nouum aliquem Fidei articulum
condendum, idque duplici de causa. Pri-
mum enim vnus Dei est exponere quid
vel sit vel non sit peccatum, quoniam vnus
habet imperium in hominū conscientiam
ac fidem, quò sit vt nullus vnquam hoc ius
sibi arrogarit quin Deum ipsum quodam-
modo voluerit è suo solio deturbare.
Deinde ambigi non potest quin Deus
iam olim veterem illum populum abundè
in doctrina salutis erudierit, primum per
Patres.

Col. 2. d. 33.
1. Co. 7. d. 13.
Mat. 15. d. 9.

CAPVT V.

195

Patriarchas quibus sese variis visionibus
 & oraculis patefecit, prout ipsius sapien-
 tiæ visum est: deinde per Moſem, à quo non
 ore tantum, crescente nimirum hominum
 improbitate, & decreſcente vita, ſed etiam
 ſcriptis tradi voluit^b, tum quæcunque ſu-
 perioribus ſeculis ad ſalutem neceſſaria
 miſeris mortalibus declarata fuerât, tum
 etiam quæ ad Chriſti uſque aduentum ſuf-
 ficerent ad Eccleſiæ ſalutem: quò ſit vt di-
 ſerte Dominus edicat ne quis huic doctri-
 næ quicquam adiiciat aut detrahat^c, tan-
 tum abeſt vt fas fuerit cuiquam hominum
 aliquid in ea mutare^d. Succederunt autem
 Moſi Prophetæ, non qui Leges conderent,
 ſed qui Legem explicarent & ſuis ſeculis
 applicarent, & verum uſum tum Legis
 tum promiſſionum oſtenderent, ſicut ex
 eorum concionibus liquet. Tandem verò
 expletis vmbrarum temporibus, Domi-
 nus ipſe ad nos deſcendens pleniſſimam
 lucem in hunc mundum intulit, Patris cæ-
 leſtis voluntate prorsus nobis patefacta:
 & quum rursus à nobis ad Patrem redi-
 ret minimè nos reliquit orphanos, ſed
 Spiritum ſuum, tanta menſura effudit
 in Apoſtolos & alios à ſe delectos, vt om-
 nem veritatem (quantum quidem ſalutis

n.ii.

^b
 Heb. 1. a. 1.
 Deut. 21. f.
 24.
 2. Tim. 3.
 d. 16. 17.

^c
 Deut. 4. a.
 2. Cor. 12. d.
 32.
 Es. a. 1. c. 11.
^d
 Heb. 2. a. 2.
 1. Cor. 11. e.
 23.

^e
 Joh. 15. e. 15.
 Heb. 1. a. 1.

nostræ intererat) ipsorum animis instillaret, vnde mox in vniuersum orbem terrarum inundaret^f, ab illis nimirum & verbis explicata, & scriptis nunquam interituris tradita, ne tam facile Satan miseris mortalibus imponeret, suarum præstigiarum obtentu^g. Apostoli igitur omnem operam sedulo adhibuerunt, nequid vel celarent vel adulterarent, & omne Dei consilium mundo aperuerunt. Id verò ipsorum successoribus, id est synceris pastoribus & doctoribus, simili ratione neque datum est neque dari debuit. Fuerunt enim illi Spiritus sancti interpretes, omni exceptione maiores, ad plantandas Ecclesias: ac proinde satis est illorum successoribus, si in sua quisque Ecclesia super illorum fundamentum rectè ædificet^h, neque ad dextram declinans neque ad sinistram. Nam, obsecro, siquid ignorarunt Apostoli quod ad salutem requireretur, quis tandem hominum illud sibi cognitum esse, sine extrema impudentia, iactabit? & qui constabit veritas sermoni Christi contrarium affirmantesⁱ? Imò qui tandem ipsi salui facti essent? Restat ergo vt confiteamur probè illis cognitam ac perspectam fuisse vniuersam salutis doctrinam. Quod si

^f
Ioh. 14. d. 26
Eph. 16. b. 13
Matt. 28. d.
20.

^g
Act. 20. c. 17
Gal. 1. b. 8.

^h
Gal. 2. b. 8.
Eph. 4. c. 11.
12. 13. 14. c.
2. d. 20.

ⁱ
Ioh. 14. d.
26, c. 16.
b. 13.

si ita est, uti sanè est: & eam illi subtraherunt, quid obstat quominus ut perfidiosi damnentur¹²? Sin autem illam quidem integram voce anuntiarunt, sed editis libris aliqua tantum ex parte explicarunt, quis tandem meritò in ipsorum doctrina con- quiescet? aut cur his verbis utitur Augu- stinus de traditionibus agens, quas vocant Apostolicas? Si quæ inquit ille, reticuit Je- sus Christus, quis nostrum dicet hoc vel illud esse? & si quis hoc dicat, quomodo probabit? Itaque ex his efficitur Ecclesiæ fundamentum eueri, & Iesum Christum uni- cum Ecclesiæ caput^m, sponsumⁿ, Dominum^o, ac legislatorem^p, ipsosque adeò Prophetas & Apostolos^q vnà cum ipso Dei verbo^r & omnibus orthodoxis patribus, insigni co- tumelia affici ab iis qui fas esse existimant cuiquam etiam Angelo^s, nedum homini licere ut vel tantillum verbo Dei scripto vel detrahat vel adiciat.

Causa verò duplex est cur iam olim vnà conuenerint Ecclesiæ. Vnà, ut puram do- ctrinam in verbo Dei comprehensam, ad- uersus hæreticos assererent, & quod à Pro- phetis & Apostolis tum annūtiatum, tum etiam scriptum est, aperto suo testimonio apud omnes bonos approbarent: minimè

12.
2.Ti.4.b.7.
1.Cor.4.d.2

2.4.
Matt.23.d.
20

1
Vide Aug.
in epist. ad
Iannarin.

m
1.Eph.1.d.
22.C.4.c.
15

n
2.Co.11.a.2
Rom.7.d.4
Eph.5.g.

o
1.Co.8.b.6.
p
1ac.4.c.12.

q
Eph.2.d.20.
r
2.Tim.3.
d.16.17.

s
Gal.1.b.8.
1.Co.11.d.
23

id quidem quasi verbi Dei auctoritas nita-
 tur hominū testimonio, vel vt quicquam
 adlicerent Dei verbo, sed eo consilio vt &
 sibi & suis posteris aduersus Satanam &
 eius synagogam consulerent¹. Credimus
 notas suo loco descripsimus. Credimus in
 quam Ecclesiā non quasi Dei verbum quo
 vnō nitimur, ab illa pendeat², sed ē contra-
 rio quoniam illa verbo nititur in quo extat
 solida & firma Dei veritas, & hac ratione
 dici potest Ecclesia columna & firmamen-
 tum veritatis, cuius videlicet fidelis est
 testis³. Et hac ipsa de causa non habemus
 pro Ecclesia, sed pro Satanā Synagoga om-
 nes illos cōtus qui ab hac veritate defe-
 ctunt⁴. neque pro verā Christi sponsa, sed
 pro meretrice ducimus illam quā extra-
 nei vocem audit⁵, quantumvis sese pro ve-
 ra & casta Christi sponsa venditet. Altera
 causa fuit conuentum Ecclesiasticorum,
 vt disciplinā Ecclesiasticā canones, & vt
 paucis omnia comprehendam, vt politiam
 Ecclesiasticam pro diuersa temporum, lo-
 corum, & personarum circumstantia consti-
 tuerent. Neceffe enim est vt in domo Dei
 omnia ordine fiant^{6a}, cuius ordinis vna
 quidem est vniuersalis ratio ex verbo Dei
 petenda,

¹
 Act. 15. d.
 2. b. 7. c. 25.
 c. 28.

²
 2. Co. 3. b. 11.

³
 Act. 17. c. 11.
 1. Thess. 5.
 d. 21.
 1. Ioh. 4. d.
 1. Tim. 3. d.
 15.

⁴
 Gal. 1. b. 8.
 Col. 1. d. 23.
 1. b. 10.
 d. 18. 19.

⁵
 Ro. 7. d. 3. 4.
 1. Ioh. 10. d. 3.
 4. 5.

^{6a}
 2. Cor. 14. g.
 40.

petenda, sed non vna & eadem forma quibusuis circumstantiis conueniens. Sunt autem in condendis politiæ Ecclesiasticæ legibus hæc tria præcipue consideranda.

XVIII. Quid primo loco sit considerandum in politiæ Ecclesiæ constituenda.

Primum omnium danda est opera, ut doctrina ipsa in cuius cognitione & usu posita est salus accuratè distinguatur à ritibus, qui etsi ad ædificationem pertinent, tamen propriè respiciunt ordinem & decorum illud quod debet in Ecclesia Dei seruari. Nam doctrina, cuius partem meritò facimus administrationem Sacramentorum, Conscientiam attingit, & tantum abest ab eo ut ab hominum nutu pendeat, ut contra nefas sit illam non obseruare, & vel tantillum ei adiciere vel detrachere. Regulae autem illæ siue canones spectant potius ^{to imperio} in rebus exterioribus, ideoque neque sunt vniuersales, magna ex parte, neque perpetuæ. Quod enim alicubi prodest ad ædificationem, alibi potius noceret: & adeo quoque diuersa est temporum ratio, ut quod optimis de causis aliquando fuit constitutum, necesse

n.iii.

fit interdum abolere: quò fit vt magna in veteribus Canonibus non tantum varietas, sed etiam repugnantia inueniatur. Quum igitur eiusmodi constitutiones, et si quod attinet ad finem & fundamentum, nempe generale illud decòrù quòd nobis obseruandù præcipitur, diuinæ sunt ac cælestes, tamen humanæ sint ac mutabiles si specialem formam spectemus, consequitur illas non per se propriè obligare conscientia, sed, si quidem probæ & iustæ sunt, hactenus nos illis obligari vt ædificationi Ecclesiæ cādāt, & offendiculum vitemus, cuius rei exemplum hoc esto. In Synodo Apostolica quæ Hierosolymis coiit, declaratur nos sola Dei gratia per fidem iustificari, aduersus eos qui Circuncisionē volebant cum gratuita peccatorum remissione coniungere: & præterea inhibetur scortatio^a. Hanc doctrinā dico ab huius Concilii auctoritate non prodiisse, sed ab eoduntaxat meritò fuisse comprobatā, quoniam hæc est doctrina quam Deus ab initio patefecit mundo: & Prophetarum voce ac scriptis sanciuit. Præterea in eadem Synodo decernitur vt qui ex præputio ad Christum accesserant, abstineant ab idolothytis, & sanguine, & suffocato.

Hanc

Hanc posteriorem partem dico à superio-
 re distinguendam esse, vt, pote quæ simpli-
 citer & per se non respiciat cultum Dei, sed
 exteriorem duntaxat vitam, idque excel-
 lentioris finis respectu, nempe vt hoc mo-
 do Iudæi ab incircuncisorum consuetudi-
 ne non abhorrerent, eò facilius sese persua-
 deri pateretur, & in vnum corpus in Chri-
 sto coalescerent^b. Nam alioqui dissentirent
 à seipsis Apostoli, vt qui initio præsentur
 solam gratiā nos iustificare per fidem, abs-
 que operibus Legis^c: & Christo repugna-
 rent, qui testatur ea quæ intrant in os non
 polluere hominem^d: & Paulus qui huic Sy-
 nodo interfuit sibi contradiceret, vt qui
 postea sit testatus omnia munda esse mun-
 dis: regnum Dei non esse positum in esca &
 potu^e: & discrimina ciborum esse diaboli-
 cam doctrinam^f: & hoc tantum requirat vt
 omnibus sobriè vtamur cum gratiarum
 actione, & nostram libertatem ad stabilien-
 dos infirmos accomodemus, sicut lex
 charitatis iubet^g. Isti igitur qui hoc discrimen
 non admittunt, vel nobis ostendant
 cur Apostolicum illud statutum nunc non
 vrgeat, aut cur sibi plus liceat quàm Apo-
 stolis, vel Dei veritati cedant, & nobiscum
 deinceps studeant gloriæ Dei verè & seriò

Apo. 15. d.

20. 21. c. 28.

29

Apo. 15. e.

9. 10. 11

d

Mat. 15. b.

11

e

Rom. 14. c.

14. 17

1. Cor. 8. c. 8

Col. 2. c. 16.

d. 21. 22. 23

Tit. 1. d. 14.

15

f

1. Ti. 4. a. 3

g

Vide Rom.

14. 15. & 1.

Cor. 8

inferuire, pro eo quòd abutentes Ecclesiæ auctoritateⁿ, ventri & ambitioni sese ha-
 Col. 2. 8. ⁶ tenus manciparunt.

*XIX. Quid secundo loco sit consideran-
 dum in politicis Ecclesiæ legibus.*

Quum istiusmodi constitutionum hic præcipuus sit finis, vt dum omnia deceter & ordine sunt, quiuis in doctrina salutis proficiat, cõsequitur sedulò cauendum esse non modò vel inutiles sint vel ineptæ, nève quid in se superstitionis habeant, sed etiam vt tales sint quoad eius fieri poterit, vt homines suapte natura pròni ad idolatriam & hypocrisim, non facillè possint illis abuti. Idque vt diligentius caueamus, admonere nos debet miserabilis ista Christianæ Ecclesiæ deformatio, quam sanè facillimum esset ostendere maxima ex parte ex eorum præpostera diligentia ortam, quidum voluerunt Ceremonias Iudaicas & profanas ad nostros vsus accommodare, non animaduenterunt sese aditum patefacere Satanæ ad lucem Euangelii prorsus obscurandam.

XX. Quid tercio loco sit in politicis Ecclesiæ legibus spectandum.

Quum homines suis commentis mirificè delectentur, & ad superstitionem vehementer

menter sint procliuēs, & sublatis ceremoniarum umbris foelix illud tempus nobis illuxerit, quo vult Dominus coli in spiritu & veritate, id est puriore quodam & ad naturam Dei propius accedente cultu^a, cauendum est in primis ne multitudo ceremoniarum siue rituum inuehatur: deinde ne quid statuatur cuius vel necessari^o vel max^{im} non sit vsus. Itaque, quod ad nostras Ecclesias attinet, profiteamur maximè nobis probari puritatē Ecclesiarum quæ sub ipsis Apostolis viguit, idque non idcirco duntaxat quòd certum sit illos fuisse omnium hominum & prudentissimos & sanctissimos: sed etiam quòd Ecclesiarum ruinam quæ mox excepit illorum tempora, nullis poti^o imputandā arbitremur quam iis qui in illorum simplicitate acquiescere noluerunt, quasi in rebus mediis (quales sunt suapte natura Ceremoniæ & ritus) fas sit nullum modum tenere. Sed ad hunc errorem accessit postea vel stoliditas vel improbitas eorum quos non pudit Apostolis tribuere quicquid ab incertis initiis profectum erat, quum pleraque sint eiusmodi vt ne in mentem quidem Apostolis venire potuerint: & quid de eorum auctoribus disputat, contrariis inter se testimo-

Ioh. 4. d. 23

Gal. 2. d. 4.

6. 5. d. 1

Vide epist.

integrā ad

Hebræos.

^b
*Vide Aug.
 in epist. ad
 Iannarium.*

niis facile possint conuinci^b. Certè nemo
 sani iudicii inficiabitur optimam esse sim-
 plicitatem & paucitatem rituum, in ea re-
 ligione quæ homines è terris in cælum at-
 tollit: & Iesum Christum quo nudior est,
 eo nobis melius patere, quum è contrario
 falsæ omnes religiones soleant. exteriori-
 bus quibusdam gesticulationibus homi-
 nes à rebus diuinis auocare. Quod si sese
 res aliter haberet, quæso, quid opus fuit
 Mosaicæ Legis ceremonias abrogari, quæ
 Dei ipsius voce fuerant constitutæ? an ut
 aliæ postea ab hominibus excogitatæ, illis
 succederent? Meritò igitur Augustinus

^c
Ioh. 4. c. 11

Mat. 1. b. 11

Ath. 10. b.

¹⁵

Col. 2. c. 16.

¹⁷

Aug. epist.

ad Iannarium.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

rum.

quamuis homo esset patientissimè ingenii,
 tamen de Ceremoniarum multitudinem con-
 queritur^d, qui si vidisset quæ postea non
 ex Ecclesiæ auctoritate sed ex cuiusque ar-
 bitrio introducta sunt, quos tandem sustu-
 lisset clamores? Et hæc quidem dicta sunt
 de iis quæ prorsus vel inutilia vel inepta
 sunt. Nam quod attinet ad impia & super-
 stitiosa, cuiusmodi sunt pleraque, quid at-
 tinet de iis dicere? Scimus tamen nihil esse
 tam impium quod obiecta Ecclesiæ aucto-
 ritate à quibusdam non defendatur, quasi
 videlicet sit satis obtendere inane & fal-
 sum Ecclesiæ nomen. Sed age, detur nobis
 locus

locus ad dicendum, & nisi pleraque ostendamus à Diabolico spiritu inuecta, in quibus hodie homines imperiti summam pietatis ponunt, temeritatis nostræ pœnas demus.

XXI. Quid sit iis respondendum qui Conciliorum auctoritatem nobis obiciunt.

Hic est igitur Conciliorum scopus: quod quum ita sit, vt paucis omnia complectar, tantum abest vt, quod nonnulli dictitant, Concilia repudiemus, vt è contrario parati simus ostendere Concilia à nullis turpius & impudentius conculcari quàm ab iis qui nobis hunc contemptum obiciunt. Sed hoc tamen profiteamur, nobis nefas videri eò vsque Concilia extollere vt fides auctoritate illorum tanquam fundamento nitatur, quum Paulus ipse, qui tamen multorum instar erat, hoc ius vni Christo Iesu integrum seruet^a. Primum igitur obferuandum dicimus quænam Concilia proferantur, quomodo, quo tempore, quo loco, à quibus, & quo fine conuocata & celebrata fuerint, quoniam multo plura illegitima Concilia quàm legitima comperientur, si quis omnes istas circumstantias expenderit: & nullum ius est vel diuinum, vel

^a 1. Cor. 7. b.
10. 12. & 5.

f. 35

humanum quod nos cogat non satis idoneis testibus credere. Sed in primis expendendum est ipsum doctrinae genus, num videlicet hausta sit ex Dei verbo, & cum hac regula veritatis prorsus cōsentiat, sicut olim factum est à Berœēsibus^b, & Apostolus fieri iubet^c. Denique credimus Ecclesiae ut testi, quatenus vera est Ecclesia: & verbo Dei consentit: & eos à quibus hodie oppugnamur, ut Ecclesiae & Conciliorum hostes auersamur, cuiusmodi nimirum erant olim Pharisei: utpote qui videri volebant columnae Ecclesiae, quum tamen suis traditionibus mandata Dei abrogarent, & neque ipsi in regnum caelorum introirent, nec alios ingredi paterentur.

Ad. 17. c.
II.

1. Thess. 5.
6. 12

XXII. *De Synodis particularibus: id est, Provincialibus vel Nationalibus, quas*

vocant. Quid olim fuerit constitutum de provincialibus Synodis à Metropolitano cogendis, abundè liquet ex veteribus canonibus. Neque verò nos iis sumus qui, si instaurata essent Ecclesiarum ruinae, vel hunc vel alium non dissimilem ordinem repudiandum arbitremur. Sed duo hic requirimus in primis, nempe ne qua rursus tyrannis in Ecclesiam inuehatur, quasi certa cui-

piam

piam sed vel personæ sit alligatus Spiritus sanctus: deinde vt omnia ad ædificationem referantur, veteribus ipsis canonibus ad hunc finem reuocatis.

XXIII. Quot sint species ordinariarum functionum in Ecclesia legitime constituta.

Haecenus à nobis dictum est de vniuersi corporis Ecclesiæ potestate. Superest vt de præcipuis eiusdem corporis membris differamus, quæ quidem mihi videntur commodissimè diuidi posse in quatuor species. Nam eorum qui publico munere funguntur in Ecclesia, alii annuntiando verbo, alii distribuendis Ecclesiasticis bonis, alii disciplinæ & politiæ Ecclesiasticæ præsent: alii denique partim administrant ciuilia negotia, partim Ecclesiæ tranquillitatem in genere procurant actuentur, & quidem accepta in hos vsus gladii potestate^a. Nam qui ab Ecclesiasticis Laicos, quos vocant, separarunt, quasi & isti non sint Ecclesiæ membra, planè secreuerunt quæ Deus coniunxit, quum passim in Scripturis Reges vocentur Christi Domini^b perinde vt Prophetæ & fideles reliqui: & Petrus appellatione Cleri, (quo nomine significatur hæreditatis portio) totam

^a Ti. 2. 9. 2

^b 6

Hoc passim

occurrit in

libris Regū

et Psal-

morum.

^c

Ps. 105. 4. 5

Ecclesiam Dei, vt ipſius videlicet portio-
nem ac peculium comprehendat^d.

1. Pe. 5. 4.

XXIIII. De munere Apostolorum, Euangelistarum, & Prophetarum, in primitiua, quam vocant, Ecclesia.

1. Cor. 12. d.

28

Eph. 4. c. 11

Acto. 20. f.

Phil. 1. a. 1

1. Cor. 3. a.

Col. 1. a. 7

Act. 20. d.

1. Pe. 5. a. 1

Mat. 18. c.

Lu. 22. c. 25

Acto. 1. b. 8

Cyprian. de simplic. prae-

latorum.

Aug. hom.

50. in Ioh.

Gal. 2. b. 9

1. Co. 3. b. 10

Ro. 15. c. 20

Act. 1. b. 8

Act. 16. a.

6. 7

Reperimus in verbo Dei quinque gra-
dus eorum qui post Christi aduentum, do-
cendis Ecclesiis praefuerunt. Recensentur
enim Apostoli, Euangelistae, Prophetae, Pa-
stores, & Doctores^a, qui omnes generali
nomine interdum vocatur Episcopi, id est
inspectores^b: interdum Diaconi, id est mi-
nistri^c: & interdum quoque Presbiteri, quasi
Senatores dicas^d. Ex his autem quinque
gradibus non ambigimus quin tres primi
fuerint temporarii, quatenus videlicet in-
stituti fuerunt ad id tempus quo plantan-
da erant Gentilium Ecclesiae, & Israel a
Mose ad Christum traducendus. Nam A-
postoli fuerunt *ἀποστόλοι* ab ipso Christo de-
signati, & equali inter se potestate^e: futuri a-
dificii velut primarii architecti, nulli cer-
tae Ecclesiae adstricti, velut nonnulli de Pe-
tro fabulantur quem ex Apostolo Roma-
num Episcopum faciunt, sed in vniuersum
orbem terrarum missi, prout Spiritus Do-
mini eorum gressus regebat^h, sicut ex A-
ctis Apostolicis constat, non autem ex fa-
bulosis

bulosis & blasphemis Abdia cuiusdam Babylonii, vel alterius cuiuscunque scriptis, quæ nuper non puduit nonnullos Ecclesiæ Dei obtrudere. Euangelistæ verò, comites & σύνεργοι erant Apostolorum, cuiusmodi fuerunt Timothæus, Silas, Titus & alii Pauli comites, quorum opera in iis rebus utebatur quibus ipse vnus sufficere non poterat. Prophetas autem constare potest ex iisdem Actis Apostolicis, certo loco fuisse magis adstrictos, & singulari quadam intelligentia mysteriorum Dei fuisse donatos, adeò vt interdum quoque pollerent dono prædicendi res futuras, quatenus Domino videbatur signis & miraculis nascentem Ecclesiam confirmare¹². Superfunt igitur Pastores & Doctores quorum munus perpetuum est in Ecclesia, sed ea mensura qua Domino libuit: sicut suo loco exposuimus¹.

XXV. De munere Pastorum & Doctorum.

Horum Doctorum officium est in genere, administrando sermoni, & præcibus habendis incumbere³, sub quibus etiam comprehendimus Sacramentorum administrationem, & Nuptiarum benedictionem ex perpetuo Ecclesiæ usu, quamuis

sape Diaconi in his rebus suppleuerint
 Pastorū vices^b. Hæc sunt igitur quæ Christi
 1. Cor. 1. c.
 14. 15. &
 deinceps.
 Iob. 4. d. 2.
 c.
 Mat. 16. c.
 19. & 18.
 c. 18.
 d.
 Iob. 14. a. 6.
 & 10. b. 9.
 e.
 Col. 2. b. 6. 7.
 f.
 Ro. 4. b. 11.
 & 10. c. 17.
 1. Pet. 1. d. 23.
 Act. 8. g.
 37.
 g.
 Mat. 16. c.
 18. 19. c. 18.
 h.
 2. Cor. 5. d.
 39.
 i.
 Aho. 26. d.
 18.
 Esa. 61. a. 1.
 2. Tim. 2. d.
 25. 26.

bis tanquam domicilium quoddam pet-
 petuum proponitur, ad quod vnus est ad-
 tus per Iesum Christum^d, & rursus ad Chri-
 stum vna fides nos deducit^e, quæ quidem
 in nobis creatur ac fouetur à Spiritu san-
 cto per Verbum & Sacramenta, sicut suo
 loco explicauimus^f: idcirco Pastores qui-
 bus commissum est munus prædicandi Ver-
 bi & Sacramentorum administrandorum
 dicuntur gestare claues regni cælorum^g,
 quoniam per sermonem recôciliationis^h,
 Mundus ad vitam æternam adducitur. Præ-
 terea quoniam peccata, tanquam vincula
 quædam nos confritos tenent, & prædi-
 catio Euangelii annuntiat nobis liberatio-
 nem à peccato, morte, & Diaboloⁱ, ideo
 dicuntur ministri ligare & soluere, ex Dei
 auctoritate. Sed tria hîc obseruanda sunt
 quæ mox subiiciemus.

XXVI. Discrimen esse inter Pastores &

Doctores.

Primum igitur sciendum est aliquod esse
 discrimen inter Pastores & Doctores.
 Nam

^f da gratiam suam instillet^f: ideo magnifica
^{Heb. 4. c. 12} hæc elogia ministerio Ecclesiastico attri-
⁸ buuntur⁸, adeo vt in hæc etiam verba e-
^{Ioh. 10. c. 23} ^{Act. 26. c.} rampat Filius Dei, Qui vos recipit, me re-
¹⁸ cipit: qui vos reiecit, me reiecit^h. habita vi-
¹⁴ ^{1. Tim. 4. d.} delicet eius ratione qui per eos agit^l. Nam
¹⁶ si ministros in sese quantumuis excellen-
^h tes consideremus, acquiescendum erit in
^{Lu. 10. c. 16} hoc Pauli dicto^{lz}, Qui plantat & qui rigat
¹ nihil est, sed Deus qui dat incrementum:
^{r. Cor. 15. b.} quod ipsum confirmarat Iohannes^l quom
¹⁰ ^{Gala. 2. b. 8} diceret, Ego quidem baptizo vos aqua, sed
^{2. Cor. 5. d.} ^{20. & 10. b.} qui post me venit fortior me est, ipse vos
^{4. 5. 6} baptizabit Spiritu sancto & igni. Cauen-
^{r. Cor. 3. b.} dum est igitur sedulo ne ministros Verbi
^{7. 8} ¹ vel aspernemur quatenus sunt ministri,
^{Mat. 3. c. 23} vel eousque euehamus, vt quasi pro Deo
 ipsos veneremur, sicut plerunque solet fa-
 tuus & stupidus hic mundus ad pseudo-
 prophetas præsertim obstupescere. Sequa-
 mur potius quod requirit Paulus, vt veros
 Christi ministros habeamus pro dispensa-
 toribus arcanorum Dei^m, ac proinde vo-
^{1. Cor. 4. a. 1} cem Pastoris per os ipsorum loquentis
^{Ioh. 10. c. 4} audiamusⁿ.

*XXVIII. Quibus signis distinguamus
 veri Pastores & Doctores à falsis.*

Tertio loco obseruandum est quod ibi-
 dem

dem dicit Apostolus ^a, nempe id vicissim
 requiri à dispensatoribus, vt fidi inuenian-
 tur. Itaque indigni sunt ministrorū nomi-
 ne, ac proinde etiam honore^b, qui sese falsò
 ministros vocāt quum à Domino non sint ^{1. Cor. 16. 6.}
 vocati, id est qui vel ritè non sunt electi ab
 Ecclesia, (si quis est in Ecclesia legitim^o or-
 do constitutus) vel à Deo non sunt extrà
 ordinem excitati, sicut nostro quoque tem-
 pore accidit, rebus ità collapsis vt ordina-
 riæ vocationi nullus esset locus relictus.
 Quomodo enim prædicabunt, inquit Pau-
 lus, nisi mittantur? & quis tãdem est prin-
 ceptus qui ratum habere velit quod ipso
 non tantum inscio sed etiam vetante, quis-
 piam egerit? Itaque seriò admonemus,
 pios omnes vt diligenter inquirent in eos
 qui, præterita legitima & ordinaria voca-
 tione, quoties aliquis est ei locus, vltro ad
 ministerii functionem accedunt. Certum
 enim est eiusmodi homines, quum non ni-
 si à malo spiritu impellantur, etiam si ad
 tempus simulent pastorum vocem, tamen
 lupinum ingenium tandem prodere, cum
 fera plerunque miserarum onium pœni-
 tentia. Præterea pro pastoribus habendi
 non sunt, quo res ipsa ostendit ad pastoris
 munus nullo modo esse idoneos: neque
 o.iii.

1. Cor. 4. 4. 2

b

 Ro. 10. 2. 15
 1er. 23. c. 21

etiam ii qui sceleribus sunt infames, & ad offendicula non tollenda sed ponenda comparati, & qui suum officium non obeunt. Qui enim pastor fuerit, qui non pascit? Est tamen audienda Christi vox, etiam si per mercenarios & impuræ vitæ ministros nobiscum loquatur: vt hic valeat dictum illud, Quæ dicunt facite, sed secundum opera eorum nolite facere: quatenus videlicet super Moysis cathedram sedebunt, id est quatenus verbum Dei annuntiabunt, quamuis eorum vita & dicta non consentiant^d. Tolerandi sunt igitur mercenarii, iis quidē qui facere aliter non possunt. Sed quibus id onus incumbit, vt eiectionis mercenariis veros pastores constituent, ii viderint quid coram Deo responsuri sint, nisi officio suo fungantur. De Lupis verò siue pseudopphetis lōgè aliter sentiendum, vt pote quos toties iubeat Dominus vt fugiamus & omnibus modis vitemus^e. Pro lupis autē & Satanæ ministris habemus quocunque extra verbum Dei vagātur, id est qui verbum Dei syncerè non explicant, sed aut planè reiiciunt, aut suis commentis adulterant, vel aliquid ei adiiciunt aut detrahūt. Quicquid autem istiusmodi lupi garriant, etiamsi mille canonas & to-

^d
Matth. 23.
a. 3

^e
Phil. 1. c. 18

Mat. 10. c.

17. c. 16. a.

6. b. 11

Rem. 16. c.

17

Gal. 1. b. 8.

1. c. 5. b. 12

Phil. 3. c. 2

1. T. m. 6. a.

3. 4. 5

& totidem bullas & mille successionum gradus ostentent, prorsus inane & frivolum id esse affirmamus, & à piis omnibus, Christi & Apostolorum exemplo, securè contemnendum^f. Potestas enim ligandi & soluendi, claudendi & aperiendi non est infinita, neque arbitraria, sed limitibus à verbo Dei circumscriptis definita & conclusa, neque lupis sed Pastoribus est attributa: ^{Ioh. 9. c. 22. f. 34. 35. & 16. a. 1. 2. Acto. 4. b. 10. & de in v. ps. 1. Cor. 4. 4. 3} atque ut maxima pars hominum adiuuet & approbet istorum rabiem & crudelitatem, non tamen consequitur ratum esse in cælis quod in terris geritur contra Dei mandatum.

XXIX. *Aliquem ordinem constitui oportere in Pastorum collegio.*

Quamvis æqualis sit Pastorum inter se auctoritas, sicut una est functio, tamen necesse est ut omnes cœtus certo quodam ordine gubernentur. Itaque videmus Hierosolymis in Apostolorum collegio Petrum cæteris præiuisse^a. Sed hinc non efficitur quod nonnulli contendunt, Petri videlicet Apostolatam esse à collegarum munere distinguendum, tanquam princeps fuerit supra Apostolos, aut veluti Ecclesiæ caput. Nā ordinis tantum causa collegis suis præibat, idque in communi cœtu, quoties.

o. llii.

vsus ferebat. Idque ita esse vel eo liquet
 quod coram Ecclesia reprehensus ab iis
 qui erant ex circumcisione, rationem reddit
 obitæ suæ legationis^b: & Antiochiæ à Pau-
 lo coram redarguitur^c, neque vllum vel le-
 uissimum testimonium in tota illa histo-
 ria inuenietur, ex quo primatus iste colli-
 gi possit: sed è contrario parem Apostolorum
 vocationem, & æqualem functionem
 fuisse tota historiae series conuincit^d. Ita-
 que agnoscimus necessarium esse vt ali-
 quis inter fratres existat qui collegium
 congreget, de negotiis referat, collegas
 mittat in suffragia, collegii denique nomi-
 ne quum opus erit scribat & loquatur. E-
 iusmodi fuit in vetere Ecclesia quem Iusti-
 nus τὸν πρεσβυτέρου, id est antistitem vocat^e:
 nunc alicubi decanum classis appellant, cu-
 ius annuum est munus, vbi videlicet Eccle-
 siæ sunt in classes distributæ: alibi nuncu-
 pant Superintendentē, ad vitandā opinor,
 Episcopalis tyrānidis inuidiā. Neque verò
 nos ignoramus quàm multa sint à veteri-
 bus cōstituta de Episcoporum, Metropolitā-
 rum, & Patriarcharū sedibus, idque optimo
 zelo, & definitis cuiusque limitibus, certā-
 que attributa auctoritate. Sed tamen pro-
 pter horrendam illam tyrannidem quæ
 ab his

Acto. 11. a.

23. 45. c.

18

Gal. 2. c. 11

19

Luc. 22. e.

24. 25. 16

Mat. 28. d.

19

Mat. 16. c.

15

Act. 1. b. 8

1. Pe. 5. a. 1.

2. 3

1

Iust. in A.

pologico.

ab his initiis exorta, (vt rectè iudicauit Hieronymus^f, & ex tota illorū temporum historia liquet,) vniuersam Ecclesiam perdidit, & eius instaurationē hodie penè vna remoratur, acquiescimus in Apostolorum ordine & consuetudine, quos satis apparet in procuratione negotiorum eos delegisse communi consensu, quos aptissimos esse iudicabant, prout necessitas requirebat: & ità quidem vt eiusmodi hominū potestas tēporaria esset & definita, & Ecclesiæ inter se aliæ aliis ex officio, non autem ex regio quodam imperio, reuerētiam deferrent, quum videlicet hoc vnum quærent vt sese mutuo in propaganda Dei gloria iuuarent, tantum abest vt cuiquam liceret ex suo arbitrio quidlibet tentare, aut quisquam diceret sese à nemine iudicandum, etiam si omnes in Tartara præcipientes traheret, vt Romanus ille Antichristus non modo dixit, sed etiam scriptum reliquit, vt perpetuum Romanæ Apostasiæ monumentum extaret. Hæc autem ità fuisse ab Apostolis factitata, cuius liquere potest

^f
in epistolā
ad Titum.

^g
Act. 1. c. 13.
d. 21. 26.
^h
Act. 6. a. 2. 5
ⁱ
Act. 8. b. 14.
^l
Act. 11. c. 22.

^I
Act. 15. e.
25. 26. 27.
^m
Vide Act.
15.

ⁿ
Epist. ad
Titum &
vtraque ad
Timotheum
& alibi
passim.

^a
Act. 6. a. 1.
3. 4. 5.

^b
Ro. 15. b. 16
& alibi
sepe.

Antiochiam^l, atque adeò ex ipsa Hierosolymitanæ Synodi actione^m, & iis quæ à Paulo multis locis scribunturⁿ.

XXX. De secunda specie publicorum munerum in Ecclesia, id est officio Diaconorum, & ararii Ecclesiastici administratione.

Secunda species functionum Ecclesiarum respicit distributionem bonorum Ecclesiæ, quod onus à se vltro reiecerunt Apostoli, quòd tam multis rebus sufficere se non posse crederent, tantum aberant ab eorum sordibus qui se vocant illorum successores, & soli volunt pro Ecclesia censeri^a. Primum igitur in Ecclesia Hierosolymitana electi sunt septem viri, pleni Spiritu sancto & sapientia, & vitæ idoneis testibus comprobata, qui peculiari nomine vocati sunt Diaconi, id est Ministri, quòd mensis, id est conuiuiis quas Agapas vocabant, & reliquis eiusmodi vsibus inferuient, quum alioqui Diaconorum, id est ministrorum nomen interdum latissimè pateat^b. Hunc ordinem postea sequuta sunt reliquæ Ecclesiæ, non tamen quod ad numerum attinet, ne quis in septenario numero curiosè philosophetur, sed habita eius functionis ratione, quæ ferè distincta fuit

fuit à verbi ministerio, vt veteris Ecclesiæ historia demonstrat. Imò etiam ex veteribus Canonibus liquet bona Ecclesiastica in quatuor partes diuidi consueuisse^c. Harum autem vna distribuebatur Clericis, id est qui, vel ex parentum consensu, sumptibus Ecclesiæ alebantur & instituebantur, tantisper dum ad aliquod munus deligerentur: vel iam re ipsa seruiebant Ecclesiæ. Est enim operarius dignus sua mercede^d, & è contrario æquum est vt qui non laborat non manducet^e. Sed magna hic cautio adhibebatur, ne qui sumptus inutiliter fierent, ne multitudine clericorum grauarentur Ecclesiæ^f: ne denique ex publico alerentur qui suo sumptu commode poterant seiplos sustentare^g. Alter autem quadrans pauperibus alendis: tertius tuendis ædificiis & aliis eiusmodi vsum impendebatur, ita tamen vt præterquam quòd summa cum moderatione isti sumptus fiebant, omnia etiam templi ornamenta, si quando id requireret inopia, in pauperum vsus venirent, quamuis Hieronymus^h, & Ambrosiusⁱ, iam olim sint conuasti multos plus æquo iam tum fuisse deditos multis pompis, quæ profanis potius hominibus quam Christianis con-

Vide can.
4. synodi
Romane
anno. 337.
c. simpli-
cia Roma-
ni Episco-
pi. epistola
tertiam.

ut mque
c. mos est.
c. c. sancti
muri. c. c.
de redditu
tibus. c. c.
quatuor
12. q. 2.

d
Deut. 25. 4.
Mat. 10. 6.
10.
1. Cor. 9.
6. 9.

e
1. Thess. 3.
c. 8. 9. 10.

f
Vide novel-
las Iustini-
niani.

g
1. Ti. 3. 2. 4.
c. 16.
c. Clericos
1. 7. 2.

h
Hieron.
in epist. ad
Nepotianum.

i
Amb. lib.
2. off. cap.
28.

uenirent. Denique quadrās qui supererat,
 Episcopo concedebatur¹², non vt eo abu-
 teretur pro suo arbitrio¹, sed vt sobriē &
 honestē viuens captiuos etiam fratres,
 quum opus esset, solaretur^m, & pauperes
 aduenas exciperetⁿ, sicut recitat Gela-
 sius^o, & Hieronymus quoque prospiciē si-
 gnificat^p. Onera igitur istiusmodi commit-
 tebantur Diaconis, eosque oportebat ra-
 tiones reddere accepti & expēsi corā Pres-
 byteris, quorum collegio, præerat Episco-
 pus^q, adeo vt alios aliorum auctoritate vt
 in rebus omnibus oporteret, quemadmo-
 dum in Concilio Antiocheno cauetur^r. Fe-
 cit autem postea partim opū amplitudo,
 partim oneris magnitudo, vt Diaconis ad
 iuncti sint Subdiaconi quibuscum in locis,
 & ordinis causa, instituti Archidiaconi,
 quorum fit mentio apud Hieronymum^s &
 Gregorium^t. Possunt autem Diaconis ad-
 iungi Viduæ, quæ pauperum & hospitum
 vsibus seruiebant, præsertim agrotorum,
 quarum fit mentio expressa tum apud Lu-
 cam^u, tum apud Paulum^x.

XXXI. De inferioribus ordinibus quos
 minores vocant.

Fit præterea mentio apud scriptores sa-
 tis vetustos quarundem functionum, quæ
 postea

¹²
 Cano. Apoc.
 sol. 38.

Concilio
 carthagini
 quarto ca.
 15. 17. 20. 31.

^m
 c. Apostoli-
 cos, 1. 1. 1. 1.
 c. 1. 1. 1. 1.

ⁿ
 1. Ti. 3. a. 2.
 Tit. 1. c. 8.

^o
 C. presulū
 16. q. 3.

^p
 Hier. epist.
 ad Nepoti-
 anum & sen-
 de clemens
 in epist. ad
 Iacobum
 fratrum
 Domini.

^q
 Can. Apo-
 stol. 32. c.
 41.

^r
 Cano. Ant.
 Ca. 24. 25.

^s
 Hier. epist.
 ad Nepo.

^t
 Lib. epist.
 prim. epist.
 10.

^u
 Act. 6. a. 1.

^x
 1. Tim. 5.
 6. 9.

postea vocari cœperunt Minores ordines,
 & ab aliis quatuor, & ab aliis plures nume-
 rantur. Erant enim quidam ex Clericis Ho-
 stiarii, qui ad templi fores erant, cathecum-
 enorum causa & excommunicatorum
 & pœnitentiũ, quos à mysteriis arcebant^a.
 Quidam præterea dicebantur Acoluthi,
 quasi Episcopi comites ac pedissequi, ve-
 lut omnium ipsius dictorum & factorũ tes-
 tes, vt paulatim Ecclesiæ innotescerent,
 & tractandis Ecclesiæ rebus assuescerent,
 quorum etiam opera leuiculis quibusdam
 in rebus in publico cœtu utebantur^b. Non
 deerant etiam Lectores qui locum Scri-
 pturæ à pastore vel doctore explicandum
 publicè legebant^c. Fit quoque mētio exor-
 cistarum^d, sed quorũ munus aut defuit aut
 desinere sanè debuit cum miraculorum
 dono. Erant autem institutæ omnes istæ
 functiones, non tantum ordinis seruandi
 causa, sed etiam vt Clerici aliquot indu-
 striæ suæ specimen paulatim ederent an-
 tequàm illis maius aliquod onus impone-
 retur, adeo vt non temerè aliter quàm his
 gradibus ad maiores functiones perue-
 niretur, constitutis etiam temporum in-
 ternallis, quibus oporteret in illis singu-
 lis perstitisse, vt ex veteribus Canonibus

^a Con. Cart.
 quarto.
 can. 9.

^b Eodē Con.
 can. 9.

^c Eodē Conc.
 can. 9.

^d Eodē Conc.
 can. 7.

apparet.

XXXII. *De tertia specie Ecclesiasticarum functionum, earum videlicet quæ versantur in iurisdictione.*

Tandem ad Terriam speciem munerum Ecclesiasticorum peruenimus, quæ ad Spiritualem Iurisdictionem pertinent. Committebatur autem illa Presbyteris peculiariter sic vocatis, quasi Senatores siue Seniores appelles, quos etiam Apostolus aliqui nuncupat Gubernatores^a, & quorum collegium Christus Ecclesiæ nomine significat^b, quod penes eos resideret summa politiæ verè Ecclesiasticæ, vt satis appareat totum hunc ordinem ex Israeliticâ Ecclesiâ fuisse desumptum. Deligebantur verò Presbyteri suffragiis, aut saltem approbatione vniuersi cœtus, vt satis aperte constat ex Ambrosio, conseruente quod certi homines hoc ius ad se transferrent^c: & ex Cypriano quoque^d, ex quo illud etiam intelligere licet, Episcopum præfuisse Presbyterorum collegio, non vt ibi regnaret, sed vt ex eorum sententia Ecclesiasticam politiâ regeret, quum præsertim per id tempus Ecclesiæ Africane non adiunuerentur à Magistratu, sed potius crudelissimè vexarentur. Sed sciendum est hanc

^a
1. Cor. 12. d.

^b
Ro. 12. b. 8.

^c
Matt. 18. c.
27.

^d
Amb. in

1. Tim. 5.

^e
1ib. Epist.

3. Epi. 53.

Epist. 10. 14.

Epist. 10. 14.

deinceps.

furiosis & vertiginosis Anabaptistis, qui nullum ciuili Magistratui locum in Ecclesia Christiana relinquunt. Ergò vt ad rem redeam, quædam est iurisdictio Ecclesiastica, sed à Ciuili penitus distinguenda. Cõstat tamen sub Christianis etiam imperatoribus Episcopos ciuiliũ causarũ cognitione fuisse multum impeditos, sed vt amica transactione tolleretur dissidia, quamuis dubium non sit quin quorundam Episcoporum ambitioni iam tũ nonnulli Imperatores nimium indulerint, vnde postea factum vt paulatim omnia fuerint perturbata. Neque enim omnes Episcopi similes erant Augustino conquerenti sese istiusmodi cognitionibus per p̃puli importunitatem, à suo munere auocari: & de hac re extat tam graues & acerbæ Bernardi querelæ, vt pene sit incredibile non fuisse iam pridem inter hæreticos relatum ab iis qui vtrunque, quem vocant, gladium suo Antichristo non minus falso quàm impudenter asserunt.

XX XIII. *Quis sit scopus Iurisdictionis Ecclesiasticae, & quæ ipsius partes.*

Tota iurisdictio Ecclesiastica hũc vnum scopum habet propositum, vt & corpus vniuersum Ecclesiæ, & singula eius membra

lib. de Con
sideratione
2.

bra conseruentur in communi ædificatio-
ne, ex verbi diuini præscripto. Iam verò
quum hæc ædificatio spiritualis posita sit
in bonis legibus, & accurata ipsarum ob-
seruatione: leges autem ipsæ vel propriè
respiciant salutis doctrinam, id est, Dei cul-
tum & amorem proximi: vel ad eius poli-
tiæ rationem spectent quæ in Ecclesia de-
bet, ordinis causa, obseruari: efficitur duas
esse præcipuas huius iurisdictionis partes.
Vna enim complectitur, iuris condendi
potestatem tum quod ad dogmata & mo-
res, tum etiam quod ad externam poli-
tiæ attinet: altera verò posita est in eo-
rum coercione qui positas leges transgre-
diuntur. Sed quod attinet ad priorem par-
tem, iam antea demonstrauius Deū sibi
vni totū hoc ius integrum seruassee, cōscien-
tiæ per leges adstringendæ, vt ex vna ipsius
voluntate nobis per Prophetas & Aposto-
los plenissimè nunc patefacta debeat con-
stitui quid sit coram Deo iustum vel inius-
tum. Itaque supererit altera duntaxat par-
ticula Ecclesiæ gubernatoribus concessa,
legum videlicet constituendarū quæ *τὸ κοινὸν*
spectant in Ecclesia, & ita quidē vt om-
nia particularia, quæ nec perpetua nec
vniuersalia esse possunt propter circōstan-

^a
Supra art.
 17.18.19.20

tiarum diuersitatem, ad generales politia
 regulas, quæ & ipsæ in verbo Dei sunt ex-
 pressæ, semper reuocentur, sicut suo loco
 declarauimus ^a. Sed agē totam hanc Pres-
 byterorum potestatem per singulas par-
 tes explicemus.

XXXIII. *De singulis partibus officii
 Presbyterorum.*

Debent igitur Presbyteri in primis vi-
 gilare, & omnem operā adhibere vt Eccle-
 sia ipsis cōmissa certo ordine gubernetur,
 & omnes leges de ea re constitutæ ab vno
 quoque sedulò obseruentur. Item, vt si qui
 sint ~~et tales~~ in eos inquiratur, & singuli vel
 priuata admonitione vel in communi pres-
 byterorum cœtu attēperata redargutio-
 ne, aut etiam, quum opus erit, coercione,
 de qua pluribus postea differemus, in viam
 reuocentur. Quod si quid noui emergat,
 eorum munus est tempestiuè occurrere
 imminenti vel iam præsentī malo, constitu-
 ta videlicet Lege, quæ religionis placitis &
 charitati ad amussim respondeat, ita vt
 neque imponatur iugū consciētis, neque
 multitudinē legum, vel obruatur Ecclesia,
 vel cultus Dei in superstitionē degeneret,
 sicut suo loco exposuimus: siue ingruēs ma-
 lum sit eiusmodi, vt per se possint ei mede-
 ri:

ri: siue alia Ecclesiæ, ac præsertim vicina, cõ-
sulendæ fuerint, vt cõmuni consilio res cõ-
munis administrètur, quum vnica sit tan-
tùm Ecclesia Catholica, id est, vniuersalis.
Præterea vt Ecclesia possit inoffenso cursu
pergere, (quod fieri nequit nisi Verbũ Dei
purè & diligèter doceatur, sincere admini-
strentur Sacramenta, bona Ecclesiæ incor-
ruptè distribuuntur, disciplina denique Ec-
clesiastica cõseruetur) officium Presbyte-
rorum est vel præcipuũ, homines deligere
ad eas functiones idoneos, quoties nouis
erit opus, Vtor autẽ Eligendi verbo de in-
dustria, eo sensu, vt omne *αὐτοκρατορικὸν* im-
perium hominibus adimam, quoniam nus-
quam inuenio in Christiana vlla Ecclesia
iam ædificata vllum esse vel ad ministerium
verbi, vel ad *διδασκαλίαν*, vel ad Presbyterii
gradum alia ratione quàm publica & libe-
ra electione promotũ, sicut mox dicemus,
nisi quum Deo libuit extrã ordinem age-
re, vt in rebus Ecclesiæ suæ veluti perditis
ac deploratis ostenderet sese, contrã om-
nium coniuratorum conatus, Ecclesiam
suam mirabiliter posse, quoties libuit, con-
seruare. Sic enim Mosẽ, Aaronem, Da-
nielem, Iudices, Saulem, Dauidem, Prophe-
tas, Apostolos, eos denique fere omnes.

delegit quorum opera in plantādis & conseruandis Ecclesijs per illa tempora vsus est, & nuper quoque in ruinis illarū instaurandis non dissimili ratione vsus esse nemo dubitare potest, qui non sit paratus affirmare solem meridie non lucere. Videntur autem istæ quæstiones in hoc argumento præcipuè considerandæ, quòsnam esse oporteat electores, quales sint eligendi, quæ sit electionis forma, & à quibus sit confirmanda.

XXXV. *De electoribus Ecclesiasticis.*

Aff. 14. d.
23.

Iterum repeto quod antea dixi, nunquam receptum fuisse in Christianis Ecclesijs iam constitutis vt quis admitteretur ad functionē Ecclesiasticā nisi liberè & legitime electus ab Ecclesia cuius intererat³. Itaque tota ista nundinatio præsentationum pleni iuris patronatus, collationum, resignationum, & aliorū huiusmodi scelerum, à Satana profecta est, quāuis ambigi non possit quin ista ab initiis magis laudabilibus profecta sint. Quoniam enim plerunque multitudo & imperita est & intractabilis, & maior pars sæpe meliorem vincit, ne in Democratia quidem legitime constituta omnia permessa sunt effræni vulgò, sed constituti sunt ex populi cōsensu certi Magi-

Magistratus qui plebi præeant. & in condi-
tam multitudinē regant. Quod si hæc pru-
dentia in negotiis humanis requiritur,
multò sanè magis opus est certa modera-
tione in iis rebus in quibus homines pror-
sus cæcutiunt. Neque causa est cur quisquā
sani iudicii homo clamat nullum hīc esse
prudentiæ locum, nisi hanc prudentiam de
qua loquor, ostēdat cum Dei verbo pugna-
re, quod sanè non arbitror. Neque enim
simpliciter spectandum quid sit ab Aposto-
lis factum in politia Ecclesiastica, quā di-
uersissima sint circumstantiæ ac proinde
absque *necessitate* non possint omnia omni-
bus locis ac temporibus ad vnā eandē
que formam renocari: sed potius spectan-
dus est eorū finis & scopus inuariabilis, &
ea diligenda forma ac ratio rerum agenda-
rum quæ rectā eō deducat. Quid igitur spe-
ctarunt Apostoli quum Pastores & Diaco-
nos constituerent in Ecclesiis quas ædifica-
bant? hoc nimirū vt qui eligebantur, essent,
quoad eius fieri posset, *αγαθης και τοι*, & inuito
gregi non obtruderentur. Id quoties fieri
comode potuit missis in suffragium singu-
lis, ea ratione factum est: quoties autē non
potuit, nunquam, vt opinor, est factum. Ap-
paret enim quum eligendus esset qui in
p.iii.

Indæ proditoris locum succederet, fuisse multitudini propositos ab Apostolis, eos quos maximè idoneos censebant^b. In Diaconorum electione videtur paulò aliter actum, ne vllò modo suspecta esset eo tempore Apostolorum fides^c. Sed etiam si demus Apostolorum temporibus totam Ecclesiam, quum de his rebus ageretur, semper missam fuisse in suffragia, nemo tamen, opinor, ad hanc vnà formam adstringet omnes Ecclesias, si manifestum fuerit propter vulgi multitudinè, & imperitiam, & multorum etiam improbitatem ità fore vt lupis aditus patefiat. Tum ergò ne in ædificatis quidem Ecclesiis erunt omnia suffragiis multitudinis committenda, neque tamen absque totius Ecclesiæ consensu deligendi fuerint Pastores: sed à Presbyteris, & Magistratu Christiano, si talem Deus concesserit, ità erunt omnia moderanda, vt neque ipsi Tyrannidem inuehant in Ecclesiam, (quod sanè fieret si suo arbitratu & neglecto consensu multitudinis quemquam ad publicam functionem vocarent,) neque etiam Democraticus status Ecclesiæ in ἀνταρτικῆς degeneret. Huc nimirum spectauit Laodicensa Synodus quum censeret populo non esse

^b
Act. i. d. 25.

^c
Act. 6. b. 15.

esse tribuendas electiones^d, quamuis ne-
minem absque populi cōprobatione ad-
mittendum iam olim Ecclesia rectē cen-
suerit^e, adeo vt non alia etiam ratione Epi-
scopum Romanum constituendum tradi-
derit Nicolaus secundus^f. Quod autē Atha-
nadius & Augustinus^g nuncuparunt, quos
maximē putabant ad sibi succedendum ap-
positos, minimē id fecerunt vt fœdam il-
lam & Symoniacam nundinationem resi-
gnationum, quas vocant, in Ecclesiam in-
ueherēt^h, sed vt haberet Ecclesia iudicium
quod tum demum sequeretur, si iustum &
vtile videretur.

XXXVI. *Cuiusmodi esse oporteat qui eli-
guntur.*

Quales autem esse oporteat (quoad eius
fieri potest) eos qui eligendi sunt, Spiritus
sanctus planē ac perspicuē descripsit^a, cu-
ius auctoritatem inuiolabilem esse arbitra-
mur.

XXXVII. *De ratione ferendorum suf-
fragiorum.*

Veteres constat primū quidem à Ieiuniis & precibus seipsos ad electiones Ecclesiasticas præparasse^a, deinde post diligētem doctrinæ & morum inquisitionem^b, in ferendis suffragiis eam rationem sequu-
p.iiii.

^d
Laod. syno.
di can. 13.
Dist. 63.
Nō est per-
mittendū.

^e
Leo Epist.
37, &
90, & in
alijs epist.
passim.
Cypr. lib. 1.
epist. 4, &
lib. 2. cap. 5.
Gregorius
lib. 1. ep. 5.
& lib. 2.
epist. 69.

^f
Dist. 23. c.
in nomine.

^g
Aug. epist.
110. Theo-
dorus Ec-
cles. histo.
lib. 4. cap.
20.

^h
Vide Ro-
manum Cō-
cilium sub
Hilario
papa, can. 5.

^a
Act. 6. a. 3.
1. Tim. 3. a.
2. 3. 4. 6. 7.
& deinceps, 20. 5.
b. 9. 10.
Tit. 1. b. 6.
7. 8. 9.

^b
Act. 13. a. 3.
1. Ti. 3. a. 2.
3. & deinceps.

tos in timore & reuerentia Domini, quæ
maximè esset vfitata, & calumniis minimè
omnium obnoxia. In Matthiæ electione
^a sortitio interfuenit ^c, sed peculiarem ob
causam, quoniam videlicet Apostolos
oportebat ^a à Domino designari. In
Diaconorum electione non adscripsit Lu-
cas quid Ecclesia obseruaret ^d. Alicubi col-
ligere licet ex Paulo vsos fuisse Asiaticos
proensione manuū ^e, qui mos in plerisque
negotiis à Græcis obseruabatur. Certam
igitur regulam non est quod nimium cu-
riose quisquam hic præscribat, sed, si recta
fuerit conscientia, facile fuerit pro tempo-
rum & locorum circumstātia definire quid
expediat.

XXXVIII. De confirmatione electionum.

Impositio manuum olim sub Lege ad-
hibebatur in victimis Deo consecrandis ^a,
& vngendis sacerdotibus ^b, quam postea
Christus suo exemplo in Christianam Ec-
clesiam introduxit ^c, quoties aliquis publi-
co ritu Deo commendabatur ^d. Semper
enim adhibebantur preces, ne inane sym-
bolum esse videretur. Ad hanc consuetu-
dinem adiuncta paulatim fuerunt pluri-
ma insigni profectò Satana fraude, qui
præposterè zeli specie homines alioqui
pios

^a
Leu. 1. a. 4.
^b
Ex. 29.
^c
Matt. 19. b.
15.
Mar. 16. d.
18.
^d
Act. 13. a. 3.
1. Th. 5. d. 12.

Pios & eruditos ita fascinavit vt aliis etiam præierint ad Christianismi simplicitatem adulteradam, partim vsurpatis Paganorum ritibus, partim Mosaicis Ceremoniis in vsum reuocatis, quum & ab illis prorsus abhorrere, & istos semel abolere oportuerit, vt vni Christo locus esset qui vult in spiritu & veritate adorari. Profitemur ergo nos supra Christum nolle sapere, & suam sapientiam carni & mundo relinquimus. Cōsensum autem pii Magistratus in sua ditione, & populi approbationem, cum Presbyterii auctoritate^d, & publicis precibus coniungimus, vt hæc ceremonia suis omnibus partibus constet.

^d
1. Tim. 4.
d. 14

XXXIX. De Matrimonio, & Calibatu, & diuortio.

Certum est olim extrà ordinem indicta fuisse Ieiunia, quum necessitas vrgeret, ex priorum principum auctoritate, Dei seruis in concilium adhibitis^a. Itaque in hunc locum distulimus tractationem de Ieiunio & aliis eiusmodi rebus. Primùm ergò testamur nullā salutis nostræ partē in istiusmodi rebus collocari, quales sunt, Matrimonium, Calibatus, esca & potus^b. Nam in vno Iesu Christo spem omnem nostram ponimus. Bona autem opera in quibus

^a
Eius rei ex
exempla pas-
sim extant.

^b
1. Cor. 7. c.
27. 28. & 8.
c. 8
Rom. 14. c.
17

nobis ambulandum est, longè alia esse dicimus, ea nimirù quæ nobis in duabus illis tabulis sunt perscripta^e. Neque tamen illa damnamus, sed de iis ita sentimus, vt mox à nobis explicabitur. Quod ad Calibatam attinet, continentia^e sedem locamus in ipsis cordis penetralibus, ac proinde non alios habemus pro verè virginibus quàm eos in quib⁹ ita est extinctus libidinis pruritus, vt quamuis tutillentur, tamen non vrantur, ac proinde matrimonii remedio non indigeant^d. Deinde didicimus tum ex

^d
1. Cor. 7. b.
9. g. 37.

Dei verbo, tum etiam ex ipsa experientia, quam miramur, ne stultorum quidem magistram esse posse, continentia^e donum peculiariter donari à Deo, non modò certis hominibus quibus libuit, sed etiam plerunque ad certum tempus. Præterea nec

^e
1. Co. 7. b. 7
Mat. 19. b.
11. 32

virginitatem nec matrimonium habemus in earum rerum numero quæ simpliciter & per se nos reddant meliores & Deo gratiores, sed hætenus laudamus continentia^e

^f
1. Cor. 7. a.
1. e. 26, &
deinceps.

donum, quatenus qui caelebs est nec tamen vratur, plerisque in rebus aptior est ad curanda quæ Dei sunt, quàm priuatis familiaria negotiis non distrahat^f.

^g
Gen. 12. d.
24.
Mat. 19. d.
4. 5
Eph. 5. g. 31

Quod autem attinet ad matrimonium, affirmamus constitutum esse à Deo^g, & in quouis

quouis vitæ genere laudabile^h, adeò vt
 quisquis cōtinentiæ donū non habet. id est
 ita exæstuat immoderatis illis affectibus
 vt ad prauas cupiditates trahatur, matri-
 monii remedio vti teneaturⁱ. Deinde ad-
 monemus in ipso etiā matrimonio quan-
 dā esse scortationis speciē, si quis puro Dei
 dono purè & sanctè non vtatur, ad eum fi-
 nem cuius causa est institutum^{lz}. Præterea
 patriam potestatem in liberos saluam &
 integram retinemus sicut par est^l, ea ta-
 men adhibita exceptione, nisi patres suo
 iure abutantur. Graduum distinctionem
 ita vt in verbo Dei descripta est inuiolabi-
 liter seruandam arbitramur^m, neque su-
 præ Deum sapere volumus, quamuis hic
 quoque spectandum putamus non modò
 quid liceat, sed etiam quid expediat, & no-
 stra libertate ad ædificationem vtendum
 esse sedulò docemusⁿ.

Diuortia ad eandem amussim, id est ad
 Verbum Dei exigimus, vt non nisi ob cau-
 sas in verbo Dei expressas, idque legiti-
 mo præeunte iudicio, concedantur^o. Qui-
 bus verò legitimè concessum est diuor-
 tium, eos non desistimus ad reconciliatio-
 nem cohortari, quæ si imperrari intrā præ-
 scriptum spatium non potest, potesta-

^b
 Heb. 13. a. 4

^{p. p. p. p. p.}

ⁱ
 1. Co. 7. a. 2.
 b. 7. 8. 9.

^{lc}
 1. The. 4. a.

^{4. 5}
 1. Pet. 3. a. 1.

^{2. 3. 4}
 1.

^l
 Dm. 22. b.
 16

^{Ex. 22. c. 16}

^m
 Vid. Leni.
 18

^{1. Cor. 5. a. 2}

ⁿ

^{1. Cor. 6. c.}

^{12, & 7. c.}

^{8. 9}

^o
 Mai. 19. b.

⁹
 1. Co. 7. c. 15

¹⁰

*Orig. hom.
in Mat. 7
Terul. lib.
4. in Mar.
tionem.
Amb. in 1.
Cor. 7.*

tem facimus noui coniugii, illi præsertim
qui diuortio causam non præbuit: idque à
nobis rectè cōcedi tum ex Dei verbo, tum
ex veteris Ecclesiæ vsu docemus^p. Nam a-
lioqui diuortium nullum esset, neque in
solatium sed in pœnam innoxii concessum
videretur. Adulteria & omne scortationis
genus publicis & acribus pœnis punienda
docemus, nec lupanarium vsu in Chri-
stianis Ecclesiis ullo modo tolerabilem ar-
bitramur. Denique prohibitionem coniu-
gii ac proinde votum perpetuæ continen-
tiæ censemus cum Apostolo, diabolicam
esse doctrinam^q, vt pote quæ expresso Dei
verbo & purioris Ecclesiæ moribus è dia-
metro repugnet^r. Id autem ità esse si non
ex alio testimonio, at certè colligi potuit
iam olim ac debuit ex iis quæ sunt istam
diabolicam legem consequuta, quum nul-
lum sit tam horrendum libidinis genus,
quo non sese mutuo polluant qui egregio
illi voto sese adstrinxerunt, id est qui istos
compedes sibi ipsis impeerunt. Ac sunt
quidem plurimi qui hac occasione arre-
pta clamitent libertatem carnis à nobis
quæri: sed quàm isti sint impudentes si no-
lunt ex nostris & illorum moribus inter se
collatis indicare, ex re ipsa saltem colliga-
tur.

*1. Tim. 4. a.
1. 2. 3.*

*1. Cor. 7. a.
2. b. & de in-
ceris.*

*1. Tim. 3. a.
4. 5.*

He. 13. a. 4.

*Histor. tri-
part. li. 2.*

cap. 14.

*Can. Apo-
stol. cō illo*

*Ancyr. can.
10. dist. 26.*

*c. 27. Con-
cil. Constan-*

*tinopol. 6.
ca. 40. 13.*

tur
nos
exe
ord
Cy
Sara
pon
nat
tiss
test
per
ad
se v
mo
ho
Na
rat
ran
feri
voc
se e
pos
vou
den
mo
adr
ren
viu

tur. Neque enim continentiam quisquam nostrum vnquam reprehendit, cuius certè exempla possemus multò plura in nostro ordine, Dei beneficio, proferre, quàm isti Cynædi possint: sed eam legem vt prorsus Satanicam reprehendimus quæ quum imponatur affectui non tàm volutario quàm naturali, nihil aliud quàm extremam & certissimam perniciem omnibus asferre potest, nisi continetiæ donum, & quidem perpetuum, habuerint. Dicant igitur isti, quod ad hunc vsque diem necesse est vt fateantur se vel nesciuisse, vel scire neglexisse, quomodo videlicet intelligere possit aliquis hoc donum sibi collatū esse in perpetuum. Nam si obiiciāt, se id futurum sperare, parata est duplex responsio: nèpe neque sperari rectè posse quod nemini Deus promiserit, atque adeo quod nescias an cum tua vocatione pugnet: neque à temeritate posse excusari qui rem tanti momenti, & non positam in nostra voluntate, ausi fuerint vouere. Denique ostendant isti, magis studere libertati carnis qui vnumquemque monent vt si cōtinere se non potest, quemadmodum monet Apostolus^f, vnā vxorem sibi adiungat qui cum castè & pudicè viuat: quàm qui cælibatus obtentu homi-

^f
1. Cor. 7. b.
7. 9

nes ad turpissima quæque patranda cogunt. Sed quorsum attinet, obsecro, de continentia cum istis putidissimis prostibulis contendere?

XL. De Ieiunio.

Quod ad Ieiunium attinet, primum omnium ad sobrietatem & temperantiam perpetuam homines hortamur. Illos vero non dicimus ieiunare qui semel duntaxat

^a *Matt. 6. 4.* in singulos dies ventrem saturant, quod
^{2.3.4} *Esa. 58* olim plerique veteres tota vita facitabant: aut qui piscibus potius quàm carnibus vescuntur, quum maiores sint sæpe piscium quàm carniū delitiæ: sed eos potius qui genium fraudant, & continentiam solitò seueriorem sibi ad certum tempus indicunt. Deinde hypocritica ieiunia cum Christo & Prophetis damnamus ^a. Vera autem ieiunia non commédamus quasi diuini cultus speciem, sed quatenus præstantioris finis causa suscipiuntur ^b, nempe vel ut lasciuienti caro veluti fame dometur, vel ut ad preces seriò cordis affectu concipiendas nos ipsos præparemus ^d, vel ut nos totos cum vero animi dolore coràm Deo abiiciamus, & testimoniis etiam externis tum nos ipsos tum alios ad resipiscentiam acuamus ^e. Denique nullam ordinarii ieiunii

^a *Matt. 6. 4.*

^{2.3.4}

Esa. 58

Ierl. 2. c. 12.

¹³

^b

Augu. li. 2.

de Manich.

morib. cap.

13. & li. 30.

contra Faustina.

1. Tim. 4. b.

^{7. 8}

^c

1. Cor. 9. d.

25. 26. 27

^d

Luc. 2. c. 37

Act. 13. 4.

& 14. d. 23

1. Cor. 7. a. 5

^e

Ierl. 2. c. 14.

¹⁵

1. Sa. 7. b. 5.

6. & alibi

possim.

nii Legē præscribimus, quoniam id potius
Iudaismo conuenit, quàm Christianismo^f,
sed quod attinet ad priuata Ieiunia, satis
est nobis vnumquēque sui officii admone-^f
re: publica verò ieiunia quoties ita postu-<sup>Ense. Eccle.
hisor. li. 5.
cap. 18.</sup>
lat temporum ratio & imminēs calamitas
peccatis nostris debita, æquissimum esse
cēsemus vt ex Presbyterii & pii Magistra-
tus auctoritate vniuersaliter indicantur.

X L I. De dierum & ciborum delectu.

Superstitiosum esse docemus arbitrari
vnum aliquem diem altero sanctiorem, &
cessationē à quotidianis laboribus per se à
Domino cōprobari^a. Interea tamen septi-^{Rom. 14. c.}
mum quēque diem, sicut iussit Dominus^b,<sup>5. 6
Colos. 2. c.</sup>
sanctificamus, id est habendis cœtibus &
audiendo Dei verbo totum consecramus,<sup>16. 17
b</sup>
sed absque Iudaica vlla cerimonia, vel stul-^{Gen. 2. a. 3}
ta, de qua diximus, superstitione, quam ob-
rem etiā non Sabbatum sed diem quem
Dominicū vocant, ex veteris Ecclesiæ con-
suetudinē^c, ad eam rem delegimus. Ex reli-<sup>1. Cor. 16.
a. 2</sup>
quis diebus festis quocunque potuimus
expūximus, præsertim per manifestā ido-^{Ad. 20. b.}
latriā inuectos, vt infinitas inde exorien-<sup>7.
Apo. 1. c. 10</sup>
tes corruptelas corrigerem^d, & fratrum ino-<sup>Iustm. A-
pologeti. 2</sup>
piæ consuleremus. Quoniam tamē nonnul-
li celebrandis quibusdam redemptionis

nostræ mysteriis iam olim fuerunt consecrati, utimur Christiana libertate. & omnia ad ædificationem referimus, pro diuersa locorum, temporum, & personarum circumstantia. Quod ad cibos attinet, sobrie-

^d
1. Cor. 10. f. tatem in primis vrgemus. Utimur autem
25. 27 quibusuis cibis cum gratiarum actione,

^e
Rom. 14. c. absque vlla nostræ cōscientiæ offensione^d.

14. 15. d. 20 Didicimus enim ex Paulo nobis id licere
21. c. 15. c. modo ne fratri infirmo ponatur offendi-

17
1. Cor. 8. c. culum, quoniam regnum Dei non est posi-
8. c. & de in- tum in esca vel potu, & omnia sunt munda
cep. mundis^e. Itaque delectum istum ciborum

Marc. 7. c. 27
Colo. 2. c. 17 in quo nonnulli cultum Dei ponunt, non

1. Ti. 4. d. 1. dubitamus cum Apostolo diabolicam do-
2. 3
Tit. 2. d. strinam^f, & inanissimam superstitionem

24. 15
vocare^g.

^f
1. Ti. 4. d. 1. *XLII. De ea parte Iurisdictionis Ec-*
2. 3 *clesiasticæ, quæ ad correctiones spectat.*

^g
Col. 2. c. 16. In coercionibus Ecclesiasticis primo lo-
d. 20. c. co putamus obseruandum qua in re dif-

^a
1. Th. 2. c. 25 ferant à ciuilibus pœnis. Differunt autem
1. Th. 2. c. 25 præcipuè quòd neque carceribus, neque

^b
2. Cor. 10. multa pecuniaria aut pœna corporali vtun-
4. 4 tur^a Presbyteri, sed vno Dei verbo pecca-

^c
2. Cor. 13. d. tores castigant^b, idque vt ad resipiscetiam
20 adducant^c, quoniam omnis Ecclesiæ iuris-

1. Co. 5. b. 5 dictio spiritualis est, & conscienciarum æ-
difica-

dificationem directè respicit^d. Quod enim
Apostoli interdum pœnis corporalibus
vsi sunt, peculiare & extraordinarium fuit,
quoniam eos oportuit hac etiam potesta-
te interdum armari, vt quum impius ad-
huc esset Magistratus.

Secundo loco, causas verè Ecclesiasticas,
id est quarum cognitio propriè ad Pres-
byterium pertinet, in tres species distin-
guimus. Aut enim agitur de doctrina,
aut de moribus, aut de violata Ecclesiasti-
ca politia.

Porro in doctrina potest aberrari vel
sola simplici ignorantia, vel quæ cum im-
probitate coniuncta sit. Edit autem impro-
bitas suos fructus, prout excreuit: & habenda etiã ratio est eius dogmatis quod viola-
tur, vt à simplici ignorantia discerni possit
improbilas, & sceleris quoque magnitu-
do melius intelligi. Est autem in his om-
nibus tenendus hic modus vt à mitioribus
remediis initium fiat. Oportet enim igno-
rantes paulatim erudiri^e, & malitiam coar-
gui, tum priuatis, tum etiam si opus erit,
publicis admonitionibus, & coram Pres-
byterio^f, vt, si fieri potest, resipiscant ho-
mines è Diaboli laqueo^g. Quod si nihil ista
profecerint tum ad vltimum remedium

q.i.

^d
Act. 5. 4.
4. 5. 6. 8. &
13. 6. 11

^e
1. Cor. 3. 4. 2.
Ro. 14. 4. 5.
Eph. 4. 4. 1.
^f
A. 7. 7. 51.
Co. 13. 6. 9.
10. & 8. d.
19. 20
Luc. 3. 4. 7.
1. Cor. 5. 4.
1. 2
Gal. 3. 4. 1.
^g
2. Tim. 2. d.
24. 25. 26

veniendum erit, de quo mox dicemus.

Quod autem attinet ad morum correctionem, discrimen ponendum est inter ea dicta vel facta quibus certi duntaxat homines læsi sunt, & quorum publicum non est offendiculum: & ea quæ publica sunt, vel suapte natura vel propter offendiculum publicum. Præterea qui sæpius est relapsus, vitiosior est eo qui semel duntaxat humana imbecillitate lapsus est, ac proinde asperius est cum illo quàm cum isto agendum. In priuatis autem delictis quid sit agendum planè ac perspicuè traditum est ab ipso Iesu Christo^h. Publicè verò, id est cum offendiculo publico peccantes iubet Paulus coràm omnibus arguiⁱ, & suo ipsius exemplo hanc doctrinam in reprehendendo Petro confirmauit¹². Quòd si reprehensiones istæ satis profuerint, quiescendum erit profectò & gratiæ Deo agenda testibus ipsis Angelis in celo: sin minus, paulatim veniendum erit ad vltimum remedium^m, ità tamen vt omnia fiant in timore Domini, & ad ædificationem referanturⁿ. Quod autem attinet ad ea tum dicta tum facta quæ publicas ipsas personas attingunt, idque ob suæ functionis e^uta^çia^v violatam, extant veteres canones iis de rebus

accusa-

^h
Mat. 18. b.

15. 16. 17

ⁱ
1. Tim. 5. d.

20

^l
Gal. 2. c. 11.

14

^l
Lu. 15. c. 7.

10

^m
Mat. 18. c.

17

ⁿ
1. Cor. 5. a.

1. 2. 3. c.

de inc. ps.

1. Tim. 6. a.

3. 4. b. 5

2. Tim. 4. b.

14. 15

Ti. 3. c. 10

2. Th. 1. 3.

d. 24

2. 1. 2. d. 10

ⁿ
1. Cor. 5. b. 5

2. Co. 2. b. 7

acc
po
vt c
ren
rat
dil
fer
ris
ini
de
De
vol
re
inc

du
cat
tion
qu
qua
P
cla
nen
leg
mir
dec

accuratè scripti, ex quibus satis intelligi potest quis fuerit veterum patrum zelus, vt omnia in domo Dei ritè & ordine fierent. Itaque non recusamus quin, si instauratæ essent Ecclesiarum ruinæ, omnia illa diligenter expédantur, & coercendæ præsertim eorum *a'ra'ia* quos oportuit cæteris prælucere, vel durissima quæque frana iniiciantur: adhibita tamen hac vna moderatione, vt spectetur quid cum verbo Dei consentiat, & quid expediat, ne dum volumus Epicureismum, sicut pat est, vitare, in Pharisaismum siue Monachismum incurramus.

XLIII. Quid sit excommunicatio, & quis sit ipsius rectus & legitimus vsus.

Correctio Ecclesiastica duos habet gradus, quorum prior est Admonitio, ad peccati magnitudinem & peccatoris adificationem accommodata. Eam consequitur, quum ita opus est, Excommunicatio, in qua putamus hæc præcipuè obseruanda.

Primum omnium spectandum quid declararet Excommunicationis vocabulum, nempe Presbyterii sententiam, præueniente legitima cognitione, prolata in Dei nomine & auctoritate ex ipsius verbo, qua declaratur quispiam iustè exclusus ex
q.ii.

Sanctorum communione siue ex Dei Ecclesia, ac proinde traditus Satanae, quum extra Ecclesiam non sit salus: adhibita tamen exceptione, nisi resipuerit^a.

^a
1. Cor. 5. a.
4. & de in-
c. p.^o.

Secundo sciendum est hanc potestatem non niti humana ordinatione, sed expresso Dei verbo. Hæc enim pars est iurisdictionis clauium Apostolis, & in Apostolorum persona, omnibus veris Presbyteris, traditarum, quam Paulus ipse Corinthi & alibi exercuit^b. Ex hoc autem efficiuntur duo.

^b
Mat. 18. c.
17. 18

1. Co. 5. a 5
1. Ti. 1. d. 20

Vnum, hanc sententiam quæ ita profertur in terris, ratam esse in cælis. Alterum, nullo modo nobis esse audiendos, qui disputant an sit necessario reuocandus legitimæ excommunicationis vsus, & vt suam hanc opinionem tueantur quam sciunt plerisque maximè esse plausibilem, quædam etiam argumenta comminiscuntur. Nam certè qui de hoc dubitat, de auctoritate verbi Dei dubitat: & istos saltem oportuerat ex ipsa experientia cognoscere, ibi necesse est vt ad iudicium & condemnationem plurimorum prædicetur Euangelium, vbi repudiatur Ecclesiastica disciplina formula, quam & ipse Dei filius constituit, & omnes Ecclesiæ perpetuo consensu exercuerant, adeò quidem vt verè nobis

nobis liceat hoc affirmare, non posse dari nobis Ecclesiæ vllius exemplum sub cælo ad hæc vsque tempora, in qua dubitatum sit an excommunicatio sit exercenda in iis Ecclesiis vbi Christianus est Magistratus. Quid enim est dubitare an Christus sit audiendus tanquam Ecclesiæ caput, si hoc non est, quum & verbum ipsius expressum, & perpetuam omnium sæculorum consuetudinem habeamus? Imò vbi tandem satis commodè poterit exerceri, nisi vbi Christianus est Magistratus, qui & falsorum ministrorum tyrannidem prohibeat, & veram Ecclesiæ auctoritatem contra illius contemptores asserat: Si de illius vsu & executione quæreretur, tum verò responderem quod verum est, referenda esse omnia ad ædificationem, & expectandum diligenter quid quisque ferre possit. Sed obsecro, quàm sunt hæ quæstiones non modo diuersæ sed etiam repugnâtes, quærere an sit excommunicationi locus in Ecclesia Christiana: & rogare, quis sit excommunicationis vsus? De illo enim, affirmo neminem vnquam dubitasse, nisi vel non satis exercitatum in Dei verbo, vel suis affectibus extra sani iudicii metas abruptum: de hoc autem nulla vnquam fuit in-

q.iii.

ter sanos homines controuersia, quin spectandum sit quid ferat eorum captus quibuscum nobis negotium est : sed addita ea conditione, vt hominibus non seruiamus sed Deo : & in hominum gratiam, etiam si Cœtum ruere oporteat, non putemus nobis licere polluere quæ sancta sunt, & facere mala vt bona eueniant : atque adeò positis à Deo terminos amouere. At enim, inquit, quod ædificatum est alioquin euer-tes. Respondeo, oportuisse quidem in ipsis initiis hunc errorem cauere, sed, obsecro, quid debet iis esse antiquius qui in ipso viæ ingressu aberrarunt, quàm vt primo quoque tempore animaduerso errore in viam redeant? & quæ hæc est dementia, putare nos alia ratione posse superficiem ædificii attollere, quàm si architecti præscriptum in ipsis præsertim fundamentis sequamur: & è cōtrario metuere, ne si exëplar ab ipso architecto descriptum penitus imitemur, infœliciter ædificem? Denique pro-uooco ad ipsam experientiam, & omnes eos qui hodie hæc quæstionem versant, obtestor in Dei nomine vt suis saltem domesticis malis conscientiam suam erudiant. Cæterum si Ecclesia ius habet eiiciendi, consequitur eam quoque habere ius iterum re-
cipiendi

cipiendi peccatores de quorum resipiscen-
 tia satis constiterit^c, quique, si publicum
 fuerit offendiculum & palam, vt ab omni-
 bus caueantur promulgata fuerit eorum
 excommunicatio, publicè quoque, sicut par
 est, Ecclesiæ fuerint reconciliati^d. Neque e-
 nim iis assentior qui non nisi ex totius Ec-
 clesiæ consensu, & rogatis singulis, quem-
 quam excommunicari, & omnium excom-
 municatorum nomina publicè promul-
 gari volunt. Nam sani iudicii hominibus
 constat, Christum de hac re differentem,
 quam satis etiam liquet ex Israelitica Ec-
 clesia ad nos translata, Ecclesiæ nomine
 ουνοδ πινω siue πρεδ βουτε πινω, id est Seniorum col-
 legium significasse^e. Et varii quoque sunt
 Excommunicationis gradus pro variis
 non tantum peccatorum inter se, sed et
 tiam vnus & eiusdem peccati circumstan-
 tiis, quò sit vt nonnulli hactenus tantum
 ex communi cœtu eiiciantur, quatenus eis
 ad tempus interdicitur Cœnæ participa-
 tione. Est autem nobis diligenter curan-
 dum non modò vt offendicula tollantur,
 sed etiam ne vulnera potius, nostra seueri-
 tate, exulceremus quàm sanemus: quum
 præsertim certissimum sit hæc adhiberi
 vt remedia quibus homines seruentur,
 q.iii.

2. Cor. 2. b.
6. 7

Vide Cyr.
li. 1. epi. 2.

& li. 3. epi.
14. & 16.

d

1. Ti. 6. b. 5
1. Cor. 5. d.

11
2. Thef. 3. d.

14
Tir. 3. c. 10

2. Iob. 1. 10
Mat. 16. c.

17

17

Mat. 13. c.

17

non autem vt cauteria quibus semel am-
putentur^f.

^f
2. Cor. 2. b.
6. 7.

Tertio loco tenendum est hanc potesta-
tem nulli certo homini attribui, (nisi for-
tè Domino libuerit extra ordinem agere)
sed toti Presbyterorum collegio^g. Præter-
ea ius istud non esse falsæ & apostaticæ Ec-
clesiæ, qualis est Romana siue Papistica,
concessum, sed Presbyterio canonicè &
legitimè electo. Ex quo consequitur om-
nes Antichristi Romani & pseudoepisco-
porum excommunicationes esse ipso iu-
re nullas.

^g
Mat. 18. c.
17
1. Co. 5. a. 4

Quartò, diligenter obseruandum est, ne
vero quidem ac legitimo Presbyterio li-
cere pro suo arbitrio spirituale hunc gla-
dium stringere, sed totam hanc potestatem
esse suis finibus circumscriptam, vt non ni-
si iusta præente cognitione, & iustis de cau-
sis, ex præscripto verbi diuini, in timore &
tremore Dei cum charitate exerceatur.
Nam quod iniquè agitur in terris, ratū esse
non potest in cælis: quāobrem etiam Iesus
Christus cum Apostolis omnes à Scribis &
Sacerdotibus in se pronuntiatas excōmu-
nicationes meritò contēpserunt, quamuis
illi super cathedram Moïsis sederent^h. Sic
quoque Irenæus Lugdunensis Episcopus
circiter

^h
Ioh. 16. a. 1.
2. & 9. d. 22

circiter annum Domini 198, seuerè & acriter reiecit excommunicationem aduersus Orientales Ecclesias à victore Romano Episcopo temerè pronuntiatam¹. Et satis constat ob eam etiam causam indictas fuisse prouinciales Synodos semestres, vt audirentur eorum querelæ qui sibi à suis Presbyteris iniuriam in huiusmodi Ecclesiasticis factam probarent². Nam Episcopos oportebat sibi mutuo openi ferre, sine vlla ambitionis aut tyrannidis specie: & Metropolitæ erant sui limites definiti, nec quicquam illis agere nisi ex sui collegii sententia licebat³, donec paulatim certi Patriarchæ, ac præsertim Romanus, reliquis stertentibus Episcopis, aut cum eo coniurantibus, omnia ad se pertraxerunt.

Dénique annotandi sunt fines quorum gratia instituta fuit excommunicatione ex Dei verbo. Primùm videlicet vt Ecclesia pura sit non pollutis præsertim sacramentis, quoad eius fieri potest: neque malè audiat quasi sit quorumuis sceleratorum fauix & adiutrix⁴. Deinde, ne morbidæ pecudes sua cõtatione reliquas inficiant⁵. Denique vt qui aberrarunt, aliquo saltem pudore victi in viam renocentur⁶, & reliqui timeant⁷. Hos fines qui sibi proponet, facillè

¹ Nicéph. Eccl. hist. lib. 4. cap. 38. & 39.

² Niceni Concilii can. 5. & 8.

³ Niceni Concilii can. 6. & Antiochen. 2. 9.

⁴ Mat. 7. a. 6. Act. 8. g. 37. 1. Cor. 5. a. 1. 2.

⁵ 1. Co. 5. b. 6. 7.

⁶ 1. Co. 5. b. 5. 1. Ti. 1. d. 20. 2. Thess. 3. d. 14.

⁷ 1. Ti. 5. d. 20.

animaduertet quanta seueritate sit opus,
& quo pacto sint ad ædificationem tum
publicam tum priuatam accommodandi.

*XLIIII. De Christiani Magistratus
officio.*

Supereſt vt diſſeramus de Magiſtratu,
vno videlicet ex Eccleſiæ mēbris, eoque
in ſuo genere, præcipuo, ac cæteris, ſine vl-
la exceptione, præfecto^a. Huius itaque mu-
nus eſt publicam pacem ac tranquillita-
tem conſeruare^b. Id verò quum fieri ſatis
rectè non poſſit, quin primo loco vigeat
verus Dei cultus, à quo vno vera omnis
foelicitas promanat, conſequitur nihil antè
quiꝯ eſſe debere apud Chriſtianos Magi-
ſtratus quàm vt Eccleſiam habeant ad præ-
ſcriptum verbi Dei conſtitutam, cuius au-
thoritatem aduerſus omnes eius contem-
ptores ac præſcriptos perturbatores tuean-
tur ac vindicent, Dauidis, Salomonis, Eze-
chiæ, Ioſiæ, omnium denique piorum re-
gum ac principum exemplum ſequuti.
Neque hic nobis audiendi ſunt, qui falſæ
clementiæ obtentu, & argumentis nõ tan-
tùm vanis & ineptis, ſed etiam cum magna
impietate & ſacrilega audacia coniunctis,
pſeudoprophetas & hæreticos eximunt
Chriſtianorum principum gladio, quum
è con-

Deut. 17. d.

18.

Eſa. 49. g.

23.

Pſ. 101. b. 8.

75. b. 11

1. Sam. 6.

1. Reg. 2. c.

27. c. 11.

b. 11.

2. para. 14.

c. 15. c.

17. b. 7.

2. Reg. 10. f.

25. c. 18. a.

3. c. 23. c.

20.

è contratio ; nullum sit hominum genus
 maiore seueritate à Christiano Magistratu
 coercendum sicut expressum Dei verbum
 iubet, & pii principes semper facit^d.
 Sed hæc tria tamen inprimis diligenter ob-
 seruanda docemus. Vnum, vt ex verbo
 Dei, & legitima cognitione, diiudicentur
 hæreses, ne pro malis puniantur boni. Al-
 terum vt qui per simplicem imperitiam
 errant, ab iis qui per improbitatem vel
 arrogantiam peccant : itémque factiosi, à
 simpliciter pertinacibus discernantur : &
 ipsa etiam dogmata de quibus quæstio
 erit, accuratè distinguantur, quoniam alia
 sunt aliis grauiora, alia aliis, magis certa ac
 perspicua, ex quibus circumstantiis non
 modo faciliè fuerit simplicitatem à malitia
 discernere, sed etiam quanta sit impro-
 bitas & quantum ab ea immineat Ecclesiæ
 periculū, diiudicare. Denique iis omnibus
 diligenter expensis, id quoque diligenter
 erit cōsiderandū, vt, neque præpostera cle-
 mentia lupis parcatur, non modò in alicui-
 us gregis sed etiam in Ecclesiæ vniuersæ
 perniciem : neque tanta sit asperitas, vt
 nostra culpa vel vnam ouiculam amitta-
 mus.

Sed & in negotiis quæ propriè ad hanc

Exod. 22. c.

20.

Deu. 13.

Exod. 31. c.

14.

Leu. 24. c.

15.

Nō. 15. c. 30

Nicepho-

rus.

Ecd. lib. 8.

lib. 8. cap.

18, & 25.

& lib. 12.

ca. 1, & 29

& lib. 18.

cap. 25.

Li. 1, & 2.

Cod. de pa-

ganis, & li-

5. De herit

& Manic.

& li. 2. Ne

sanctum

Baptisma.

& li. 2. De

apostatis.

vitam spectant, Magistratui prospiciendum est, siue de priuatis controuersijs agitur, siue de publica & communi *ἐν τῇ πόλει*, siue de publicis arcendis iniuriis: vt leges statuantur quàm æquissimæ & ad verbum Dei tanquam vniuersalem regulam quàm ac commodatissimam, pro diuersa temporum & locorum circumstantia: & ex iis legibus incorruptè iudicetur^e, earum auctoritas asseratur, maleficia puniuntur, ad arma non nisi iustissimis & necessariis de causis veniuntur, bellum cum summa integritate & pura conscientia administratur^f, denique cum summo Dei timore omnia procurantur quæ ad pacem publicam cum gloria Dei coniunctam spectant^g, eiusque rei procuranda causa, ea vectigalia & tributa exigantur quæ publicis oneribus ferendis sufficiant^h.

X LV. De obedientia quæ Magistratibus debetur.

Quisquis Dei ordinationi parere debet, (debent autem omnes sine vlla exceptione,) idem quoque Magistratum suorum imperio est obnoxius, utpote quos Deus ordinauit^a. Sed aliqua tamen explicatione indiget hæc doctrina, quoniam facile est Magistratus nomine abuti, & legitimi quoque Magistratus potestas non est

Psal. 82.

Rom. 13. a.
3. 4.

f
Luc. 3. c. 14.

g
1. Tr. 2. a. 2.
b

h
Mat. 22. b.
21. c. 17. d.
27.

Lu. 13. c. 53.
Rom. 13. b.
6. 7.

a
Rom. 13. a. x
& alibi
vsq. sim.

est infinita. Quoniam igitur solent homines Magistratum vitia suæ rebellionis prætexere, obseruandum est in primis, sit ne vitium in re, an verò in persona. Vitium rei appello, quum ipsa potestas vel per se & simpliciter est à Deo damnata, vel certo duntaxat respectu, veluti si legibus & institutis certæ ciuitatis repugnet, cuius rei sit hoc exemplum. Latrocinia sunt interdicta omni non tantum diuino sed etiam humano iure, Si quis ergo sese inter latrones principem faciat, in re ipsa vitium esse consequetur. Romæ cautum est ne quis Regiam potestatem affectet, sed vt omnes communi iure Quiritum viuant vel priuati, vel pro suæ dignitatis gradu quam more maiorum acceperint. Ibidem cautum est quo quisque interuallo fungatur suo Magistratu. Iulius Cæsar Galliam inuito Senatu vult retinere, consulatum ambit manifestè contra Leges, aduersus Consules arma capit, denique remp. euertit. Est igitur in re ipsa vitium, etiam si Cæsar omnium hominum esset clementissimus, & modis omnibus optimus. Idem affirmant quoque nonnulli de muliebri imperio, sed quibus non possum assentiri. Et si enim sexus muliebris conditus est vt virili subiicia-

Gen. a. c. 18.

tur^b, quo fit^a vt ingenuè fatear sapientius mihi videri rebus suis prospexisse qui cauerunt ne sceptrum mulieribus vnquam traderetur: tamen non videtur hoc esse ex earum rerum numero quas ità præcise constituit Deus, vt qui præter eas aliquid faciat & iuri suo renuntiet, impiè fecisse videatur, quum Dominus vt virorum magnam castigaret, eiusmodi mulieribus imperiis nõ semel benedixerit, Nam si libeat tam angustè id interpretari, multa certè absurda consequentur, nempe nullam esse matribus in mares liberos potestatem, neque filiabus vnquam licere paternam hereditatem adire quæ sit posita in feudis, quæ vocant nobilibus: nec olim ius vllum vnquam meritò fuisse foeminis in seruos mares: quæ omnia miror an quisquam inueniatur, qui non dico vt impia, sed etiam vt iniqua velit reprehendere. Consequitur ergo non ità vniuersalem esse legem illam quæ sexum meliebrem virili subicit, vt nullam exceptionem admittat, quum & matris & hæredis nomen, quorum neutrum temerè & absque Dei prouidentia mulieribus obtingit, plena sint dignitatis nomina, quæ ipsas mulieres, certarum personarum respectu, augustas & venerabiles
 ipsis

ipsis etiam viris reddunt. Cur igitur, obsecro, ubi ex populi vel tacito vel expresso consensu regna sunt hæreditaria, si mulier hæres extiterit, vitium in re ipsa esse dicatur? Quod autem ex Mose citatur, de viri imperio in mulierem post Adami lapsum constituto, non satis appositè dicitur. Ibi enim agere Dominum de ea subiectione, quæ in matrimonio duntaxat locum obtinet, partim ex circumstantia loci constat, quum eodem in loco fiat partus mentio: partim ex ipsis Domini verbis. Neque enim simpliciter, inquit, ad virum erit appetitus tuus, sed ad virum tuum erit appetitus tuus, & ipse dominabitur tibi. Cæterum ex istis ut opinor, cognosci facillè potest quâdo in re ipsa vitium esse dicatur. Id verò quoties obtingit, nego pro Magistratu habendos qui Magistratus nomē sibi falso vendicant. Nemo igitur Latronum principi est obnoxius, & Cæsari iure resisterunt Cōsules. Sed hoc tamen obseruandum est, re vitia interdū purgari posse, interdū non posse. Neque enim quicquā obstat quominus ritè mutatis legibus licitū fiat quod antea illicitum erat, & ratum habeatur tacito vel expresso consensu, quod contra leges factum erat, ac proinde neminem initio obligabat. Ita-

que C. Cæsar quum fasces haberet, & Tribunitia potestate tutus esset, omnisque potestas ad eum esset delata, Romanos tandem habuit sibi iure obnoxios quos iure ab initio hostes habuerat: & Brutus cum sociis coniurationis meritò fuit interfectus: itémque cæteris Cæsaris successoribus Romani vt suis principibus obedientiam omnem iure debuerunt.

Consequens est vt de personarum vicio dicamus. Est autè illud duplex. Aut enim exterius est vitiū & personis potius adherens, quā inhærens aut intus residet. Prioris speciei exēplum nobis præbēt quicumque violatis legib⁹ & institutis, per vim seiplos Magistratus creant, vel extraneos opprimunt. In hac autem specie officium est legitimi Magistratus, sibi commissos populos aduersus domesticos & exter nos gratificatores tueri, atque etiā, cessante Magistratu, vel ignauia sua remp. deferente, cuiusque est priuati, si quam viam aperuerit Deus, patriam libertatem defendere, sicut nobile Matthathia exemplum declarat, modo nec temerè nec priuato affectu quicquam aggrediatur, Sed quid si vel in externum Tyrannum, vel domesticum eiusmodi gratificatorem consenserimus? nempe no-

ster

ster consensus vitium purgauerit, & clamandum erit ad Dominum, qui hoc iugo nos quoquo modo liberet. Sed & diligenter cauendum erit ne particularia facta, cuiusmodi multa in hoc argumento vel vnus Iudicum liber suppeditabit, in exemplum trahamus. Quid si verò nos Dominus in eiusmodi hominum manus tradiderit, nempe Deo parendum erit, penes quem vnum propriè ius est & attribuendi & auferendi imperia: & libenter acquiescendum in illius voluntate, quæ est constantissima iustitiæ regula. Sic iubetur Sedechias sese Babyloniorum regi dedere^c, & quoniam non paret, meritò punitur: & abdu-
^c Vide Iere.
27. & 37.
& 38.

ctis in captiuitatem Iudæis præcipitur vt orent pro Nebucadnezaris salute, tantisper dum eos eripiat Dominus^d.
^d Barnab. 1.
6. 11.

Supereft vitium personis eorum inhærens qui sunt alioqui veri & legitimi principes, siue ex legibus & institutis, siue ex consensu tacito vel expresso, cuiusmodi vitia sunt, impietas, avaritia, ambitio, crudelitas, luxus, libidines, & cætera eiusmodi monstra quæ solent Tyranni in pectoribus circumferre. Hic igitur quid erit constituendum? Respondeo, superioribus potestatibus, cuiusmodi nunc sunt Septemui-

ri in Romano imperio quos Electores vocant, & regni status in omnibus ferè Monarchiis, hoc onus incumbere vt furentes Tyrannos cohibeant: quod ni faciant ipsos vt patriæ suæ proditores, rationem suæ perfidiæ coram Domino reddituros Quod autem attinet ad priuatos homines à quibus etiam vel nihil vel non multum absunt inferiores Magistratus, tenere illos oportet, plurimum inter se differre iniuriam inferre & iniuriam pati. Iniuriam enim pati nostrum est, sic præcipiente Domino, & suo exemplo nobis præcunte, quum nobis illam vi arcere non licet, nostræ vocationis præscripto, extrà quam nefas est nobis vel pedem ponere: neque aliud vllum remedium hic proponitur priuatis hominibus Tyranno subiectis, præter vitæ emendationem, & preces & lachrymas, quas Dominus suo tēpore non aspernabitur. Iniuriam autem inferre nemini debemus, nec volētes, nec ab aliis iussis: ac que adeo ne priuatam quidem vocationem deferere fas est, cuius certum habemus testimonium. Hic enim firma est ac constans hæc regula, Deo parendū esse potius quàm hominibus, quoties hominum imperiis parere non possumus quin sum-

Matt. 17. d.
24. 25. 26.
C. 22. b. 11.
Rom. 13. d.
1. C. alibi
passim.

mi illius Regis regum & Domini domino-
rum auctoritatem violemus: ita tamen vt
meminerimus aliud esse non parere, quam
resistere, vel ad arma se comparare quæ à
Domino non acceperis. Sic laudantur ob-
stetrices quæ Pharaoni non paruerunt^f, &
Apostoli omnesque adeo Prophetæ &
Martyres à nullis Tyrannis adduci potue-
runt, vt suo silentio veritatem proderent,
nedum vt operam suam Tyrannis accom-
modarent, eorum exemplo qui si quando
immanis illius crudelitatis accusantur quæ
reluctante etiam conscientia, in homines
innocentissimos exercent, egregiam excu-
sationem se nactos arbitratur, si responde-
rint se non ex suo sensu sed ex regiorum
edictorum præscripto iudicare.

Quid igitur sentiamus de subiectorum
erga suos Magistratus officio, ex illis co-
gnosci potest, multò certius ac verius
profectò quàm ex eorum calumniis qui-
bus nullus est pudor, nos involuere cum
vertiginosis Anabaptistis qui Magistratus
auctoritatem tollunt, iurisiurandi religio-
nem euertunt, iudicia & bella per se illicita
esse contendunt: à quibus sceleribus
quantum, Dei beneficio, absimus, nemo
potest ignorare, nisi qui lucē recusat intue-

^f
Exo. 1. d. 17.
Act. 4. d.
18. 19.
5. e. 27.
28.

ri. Auger autem illud quoque aduersario-
rum nostrorum impudentiam, quòdquum
ipsi palàm contra Dei verbum, & regna &
reges sibi subiecerint: nec vllum sit homi-
num genus aduersus Magistratus magis
rebelle, audent tamen illis nobis illud ip-
sum scelus impingere, quod sibi licere non
obscurè iactant.

DE VLTIMO IV- DICIO.

CAPVT SEXTVM.

*Quid si nobis credendum & sperandum de
venturo ultimo iudicio.*

^a
Act. 3. d. 24.

^b
1. Pet. 3. b. 7.

Matt. 24. c.

36. & 25.

^c
a. 13. &

1. Thess. 5.

a. 1. 2.

^d
Apo. 6. c. 11

^e
1. Pet. 3. b. 9.

2. Pet. 3. c.

10.

^f
Act. 1. b. 11.

Ma. 24. c. 3.

Redimus ex Dei verbo, fore vt
tempore constituto ^a, quod ne
Angeli quidem ipsi norunt ^b, Je-
sus Christus post expletum Ele-
ctorum ^c numerum, & huius mundi machi-
nam igne repurgatam ^d veniat è cælis, ita
vt est visibili, & vero suo humano corpore
sed Diuina cõiuncta maiestate, præditus:
& coram eo compareant quicunque à con-
dito

dito mundo homines extiterint^f. Nā quos^f
 antea mori cōtigerit, iterū resurgent, iisdē^{Mat. 23. e.}
 videlicet corporibus quæ ad tempus quie-^{1. Pe. 4. b. 5.}
 uerint, cū eadē anima rursū, idque inse-^{2. To. 4. a. i.}
 parabiliter coniunctis: qui verò, in ipso^{1. Cor. 15. g.}
 Christi aduentu superstites fuerint depre-^{51. & deinceps.}
 hensi, vno momento, immutabuntur, id est
 in eam conditionē transibunt qua futura^{1. Thess. 4.}
 est hominū natura post resurrectionē^{d. 1. 4. & deinceps.}
 Deinde Dominus omnes sine exceptione^{Mat. 25. b.}
 iudicabit ex verbo suoⁱ. Quicunque igitur^{Mat. ibidē.}
 crediderint, sicut ex fidei fructibus consta-¹²
 bitⁱ, sient Christi cohæredes¹², non tantū^{2. Ti. 4. b. 8.}
 anima tenus, quæ à suo excessu ex cor-^{& alijs}
 pore in Domini sui gaudium ingressa,^{passim.}
 tunc demum, corpore suo resumpto, plena¹²
 felicitate perfruetur:¹² sed in ipso etiā cor-^{Luc. 23. f.}
 pore, quod omni deposita infirmitate, in-^{42. 43.}
 corruptione & gloriam nobis nunc incom-^{Act. 7. g.}
 prehensibile induetⁱ. E contrario verò sce-^{59.}
 lerati & increduli, suæ conscientia testimo-^{Ph. 1. d. 23.}
 nio coniuncti^m, perennem quidem naturā¹
 induent, sed omnis ignominia plenā, &
 in eum tantū finem vt perpetuò tor-^{Ro. 8. d. 18.}
 queri possint cum Diabolo & ipsius An-^{& 23.}
 gelisⁿ.^{1. Cor. 2. b.}
^{9. & 13. d.}
^{12. & 15.}
^{g. 51.}
^m
^{Ro. 2. b. 14.}
ⁿ
^{Mat. 25. d.}
^{41. 48.}

Hæc sunt in summa quæ de futuro iu-
 dicio didicimus ex Dei verbo. Eorum au-
 r. xiii.

tem furores qui quando sit venturus ille
dies, definire se posse existimant: & aniles
illas speculationes de ficticio quodam An
tichristo, paradisi gaudiis, & inferorū sup
pliciis, non modò aspernamur, sed etiam
toto pectore auersamur. Nefas enim puta
mus abscondita scrutari, & sua commenta
cum Dei veritate permiscere. Malumus de
nique perpetuas excubias agere ne nos
dormientes opprimat qui venturus est, si
cut in diebus Noe, & sicut fur in nocte:

Matt. 24. c.

36. & de in

ceps co

25. capite.

p.

1. Co. 2. 16. 9.

& satis nobis est intelligere incom
prehensibile esse gaudium quod

speramus^p, & infinitum

cruciatum qui om
nes incredulos
manet.

BREVIS

BREVIS ANTI- THESIS PAPATVS ET CHRISTIANISMI. CAPVT SEPTIMVM.

*I. Papistas pro vero Deo colere fictitium,
& imaginarium numen, quod neque
perfectè iustum, neque perfectè sit mi-
sericors.*

X iis quæ adhuc exposuimus fa-
cile fuerit cuius attento lectori
iudicare quàm iustis de causis
a Papistica Ecclesia ad Chri-
stianam transferimus, & quantopere hal-
lucinentur qui nos putant de leuiculis
quibusdam & indifferentibus rebus con-
tendere, quum è contrario de ipsius do-
ctrinæ salutis summa ex diametro à pa-
pistis dissideamus. Hoc enim affirmo,
atque vtinam non possem tam iustis de
causis affirmare, album nigro non ma-
gis repugnare quam Papismum Christia-
nismo: quod nunc paucis probare con-
stitui. Neque hic ego de ipsorum flagitiis
& perditissimis moribus disputo, sed ip-

sum causæ iugulum peto, doctrinam illorum nimirum, qua nihil impurius & corruptius ne fingi quidem posse affirmo. Omitto illud quoque, quod tamen vel vnum satis probat Papisticum regnum nihil aliud esse quàm tenebrarum regnum, quod videlicet sua mysteria nolint cuius patere, sed ignota lingua omnia peragi velint, nec quicquam æquè reformidēt, atque hoc vnum ne verbum Dei translatum in cuiusvis gentis idioma, à quibusvis possit cognosci. Hoc, inquam, nunc omitto, & descendo ad præcipuas Christianæ doctrinæ partes. Ac primo quidem locum illud imaginarium ac fictitium esse dico quod Papistæ vestiunt summo illo ac gloriosissimo Dei nomine. Nam illud omnibus constat, verum Deum summè ac perfectissimè iustum esse ac misericordem. Atqui nec perfecta est ea iustitia quæ humanis satisfactionibus acquiescit, nec perfecta misericordia quæ tantum supplet, quod hominum meritis deest. Eant igitur Papistæ & iacent se verum Deum colere.

II. Si vera est Papistarum doctrina Christum desisse hominem esse, ac proinde spem nostram esse prorsus inanem.

In

In Iesu Christo, in quo vno verè colitur Pater, duo præcipuè spectamus, personam & officium, quorum vtrunque Papistæ ab ipsis fundamentis conuellunt, sicut sigillatim explicabimus. Nam quod ad personam attinet, quâuis verbo fateantur Christum & Deum & hominem esse, re tamen negât cum Eutychanis, quum ei tribuunt corpus invisibile, immensum, atque adeò infinitum, vtpote quem simul infinitis locis corporaliter præsentem esse volunt. Nam si vnus Dei naturæ id proprium est, vt sit vbique, quoniam vnus est infinitus: consequitur carnem Christi esse in Deum conuersam, si placitis Papisticis acquiescamus. Nam vbique & pluribus simul locis esse, paria sunt. Neque est quod ad omnipotentiam Dei confugiant, quum de voluntate Dei non autè de potentia hîc quæ- ratur. Noluisse autem Deum quod isti voluisse affirmant, ex eo constat quòd Filium suum voluit veram hominis naturam inseparabiliter, & distincta naturarum proprietate assumere.

Glorificatio verò corporis Christi, naturam carnis non sustulit, sed infirmitatem ademit: & frustra hîc agitur de glorificatione. Quum enim diceret Christus

HOCEST CORPVS MEVM, non-
 dū erat ipſius caro glorificata: neque nunc
 aliter vera eſt hæc propoſitio quàm tunc
 erat, qua de re pluribus ſuo loco diſputa-
 tum eſt. Qui verò fiat vt nihilomin⁹ fideles
 qui nunc in terris ſunt non alibi, verè in
 Sacramēti perceptione per fidē fiant par-
 ticipes carnis & ſanguinis Domini, quæ
 nunc ſunt in cælis & non alibi, ſuo quoque
 loco expoſuimus, ne quis nos arbitretur
 Sacramenta euacuare. Iam verò quod at-
 tinet ad perſonæ vnitatem, quam tradunt
 nonnulli lacerari, niſi vbicunq; eſt diuini-
 tas ibi etiam humanitatem eſſe conceda-
 mus, ex quo efficiūt vbique etiā eſſe Chri-
 ſti carnem, ſic paucis reſpondeo, Primum
 quærō an fuerit Chriſti caro in cælis ante-
 quàm in cælos aſcenderet. Si hoc affir-
 ment, & illum Iohannis locum^a, nemo a-
 ſcendit in cælum niſi qui deſcendit e cælo,
 nempe filius hominis qui in cælo eſt, pro-
 priè acceperint, quum omnino ſit expli-
 cādus per *νοτιωνισαν id νοτιωσαν* quid aliud erit
 aſcenſio quàm inane ſpectrum ſi duntaxat
 diſparuit Chriſtus, nec verè locum muta-
 uit? Nam certè mutatio loci in id non ca-
 dit quod eſt vbique. Aſcenſio verò apertè
 in Scripturis diſtinguitur à ſeſſione, ita vt
 illa

^a
 Ioh. 1. 6. 13

illa mutatum corporis situm, quum de vero corpore dicatur: sessio verò ad Dei patris dextram, infiniti imperii consortium declaret. Deinde verò an simul carnē Christi mortuam in sepulchro, & viuam in cælo constituemus? puderet enim, opinor, mortuam in cælo collocare. Et ipsa Christi resurrectio cuiusmodi tandem erit, si Christi caro sepulchrum nunquam reliquit? Nunquam enim profectò verè illud reliquit, ac ne nunc quidem abest à sepulchro, si à coniunctione duarum naturarum, vbicunque fuit diuinitas, ibi fuit caro. Non erit igitur simpliciter sed nostrorum duntaxat oculorum respectu verum quod dicunt Angeli, Surrexit, non est hic^b. Quæ omnia quum sint absurdissima, & eorum hæresi certum fundamentum substernant qui corpus imaginarium vel Spiritualis naturæ Christo tribuunt, ac proinde spem nostram omnem euertunt: consequitur falsissimum quoque & absurdissimum esse dogma de carnis Christi vbiquitate. Sed inquires, nōdum est expeditus nodus, quomodo non separentur naturæ, si vtraque non est vbique. Id ego vero crassa quadam similitudine explicari posse crediderim, quæ etsi per omnia non respondet (cui

^b
Mar. 28. 6.

enim similem faciemus Altissimum?) tamen ad id de quo agimus utcunque percipiendum, satis mihi videtur accommodata. Ponamus Solem duabus coniunctis naturis diuersissimis constare, vna solida & conspicua, & orbi suo affixa: altera verò tenuissima & inuisibili, per hemisphærium diffusa, radiis suis nimirum ad oculos nostros verè pertingentibus. Sit quoque Solis corpus densissimis interpositis nebulis nostro conspectui ereptum, cuius tamen radii in nostros oculos incurrant. Obsecro, an non verè dicetur à nobis Sol absens secundum corpus, quum sit in cælis. nos autem in terris, & ne procul quidem conspici à nobis possit? Erunt tamen eius radii nobis adeò præsentés ut oculos etiam feriat. An verò propterea à Solis corpore suos radios per se separatos dicemus? Minimè profectò, quoniã inseparabiliter cum Solis corpore sunt coniuncti. Verum igitur erit vbicumque est Solis corpus, ibi esse ipsius radios, sed non è contrario, quoniã natura corporis id non patitur. Neque tamen dicemus dimidium tantum Solem nobis adesse sicut dici potest, ac debet quum dimidius tantum ortus est: sed totum & integrum: quãuis totum Solis, ut ita loquar, id est

id est quicquid Solis est, nobis non adfit. Sic quoque humanitatem Christi quæ corpori, diuinitatem quæ radiis Solis in hac similitudine responder, affirmamus, sicut par est, inseparaliter & hypostaticè coniunctas, quoniam alioqui spes nostra inanis esset, vt suo loco declarauimus. Fate- mur etiam vbicunque est caro Christi ibi esse æterni verbi diuinitatē, sed non è contrario, quoniam hoc non sinit distincta veræ carnis proprietates, quæ est suprâ cælos extrâ conspectum nostrum euecta, quamuis interdum ei placuerit, fisis cælis, extraordinario modo sese quibusdam verè demonstrare. Dicimus tamen totum Christum nobis adesse, non dimidiū: sed totum Christi adesse negamus, quoniam caro suprâ cælos nunc est, nos verò in terris, nec propterea personæ vnitatem laeramus.

III. Papatus enervat unicam Christi oblationem.

De Christi officio nunc nobis differendum est, quod & ipsum à Papistis prorsus ei adimitur. Est autem illud tribus in rebus positum, nempe in Sacerdotio, Prophetia, & Regno, de quibus sigillatim differemus, Duæ sunt igitur Sacerdotii Christi veluti partes, nèpe oblatio suiipsius semel facta,

nec vnquam repetenda, quoniam est omnibus modis perfecta: & intercessio apud patrem, quæ adhuc manet^a. Vtræque verò

^a
He. 7. d. 24.
25. 26. 27.
¶ 9. f. 24

Primùm quod ad oblationem attinet. si ea repetenda est, vt isti volunt qui Christum dicunt in Missa offerendū pro viuis & mortuis, cōsequitur oblationē que semel facta est à Christo esse imperfectam, sicut rectè colligit Apostolus, de Leuiticis sacrificiis differens & manifestè contendens oblationem Christi vnicam esse non modo specie

^b
He. 7. d. 27.
6. 12. 8. 25.
26. 10. d. 2.
c. 10. h. 11.
13. 14. d. 18

sed etiā numero, & ipsum oblationis actum spectādū^b. Sed vtūtur patres sacrificii & oblationis nomine. Fateor, sed alio respectu, nēpe precum & gratiarum actionis, & munerū, quæ reficiēdis viuis non autem redimendis mortuorū animabus, in Dei nomine, & fide vitæ, offerebantur. Neque enim ad sacramenta accedendum est vt Christum sacrificemus aut offeramus Patri, sed vt semel oblatum percipiamus per fidem.

20. Secundò, si ordinandi sunt sacrifici qui Christum quotidie offerant Deo Patri pro remissione peccatorum, non est Christus vnicus sacerdos ad reconciliandū Patrem, secundum ordinem Melchisedech: sed erit tantum vnica hostia, quod & ipsum

tamen

tamen postea Papistæ euertunt.

Tertiò, si oblatio Iesu Christi & à Iesu Christo semel facta, omnibus modis est integra & perfecta, (vti sanè est si Christus verè est Iesus, id est seruator,) quid est quod istos docere non pudet, satisfecisse Christum pro peccatis præcedentibus Baptismum: quod autem attinet ad peccata Baptismum consequentia, remitti tantum culpam per Christi passionem, pœnam autem ex infinita finitam fieri, quæ in purgatorio quod vocant, luatur, tantisper dum nostris corâ Deo satisfactionibus ambusti Manes eximantur? Quòd si hæc falsissima sunt, & in Christi sacerdotium prorsus impia, quales sunt eorum indulgentiæ? Quòd si purgatorium morientibus omnibus superest, vnde non aliter possint quàm viuorum meritis liberari: vnde sanctorum merita quæ isti tam clarè vendunt, quum vel ipsi sancti, quos vocât, id est albo regnantium cum Christo beatorum, ex ipsorum auctoritate, inscripti, viuorum precibus indiguerint: vel falsum sit quod affirmant, Purgatorium omnibus ex hoc mundo migrantibus esse propositum, quòd Christus culpam duntaxat aboleuerit? Imò qualis erit Deus iste qui inculpato tam seuerè

^e
Matth. 5. d.
26

^d
Amb. li. de
dono mortii.

^e
Cyp. contra
Demetria-
num tracta-
tu primo.

^f
Hier. in ca.
6. episto. ad
Galatas.

puniat, id est, donec ad vltimum quadran-
tem satisfecerint qui nihil debēt? Sic enim
solent isti locum Matthæi^e, ad suum dogma
detorquere, quum tamen constet nihil nisi
ratione culpæ deberi. Sed quoniam isti ad
Patres confugiūt, audiamus quid testetur
Ambrosius^d, *Qui H I C non receperit remis-*
sionem peccatorum, I L L I C non erit (vide-
licet in communionem sanctorum.) Non erit au-
tem quoniam ad vitam eternam non potuerit
peruenire, quia vita aeterna remissio peccato-
rum est. Quid autem Cyprianus^e? Quando
I S T I N C excessum fuerit, nullus iam locus
pœnitentie, nullus satisfactionis effectus. Hic
vita aut amittitur aut tenetur. Hic saluti-
terne cultu Dei & fructu fidei prouidetur. Et
mox, Tu sub ipso licet exitu & vita tempora-
lis occasu pro delictis Deum roges qui verus
& vnus est, confessionem & fidem eius agnitio-
nis implores, venia datur confitenti (qua sit
autem hæc confessio suo loco declarauimus) &
credenti indulgentia salutaris de diuina pi-
tate conceditur, & ad immortalitatem sub i-
psa morte transitur. Quid autem Hierony-
mus^f? Tempus, inquit, sementis, & tempus est pre-
sens. Deinde multa subiicit, ex quibus mi-
rum ni hæreticissimus à Papistis iudicetur.
Sed quoniam vix quicquam est quod isti
non

non caullētur, proferam apertum Augustini testimonium & illius ipsius Gregorii, quem alioqui certum est errorem de purgatorio igne plurimum confirmasse. Sic ergo Augustinus, *Primum, inquit, fides Catholicorum diuina auctoritate regnum esse credit calorū. Secundum, gehennam, ubi omnis apostata vel à Christi fide alienus supplicia experitur. Tertium penitus ignoramus, nec esse in Scripturis sanctis reperimus.* Sed & idem alibi^b scribit eos, qui purgatorium ignem credunt, humana quadam beneuolentia decipi. Denique Gregorium ipsum audiamus, cui si credimus, non extinguetur quidem penitus ignis purgatorius, ad purgandas potius crumenas quàm animas extructus: sed tamen non magnus ipsius vsus relinquetur, & venialibus potius peccatis, ut loquuntur, quàm mortalibus fuerit distinctus. Sic enim ille scribit totidem verbisⁱ, *Constat quia qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio presentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis ante iudicium purgatorius ignis censendus est. Et mox, sicut est, inquit, assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum cura rei familiaris que vix sine culpa vel ab iis agitur qui qualiter declinare debeant sciunt, aut non in grauibz error*

f.i.

^g
Aug. li. hy-
pognost. 5.

^b
Idem Ench.
ad Lauren.
cap. 67.

ⁱ
Grego. libr.
Dialogorū
4. cap. 39.

ignorantia, quæ cuncta etiam post mortem gra-
uât, si adhuc in vita positus non fuerint relaxa-
ta. Iam ergo habet Papista ex suo Grego-
rio, purgatorium ignem solis minimis pec-
catis excoquendis seruire, & quidem cum
exceptione, nisi uiuis fuerint relaxata, quæ
omnia etsi inepta & falsa sunt, tamen o-
stendunt quæ tunc fuerit de purgatorio
sententia in ipso Papatu cui iste præfuit.
Sed audiamus etiam aliquid amplius. Sta-
tim enim hæc verba subiicit.

Quum Paulus dicat Christum esse funda-
mentum, atque subiungat, si quis superedifica-
uerit, &c. quamuis hoc de igne tribulationis
hac nobis vita adhibita possit intelligi, tamen
si quis hoc de igne futura purgationis accipiat,
pensandum sollicitè est, quia illum per ignem di-
xit posse seruari, non qui super hoc fundamen-
tum ferrum, æs, vel plumbum edificat, id est pec-
cata maiora, & idcirco duriora, atque tunc
iam insolubilia, sed lignum, fœnum, stipulam, id
est peccata minuta & leuissima, quæ ignis fa-
cile consumat. Hactenus Gregorius, aperte
quidem illum Pauli locum detorquens, sed
fatis tamè declarans quæ tam fuerit de pur-
gatorio doctrina. Denique si Christi unica
oblatio semel facta nos sanctificat, quorsum
dicitur aqua falsa diluere peccata, ut alia
omittam

omittā quorum nec finis est nec numerus?

IIII. Papistæ abolent Christi intercessionem.

Quod autem ad alteram sacerdotii partem attinet, nēpe intercessionem, et si Papistæ primas plerunque Christo tribuunt, an non tamen illum hoc suo munere spoliānt, quum alios ei collegas adiungunt? Quid verò, quum virginem Mariam inuocantes, vociferantur, *IVRE MATRIS IMPERA*, an non eam Christo, vt matrem pupillo, anteponunt? Et quum eam clamant, reginam cæli, portam paradisi, vitam & dulcedinem suam, gratiæ thesauriam, refugium peccatorum, mediatricem hominum, quid amplius Christo relinquunt?

Ac ne quid confingere videar, adscribam ipsas blasphemias, vt Papatus omnibus piis scœreat. Sic ergo canitur in Missali Parisiensi in prosa Missæ de annuntiatione,

Salve decus virginum,

Mediatrice hominum,

Salutis puerpera.

Item in prosa Missæ de conceptione, hæc canuntur,

Tu spes certa miserorum,

Verè mater orphanorum,

Tu leuamen oppressorum,

Medicamen infirmorum,

Omnibus es omnia.

Quid est, obsecro, Christum excludere, si hoc non est? Sed audiamus quod omnes omnium ætatum blasphemias superat. Extant enim hæc quoque in prosa quæ incipit, Mariæ præconio,

O fœlix puerpera,

Nostra pians scelera,

Iure matris impera

Redemptori.

Sed horrendarum impietatum plus factis. Et tamen istis sumus impii, & Mariæ virginis contemptores.

V. Papatum negare Christi prophetiam.

Quod autem attinet ad propheticum Christi munus, cuius prænuntio spiritu loquuti sint Prophetæ tantisper dum ipse veniret, & omnem Patris voluntatem nobis patefaceret quique Apostolis suis omnem veritatē, & nobis postea per Apostolos omne Dei consilium plenissime aperuit, cui tandem sano homini persuaferint Papistæ se illum vt vnicum perfectum prophetā, id est Patris interpretem admitteret. Vnde enim infinita illa cōgeries traditionum & legum quotidie emergentium, si se-

mel

mel omnia ad salutē & perficiendū hominem Dei necessaria Christ⁹ voce primū, deinde Scripturis tradidit? quod si secus est, quomodo prophetico suo muneri satisfecit? Nam Synodorum quæ sit auctoritas in Ecclesiasticis condendis legibus, abundē à nobis explicatum est. Quod si etiam tanta illa esset quantam isti esse contendunt, quomodò tandem probabunt Spiritum Dei præfuisse illis Synodis, quæ à Dei verbo ex diametro dissident? unde tanta illarum inter se repugnantia? unde hæc Papæ potestas vt quicquid Synodi constituerunt pro arbitrio rescindat? At enim Papa est os Domini. Itane verò impurissime Antichriste? cur igitur ante tot sæcula quum mysterium tuæ iniquitatis inciperes operari, tota Synodus Aphricana te vt manifestè falsarium coarguit? Quod si tuæ clauēs errare non possunt, cur saltem vestri Magni Gregorij doctrinā non admittitis, qui vniuersalis Episcopi vel ipsum nomen testatus est vni Antichristo cōuenire?

V I. Papatus Christum spoliat suo regno.

Si Christo tributa est omnis potestas in cælo & in terra, vtpote qui sit vnicum Ecclesiæ Catholicæ caput, quam viuifico suo Spiritu præsens moderatur, & vnus con-

scientiis imperet: vnde hæc Papæ potestas
ad conscientiam legibus adstringendam?
Nam ne ipse quidem Christus si nunc quo-
que corporaliter inter nos versaretur, quic-
quam Euāgelio suo adiiceret vel detrahe-
ret, quod testatus est plenā perfectamque
doctrinā salutis completi^a. Quorsum au-

^a
Iob. 15. c. 15

et 16. b. 13

Acto. 20. c.

27.

Gal. 1. a. 8.

2. Tim. 3. d.

16. 17

tem præsentī & omnipotenti vllū vicarium
caput repugnāte Dei verbo, & tota illa ve-
tere Metropolitaram descriptione quæ in
Synodo Nicæna extat, totque consequēti-
bus Synodis est confirmata? Quī denique
dicetur Christi vicarius qui quoties libuit,
& Dei verbum & Apostolorum doctrinam
rescindit, & ipsi⁹ Petri, cuius falsō successo-

^b

1. Pe. 5. a. 2.

3.

Act. 8. a. 20

^c

1. Ti. 3. a. 25

et 4. a. 3

Tit. 1. b. 6.

Marc. 6. c.

23.

1. Cor. 11. a.

25. 26

^d

Nice. Eccl.

hystor. lib. 8.

cap. 19.

Can. Apo.

5. Chr. ff.

hom. 18. in

2. Cor. 8

rem se iactitat, omnē auctoritatē cōuellit?
Exempla si requirunt, duo saltem pro-
feram, quæ nec ipsi possint inficiari, legem
videlicet Cœlibatus, & Sacramenti sub v-
na duntaxat specie administrationem,
quas constat non tantum verbo Dei, sed
etiam totius veteris illius purissimæ Ec-
clesiæ decretis & moribus ex Diametro
repugnare^d.

Papam tamen fateor vna in re Petro suc-
cessisse, nempe in Christi abnegatione.
Sed huius sceleris Petrum statim pœnituit:
istum verò perditum, suarum blasphemia-
rum

tum, ne post tot quidem sæcula, potest
pœnitere.

*VII. Papatus ignorat quam misera sit
hominis conditio.*

Mirum non est ignorari aut etiam con-
culcari Christi beneficium ab istis qui pe-
nitus seipfos ignorant, & quàm lethalis
sit morbus quem ex ipso vsque conceptu
circunferimus. Primùm enim quum om-
nes natura simus filii iræ^a, & ne ad cogi-
tandum quidem bonum idonei^b, quod ad
Dei cultum attinet: toti denique simus
mòrtui in peccatis^c: isti è contrario docent
intelligentiam & voluntatem læsas esse
duntaxat, hætenus vt sine gratiæ præue-
nientis auxilio non possint, propter suam
imbecillitatem emergere. Nesciunt enim
quid sit Caro totum hominem non rege-
neratum comprehendens, quem non dicit
Scriptura oportere à Spiritu Dei adiua-
ri, sed è contrario potius, perimi & abole-
ri. Ignorant quoque quid sit Spiritus, &
quid nouus homo: qui certè nouus nõ est,
si qua ex parte est vetus, id est si vel tantil-
lum veri boni in homine inueniri potest
ante regeneratam gratiam. Nam quod ad
naturalem Dei cognitionem attinet, tan-
tùm abest vt ea nos iuuet, vt è contrario
f.iii.

^a
Rom. 3. b. 9

Eph. 2. a. 3

^b
2. Cor. 3. b. 5

^c
Eph. 2. a. 1

^d condemnet sicut ait Apostolus^d, clamitans
^{Ro. 1. c. 20} omnes esse ^e a^d Deum; ante Christi cognitio-
^{Eph. 2. c. 12} nem^e, quam caro nec sanguis patefacit.
^f Vbi igitur liberi arbitrii reliquæ quod i-
^{Mat. 16. c.} sti somniant, vt ex eius cum gratia concu-
¹⁷ su Merita sua ex congruo & condigno sta-
 biliant? Neque verò nos quum hæc repre-
 hendimus, homines facimus truncos vel
 stipites, sed ad malum totos spontaneo &
 voluntario motu seipsos ciere dicimus,
 quoniam naturæ corruptæ vitio factum
 est vt sint sub peccato venundati, serui pec-
 cati, & liberi iustitiæ.

^g Quid quod iidē Papistæ putant aliquantū
^{Ro. 6. d. 20} esse in homine præparationem naturalem
^{7. c. 14} ad primam percipiendā gratiam, & Deum
^{Ioh. 8. c. 36} nostris meritis ad alteram concedendam
 prouocari? Et illud cuiusmodi est, quod o-
 riginis peccatum volunt in Baptismo non
 quod ad eius imputationem duntaxat, sed
 etiam quod ad rem ipsam attinet, vno mo-
 mento prorsus elui, & reliquos in nobis
 prauos motus, per se peccata esse negant
 nisi accedente consensu? Id verò si ita est,

^h vbi illud peccatum peccans, & sensum quo-
^{Ro. 7. c. 13} tidie moriens in hominibus etiam sanctis-
^{9. deinceps} simis^h? vnde caro Spiritui repugnans? vn-
^{1. Cor. 9. d.} de acerbi isti fructus, si prorsus mortua est
²⁷ ⁱ amara
^{Gal. 5. c. 17}

amara illa radix? Denique vt suam insciti-
 am ista prodant, & mortiferum illum
 morbum extenuent quem nunquam satis
 possumus intelligere & exhorrescere, do-
 cent quædam esse venialia peccata, id est
 quæ mortem non mereantur. Ignorant
 enim quæ sit Dei maiestas, & iustitia: quid
 sit non imputari peccatum: quale denique
 sit illud Pauli¹², regnavit mors ab Adam
 ad Moysen, etiam in iis qui non peccarunt
 ad similitudinem transgressionis Adami.
 Qui sic verò de morbo peccati loquuntur,
 an mirum est eos quantum sit Christi be-
 neficium ignorare?

12
 Ro. 5. c. 14.

*VIII. Papista ignorant quid sit fides,
 ac proinde quo pacto possit Christi be-
 neficium miseris & perditis hominibus
 applicari.*

Sicut vna extat Christi iustitia cuius
 gratuita imputatione iusti sumus, ita etiã
 vna fides est per quam possit Christus suis
 electis applicari, sicut suo loco copiose de-
 claraui. Sed & illud ostendimus, fidem
 illam de qua hic agitur, non esse quandam
 historicam notitiam rerum à Deo prodi-
 tarum, sed certum testimonium quod Spi-
 ritus perhibet singulorum electorum cor-
 dibus, vt sciant quæ sibi Pater in Christo

donarit, quoniam sint à Deo electi ante
 iacta mundi fundamēta, cum quo Spiritus
 sancti testimonio necessariò cohaeret veteris
 hominis mortificatio, & noui hominis
 creatio, vnde promanant iustitiæ fructus.
 At miseri Papistæ, Eidem putāt nihil aliud
 esse, quàm credere vera esse quæ in Scriptu
 ris dicuntur, idque in genere & implicite
 duntaxat, vt loquuntur, quum ipse Diabo
 lus sigillatim illa norit nec tamē fidelis dici
 possit: quibus deinde adiungunt quicquid
 libuit quibusuis cōminisci, modò sit ex cō
 suetudine vel ex eius cōsensu qui se Deum
 terrestrem vocat, approbatū. Nefas enim
 putant verbū Dei permittere Laicis, quos
 vocant legendum, & eos iubent credere
 quod ignorant. Imò verò quotus quisque
 est ipsorum sacrificulorum qui verbum
 Dei non dico interpretari, sed vel legere
 fatis expeditè possit? Fiduciam autem sa
 lutis, arrogantiam vocant, quum interim
 ex suis & sanctorum meritis, salutem homi
 num suspendant. Mors autem Christi cedo
 quo pacto ægrotis applicatur, nempe con
 fessione auriculari, peregrinationibus, cer
 tis ieiuniis, dierum & ciborum discrimi
 ne, cuculla, numeratis precibus, sed in pri
 mis oblatione ipsius Christi in missa, id
 que

que ex opere operato, vt loquuntur. En in
quæ præcipitia ferantur, qui à via verita-
tis aberrant.

*IX. Papista neque Legis neque Euangelii
vsum norunt.*

Ostendimus Legem Dei vnicam esse ac
perfectam iustitiæ regulam, & vni Deo fas
esse leges conscientis ponere. Isti verò
quid non audent? Leges legibus quotidie
cumulant. Ex ipsis decem præceptis illud
in quo tam expresse prohibetur omnis
imaginum cultus, illud, inquam, mādatum
quo nullum frequentius in Scripturis in-
culcatur, prorsus expunxerunt: & mutatis
tantum veterum Deorū nominibus, omni
idolorum genere sua templa oppleuerūt:
Deum ipsum corporali figura representa-
runt, nec hominibus duntaxat omnium
ætatum & ordinum, & deabus omnis ge-
neris meretricio cultu fabricatis, sed etiā
equis, asinis, lupis, ceruis, canibus, porcis,
draconibus, diabolis denique altaria sua
onerarunt, & putribus cadaueribus om-
nia oppleuerunt, inque omnium istorum
cultu summam pietatis posuerunt.

Ceremonialis legis iugum docuimus
aduentu Christi excussum. Istorum autem
religio quid aliud complectitur quàm in-

finitam & inexplicabilem Ceremoniarum
farragine[m] quas partim excogitarunt, par-
tim ex Iudaismo & Paganismo sumptas
in Ecclesiam Dei transfulerunt. Christo &
Apostolis frustra id prohibentibus^a.

Matth. 15. a.

2. 3. 9.

Act. 13. f.

38. 15. c.

10. 18.

1. Co. 7. f. 35

Col. 2. c. 16.

17. 12.

d. 20. c.

deinceps.

1. Ti. 4. a.

1. 2. 3.

2. Tim. 3. d.

16. 17.

Præterea, quum sicut suo loco declara-
uimus, nunquam tradita fuerit Lex ad nos
seruandos, sed è cōtrario ad nos coarguen-
dos, vt animis sensu peccatorum vulnera-
tis ad vnum Christum accurramus, qui no-
strum onus in se recipiat: isti contra non
modò quærent salutem in Lege, id est vi-
tam in morte, sed etiam, vt sunt omnium
hominum minimè sani, non cessant novos
quotidie laqueos miseris conscientis in-
iicere, quasi videlicet Lex Domini omni-
bus condemnandis non sufficiat.

In altera verò specie verbi Dei quam
diximus Euangelium vocari, non minus
est perniciosus Papistarum error. Quum
enim Euangelium à Mose sub figuris lega-
libus propositum, & per Prophetas pro-
missum, à Christo exhibitum, & noui te-
stamenti libris comprehensum, idcirco sit
patefactum mundo vt in Christo per fi-
dem apprehenso gratis iustificemur &
sanctificemur, sicut copiose suo loco demò-
strauimus: isti è contrario existimant E-
uangelicam

uangelicā doctrinam nihil aliud esse quā
Legem quā dā perfectiorem Mosaica. Id
verò si ita esset, nempe nos doceret non in
Christo qui frustra esset mortuus, sed in
nostra iustitia spem nostram collocare, ac
proinde, vt ait Paulus, irritam faceret pro-
missionem. Nunquam enim Lex iustificat
coram Deo, nisi à quibus perfectissimè
præstatur: quam conditionem si implere
homines potuissent, neque Christo neque
Euangelio fuisset opus, vt à Legis maledi-
ctione redimeremur. Quæso verò, lector,
an qui de Euangelio ita sentit, dignus est
qui Christianus censeatur? Sed hunc erro-
rem stoliditas alia consequitur. Neque
enim cura illis est Euangelii prædicandi,
sed quasi in ipsis syllabis magica quædam
vis insit, incognita lingua & frustillatim re-
citandi, multo cum suffitu adorandi, è collo
denique suspendendi, vt benefici solent.
Quòd si quando per interualla conciones
habentur, tum verò quibus commentis &
sacrilegiis polluitur ab iis qui non aliunde
quàm ex Euangelii cauponatione & mis-
erorum hominum perniciæ viuunt?

*X. Ignorat Papatus quæ sint bona opera, &
quis sit eorum fructus.*

Controuersias de bonis operibus suo

loco figillatim explicauimus, & calumniam illorum diluimus. qui clamitant bona opera à nobis damnari, quum è contrario, teste Apostolo, doctrina de gratuita per fidem in Christo iustificatione legem stabiliat, quæ alioquin euerteretur. Atego ex iis quæ de hoc argumento alibi explicauimus, cuius constare posse dico, mercenariis istis bonorum operum patronis non magis quàm olim cæcis illis Phariseis constare neque ex quo fonte sint bona opera petenda, nec quænam illa sint, nec quatenus nobis vtilia dicantur, quò fit vt disputatio de bonis operibus non magis ad eos pertineat quàm disputatio de pudicitia & castitate ad decantatissimas meretrices.

Sed est in primis considerandum quàm horrendis sacrilegiis excellentissimum illud opus precum siue inuocationis Dei cõtaminent. Nam præterquàm quòd fictitia merita quorumcunque libuit, solent cum Christi sanguine, manifestissima impietate, permiscere: Scripturæ centones nulla prorsus ratione consuere certos homines ad precandũ conducere: incognita lingua nescio quid incòditum, atque aded apertas blasphemias blaterare: vt inquam, ista

ista prætermittā, quid est Deum ludibrio habere si hoc non est quod palām facitant quum volunt numeratis precibus Deum demereri, & peccata tum viuorum tum mortuorum hac compensatione redimi profitentur?

XI. Papiste non satis tenent quæ sint Sacramenta, & in quem usum instituta fuerint.

Quisquis ea quæ de Sacramentis diximus cōparabit cum Papisticis traditionibus, facillè cognoscet quā horrenda sit Sacramētorum profanatio apud Papistas. Eam verò per singulas partes explicare quoniam valde fuerit operosum, præcipua duntaxat attingam.

Primum igitur magni isti Theologi, non contenti Baptismū infinitis modis polluisse, & Cœnam Domini penitus aboleuisse, vt suo loco docebimus: postea ex vna simplici Cæremoniā Impositionis manuū, quatuor fecerūt Sacramēta, Cōfirmationem, Pœnitentiā, Ordinem, & extremam, quam vocant, Vnctionē. Deinde, quoniam septenario numero mirū in modū delectantur. Matrimonium etiā inter Sacramenta retulerunt, vt numerum illum explerent. Quanta verò sit eorum stupiditas, ne quid

acerbius dicam, qui hæc portenta defendunt, agendum consideremus.

De Baptismo Papistico.

Quod igitur attinet ad Baptismum, quamuis constet Dominum singulari beneficio conseruantem Ecclesiæ suæ reliquias in medio Papatu, noluisse tantum licere Satanae ut Baptismum illic aboleret, quum ibi quoque Baptisetur in nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & Baptismi efficacia minimè pendeat à ministri persona, tamen piorum mentes non possunt non magnopere cohorrere quoties seriò cogitant quibus sacrilegiis Sacramentum illud nostræ initiationis in Papatu contaminetur.

Primum enim, ubi cognitio nulla est, ibi nulla fides existit. Atqui non minus indigne absque fide sumitur, aut petitur Baptismus quàm Cæna Domini. Ibi verò quænam cognitio esse potest ubi omnia peregrino & plerisque incognito idiomate peraguntur? Deinde, etiam si vulgata lingua vel omnibus cognita illic adhiberetur, quid tamen inde accederet emolumenti ad institutionem & usum baptismi cognoscendum, & promissiones per fidem apprehendas, quum in ea formula baptis-

sandi

sandi qua Papistæ vtuntur, nihil eiusmodi nisi prorsus ieiunè explicetur?

Secundò, quot signa & ritus adiunxerunt simplici Dei ordinationi, quibus obstupefcant homines potius quam proficiant in Symbolis à Filio Dei constitutis? Atqui quū nulla res signis illis subsit, propterea quòd vnus Dei est promittere, & suis promissionibus sigillum suum apponere: consequitur omnia illa commenta, inanes esse laruas, & vana opinione miseros homines illis propositis signis deludi. Audere verò sua cōmenta cum Dei veritate commiscere, & in simplicitatē cuius auctor est Filius Dei, non acquiescere, an non, obsecro, sacrilegium est? Hoc tamen non ignoramus, solere ista vetustatis obtentu defendi. Sed si vetustas quæritur, quis est antiquior Iohanne Baptista, & Apostolis? cur igitur istos potius non imitamur? cur vnus Christi auctoritate contenti non sumus? Nam quod Chrisma & eiusmodi alia nonnulli ad ipsos vsque Apostolos referunt, ex ipsa Luca historia refelli potest. Vetustos autē patres quorum sanè, quod cum piorum pace dictum sit, non satis magna fuit in huiusmodi rebus attētio, cōstat huiusmodi ritus nunquam eodem loco

habuisse, atque ipsa Christi ordinationem. Itaque vel sola superstitio quæ ab his iniuriis profecta omnium mentes nunc occupauit, & Christi beneficium prorsus obscurauit, omnino efficere debet ut istis omnibus semel abrogatis sua illa purissima simplicitas Baptismo relinquatur, ne amplius in externis signis homines obstupefiant, quum è contrario instituta sint Sacramenta ut homines è terra in cælum subuehant.

Tertiò quum gratia non sit Sacramentis alligata, sed promissione & veritate Dei nitatur, aded ut ubi cõtemptus non interuenit, sufficiat ad salutem promissio fide apprehensa quæ patres & sobolem sanctificat: isti è contrario signis & operi ut loquantur, operato tribuunt quod vnus est Spiritus: & Baptismum aded constituunt necessarium ad salutem, ut mulierculis etiã concedant Baptisandi munus, ingruente quam excogitarunt necessitate. Fatemur tamen hunc posteriorem errorem non vulgaribus auctoribus niti, sed quum ipsa Sacramentorum instituendorum causa id refellat, quorsum auctoritatem hominum aduersus Dei veritatem? Mulierum autem Baptismus non magis est certè tolerabilis quàm si loqui illis permitteretur

mitt
ptifi
iam
cilio
Q
gne
tion
tidie
turb
mag
aspe
bis e
ratio
dat,
esse

B
in Pa
quon
adifi
tueri
tantu
tami
dum
men
colum
tem
pita

mitteretur in Ecclesia, quum abutatur Baptismo qui doctrinam non coniungit, & iam pridem hoc vitiū Carthaginensi concilio fuit meritò damnatum.

Quartò, quum Baptismus in nobis obfignet remissionē peccatorum, & sanctificationem in nobis inchoatā, in qua nos quotidie proficere oportet: isti sic omnia perturbant, vt originis peccatum, cuius mali magnitudinem non intelligunt, leui aquæ aspergine velint statim ac penitus in nobis elui, & eius reliquias doceant peccati rationem non habere, nisi consensus accedat, quam doctrinam prorsus diabolicam esse affirmamus.

De Sacramento altaris Papistico.

Baptismum ostendimus miserè pollutū in Papatu, non tamen penitus sublatum, quoniam Domino placuit Ecclesiæ suæ ædificium inter illas ruinas sartum tectum tueri. Cœnam autem Domini affirmo, non tantum horrendis sacrilegiis ab illis contaminatam esse, verumetiam in execrandum idolum cōmutatam, quod ipsi sacramentum altaris vocant, & peculiari cultu colunt, quem Missam appellant. Huius autem nefarii sceleris præcipua tantum capita nunc attingam.

Primum igitur, quum in Sacramentis duo necessariò spectentur, signum videlicet, & res significata, sicut ipsum Sacramenti nomen declarat: isti, vt sua mysteria scilicet redderent augustiora, docent signa, id est, panem & vinum penitus aboleri, & sola accidentia putà albedinem, & saporem relinqui. Id verò si ita esset, qua ratione dici poterunt Sacramenta, & vbi tandem illa signorum & rei significatæ analogia?

Secundò, coniunctio rei cum signis nritur Dei ordinatione, & corporeum aut naturalem situm non declarat, sed huc duraxat respicit vt sciam⁹ verè nobis spiritali modo per fidem comprehendendum donari quod symbola verè significant, id est corpus & sanguinem Domini, At isti volunt arcana quadam pronuntiatione verborum quæ Sacramentalia vocant, panem & vinum transsubstantiari & transelementari in reale corpus & substantialem sanguinem Christi, quod totum magicum est non Christianum: vt taceam quod antea exposuimus, Christum hoc modo sua humanitate spoliari.

Tertiò, debet ordinatio Dei & mysteriorum explicatio planè ac perspicuè populo declarari, vt totam actionem intelligat,

gar, & fides suum habeat obiectū, in quod feratur, promissionē videlicet verbo Dei scripto & explicato comprehensam, & corporeis adhibitis symbolis, maioris efficaciz causa, veluti vestitam. At isti, Deus bone, quam indignē profanarunt hanc institutionem, scēdo illo suo & execrando canone? & quota est portio Missaticæ actionis, ipsa institutionis Domini demurmuratio? Deinde quorsum ista recitatio, etiā si alioqui pura esset: quum fiat peregrino & incognito idiomate, & sit etiam illis religio, sacrosanctas suas syllabas clara voce pronuntiare? En præclaram illam consecrationem, propter quam sacrifici clamitant se esse ipsa Maria virgine sanctiores. Nam inquiunt, Maria tantum concepit Christū quem nos creamus. Sed excipere saltē posset Maria, se studiose nutritisse, quem isti crudeliter vorant.

Quartò, Cœna Domini est Sacramentum communionis fidelium, cum Christo & inter se coniunctorum. At isti contrā naturam huius Sacramenti quod propterea vocatur *συνάγωγη*: & contrā veterem omnem Ecclesiæ morem, publicam actionem in suas priuatas Missas commutarunt, unde postea orta sunt ista sacrificulorum

agmina, quorum nec ventri facultates, nec libidini mulieres totius orbis iam sufficiant.

Quintò, ad Cœnam accedimus, vt fiamus corporis & sanguinis Domini participes, quorū symbola corporaliter singuli sumimus, ex Domini mandato, ACCIPITE, COMEDITE, BIBITE, quæ verba adhuc isti asini enuntiant, vt seipfos gladio suo iugulent. At isti in sua Missa nec panem nec vinum cuiquam præbent, sed soli conuiuantur. Vbi verò tandem comperient licere per vicarium sumere Sacramēta? & quo loco numerabunt Calixtum disertè excommunicantem omnes illos qui sacris intersunt, neque Sacramenta sumunt?

Cap. per-
sta coſecra-
tione. diſt.
2. coſecra-
tione. In de-
cretis.

Sextò, fundamentum totius istius actionis est oblatio illa Christi semel facta, cuius memoriam maximo cum fructu celebramus. Isti è cōtrario docent sese quotidie Christum offerre Patri pro viuīs & mortuis, quem abominādum errorem suo loco refutauimus.

C. comperi-
mus. De
coſecra-
tiōe. diſt. 2.

Septimò, Deus in his mysteriis duo symbola distinctè, maioris efficacix causa, instituit, & de poculo sumendo disertè cauit: neque vnquam: aliter in vetere Ecclesia fuit

fuit factitatum, adeò vt etiam Gelafius Papa eos omnes excommunicarit qui alterum tantum symbolū sumerent. At isti sua sacrilega audacia freri, omnibus Laicis, quos vocant, vsu poculi interdixerunt: & ita sunt impudentes vt nunc etiam au sint suum illud sacrilegium tueri.

Octauò, constituit Dominus vt seorsim panis frangeretur & fractus distribuere- tur, quam fractionis ceremoniam mini- mè inanem esse, suo loco declarauimus. At isti panem suum nulli distribuendum fran- gunt, & ebriosorum instar vino macerant. Si causam roges, statim Cereris & Bacchi mysteria intelliges non Christi, quæ pudet attingere. Certè non possunt ipsi inticiari quin hoc disertè inhibuerit saltem Iulius, quem inter suos Papas numerant.

Nonò, instituta sunt Sacramenta vt om- nes sensus excitèt ad cælestiū rerum cōpre- hensionē quasi in rem ipsam præsentē addū- camur, cuius rei testimoniū esse oportue- rat vel illud solenne SVRSYM COR- DA, quod isti quoque cātillant, vt suā tum ignorantiam, tum impudentiam prodant. At isti prorsus è contrario testantur se pa- nem & vinum magico susurro transubstan- tiare, & (proh Idolomaniā ipsis etiā vetu-

*Cicero lib.
de Nat. de-
orum 3.*

stissimis Idololatriis execrandā(iubent tan-
quam ipsissimum Christum adorari crustu-
lum quod impuris manibus ostentant, do-
nec tandem crudeliter vorent. Certē de-
buerat saltem eos profani aliqui scrip-
toris Ciceronis auctoritas ab hac insania
reuocare, quandoquidem Christum audi-
re nolunt clamantem se in caelum abire,
nec inde redditurum antequam orbem
terrarum iudicet. Nam, inquit ille alicubi,
quem tam amentē esse putas qui illud quo
vescatur Deum credat esse. Hæc ille, qui si
hodie esset superstes, iure profecto istos re-
dargueret vt amentes qui hoc credunt, dā-
naret vt immanes, qui ferro & flammis
hanc suam insaniam tuentur.

Decimò, quum ad certum vsum destina-
ta sint sacramenta, cuius vnius causa sa-
cramēta dicuntur, omnino efficitur extra
actionē ipsam sacramēta non esse. At istivt
rem quandā in sese sanctissimā, imò vtripsi-
simum Christum omnis sanctitatis aucto-
rem, colunt magicū suum crustulū, arma-
rio includunt, circungestant, adorant, deni-
que nihil non faciunt vt testetur se nō aliū
Deū agnoscere: idque præsertim in solenni
illo die festo quē primus Vrbānus quar-
tus constituit anno 1264. At cur sanguinem
quoque

quoque huic pōpō non referuant? an quod vereintur ne aceſcat? atqui non iam eſt vinum, ſi iſtis credimus, ſed ſanguis Domini gōriofus & incorruptus: an quod vereantur ne forte effundatur? Atqui Hieronymus ianon verebatur, Exuperii Tholoſatis Epīſcopi frugalitatem laudans qui ſanguinem Domini in vitro calice, corpus verò in vimineo calathō, (id eſt ſanguinis & corporis ſymbola) abſque vlla pompa, reponeret. Quid obſtat verò quominus veterem etiam Eccleſiam, vt non ſatis religioſam, coarguant, quæ panem olim ori non inderet, vt iſti ſolent, ſed traderet in manus? Id enim ita eſſe liquet ſaltem ex illo Carthaginēſis Synodi canone in quo prohibetur ne mortuorum corporibus Eucharīſtia præbeatur, quoniā, inquit, ſcriptum eſt, accipite, comedite: corpora verò mortuorum neque accipere poſſunt neque comedere. Vbi tum erat igitur tanta iſta religio non dico panem, ſed ne calicem quidem attingendi? vbique denique omnis iſta Idolomania quæ iam pridē iſtis profanis gentibus Chriſtianam religionem deridendam præbet?

Vndecimò, quum ab ordinatione Dei non autem ab hominibus pendeat Sacra-

Con. 18.
Carth. Con.
in Gra. co-
dice.

menti veritas, isti è contrario suam consecrationem suspendunt à consecratis, vt loquuntur, intentione. Ecquis verò istius intentionis idoneus iudex erit? Ita fit vt miseri Papistæ ex ipsorum placitis, vel sint idololatræ. (panis enim adorationem ne ipsi quidem inficiabuntur esse idololatriam) vel non nisi sub cõditione, SI FORTE AFFVERIT, furfuraceum illud suum numen possint adorare, quum de consecrantis animo non possit illis cerro constare.

Duodecimò, Rem Sacramenti, id est Christum ipsum, vna fides percipit vt suo loco declarauimus. At isti volunt à quibusuis percipi, quod quidem non minus ineptum est quàm si dicerent cecos sine oculis videre, vel claudos absque pedibus ambulare. Denique quæ tandem est conuenientia Cœnæ Domini, quæ quo simplicior est, eo quoque purior est ac diuinior, cum isto histrionico apparatu? ea nimirum quæ luci cum tenebris, & Christo cum Be-lial. Et tamen istis sumus Sacramentarii ex-crabiles, quòd Sacramentalem actionem ferre non possimus tot sacrilegiis pollui.

*De prorsus fictitiis Papisticis Sacramentis,
ac primum quidem de Confirmatione.*

Constat

Constat veteres Episcopos siue Ecclesiarum pastores, sedulo curasse vt fidelium liberi in infantia baptizati, & quicunque etiam adulti ad Christi cognitionem accedebant, primum omnium instituerentur in Christiana doctrina, vnde etiam Catechumeni Græco vocabulo dicebatur. Sed & antequam vel illi ad synaxin, vel isti ad Baptismum admitterentur, publicam fidei confessionem ab vtrisque requirebant, vt quoad eius fieri posset, sacramentorū profanationem vitarent. Quos igitur in ista inquisitione comperiebant, ita profecisse vt digni viderentur qui reliquo cœtui adiungerentur, eos in fide confirmatos, impositis manib⁹, publicè suis precibus Deo & Ecclesiæ commendabant. Idem quoque in iis fieri solebat, qui quum ad hæreticos defecissent, vel extrà communionem fuissent eiecti, ad Ecclesiæ gremium redibant, & adhibita manuum impositione post sedulam & ardentem admonitionem cum Ecclesiæ cœtu in gratiam redibant. Hunc igitur Catechismi ritū vt prorsus necessarium, in Ecclesiis nostris singulari Dei beneficio instaurauim⁹. At isti asini aptiores ad stiuam quàm ad gubernacula Ecclesiæ tenenda, catechismū ne de nomine quidem

norunt: infantes à se, non sine horrèda pollutione, baptizaros, monent ab igne & aqua diligenter custodiri, & Latino tandem idiomate, sine vlla prorsus interpretatione Dominicam orationem. Symbolum Apostolorum, sed non nisi adiuncta salutatione Angelica, & inuocatione Mariæ virginis, domi vel in schola doceri. Adduntur à paucissimis quibusdam præcepta decalogi vulgari rithmo ineptissimo deprauata, & sublato de nullis colendis imaginibus mandato decurtata: sed quibus necesse sit attexere Ecclesiæ præcepta quæ vocant, id est Antichristianæ doctrinæ summam. Hic est Papisticæ Ecclesiæ Catechismus, donec succedat Confessionis auricularis carnicina de qua postea dicemus. Pro inquisitione verò illa quam exposuimus substituerunt egregium illud Confirmationis sacramentum, absque verbo, absque vlla promissione, absque vilo Dei mandato. Et quoniam impositio manuum visa est nimium leuis, adiunxerunt etiam sacrosanctum suum chrisma, & quascunque libuit aniles nugas & histrionicas ceremonias. En egregium illud sacramentum Confirmationis Papisticæ, tantopere ab illis decantatum vt etiam ausi sint, sub Fabiani Romani

Romani Episcopi & alterius cuiusdā Melchiadis nomine. Baptismo antepone.

De pœnitentia Papistica.

Quid de pœnitentia seu potius resipiscencia doceamus ex Dei verbo, quæ sit eius sedes, quis usus, quæ partes, suo loco explicauimus. At isti confundentes cum illa omnibus fidelibus communi & perpetua vitæ correctione publicam Ecclesiæ disciplinam quæ in lapsis per manuum Impositionem, & peccati veniam publicè petitam, ceterasque externas satisfactiones exercebatur, sicut alibi demonstrauimus, nouum rursus pœnitentiæ Sacramentum excogitarunt, cuius tres partes constituunt, nempe contritionem cordis, confessionem oris, eamque apud sacrificum secretò depositam: ac denique satisfactionem pro remissione peccatorum. Nos autem in hac verè diabolica doctrina præcipuè ista reprehendimus.

Primum quòd nimium apertè abutantur Sacramenti nomine, quum ad hos ritus id transferunt, etiam si illis daremus, nihil huc ab ipsis fieri quod non sit à Deo præscriptum.

Secundò, quòd illa omnia requirant in omnibus adultis tanquam necessaria ad

salutem, qua in re declarât se non esse conscientiarum medicos sed crudelissimos carnis, vt mox dicemus.

Tertiò, quòd tria illa perfectè velint præstari vnde efficitur, promptum illud iter esse ad desperationem.

Quartò, quòd in his rebus doceât positam esse peccatorum remissionem, insigni cum Christi contumelia.

Et hæc quidem generaliter dicta sumo.

Quid autem de singulis illis partibus peccitentia statuamus, sic explico.

De contritione.

Agnoscamus veram resipiscentiam incipere à serio peccati sensu, siue tristitia secundum Deum, vt loquitur Apostolus: sed adiungimus hanc contritionem seu vulnerationem cordis, iter esse dūtaxat ad gratuitam Dei misericordiam, idque non simpliciter, sed *nata supbia*, quoniam videlicet quò acrius pūgit morbus, eò ardentius requiritur medicus, ab iis quidem qui de salute non desperarunt. Nam in aliis, vt in Iuda apparuit, contritio ista tantum abest vt sit salutaris, vtè contrario sit prorsus mortifera. Itaque Papistarū doctrinam vt blasphemam in eo reprehendimus, quòd ipsam contritionem docent partem esse

satisfac-

satisfactionis pro nostris peccatis coram Deo? & ita transferunt ad homines quod vnus Christi proprium est. Deinde, obsecro, quid satis aptè possunt de contritione cordis præcipere, qui præterquam quòd non tenent quòd sit originis vitium & quanta vis omnium peccatorum ad nos perdendos, certissima etiam peccata & omnium maxima, cuiusmodi sunt, idololatria, & mortuorum inuocatio, & cætera infinita, non modò non reprehendunt, sed etiam (proh inauditam impudentiam) vt certa aduersus æternam damnationem remedia miseris mortalibus proponunt?

De Confessione.

Sex confessionum genera vrgemus ex Dei verbo, non tamen quasi in iis posita sit vlla ex parte satisfactio pro peccatis, sed quòd veram resipiscenciam tales fructus consequantur.

Prima igitur confessio publica est totius Ecclesiæ, sese coram Deo peccatricem in communi cœtu profitentis, & præeunte verbi ministro veniam à Patre cælesti serioris flagitantis in Christi vnus seruatoris nomine. Itaque Papisticâ formulâ Confessionis à qua solent execranda sua sacra auspicari, & quæ vulgò vocatur CONFITEOR,

toto pectore execramur, non modò vt ineptâ quum peregrino & incognito idiomate cõcipiatur, sed etiã vt apertè blasphemam in Filium Dei, quoniam mortuorum & absentium intercessionem requirit, quum vnus sit Dei & hominum mediator Iesus Christus, in cuius vnus nomine est innocandus Pater, sicut nobis Spiritus sanctus ex verbo suggerit.

Altera confessio est priuata, quum vnusquisque vel domi, vel foris cor suum effundit coram Deo, & veniam precatur, sicut vnicuique sedulo faciendum est, omnibus penè momentis, Dauidis & Publicani illius & omnium sanctorum exemplo^a.

Ps. 32. b. 5.

51. a. 15.

alibi passim

Dan. 9.

1. Iob. 1. d. 9.

10

Mat. 6. a. 6.

8. c. 13. 14.

Luc. 15. c.

21. 22

6

Pf. 51.

Mat. 3. b. 6.

Luc. 13. f.

40. b. c.

1. Cor. 15. c.

5.

1. Ti. 1. c. 14

Tertia confessio priuata quidem est sed à superiore diuersa, quum videlicet quispia vero Dei zelo incensus palam sese peccatorè prodit^b, & misericordiã Dei implorat, quod tamen nec passim nec temerè faciendum esse vel ex eo intelligi potest, quòd non aliud iter sit ad decipiendos simplices, ad deporandas & subuertendas integras domos, ad Ecclesiam denique quibusuis superstitionibus perdendam, certius ac compendiosius.

Quartum confessionis Christianæ genus ad disciplinam Ecclesiæ pertinet, cui videli-

vide
quon
tesa
pecc
med
aute
cis E
nom
illius
tæ, q
stica
stant
Nam
genu
lum
clesi
cant
min
præi
tristi
tis d
niten
tristi
clesi
exec
blasf
labæ
bilie

videlicet tunc demum locus est, quum ii
quorum excommunicatio publice fuit pa-
trefacta ex Presbyterii auctoritate, palam
peccatū agnoscunt vt publico offendiculo
medeantur, & Ecclesiæ reconcilientur. Est
autem hæc confessio in plerisque Papisti-
cis Ecclesiis ita penitus sublata, vt ne de
nomine quidem sit cognita. Reliquiæ verò
illius in paucis quibusdam Ecclesiis serua-
tæ, quid tandem habent cum vera Ecclesia-
stica disciplina commune? quidve aliud tes-
tantur quam miserabilē Ecclesiæ ruinam?
Nam, vt omittam indulgentias & alia id
genus, quid est ista pompa magis ridicu-
lum? Adsunt certo die ante Pascha in Ec-
clesia Cathedrali quam appellant, quos vo-
cant pœnitentes, pauperes & obscuri ho-
mines, velata facie ne agnosci possint:
præit illis pœnitentiarius sacrificus suam
tristitiam plerunque & vultu & ventre sa-
tis declarans, & septem illos Psalmos pœ-
nitentiales demurmurans: sequuntur illi
tristi facie, & genibus nitentes, a valuis Ec-
clesiæ ad magnum altare. Ibi recitatur
execranda Litaniam, in qua tot penè sunt
blasphemiarum in Filium Dei quot insunt syl-
labæ: habetur conciancula ad omnes ita-
biliendos veræ pœnitentiæ abusus: tan-

dem celebratur sacrum in quo iterum offeratur Christus. En Papisticam sanctimoniam & poenitentiam, qua tradunt redimi peccata.

Quinta cōfessionis species omnium est eorum qui proximum offenderunt, ac proinde culpam agnoscere & priuatim ab eo quem offenderunt veniam petere, ex charitatis Christianæ regula tenentur^c.

^c
Mat. 4. d.
23. 24. &
6. b. 14. 15

Sextum denique confessionis genus ad eos spectat qui vt conscientiarum suarum paci consulant, vel cum fratribus à quibus solatium expectant, vel cum pastoribus communicant quod eos premit, & suam tristitiam velut in eorum sinum deponunt, vt eorum & consilio & precibus iuuentur, quam confessionem meritò commendat Iacobus^d. Sed quorsum hoc ad susurratoriam illam confessionem Papisticam? Primum enim, vnde istius confessionis necessitas ad salutē? vnde Leges istæ plus quam tyrannicæ, de singulorum peccatorum enumeratione, quasi in hoc posita sit illorum remissio? Nam quod olim Romana præsertim Ecclesia factitabat, delecto Presbytero qui poenitētium, id est eorū quibus publica pœna ex Presbyterii auctoritate præscri-

^d
Iac. 5. d. 16

præscripta erat, exomologesin audirēt vice totius Ecclesiæ, vt eorum pudori parceretur: longè profectò diuersum fuit ab ista conscientiarum carnificina. Neque enim hæc consuetudo ad omnes pertinebat, neque de singulis peccatis ibi mentio fiebat, nec ita tum erat deprauata doctrina de gratuita peccatorum remissione, vt homines sperarent hac ratione se illam promereri. Nondum enim exortuserat egregius ille Pontifex Innocentius tertius, qui hoc intolerabili iugo conscientias opprimeret, & Christi beneficium aboleret. Et nimium ridiculi sunt, vel ipsis testibus Canonistis, qui auricularem istam confessionem putant ex verbo Dei constitutam. Nam vt præteream quod historiæ Ecclesiasticæ scriptores apertè dicunt, pœnitentiarium illum Presbyterum Nouatianorum causa primum fuisse in Romana Ecclesia institutū Decii imperatoris temporibus, quam consuetudinem aliæ postea pleræque Ecclesiæ vltro sequutæ sint, vt hoc, inquam, omittam, si confessio ista, quamuis multum diuersa ab ea quam Innocentius inuexit, verbo Dei expresso constituta fuit, quo iure Nestarius Theodosii Magni temporibus Constantinopolitana

*C. Omnis
viri
sexus. De
summa Tri
nit. in an-
tiq.*

*Niceph. eccl.
hist. lib. 12.
cap. 28.*

Ecclesiæ Episcopus, illa sustulit? ac ne quis calumniari possit illum præter officium fecisse, refert historia Ecclesias Orientis secutas illius exemplum: & Chrysostomus Nectarii successor hoc factum multis locis satis expressè comprobauit*. Hæc sunt igitur confessionum Christianarum genera,

*Chr. so. so. in
Psa. 51. ho. 1.
item in ser-
mo. de peni-
tentia.*

*Item ho. 5.
de incompre-
hensibili Dei
natura.*

*Item ho. 4.
de Lazaro.*

*August. li.
10. Confes-
sap. 3.*

in hoc quidem argumento. Nam aliqui Confessionis nomen satis cõstat interdum pro Christianismi professione: itémque pro sacrificio laudis & gratiarum actionis passim in sacris literis vsurpari, quo fit vt ridiculi planè sint aduersarii qui quoties audiunt confessionis nomen, toties suam illam auricularem confessionem nominari putant. Sed ista in præsentia nolimus attingere, quoniam non sunt huius argumenti.

De satisfactione.

In controuersia de satisfactione asini isti Cumani planè aurículas suas prodūt, quoniam hîc necessè est vt Satanas se Satanam declaret. Nullas mentis compos vnquam de his duobus dubitauit: nempe, quin iustitiæ Dei sit satisfaciendum, quoniam suæ iustitiæ obliuisci non potest: quin fîcta sit pœnitentia, quæ vitæ emendationem, ac proinde culpæ agnitionem ac compensationem secum non trahit. Sed quoniam homines

homines nec quanta sit Dei iustitia, nec quanta sua impotentia cognoscere vnquam potuerunt, nisi in Dei schola eruditi, idcirco falsissimas conclusiones veris illis principiis prorsus repugnantes collegerunt. Putarunt enim se posse quadam compensatione satisfacere Dei iustitiæ, quæ in re planè ac perspicuè se prorsus stupidos simul & intolerabili arrogantia præditos declararunt. Nam quis est iste stupor, hominem in animum inducere se non modo pondus iræ Dei perferre, sed etiam benè de Deo mereri posse? & quis furor est, pauperem sibi in extrema sua inopia placere malle, quàm gratis ex alieno sumere? quam incredibilis autem est arrogantia, adde quemquã cum Deo venire in disceptationem, & suas quas opinatur, satisfactiones ei opponere? Sed hæc insania multò magis se prodit, quum ad rem ipsam ventum est, & de iis quæritur quibus homines confidunt. Quid enim hic proferrent Papistæ, vt cæteros omittamus? aquam benedictam, conseructa templa, numeratas preces apud hoc vel illud cadaner, hunc vel illum lapidem, careos, lampadas, cucullas, denique, vt ad grauissima veniam, ieiunia, ~~reprouis~~, cilicia, elemosynas, peregrina-

v.iii.

nationes, Missas, emptas denique indulgentias annulo piscatoris obsignatas. Sed quid si respondeat Dominus, O curæ in terris animæ & cælestium inanes, quid mihi nisi impurum profertis? quorsum ista quæ partim expressè testatus sum me excrari, partim nunquā in eum finem requisui? & quandiu vestras ineptias feram qui me vestri similem facitis? Certè non haberent miseri mortales quod hiscerent. Et tamen hæ sunt satisfactiones per quas remittuntur peccata coram Deo. si summis istis Theologis credimus. At nos ex Dei verbo didicimus, quod ad Deū attinet, vna Christi satisfactione niti, quæ vna omnibus modis perfecta est & absoluta, & nobis per fidem imputatur. Intereā tamen docemus neminem iustificari imputata Christi iustitia, quin simul eiusdem Spiritu sanctificetur: ac proinde veram ac seriam resipiscentiam necessariò cum fide cohærere. Ex hoc autem efficitur peccatori verè Christum per fidē amplexo, ac proinde per eundem resipiscenti, nihil esse antiquius quàm, vt, sicut iubet expressum Dei verbum & charitatis regula præscribit, omnibus iis quos offēdit, siue cum aliquo priuatim, siue cum toto Ecclesiæ cœtu sit ei negotium, pro virili

rili satisfaciat. Hæ sunt igitur satisfactio-
nes veteribus Canonibus expressæ, vt hy-
pocritæ à verè pœnitentibus discerneren-
tur, vt tollerentur offendicula, vt denique
pudore saltem ipso vinceretur quorun-
dam contumacia: non autem vt Deo satis-
fieret pro peccatis. At isti quia nihil ho-
rum intelligunt, omnia perturbant, & ta-
mē non desinūt suas satisfactiones iactare.

De ordinibus Papisticis.

Ordines vocant Papistæ, ritus & Cere-
monias, partim à se excogitatas, partim
verò à maioribus acceptas, quibus Eccle-
siasticos suos ministros consecrant. Quod
si etiam eis concederemus, nihil ab eis hac
in parte nisi ritè & sanctè fieri, non desine-
rent tamen in eo summam suam inscitiam
prodere, quòd Sacramētorum nomen istis
ritibus applicant. Sacramenta enim in hoc
argumēto certū est, non quæuis sacrarum
rerū signa vocari, sed ea quibus annexa est
promissio de gratuita peccatorum remis-
sione, & nostrā in Christo sanctificatione,
quib⁹ denique nostra cum Christo coalitio
sancitur & obsignatur: quamobrem duo
tantum sacramenta nempe Baptismum &
Cœnam Domini numerauimus. Quòd si i-
sti respondeant se generalius vti Sacramēti

nomine, quæso, quid proficient? Nam si ita est, cur tandem septem duntaxat Sacramenta recensent, quum infinita & innumerabilis sit istiusmodi signorum in ipsorum Ecclesia multitudo? Imò ipsorum Sacrifici nōne toti ex sacramentis erunt confecti, si ipsis credimus, quum nulla sit pars histrionicarum vestium quibus suos moriones induunt, sub qua non testentur magna & caelestia mysteria delitescere? Quod si rursus excipiant se delectum quempiam habuisse: cur, obsecro, inter ordinum Sacramenta non numerarunt suorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Cardinalium, ipsius denique omnium istarum creaturarum creatoris & vicarii Dei sui ordinationem, potius quàm Ostiariorum, Lectorum, Acoluthorum, & aliorum eiusmodi, quos ne ii quidem agnoscunt à quibus creantur? Sed age ad rem ipsam veniamus ne de nominibus duntaxat contendere videamur.

Omnia in domo Dei ritè & ordine fieri oportere extrà controuersiam est. Sed huius ordinis rationem vnde tandem sumi par est, nisi ex ipso patrefamilias? Proferat igitur isti patrisfamilias mandatum, & quum satis constet Apostolos fuisse ipsius

oecono-

œconomos, ostendant se ista ab Apostolis accepisse, aut Apostolorum successores aliquod perfectius ac melius quàm illos constituitere potuisse. Sed age singula sigillatim consideremus.

De clericali consura, quam vocant.

Clericos olim peculiariter dictos fuisse qui in singulis Ecclesiis publico sumptu ad ministerium alebantur, quasi Ecclesiarum seminaria, ex omnibus vetustis canonibus & Christianorum imperatorum Nouellis clarius perspicitur quàm vt quisquam inficiari possit. Proferant autem Papistæ vel tenuissimas eius laudatissimæ consuetudinis reliquias. Qui sunt ergo Papistarum Clerici? nempe quicumque & quoscunque libuit, modo vel Domino Episcopo vel ipsius suffraganeo non displicuerint. Quorsum autem creantur? vt cognitioni secularis, quem vocant, iudicis eximantur, vel vt Ecclesiasticum aliquod beneficiũ possint emere, quoniam habent bestię characterem. Cedò verò quod examen præcedit? an sint ex legitimo, matrimonio procreati. Quorsum id verò? vt alioqui priuilegiũ emant quod dispensam vocant. Quid amplius? an sint bigami, id est, vt interpretantur, an viduam duxerint in vxorem, aut

mortua priore iterū facti sint mariti. Magnū profectō sacrilegium. Iubet A postolus Episcopos vna vxore esse contentos, istis verò repetitum post prioris vxoris mortem connubium inter crimina numeratur, & quidem multò maiora quàm si quis simul cum viginti meretricibus vixerit. Sed quæ Ceremonia hīc adhibetur? num preces, aut manuum impositio? Apagēsis, nīmīum simplicia sunt ista. Tondentur potius aliquot capilli in vertice, vt sint Nazaræi Domini: imponitur capiti linea vestis, sed mox exuitur, quoniā illis adhuc licet ad Laicos transire. Edunt luculentam professionem sui clericatus incognito idiomate ex Psalmis. Dominus pars hæreditatis meæ, inquiunt, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Nempe quoniam Clerici vocantur Clero, id est hæreditate quæ sortito obuenit. Quid verò? an certæ Ecclesiæ attribuantur? minimè. Nam eorum locum occuparunt Canonici, sed iubentur horas canonicas aut saltem Psalmos penitētiales quotidie peregrina & barbara lingua recitare. Tandem leui impasto colapho dimittuntur, vt Ecclesiastica disciplina scilicet se addictos meminerint. En
egregium

egregium Hierarchiæ Romanæ fundamentum.

De quatuor Minoribus Ordinibus Papisticis.

Causam alibi reddimus, cur veteres Ecclesiæ in leuissimis etiam rebus vterentur Clericorū potius quàm quorumuis aliorum opera? nempe vt illorum ingenium, industria, voluntas paulatim perspiceretur. Neque verò dubito quin quum ad hæc obeunda munera ex Presbyteri auctoritate diligerentur, admonerentur sui officii, & ea illis publicè traderentur quæ sui muneris illos admonerent, quum in domo Dei nulla sit leuis aut negligenda vocatio. Ostiariis igitur tradebantur templi clauēs. Lectoribus, Bibliorum liber. Exorcistis, certæ adiurationum formulæ. Acoluthis, cerei, vnde etiam Ceroferarii à nonnullis vetustis scriptoribus vocantur, nisi fortè inter istos quoque nonnullum fuit discrimen. Fuit autem cereorum & lampadum aliquis vsus ad nocturnas vigilias, matutinas, & vespertinas preces ac conciones, quæ res postea in Iudaicam & Paganicam superstitionem transiit. At nostræ simiæ Papisticæ, totidem hîc nobis sacramenta fabricant, & istas Ceremo-

nias in quibus toti sunt, non modo mordicus retinuerunt, sed etiam suis speciosis commentis pro virili exornarunt. Sed ut cætera omittam, quæ hæc dementia est, Ostiarios creare quibus nullum templum committatur claudendum vel aperiendum; Lectores, quibus nullus legendus liber, nulla Ecclesia, nulla lectio tribuatur? Exorcistas denique vltos constituere, sublati ex Ecclesia miraculorū dono? Acoluthos, id est Episcopi pedissequos designare, qui nec Episcopum norūt nec cum Episcopo quicquam prorsus negotii sint vnquam habituri? Cur igitur ista retinent? dixerit aliquis, Nempe quoniam vetustis Canonibus cautum est vt in istis gradibus probati ad Ecclesiastica munera prouehantur, idcirco religiosi homines nolunt quicquam istarum sacrarum ceremoniarum prætermittere. Sed compendium inueniunt quod veteribus nunquam venerat in mentem. Sunt enim tam diligentes vt vno & altero die omnia ista munera simul obeant, vt mox digni inueniantur quibus maxima quæque committantur.

De Maioribus Ordinibus Papisticis.

In Maioribus autem ordinibus quos vocant, id est Subdiaconatu, Diaconatu, & Presby-

Presbyteratu, maior tum impudentia
tum incitia vel ipsis cæcis, vt opinor, li-
quidò potest demonstrari. Nam pro eò
quòd in veterè Ecclesia & Presbyteri &
Pastores & Diaconi ritè electi & totius
Ecclesiæ suffragiis post diligentem doctri-
næ & morum inquisitionem comprobati,
publicè per Impositionem manuum Deo
consecrabantur: cui Papistæ non monstro-
sum videbitur si quis affirmet electionem
publicam & legitimam oportere consecra-
tioni præire? Neque verò id mirum videri
debet, quum sola & nuda illa nomina re-
bus ipsis penitus sublati, apud eos man-
ferint, vt nimirum superesset vnde possent
râtò facilius redargui. Sed age illud etiam
propius consideremus quomodo simpli-
cissima illa Ceremonia manuum Imposi-
tionis, cuius testis est Lucas & Paulus, pau-
latim sit ab istis adulterata.

Oleo tanquam symbolo quodam vfos
fuisse Apostolos initio quum ægrotos non
vt medici, sed vt Apostoli dono sanationū
præditi, sanarent, testis est Marcus. Apo-
stolorum autem consuetudinem alios se-
quutos fuisse qui eodem dono præditi
erant, Iacobus declarat. Hinc verò quot
superstitiones inuexerit in Ecclesiam Sa-
tanæ,

Marc. 6. 6.

13.

1aq. 5. c. 14.

tanas, occasionem ex paſtorum ignauia
 nactus, res ipſa patefacit. Primum enim
 quibuſdam fuit religio aliquid omittere
 quod priores illi feciſſet: alios verò ſuper-
 bia ad eundem ſcopulum impulit, ne illis
 inferiores viderentur. Itaque poſt ſublatus
 illud ſanationis donū, ſymbolum tamen
 remāſit. Hoc autem aditu patefacto, quid
 non molitus eſt, aut potius quid non perfe-
 cit Satan? Quid enim? an iſtud oleum non
 oportuit à vulgato & profano oleo diſtin-
 gui? Inuenta igitur conſecratio, & quidem
 eiufmodi vt penè ipſum Diabolum poſ-
 ſit eius pudere. Nam infinitis adhibitis
 pluſquam Magicis ceremoniis, oleum ip-
 ſum millies adoratur, & precari non pu-
 det diſertis verbis, vt in illam pinguedi-
 nem Spiritus ſanctus emittatur. Dein-
 de pudit Chriſtiana ſcilicet Eccleſia
 miniſtros ſine vnctione conſecrari, quum
 à Chriſto denominentur, & turpe ſit mi-
 nus ſolenniter ipſos inaugurari quàm o-
 lim Aaronis ſucceſſores & Reges ac Pro-
 phetæ ſolerent. Itaque inuentum etiam
 alterum oleum quod Chriſmatum, & ter-
 tium aliud quod Sanctum vocant: neque
 apud eos vllum ſacrum myſterium abſque
 magico iſto oleo peragitur. Ita denique
 factum

factum ut pro pastoribus haberet Ecclesia vnguentarios & pigmentarios, qui hoc prætextu miseræ ouiculas, non tantum vngerent sed etiam emungerent. Sed age ex hac tandem sordium officina emergamus.

Diaconorum, quibus postea adiuncti sunt Subdiaconi, munus erat, ut suo loco exposuimus, mensarum ministerio vacare, in communibus videlicet conuiuijs quæ Cœnam Domini præcedebant: & oblationes totumque ærarium Ecclesiasticum ex Presbyterii auctoritate administrare. Itaque quum deligebantur & Impositione manuum consecrabantur, tradebantur eis nimirum quæ ad eorum munus pertinebant, nempe vrceoli, mantilia, calices, & alia eiusmodi. Iam verò quum pridem sublata sint illa conuiuia, quum nullum prorsus ærarium tractent Diaconi, quum tota Liturgia in execrandam Missæ saltationem sit commutata, quorsum Diaconi, vel Subdiaconi in Papatu? Operæpretium est autem audire aliquam saltem earum Ceremoniarum partem quas isti Sacramenta vocant. Diaconis imponitur stola quam appellant barbaro & incognito nomine, idque ad latus sinistrum:

Vide Canones Carthag. Conc. quarto.

traditur deinde liber postillarum vt Lectoris officium cum Diaconatu confundatur. Tandem D. Suffraganeus vt videatur aliquid retinuisse ex Apostolico ritu manus imponit, & Magicum nescio quod carmen susurrat. Subdiaconi verò calicem & patenam quam vocant ex Episcopi vel suffraganei manibus, ab Archidiacono verò vrcelos cum aqua accipiunt. Sed præterquam, quòd omnia ista nulla præeunte electione, non in publico cœtu sed ædibus Episcopi priuatis, peregrino idiomate, admixta passim insana Idololatria peraguntur quis iste furor est rebus ipsis penitus ex hominum memoria sublati, non modo signa illarum retinere, sed etiam pietatis summam in eis collocare?

Quod autem ad Presbyteros attinet, quid vnquam inter homines extitit cum tanta inscitia, impudentia, impietate coniunctum? Nam illud constat, si Papistas roges quid sit Presbyterum esse, vix ex centum millibus vel vnum aliter responsurum quam Presbyteros illos esse quibus fas sit Missam canere. Viderint autem ipsi quomodo cantus iste priuatis Missis conueniat, quarum tamen causa certum est infinita illa pseudopresbyterorum agmina
quotidie

quotidie emergere. Caterum quid est Missam canere? nempe Christum offerre pro uiuis & pro mortuis. Cedò verò ad hoc scelus quo nullum tetrius Sol vnquã aspexit aut deinceps aspiciet, quibus tandem Sacramentis inaugurantur? raso capite, & vnctis digitis, nempe vt nec pilum boni viri nec puras manus habeant. Et hæc monstra diutius vel ipse Satan tolerabit?

De Matrimonio.

Quantum tribuamus legitimo matrimonio, & quo pacto soleat in Ecclesiis nostris promulgari, & adhibitis precibus publicè ex laudabili Ecclesiæ consuetudine confirmari: quanto opere damnetur à nobis non tantum adulterium, sed etiam quoduis scortationis genus, liquidò constare potest, Dei beneficio, & ex nostris scriptis & ex nostrorum Magistratuū editis, & ex ipsa matrimoniorum formula quæ typis excusa prostat in librariorum officinis. Nimiū est igitur desperata eorum impudentia qui nos etiam audent vt scortationum fautores traducere, & veteres illas *luxuriosas* nobis exprobrare, id est rancidas illas calumnias refricare, quas ipsa saltē vetustate oportuerat obliterari.

Eph. 5. 31.

Eph. 1. 6. 9.
Eph. 3. 1. 3. 8.

Quasi verò si nobis scortatio probaretur, deferendus fuerit Papatus, in quo flagitium illud ne inter leuissima quidem vitia numerari quis tandem ignorat? Sed ad rem. Matrimonium Papistæ quoties libuit inter Sacramenta numerant; sed quo preteritur. Nempe quoniam vetus Pauli interpretes *μυστήριον* conuertit Sacramentum in Epistola ad Ephesios, vbi agitur de coniugio. Sed quæ hæc inscitia est, non potius ipsum Paulum loquentem audire quam Latinum illum interpretem? Nam certe nemo ignorat *μυστήριον* Græcis non minus latè patere quam arcanum latinis. Fateantur igitur isti omnia arcana esse Sacramenta, si coniugium est Sacramentum. Et ne videamur illis iniuriam facere, ecce eundem interpretem ipsis iudicem ferimus. Sit igitur voluntas Dei Sacramentum octauum: & vocationem Gentium numeremus pro nono Sacramento. Sic enim idem interpretes in eadem epistola idem vocabulum Græcum est interpretatus. Imò nonne Paulus ipse huic errori expressè medetur, quum testatur eo ipso in loco se vti mysterii nomine ad designandam Christi & Ecclesiæ, non autem mariti & vxoris coniunctionem? pudeat

pudeat igitur tandem istos asinos rudere
inter homines rationis compotes. Quòd
si etiam illis largiremur quod petunt, quo
tandem iure, obsecro, comprobabunt per-
petuum votum quo sese quispiam priua-
uit Ecclesiastici Sacramenti beneficio?
& quo iure docent non licere simul Ec-
clesiastico ministerio fungi, & coniugio,
id est, vno ex Ecclesiæ Sacramentis frui?
Imò, vt tandem desinam velle Aethio-
pas lauare, quomodo conciliabunt hæc
duo, Matrimonium esse vnum ex sep-
tem Sacramentis, & quod ait impuri-
simus eorum Papa Siricius, intelligen-
dum esse de coniugio quod scribit Paulus,
eos qui in carne sunt Deo placere non
posse? Nam alterum esse falsum neces-
se est, aut illos concedere ex sui Papæ
sententia, Sacramenta aliquam non mo-
dò non conferre gratiam, sed etiam effice-
re vt Deo simus exosi. Hunc igitur nodum
illis expediendum relinquo. Quod autem
ad illorum benedictiones attinet, quibus
& sponso, & annullum, & lectum casti isti
pontifices consecrant, eas nunc inalo non
attingere, quàm his sordibus charitatem in-
ficere.

*Vide de-
creta Siri-
cii papa
cap. 7. so-
mo Conci-
liorum pri-
mo.*

De extrema Vnctione.

Si tenetur Minister valentes ouiculas
 pascere, multò certè magis illi laboran-
 dum est de illarum salute quoties vel cor-
 poris vel animi morbo corripuntur: nec
 pastoris nomine dignus est qui hanc mune-
 ris sui partem negligenter curat. Reme-
 dium autem quod a pastoribus affertur,
 vnicum est, nempe verbum Dei ad vsu-
 groti accommodatum. Aliis enim doctri-
 na, aliis exhortatione, aliis consolatione,
 aliis denique redargutione & increpatione
 opus est. Et hæc omnia consequuntur
 preces quas minimè irritas esse testatur
 Iacobus. Facit is quoque olei mentionem,
 sed ad sanandum ægrotum adhibiti, quo
 tempore nimirum vigeat sanationum
 donum, quod temporarium in Ecclesia
 fuisse antea ostendimus, & tacentibus
 etiam nobis, res ipsa clamat. At miseri
 Papistæ quoniam Ceremoniarum laruis
 mirum in modum delectantur, re ipsa su-
 blata, non contenti fuerunt signum quam-
 uis inane & vanum ac iam prorsus super-
 stitiosum retinere, sed etiam oleum sibi
 magicis carminibus incantandum puta-
 runt, quod nimirum possit ex ipso opere,
 vt loquuntur, operato, peccata eluere, vt
 alias impiissimas istius vnctionis ineptias
 omittam

omittam. Sed benè habet quòd istæ simia
saltè sese in eo bestias produnt, quòd non
aliis quàm moribundis illud ipsum oleum
applicant, quod Apostoli tum demum
adhibebant quum aliquem essent valetu-
dini restitutori. Erat igitur Apostolis o-
leum istud, vitæ symbolum, quod isti pre-
clari Apostolorum imitatores, extremam,
id est mortis unctionem vocant. Quod si
etiàm libet egregio illi scriptori Diony-
sio credere, unctio illa per id tempus non
moribundis sed mortuorum cadaueribus
adhibebatur. Quid igitur? nempe mortui
isti sepeliunt mortuos suos. Nos autem in
vno vitæ verbo acquiescamus.

*XII. Nullum esse verbi ministerium legi-
timum in Papistica Synagoga.*

Satis, vt opinor, apparet, ex iis quæ dixi-
mus, & verbum Domini, & preces, & Sa-
cramenta indignissimis modis pollui ac
perdi in Papistica Synagoga, quæ Catho-
licæ Ecclesiæ nomen sibi falsò vendicat.
Sed quoniam solent illi nobis obiicere se
successores esse Apostolorum, ac proinde
Ecclesiā apud se habere, superest vt videa-
mus quæ sit conuenientia inter Papisti-
cam Hierarchiā de qua tātòpere glorian-
tur, & Ecclesiasticam gubernationem ex

verbo Dei per Apostolos constitutam, & à veris eorum successoribus diligenter custoditam, tantisper dum iusto Dei iudicio horrenda confusio & Orientem & Occidentem innaderet.

Primùm igitur dico istos in hoc argumento fundamentum ponere minimè firmum. Putant enim veritatè Dei certæ genti & sedi, videlicet Romanæ, certisque adeo personis alligatam, cui falsissimo dogmati non tantùm vniuersa scriptura, sed ipsa quoque experientia stultorum magistra, apertissimè repugnat. Nam quod attinet ad Dei verbum, vbi tandem reperietur tale quippiam vlli penitus vel vrbi vel genti ne dum Romæ concessum? Nam certè quæ de terrestri Hierusalem dicuntur, temporaria fuerunt: & Hierusalem spiritualem per totum orbem terrarum diffundendam adumbrarunt, vt norunt omnes qui vel à limine Theologiam salutarunt. Iam verò quàm duo sint ex quibus intelligi perspicuè potest vbi sit Dei regnum, nempe pura doctrina & integri mores, vtro istorum sese ornabit Romana meretrix? Nam doctrinam illic esse impurissimam per singulas eius partes demonstrauius. Sin autem de moribus quæritur, age cum ea ipsa Romanorum

norum pontificum historia quam conscri-
 pserunt pontificū Gnatonēs, conferantur
 quæcunque hominum monstra à condito
 mundo vnquam extiterūt, & cōperietur in
 hac vna sede plus licuisse Satanæ quàm in
 vlla vnquam Tyrannide qua orbem terra-
 rum oppresserit. Deinde quid illos iuuat
 iactare se in locum veterum Episcoporum
 successisse, nisi per idem ostium sint ingres-
 si? Neque enim eos qui per fenestrā aut dir-
 rutis etiā domus Dei mœnibus ingressi,
 miseras ouiculas vorant, Filius Dei pro pa-
 storibus habet, sed latrones & lupos appel-
 lat^a, & eos caueri iubet^b. Imò Paulus eò
 vsque progreditur vt Anathema pronun-
 tiet in ipsos etiam Angelos, si aliud Euan-
 gelium annuntiauerint^c. Et te non pude-
 bit Romana meretrix cum tuis Cynædis
 successiōem Apostolicam iactare, quā ne
 ipsos quidem Angelos Paulus pro succes-
 soribus agnoscat, sed vt Dei hostes excre-
 tur & omnibus execrables esse velit, si
 id ipsum faciant quo vno niteris? Deni-
 que ne falli possemus, in templo Dei sessu-
 rum idem Apostolus testatur filium perdi-
 tionis qui sese pro Deo venditet^d. Et Iohā
 nes apertè supra septicollem vrbe[m] dicit
 sessurā bestiā^e quæ Blasphemix nomina ha-

^a
Ioh. 10. d.

^b
1. 2.

^c
Marc. 12. b.

^d
38.

^e
1. Tim. 6.

^f
4. 3. 4. 5.

^g
Gal. 1. b. 2.

^h
2. Thess. 2.

ⁱ
b. 4.

^j
Apo. 17.

^k
c. 9.

^f
Apo. 13. d. 1

^g
Gregorius
passim in
epistolis.

bet fronti insculpta^f. Sed quódnam illud
nomen est? Respódeat ipse sanctissimus Pa-
pa Gregorius^g, clamitans Episcopi vniuer-
salis, id est capitis Ecclesiæ nomen nemini
(si Christum vnum excipias) præterquam
Antichristo conuenire. At enim iste sese è
contrario seruū seruorū vocat. Egregiam
certè fraudē: quasi verò nos vocabula non
rem ipsam spectemus. Percussit nummos
Iulius tertius Romanus pontifex cum hac
inscriptione, Gens quæ non seruiet tibi,
peribit. Et hunc omnium Tyrannorum im-
pudentissimum non pudebit tandem sese
seruū seruorum vocando, toti mundo
illudere? Et hæc quidem de ipso Antichri-
stianæ Ecclesiæ capite. Quod autem ad
ipsum creaturas attinet, hoc ego dico, hoc
voci feror, omnes illas prouisiones, præ-
sentationes, collationes, signaturas, bul-
las, mandata, præuentiones, datas, consen-
sus, permutationes, concordata, resigna-
tiones, deuoluta, pensiones, annatas va-
cantes, processus fulminatos, dispen-
sas totidem esse fenestras, per quas vi-
perrumpunt in ouile Domini, & toti-
dem cuniculos quibus domum Dei, quan-
tum in se fuit, subruerunt quum neque
in

in verbo Dei neque in vllō purioris Ecclesiæ scripturæ vel Græco vel Latino vel tenuissima fiat istarum rerum mentio, quas vnus Satan euomuit vt Ecclesiæ puritatem inficeret: ideoque non de istius modi rerum reformatione, sed eiectione abolitione, & vltima internectione seriò omnibus pijs hominibus esse cogitandum.

Tertiò, qui possunt isti meritò dici Apostolorum successores, quum præcipui gradus Papistice hierarchiæ & Apostolis & omnibus Ecclesiis per tot sæcula penitus fuerint incogniti & in iis gradibus quos ex verbo Dei & vetere Ecclesia videntur desumpsisse, sola nomina retinuerint, quorum obtentu fœdissima & teterrima quæque monstra regerent? Numero autem in prima classe, Papam vniuersalem, (nam olim Papæ nomen omnibus Episcopis erat commune) Cardinales, Suffraganeos, Officiales, Procuratores curiæ Ecclesiasticæ, Vicarios, Capellanos, Præfectos, Priores, cum tota eiusmodi monstrorum colluie, quæ penitus ignorauit vetus Ecclesia. In secunda verò classe recenseo Archiepiscopos, Curatos, Canonicos, Presbyteros, Archidiaconos, Diaconos, Subdiaconos, Clericos, & totā istam cateruā, quorū nomini-

bus isti tam impudenter abutuntur, vt certum sit non magis contrariam esse lucem tenebris, quàm isti sunt iis repugnantes quorum nomina mutuuntur.

Primum omnium igitur quod ad lepidum istud Romanæ Synagogæ caput at-
tinet, quibus, obsecro, successit? Petro & Paulo, inquit, Sanè verò. Nam ante natum Romanum pontificem, biceps erat scilicet Ecclesia Christiana, quum vel ipsorum confessione, Paulus non fuerit Petrominor, vel iniuria insigni efficiatur Petrus, quum ei pro collega adiungitur Paulus à Romano pontifice. Duo igitur illa capita superest vt dicamus in vnum fuisse Romæ conflatà. Sed quid si probem hoc vnum caput rursus in duo fuisse aliquando diuisum ex ipsius Romanæ sedis consensu? Nam si creditur historiæ Ecclesiasticæ, Romæ vno & eodem tempore sederunt Liberius & Felix, vt de Antipapis taceam. Vbi tum igitur vnicum illud caput? vbi successione cursus perpetuus? Sed ne ludere videamur in re seria, an possunt isti inficiari Eugubinum Episcopum, id est minimè cuiusuis sedis pastorem æquari Romano Episcopo ex ipsius Hieronymi verbis, & eundem affirmare nullum olim fuisse inter

*Nice. Eccl.
histo. lib. 9.
cap. 37.*

ter Presbyterum & Episcopum discrimen?
 an possunt ignorare inter Metropolitanos
 numerari Romanum Episcopum, & suam
 ei ditionem sicut & aliis circumscribi? Esto
 verò, numeretur propter vrbs Romanæ
 dignitatem Romanus Episcopus omnium
 primus, & ei tribuantur τὰ προέξουσα in Sy-
 nodis vniuersalib⁹, an propterea dicemus
 vllam in alienæ ditionis Ecclesias auctori-
 tatem fuisse illi attributā? Quum Irenæus
 Victorem & Cyprianus vnà cum Episco-
 pis Africanis Cornelium, Romanos Epis-
 copos acriter reprehenderent, an aliter eos
 appellant quàm fratres & coëpiscopos?
 vbi tum sacratissima illa sanctitas? vbi san-
 ctissimus Dominus noster? vbi pallii ven-
 ditio? Imò Gregorius quem isti inter suos
 sanctos adorant, an alio quàm Domini sui
 nomine Imperatorem appellat? an non
 testatur se ex ipsius volūtate Episcopum?
 Tum enim & multis post sæculis Pontifi-
 ces Romanos populi suffragiis electos
 confirmabat Imperatoria Maiestas, ne-
 dum vt illis ius vllum in regna & imperia
 huius sæculi concederetur, quum ne vrbs
 quidem Domini essent. Vbi tum igitur
 erant egregiæ pseudoclementis & pseu-
 danacleti epistolæ? Vbi fabula de dona-

rione Constantini? Vbi satellites, tiara, cre-
 pida, pileus, cathedra, exercitus, bombar-
 da sanctissimi domini nostri Papæ? Syno-
 dos autem illas œcumenicas quas quoties
 ipsis libuit cum quatuor Euangelis per
 ludibrium comparant, quis Papa conuo-
 cauit? nonne vnus Imperator? imò quis a-
 lius ipsos Romanos Episcopos eo iussit
 conuenire? cui se excusat Leo primus, & à
 quo precatur vt sibi per suos vicarios li-
 ceat Synodo interesse? & tamen Leonem
 constat ex ipsius Epistolis iam tum Roma-
 næ sedis antichristianæ arrogantiam pla-
 nè spirasse. Dicam etiam aliquid amplius,
 quod isti iā pridem dissimulāt se intellige-
 re. Téporibus Constantini in causa Ceci-
 liani, quā sæpe inculcat Augustinus aduer-
 sus Donatistas, Episcopus Romanus dele-
 gatur iudex cum aliis aliquot Episcopis. O
 facinus horrendum. Delegari S. D. N. ab
 Imperatore? hocine pati sedem Aposto-
 licam? Ita est tamen. Neque murmurat E-
 piscopus Romanus, nec protestatur de suæ
 sedis primatu. Nondum enim erat hoc ius
 cognitum in orbe terrarum. Quid am-
 plius? prouocatur à iudicum delegato-
 rum cognitione, & Episcopus Arelaren-
 sis iterum delegatur qui de prouocatione iu-
 dicet

dicet. Deus bone, quid monstri audimus?
dicent isti optimi & sanctissimi defen-
sores primatus Petri. Sed quid facias? Ita res
est trāsacta, boni viri, ab imperatore Chri-
stiano, nemine contradicente, nemine tu-
multuante vël propterea quiritātē actum
esse de Christianā Ecclesia. Quid verò,
quū Leo multa arroganter effutiret de suā
sedis prāstantia apud Chalcedonēse con-
cilium, an non est acriter cohibitus? Et in
Synodo Mileuitana cui interfuit Augusti-
nus, an nō disertē interdicatur prouocatio
trans mare: & tres pōtīfices Romani. Zozi-
mus, Bonifacius, Cælestinus, vël falsarii re-
darguuntur? Imò postquā Cōcilium Afri-
canū ad Cælestinum Papam Romanū
scribens multis de causis ostendit intolera-
bilem esse arrogantiam Episcopi Romani
in Africanas Ecclesias iurisdictionem vsur-
pātis, hoc etiā addit. Vt, inquit, aliqui tan-
quā à tuā sanctitatis latere mittantur, nul-
la inuenimus patrum Synodo cōstitutum.
Et mox, Executores etiam clericos vestros
quibusque petentibus nolite mittere, no-
lite cōcedere, ne fumosum typhum sæculi
in Ecclesiam Christi, quæ lucem simplicita-
tis & humilitatis diē Deum videre cupien-
tibus prāfert, videamur inducere Hæc illi,

Ag. 16. Sy-
no. Chalced.

Extat hæc
epist. in con-
tum Græc.,
sed etiā La-
tine ad cal-
cem Conti-
nis Africa-
tom. Contis,
primus.

quorum vnus erat Augustinus. Et tamen qua de re agebatur? de hoc vno duntaxat vt Apiarius quidam presbyter quem dam narant Aphricani, auctoritate sedis Romanæ fretus, iterum reciperetur. Quæ omnia quum ita se habeant quam tandem iusti tituli speciem Tyrannus iste præteret, & quo iure sibi tanquam Petri & Pauli successoris idipsum vindicabit, à quo vsurpando tantum illi affuerunt, vt contrario venturam istam Tyrannidem & prædixerint & expressè damnarint? Recurret igitur iste nimirum ad imperatorem Phocam impurissimum illud & terribilissimum monstrum, & dignum planè stabilendæ Papiſticæ Tyrannidis auctorem: à quo videlicet Bonifacius quartus circiter annum Domini 607. Episcopi vniuersalis & capitis Ecclesiæ nomē redemit. Proferet præterea quod Zacharias & Stephanus secundus suis prodicionibus circiter annum Domini 711. sunt consecuti. Nam euentitas Epistolæ multorum, & falsos canones ab ipsis Papis Romanis partim confictos, partim in suum ipsorum emolumentum Tyrannicè constitutos, quis sani iudicii homo vel refutatione dignos cēsuerit, quum & verbum Dei expressum, & totius veteris

ris E
Sed
la
gre
qua
tur
etal
mir
rior
gis
effe
Syn
tem
Ver
tem
tur
tura
for
post
coru
non
verb
etior
nos
gion
Car
man
moc

ris Ecclesiæ purioris auctoritas repugnet?
Sed de isto Antichristo hætenus.

Iam verò ad CARDINALES progrediamur, & hanc quoque camarinam, quando ita necesse est, moueamus. Isti igitur quorum tandem sese successores iactabunt? Nempe 7. discipulorum. Atqui mirum est ac miserabile quòd nemo purioris Ecclesiæ scriptor Cardinalium magis meminit quàm eorum qui nusquam essent in rerum natura. Edita quidem est Synodi Romanæ fabula sub Syluestre, temporibus videlicet Constantini magni. Verum quid eos res ista iuuat, quum septem duntaxat Cardinales ibi constituantur, & mœnibus vr̄bis Romanæ includantur? Quod si qua tum erat vel minima ipsorum auctoritas in Ecclesia, qui sit vt tot postea sæculis ne tenuissima quidem fiat eorum mentio? Illud ergo constare potest non fuisse tum adhibitos Cardinales ad verbi ministeriũ, aut Ecclesiasticæ iurisdictionis tuẽdæ munus, sed duntaxat Diaconos fuisse qui (sicut olim Romæ singulis regionibus præerant sui custodes) per vr̄bis Cardines distributi, suo id est Diaconorum munere fungerentur, quod quidem cuiusmodi esset suo loco exposuimus. Sed po-

stea crescente Episcopi Romani potentia, creuit nimirum totius collegii dignitas, vt videlicet prædones isti inter se Ecclesiam Christi diuiderent. Sic ergo Cardinalium etiam nomen factum est augustius, & cum Episcopis & Presbyteris fuit communicatum, quibus nimirum vetus Presbyterorum & Diaconorum nomen sordibat. Et vt sordida hæc origo posteros lateret, inuentum fuit nouum huius appellationis etymô, quasi videlicet Ecclesiæ sint cardines. Verum bene habet quòd partim veteres Titulos ab his vel illis tēp lis denominatos retinuerunt, partim nouos excogitarunt, ex quibus intelligatur quod celatum volunt. Hæc sunt igitur Cardinalatus primordia. Sed tamen multis postea seculis res erat monstro similis, Cardinalem simul esse & Episcopum, quoniam Cardinales oportebat Romæ permanere, & suo manere puta Diaconatus vel Presbyteratus defangi: & Episcopis non licebat ex verbo Dei & veteribus canonibus vel à gregibus diutius abesse, vel oues suas non pascere. At nostri nunc non Cardinales sed Carnales, cuiusmodi tandem sunt beluæ? Hi sunt per quos impurissimum illud scortum Regum & principum & potentissimarum

simarum
arbitri
buit
modum
mun
reac
cruc
rò l
quo
bus
tor
pite
quo
rum
coll
olin
mo
seru
dos
infin
pign
sti si
nes
pud
offi
not
tor
dat

simarum quarūuis ciuitatum animos pro arbitrio suo versat, adeò vt quoties ei libuit suos riuales modo inter se cōmittat, modo rursus coniungat, modo suis lepidis munusculis deliniat, modo minis perterreat, & suæ inexplebilis tum auaritiæ tum crudelitatis administros esse cogat. Isti verò lenocinii sui mercedem hanc auferunt, quod pinguisimis quibusque Episcopatibus & Abbatiis delibuti vnà cum suo creatore in stagnum ignis & sulphuris præcipites abeunt, Quod enim est tātum scelus, quod tam immane flagitium est, quo istorum Cynædorum & Hermaphroditorum collegium non sit vniuerso mundo iam olim execrabile? adeò quidem vt quemadmodum olim ad pileum vocari dicebātur serui qui liberi fiebāt, ità suos istos Cynædos Papa meritò pileo donet, suæ videlicet infinitæ licentiæ & verè carnalis libertatis pignore ac symbolo. En discipulorū Christi successores, & Ecclesiæ catholicæ cardines quorum vel ipsos profectò Diabolos pudet. Quod autē attinet ad suffraganeos, officiales, procuratores, Ecclesiastici fori, notarios Apostolicos, promotores, auditores rotæ, bullistas, copistas, cursores, datarios, vicarios, capellanos, priores, &

infinitam eiusmodi colluuiem, tam facile profectò fuerit Diabolos in cælis reperire Angelorum thronis insidentes, quam, ylam vel tenuissimam istorum mentionem, aut in verbo Dei, aut in antiquis Synodis, aut in vilo puro scriptore vel Græco vel Latino. Imò qui velit ista cõciliare cum Ecclesiæ Christianæ moribus, perinde faciat ac si velit lucem cum tenebris & veritatem cum mendacio cõponere. Nunc autem accedo ad illos qui videtur speciem aliquam habere Apostolicæ successione sinomina, non autem rem ipsam, spectes. Ostendimus constitutos esse in Ecclesiis pastores ac doctores qui sermonem Dei annuntient, & administrent Sacramenta. Itaque nim iussit Dominus, & certum est veterem Ecclesiam hoc diligenter obseruasse. Nam quod pastores tẽporis progressu distincti sunt in Metropolitæ, Episcopos, & quos nunc vocant Curatos, id est singulis parochiis præfectos, id minimè factum est respectu ministerii verbi, sed potius habita Ecclesiasticæ iurisdictionis ac disciplinæ ratione. Itaque quod attinet ad verbi prædicandi munus, & Sacramentorum administrationem, nullum est inter Archiepiscopos, Episcopos, & Curatos discrimen.

Omnes

Omnes enim tenentur suos greges eodem cibo pascere, ideoque communi nomine, Pastores & Episcopi in Scripturis passim vocantur. Quæ verò istorum impudentia est sacra nomina vsurpare; & propterea Apostolorum & verorum Episcoporum successionem iactare? Nam, obsecro, si porcum vel simiam velim regis habitum induere, & regem vocare an propterea Rex dicetur, & verorum regum successor? Apagesis, inquires, an isti sunt canes & porci? Sanè sunt, si verbo Dei credimus qui pseudopphetas & veritatis ofores, non aliis nominibus vocat, & monet vt totis viribus eos fugiamus: nec sunt isti de quibus agimus veris pastoribus similiores, quàm veris regibus canes & porci similes essent, si coronam & sceptrum gestarent. Primùm enim quis istos creauit Episcopos & Pastores? per quod ostium sunt ingressi? quis eos vocauit? vbi examen doctrinæ & morum? vbi electio Presbyterii? vbi populi suffragia? an verò vnus ex centum inuenietur qui verbum Dei vel à limine salutarit? qui ad pascendum gregem sit accommodatus? qui denique gregem vel tantillum curet? è contrario verò si quis est qui interdum conciunculam habeat, quam tantum
y.ii.

dem doctrinam proponit? an non toxicum pro cibo miseris ouibus præbet? an non oues deglubit? Sacramēta verò quomodo tandem administrarent, qui ad illa pol- luenda coniurarunt? Synodi prouinciales vbi, quomodo, à quibus conuocātur? quo- tus quisque ex Episcopis aptus est ad res istas curandas? quotus quisque Curatus quid hoc rei sit intelligit? Denique vt pau- cis absoluiam, duo ex illis quæro. Vnum, an qui excommunicatus est, debeat pro Ecclesiæ membro, nedum pro pastore cen- feri. Alterum an non sint satis ipso iure excommunicati quos Christus iubet, vt fures, vt latrones, vt porcos, vt canes fuge- re, quique contra expressam, dispositio- nem verbi Dei, & totius veteris Ecclesiæ auctoritatem inuaserunt in Dei ouile, & suam tyrannidem sola vi aperta defen- dunt, vt autem omnes intelligant an isti sint eiusmodi, qui tamen plenis buccis iac- tant Apostolicam successionem, consulta- tur in primis Dei verbum: deinde, vt ex in- finitis testimoniis pauca commemorem, inspicatur epi. 3. & 4. primi libri epistola- rum Cypriani, & tertius eiusdem tracta- tus, De simplicitate prælatorum. Item, Leonis primi epistola 8. Niceni Concilii

Cano-

Cano
censu
stin
7. q. 1.
& 2.
aliis
quæ
cop
ipso
X

Et
port
nistr
ber
opo
con
ben
quid
Indr
chid
niā
Arc
con
sta
vest
isto
cert

Canone 4. & 6. Antiocheni, 23, & 25. Sardien-
 cens, 14, & 15. Item, c. cleri plebique, di-
 stinct. 23, & 8. q. 1. c. plerique sacerdotes, &
 7. q. 1. sicut vir, paragra. Episcopum verò,
 & 9. q. 3. c. Archiepiscopus nihil. Ibi enim &
 aliis innumerabilibus locis inuenietur
 quàm verè isti sese Archiepiscopos, Epif-
 copos, Curatos vocent, & cuiusmodi sit
 ipsorum Hierarchia.

*XIII. In Synagoga Papistica nullam esse
 Diaconiam.*

Et hæc quidem dicta sunt de iis quos o-
 portuerat sermonis prædicationi & admi-
 nistrationi Sacramentorum totos incum-
 bere. Nunc ad eos progrediamur à quibus
 oportuit ærariū Ecclesiæ administrari. Dia-
 conos, Subdiaconos, Archidiaconos ha-
 bent quidē Papistæ, sed nomine tenus. Nā
 quid ista sibi velint non magis tenet quàm
 Indicas vel Arabicas literas. Nam Ar-
 chidiaconos creat pōtifex Romanus, quo-
 niā aliquid illic prædæ subest. Verum quid
 Archidiaconis opus est, ubi nullus est Dia-
 conus? Sed tamen in Archidiaconorum vi-
 sitatione fateor apparere veteris moris
 vestigia, ex quibus deprehēdi possit quod
 istos coarguat. Solent enim isti paræcias
 certis anni temporibus discurrere, quæ res

ostendit Archidiaconos olim non fuisse
 inanes laruas, sicuti nunc sunt, sed in suae
 regionis Diaconos diligenter inquisuisse:
 idque magis etiam liquet ex inquisitionis
 forma quam isti imprudentes observant.
 Neque enim solent in doctrinam vel mo-
 res inquirere, sed an sint sarta tecta tem-
 plorum aedificia, an sacrosanctū crustulum
 commodè repositum, an satis mundi cali-
 ces, & alia id genus. Hic verò licet quasi in
 speculo intueri quantopere sint immuta-
 ti veteris Ecclesiae mores. Quod enim isti
 in Curatos inquirunt, præter officium fa-
 ciunt, quum ea res ad Episcopum perti-
 neat. Erat autem nimirum Diaconorum
 officium quum iam constituta essent tem-
 pla Christianorum cœtibus habēdis, pro-
 curare ex publico vt sarta tecta aedificia
 conseruarentur. Itaque Archidiaconis hoc
 onus incumbibat vt acceptas à Diaconis
 eorum sumptuum rationes ad Presbyte-
 rium referrent. Hinc illa inquisitio quam
 diximus à Papisticis observari, sed, Deus
 bone, quàm peruersè, quum eorum tem-
 pla ad quidvis aliud potius quàm ad Dei
 verbum audiendum sint accommodata?
 Neque ipsi etiam hoc exigunt à Diaconis
 qui nusquam sunt, sed à Curatis, qui ni-
 mirum

mirum relicto suo munere ad Diaconatum redierūt, vt sese potius quā gregem pascerent. Sed & illud constat, quā Diaconos oporteret mensis inservire, penes eos etiam deposita fuisse vasa quæ illi ministerio fuerant consecrata. Verū quid hoc attinet ad execrandi illius crustacei idoli armarium & impurissimos calices solis istis Cynedis & scortatoribus, solis inquam istis filii Dei mactatoribus consecratos? Sed hæc ipsa quoque quā diligenter curent Archidiaconi, vel ex cōmuni prouerbio intelligi potest, quo Archidiaconorum prandia, non aliter quā veterum pontificum Cœnæ celebrantur.

At miseris Diaconis & Subdiaconis nihil præter inanissimum nomen relictum est. Quorsum enim Diaconi & Subdiaconi? vt in altis, quas vocant, missis, id est ludis Megalensibus, histrionico habitu ministrent mensæ ex qua solus sacrificus vescitur, id est vt Iesu Christi repetendæ oblationi & sacrificio seruiant: vt frustum aliquod Euangelii & Epistolarum Pauli peregrino idionate, & absque vllō interprete, cantillent: vt calicem, vrceolos, mantile sacrificio præbeant: vt oblationem recipiant cuius ne minima qu-

dem particula pauperibus deciditur : vt
denique canant ITE MISSA EST. Ce-
dò verò, in quo templo? inquocunque vi-
sum fuerit, & tantisper dum ad maiores
ordines promoueantur. Quoniam enim
edictum fuit veteribus Canonibus, vt nul-
li ad Presbyterium vocarentur nisi qui
in inferioribus functionibus Ecclesiasti-
cis, diligentiam & integritatem suam ap-
probasset, ideò Simiæ istæ vt videantur ve-
terum Canonum assertores, etsi rem ip-
sam penitus, vt suo loco ostendimus, su-
stulerunt, tamen in suis perturbatissimis
ordinibus volunt veterum Ecclesiastica-
rum functionum gradus videri accuratè
retinere, quod quum faciunt, quid aliud
quàm suam ignorantiam & impudentiam
ipsis etiam pueris produnt? Quid enim isti
retinuerunt ex Diaconorum muneribus?
vbi illa Ecclesiastici ærarii distributio in
quatuor quadrantes, quorum antea me-
minimus? vbi quadrans ille qui Episcopo
còmittebatur? nèpe horù sumptuum poti?
reddiderint rationē lenones, scorta, cupe-
diarii, coqui, sartores, canes, equi, accipi-
tres, quàm vel Episcopi vel Presbyteri, vel
Diaconi Vbi verò quadrās Clericis alédis
destinatus? Imò vbi Clerus vllus? Rogétur
Canonici

Canonici, qui prædā inter se diuidūt. Vbi quadrās pauperibus alēdis destinatus? eua-
nuit nimirum in istorum prædonum sac-
culis. Nam Prochotrophiorum & Nosoco-
miorum sumptus aliunde peti nemo est
qui nesciat. Et tamen hīc quoque pudor est
meminisse quæ sacrilegia committantur,
istis harpyis itā in hæc quoque inuolanti-
bus, vt vix sit quicquam quod ipsorum vn-
gues effugiat. Et hæc quidem est apud Pa-
pistas bonorum Ecclesiasticorum procu-
ratio.

*XIIII. De falso Papistica Synagoga
Presbyterio.*

Quod attinet ad Christiani Presby-
terii cum Papistico collationem, quid dis-
similius fingi possit? Primum enim quo iu-
re iurisdictionem Ecclesiæ Spiritualem
cum Ciuilis magistratus auctoritate con-
fuderunt?

Secundò, quorsum tot Presbyterorum
agmina in Papatu? an vt disciplinam Ec-
clesiæ tueantur? nihil minus, sed vt Chri-
stum sacrificent pro viuīs & pro mortuis,
id est vt Christum suo sacerdotio spolient,
& nostræ salutis fundamentum pro viri-
bus conuellant. Sunt autem multa istorum

genera. Nam alii sunt beneficiarii, assignatis, videlicet non vnius Ecclesiæ sed quocunque possunt Ecclesiarum redditibus seipos abundè saginantes: alii sunt famelici & omnibus modis miserabiles Misifices, qui vel in diem viuunt arrodendo suo crustulo, vel vicariam suam operam pinguibus illis porcis accommodant, tantisper dum ipsi cibum è flamma perant. Alii variis ex rebus lucrum sibi & Episcopo captant. Nam Officiales, Vicarii Domini Episcopi, Promotores, & cæteri id genus occuparunt Leuiticorum sacerdotum locum, quadam ex parte. Canonici siue Donherri in Clericorum locum seipos surrogarunt, homines planè religiosi, & digni qui ad Ecclesiarum gubernacula vocentur, si modò prius nobis demonstrarent, quod sit inter ipsos & bipedes porcos discrimen. Sed inter omnes istos presbyteros, vel poti⁹ sacrificos, ecquis est qui presbyteri munus administret? An isti cogitant de eo quod præcipuū est, nimirum de doctrina Christianæ religionis à tot corruptelis repurganda? Sanè verò quasi hoc sit officium sacerdotum ac non potius Magistrorum nostrorum. Nam istis longè aliud est Theologum quàm Presbyterum

terum siue sacrificum esse. Et tamen quum
ad Synodum venit, solis Episcopis vox
deliberatiua conceditur, Quid si igitur
Episcopis quiduis potius venit in men-
tem quam vt Theologia operam darent?
qualis erit eorum deliberatio in deciden-
dis, tanti momenti controuersijs? nempe
subsidium petent à Sorbonæ & aliarum
scholarū doctoribus. Itane verò Christia-
nam Ecclesiam eò recidisse, vt quum de
conuellenda quapiam hæresi, & compo-
nendis in religione dissidiis agitur, non
penes pastores, qui nulli sunt, sed penes im-
puros Sophistas, penes Monasteriorum,
id est, Sodomæ cloacas, penes inferorum
stercora, sit earum rerum cognitio? Nam
hoc ipso tempore quo hæc scribebam, in-
ter Sorbonagros & Episcopum Parisien-
sem magnam exortam controuersiam con-
stabat de hæreseon & hæreticorum, quos
appellant, iudiciis. Quasi verò in Ecclesia
vnquam fuerit auditum Doctorem Pasto-
ri præire: aut quasi pro Ecclesiæ doctori-
bus habendi sint qui in scholæ puluere
versantur, & quibus nulla dum Ecclesia
docenda attributa est. Constat enim insti-
tutas fuisse scholas vt inde tum pastores,
tum doctores ad Ecclesias regendas assu-

merentur. Magnum igitur est discrimen inter Scholæ Magistros à quibus Clericos erudiri oportuit, & Ecclesiæ doctores de quorum officio copiosius alibi disseruimus. Sed quid attrinent ista ad Papisticas non Theologiæ sed Matæologiæ, vanitatis, impudentiæ, Sophisticæ officinas?

Iam verò si de morum correctione & offendiculis tollendis quæritur, cui rei præfuisse Presbyterorum collegiū ostendimus: quo modo tandem ad id præstandum idonei fuerint, qui omni turpitudinis genere cælum & terram ipsosque adeò inferos ità oppleuerunt, vt & ipsi suarum sordium fœtorem vix ferant, & Diabolis ipsis fœteant? Quod autem ad Electiones attinet, quam pridem sunt abolitæ, inque fœdissimam illam nundinationem commutatæ? Quæ verò in Monasteriis & Ecclesiis Capitularibus quas vocant, alicubi adhuc supersunt, quid habent cum veteribus illis electionibus puris ac synceris commune? Confirmationes autem quid aliud sunt quàm histrionicæ quædam actiones?

Denique si de causarum Ecclesiasticarum disceptatione quæritur, ac præsertim de correctionis disciplina, vbi quæso, in
Paparu

Papatu inuenias Presbyterorum collegium? vbi legitima iudiciorū forma, quibus erudiātur indocti, & peccatores ad resipiscētiā adducantur? vbi Dei verbū? vbi veteres Synodi & Canones ad conuincendos hæreticos? penes quos est excommunicandi potestas, & quibus de causis quæ absolutionum & satisfactionum Ecclesiasticarum formula?

Hæc est igitur Papistica illius hierarchiæ dignitas, hoc illorum est planè Babylonicum chaos.

De Monachis.

Ad conuincendos monachos quibus nihil hodie frequentius in omnibus competitis apparet, vel solo ipso monachorum nomine opus est, vt intelligi possit nihil eos cum veris Monachis commune habere. Sed hoc longè melius ex re ipsa quàm ex nomine cognoscetur. Monasteriorum vsum peruetustū esse constat, sed qui mox in insanam prorsus superstitionem degenerauerit, sicut ex Synodi Gangrensis canonibus apparet, aduersus ea ipsa conscriptis de quibus hodie pseudomonachi gloriantur. Multis tamen magnis & piis hominibus placuit solitaria vitæ genus, sed duabus præcipuè de causis: nempe vt

maiore cum quiete cognoscendis scripturis operam darent, & sese ad patientiam & crucem perferendā seuerissimo quodam vitæ genere assuefacerent. Interea verò non solebant perpetuo voto sese huic vel illi solitudini adstringere, sed ibi tantumquam in scholis tranquillioribus ad functiones Ecclesiasticas sese præparabant, ut ex Nanzianzeni, Basilii, Augustini & aliorum exemplis apparet: nisi si quibus solitudo illa perpetua placeret, quorum tamen institutum videtur cum Christianæ charitatis regula parum conuenire, & melancholiam morbum resipere. Otio nullus illic locus relinquebatur, adeò ut sese & pauperes alerent manuum suarum labore, & Monachus manibus non laborans pro latrone haberetur^a. Parcissimè quidem ac frugalissimè vivebant, sed neque in suis abstinentiis spem salutis vlla ex parte reponebant^b, neque quisquam supra vires præmebatur, sed si qui non satis magnam sui rationem habebant admonerentur fraternè ne vana superstitione debiliores potius quàm sanctiores fierent. Coniugium non damnabant ut rem malam, sed ut solitariae illi vitæ prorsus repugnans non amplectebantur. Interea ve-

^a
Histo. tri
par. li. 8.
cap.
1. Thess. 13.
c. 9. 10.
^b
1. Ti. 4. c. 8.

^c
Aug. de
mor. Eccl.
Catho. cap.
11. c. 33.
1. Ti. 5.
c. 2.

rò perpetuæ continentiæ votum quale
 postea inuexit Satâ ne in monialium qui-
 dem conuentibus fuisse usurpatum, velex
 istis Cypriani verbis liquet^d. Si sese, inquit,
 ex fide Christo dicauerunt, pudicæ & ca-
 stæ sine fabula perseuerent, & ita fortes
 ac stabiles præmium virginitatis expe-
 ctent. Si autem perseuerare nolunt, vel
 non possunt, melius est vt nubant quàm
 in ignem deliciis suis cadant. Hæc ille, qui
 si hodie superstes esset, non dubium est
 quin vt hæreticus damnaretur. Talis ergo
 fuit olim verorum Monachorum regula,
 ad quam si nostræ ætatis monachos reuo-
 cemus, quælo, quid dissimilius fingi pos-
 sit? Illi solitudinem pacatam & tranquil-
 lam captabant, isti quid potius quàm
 populosissimas quâsque vrbes quærunt,
 non modo vt ibi habitent, sed etiam vt in-
 tegras vorent? Pauperes illi parcè suis la-
 boribus in suis tuguriolis viuebant: isti su-
 perbißima palatia incolunt, vrbes, pagos,
 regiones integras possident, omnium la-
 borum adeò fugitantes, vt etiam in otio
 salutem collocent: adeò gulæ & vino
 præsertim dediti vt amphoras potius
 quàm homines referant, & nullam e-
 iusmodi ingluuiem nec maiores nostri à

²
 Cypri. lib.
 epist. 1. cap.
 11.

condito mundo viderint, nec ventura posteritas censura videatur. Virgines erant illi & rara virtutum exemplaria: istorum vero lustra, teste vniuerso mundo, quid aliud sunt quam superstitionis, ignorantiae, blasphemiarum, inuidientiae, ambitionis, prodigionum, ebrietatis, homicidiorum, & terribilium ac mostrosissimarum quarumuis libidinum officinae, vel foedissimae potius cloacae, quarum foetorem ne Diaboli quidem ipsi possint amplius sustinere? In primis autem quatuor illi mendicantium ordines, quid aliud sunt praeter ceteris quam alteri quidem *ἡριπῆρες καὶ ἡσυχῆς, καὶ ἀσκήσεως ἀρχαί.* Et sane nisi iam pridem esset nota istorum desperata hypocrisis, mirari merito possent omnes Papam saltem suis creaturis non credere. Nam ut omit- tam omnium scholarum ac praesertim Parisiensis iudicia aduersus istas harpyias & coronatas locustas edita anno Domini 1389, non ita pridem, id est, anno Domini 1538, consulti Cardinales delecti à Paulo tertio tum pontifice, disertè responderunt inter cetera videri sibi Conuentuales omnes ordines tollendos. Cur igitur illis saltem non est creditum? cur postea impurissimus ille Iulius tertius Pauli successor,

&

& quilibet aut annu- tus, mut- nes, hæc vote Plu- na c his s Vnu- istis mole- tant

Vr- quan- fuisset

S- gorio fueri- nedu-

Te- nari- done- quo

& quidem Vnus ex delectis illis Cardina-
libus, sententiam illam non est amplexus?
aut cur ista saltem monstra, quod ab hinc
annum frustra conatus fuit Paulus quar-
tus, intrâ suas caueas non abdidit, vt sese
mutuò potius consumerêt, quâ viuos om-
nes ac mortuos vorarêt? Nempe quoniam
hæc est veluti fatalis perniciēs Ecclesiæ vt
vorentur oues à lupis: & Romæ nihil non
Plutone intercedète, obtinetur, quia Sata-
næ cum Satana optimè conuenit. Sed de
his sordibus satis, aut etiam nimium multa.
Vnum tamen præterea à perfectissimis
istis cucullionibus petâ, vt nisi forsitan illis
molestum est, ad hæc quatuor respondeât,
tantisper dum alia comparamus.

Vnum, an non sit verissimum Monachos
quandiu non impurissima fuit Ecclesia,
fuisse pro Laicis, quos vocant, habitos.

Secundum, an non ipsius quoque Gre-
gorii magni temporibus monstri simile
fuerit Clericum simul esse & Monachum,
nedum Diaconum vel Presbyterum.

⁶
Grego. lib.
epi. 3. ep. 114

Tertium, an non disertè iubeantur ordi-
nariis suis subesse ex vniuersalis Chalce-
donensis Concilii canonibus expressis, &
quo iure cuiquâ fas fuerit celebratissimæ

Synodi auctoritatem, inconсульта saltem Ecclesia conuellere.

Quartum, an non quotquot hodie uiuunt otiosi Monachi, id est quotquot manuum laborem à se abdicant, tot sint, ex suarum regularum contextu, periuri & Apostatae.

Hæc ubi nobis explicarint, dabimus operam (Deo fauente) vt in aliis explicandis difficilioribus nodis desudent, & ita saltem spiritualiter discant laborare.

XV. Papista Magistratum contemptores manifestissimi.

Miram & incredibilem Papistarum impudentiam esse oportet, saltem in eo quod nos audeant apud Reges & principes tantquam perfidos ac rebelles accusare. Quam enim honorifice de Magistratum imperio sentiamus & loquamur, & quantum illis tribuamus, non modo scriptis sed etiam re ipsa testamur, quod ne ii quidem possunt ignorare qui nos omni crudelitatis genere persequuntur. Libertinorum autem, Anabaptistarum, Bellianorum, & aliorum id genus furores tantum abest vt approbemus, vt etiam supplicio vindicandos arbitremur. Sed quorsum hac defensione apud Papistas vtamur, quum nullum homi-

num

num genus apertius Magistratui rebellet? Quis enim sibi Regna & imperia terræ ad pedes subiecit? quis eò vsque progressus est vt Imperatoris collum pedibus conculcaret? quis florentissimam Italiæ partem ipsamque adeò Romam Cæsari ademit? an non Romanus Antichristus? Omnes huius seculi dignitates an non hodie sibi Abbates & Episcopi vendicant? Imò aliquisquam est vel vilissimus monachus, vel impurissimus Sacrificus, qui non sese eximat secularium magistratuum iurisdictioni? Dicant igitur isti causam manifestæ rebellionis potius quàm nos accusent. Proitemur enim nos coram Deo & hominibus, Iesu Christi exemplum sequi^a, & Pauli^b, ac Petri^c monitis obsequi, & de Papiſtis vaticinatum Iudâ dicimus^d, vbi de iis agit qui abolent dominia, & dignitates & conuiciis incessunt. Quod si recusant isti nobis accusantibus respondere, age duos illis accusatores præbeamus quorum auctoritatem necesse sit eos reuereri, Chrysostomum videlicet^e & Bernardum. Sic igitur Chrysostomus, quamuis illi cum stolido imperatore Arcadio, & superbissima illius vxore Eudoxia negotium esset. Sic, inquam,

Matth. 17.

d. 24. &

deinceps.

Rom. 13. d.

1. & alibi

passim.

1. Pet. 2. c.

13. 14. &

5. a. 3.

d.

Ind. b. 8.

ille Pauli locum explicans, vbi iubetur omnis anima superioribus potestatibus subiici. *Omnibus, inquit, ista precipi, sacerdotibus quoque & monachis, non autem solis secularibus. Apostolus ex ipso procemio declarat, quum inquit, Omnis anima potestatibus supereminentibus subiiciatur, etiam si Apostolus fueris, etiam si Euangelista, etiam si Propheta, vel quis alius. Neque enim subiectio enervat Dei cultum.*

Hæc ille. Nunc autem Bernardum audiamus prorsus consentientem, quum ad ipsum Papam Eugenium scriberet. *Quo iure, inquit, de temporali gladio loquens, Papa hac sibi vendicat? non certè Apostolico iure. Neque enim Petrus quod non habuit dare potuit, sed dedit successoribus quod habebat, sollicitudinem Ecclesiarum. Item, In civitatibus, inquit, non in possessionibus potestas vestra, quoniam propter illa non propter has, accepistis claves regni calorum. Quoniam tibi videtur maior dignitas, dimittenda peccata, an prædia diuidendi? nulla comparatio habent hac infima & terrena, indices suos, reges, & principes terra. Quid fines alienos inuaditis? Item, Disce tibi sarculo opus esse non sceptro, ut opus facias Propheta. Item, Planum est, Apostolis interdicitur Domina-*

Bernar. li.
& Conf. 2.

tus. I ergo tu, & tibi usurpare aude, aut Dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Hæc iam olim Bernardus totidem verbis, At ego præterea vt rei coram cælo & terra peragantur, profero Gregorii Papæ ad Mauricium Imperatorem epistolas, & Papæ Pelagii rescriptum ad Childebertum 2. q. 1. c. satagendum, & Leonis quarti rescriptum 2. q. 1. c. Nos si incompetenter. Quid ad hæc Papistæ quæ iam per tot annos sunt illis inculcata? nempe frontem perfricuerunt, & Arelatenſe Concilium. Regum donationes, partim falsas, partim ementitas, longi denique temporis præscriptionem opponent, Sed quorsum ista aduersus expressum Dei verbum? Desinant tandem igitur isti nos calumniari, & de obiectis criminibus diluendis potius quàm de nobis criminandis cogitent. Attollant quoque oculos Reges terræ & principes, & filium Dei osculantes, ab istorum Tyrannide suam asserant dignitatem.

Conclusio totius operis.

Speramus fore, vt quicumque superiora diligenter & attentè perlegerit, simul quoque ex nostræ doctrinæ cum verbo

Dei & Papistica impietate collatione facillè intelligat ab vtra parte stet Dei veritas, & quibus calumniis immeritò obruamur. Itaque per Dei nomen omnes eos obtestamur qui ad hunc vsque diem persequuti sunt Euangelium æternum Filii Dei, vt deinceps de sua salute & venturo iudicio cogitent. Reges igitur ac principes deinceps attentioribus animis eum loquentem auscultent à quo regna & imperia sese accepisse profitentur, & ab illis sibi caueant qui religionis obtentu coronas illorum ac sceptris suis tiaris & pedellis subiecerunt, nec illis aliter quam carnificibus & suorum scelerum administris abutuntur. Considerent quoque Iudices cæterique Magistratus, quid coram summo illo iudice sint responsuri, si carnificum manum ad fundendum piorum sanguinem armare pergant. Omnes denique tandem intelligant vbi nulla est cognitio siue scientia verbi Dei, ibi nullum esse zelum qui Deo probetur, sed rabiunt taxat & cruentam insaniam, cuius tandem aliquando reddenda sit ratio coram Deo & Angelis ipsius. Is enim suo tempore viuos & mortuos iudicabit, non ex opinionum vel traditionum, vel consuetudinum

tudinum humanarum præscripto, sed ex æternò suo Euangelio quod mundus execratur. Sed pudeat tandem Christi nomen profitentes, Christi doctrinam ignorare; nec temporis saltem aliquid dare cognoscendæ eorum doctrinæ ac vitæ quos ferro & flammis immeritò persequuntur.

Quantum autem ad Epicureos & apostatas illos attinet qui scientes ac volentes repugnant Dei veritati, & principum animos non desinunt ad omnem crudelitatem incitare: vnus Dei est Ecclesiam suam, sicut adhuc fecit, & facturum speramus, aduersus illorum rabiem tueri ac conseruare. Conentur igitur illi quicquid libuerit, mentiantur, insaniant, sæuiant vt volēt, quid aliud quàm nobis maximè proderūt, si crudelitas illorum nos ex hoc mundo ad perpetuam illam felicitàtem obtinendam in cælum vsque & Christi nostri sinum expulerit? Intereà tamen ne hanc quidem vitam, nisi Deo nostro volente, nobis eripiant: & quandiu superstites erimus, non desinemus Dei regnum inuitis & frustra ringentibus illis, amplificare. Illorum, inquam, flammæ chartarum saltem

multitudine opprimemus: calamis hebetabimus illorum gladios: patientia denique, Deo duce, omnem illorum immanitatem oppugnabimus & expugnabimus: & suis oculis inſœlices illi triumphantem veritatem & euerſum ſuum imperiũ tandem aliquando conſpicient. Neceſſe enim eſt dictum illud Chriſti, velint nolint, impleri; Omnis planta quam non plantauerit Pater meus, radicitus extirpabitur. Hæc fides, hæc ſpes noſtra eſt pro qua affligimur, in qua nunc viuimus, & nos mortuos ſperamus vt vitam viuamus ſempiternam. Amen.

INDEX

I

Se

3

I

2

3

4

I

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

INDEX CAPITVM ET

Sectionum huius confessionis.

De Trinitate, caput primum.

Section. 1	Deum vnum esse.	pag.	37
2	Vnum Deum tribus personis non diuidi sed distingui.		37
3	De æterna Dei prouidentia.		38

De persona Patris, caput secundum.

1	De persona Patris.		38
2	Patrem esse creatorem & cōseruatorem omnium rerum.		38
3	De Angelis.		39
4	Opera Trinitatis inseparabilia.		39

De Iesu Christo, caput tertium.

1	De diuinitate Filii.		40
2	Filium ab æterno constitutum esse vnicum Mediatorem inter Deum & Electos.		40
3	Deus est perfectè iustus & perfectè misericors.		40
4	Deus est immutabilis.		41
5	Secundas causas æterno concilio Dei non excludi.		41
6	Hominem ad declarandam Dei iustitiam ac misericordiam creatum esse.		41
7	Qua de causa primum hominē oportue rit purum creari.		42
8	Opōrtuisse hominē puritate & integritate sua ex cedere.		42
9	Hominem à Deo purum ac bonum creatum esse.		43
10	Quomodo sese primus homo cum vniuersa posteritate tum primæ tum secundæ morti obnoxium fecerit.		43
11	Quæ via ad priorem mortem peruenitur.		43
12	Priorem mortem sempiternam esse non posse.		44
13	Quæ via ad secundam mortem deducit.		44
14	Cuiusmodi arbitrii libertas homini post peccatum reliqua sit facta.		45
15	Summa doctrinæ de peccato originis.		46
16	Quomodo Deus ad gloriā suā vtatur hominis peccato.		46
17	Iesus Christus vnicus Mediator, quomodo promissus sub		

Lege.

INDEX.

- 18 Quæ sit conuenientia, & quod discrimen veteris & noui Testamenti. 48
- 19 Cur oportuerit Christum fieri verum hominem, sed absque peccato. 48
- 20 Cur Christum oportuerit verè Deum esse. 49
- 21 Quomodo salutis nostræ mysterium in Christo exhibitum fuerit impletum. 51
- 22 Dux naturæ, Diuina & humana, in vnâ personam unita, ab ipso conceptionis carnis momento. 51
- 23 Maria virgo est mater Iesu Christi Dei & hominis. 52
- 24 Brevis descriptio quomodo Christi salutem nobis attulerit. 52
- 25 Quomodo Christus sese in cælum subduxerit, & tamen nobiscum adhuc versetur. 54
- 26 Nullâ aliam esse posse verâ religionem quàm Christianâ. 55

De sancto Spiritu, caput quartum.

- 1 De persona Spiritus sancti. 56
- 2 De effectibus qui in Spiritu sancto propriè considerantur. 56
- 3 Spiritus sanctus sola fide nos facit Christi participes. 57
- 4 Quibus mediis utatur Spiritus sanctus ad fidem in nobis creandam ac conseruandam. 57
- 5 Quotopere necessaria sit fides, & quid sit. 58
- 6 Quod sit veræ fidei obiectum, & quæ eius efficacia. 60
- 7 Quomodo sit accipiendum quod ex Paulo affirmamus nos sola fide iustificari. 61
- 8 Certum esse suæ salutis per Christum fide apprehensum, nihil minus esse quàm arrogantiam. 62
- 9 Fidem inuenire in vno Christo quicquid ad salutem requiritur. 63
- 10 De primæ tētionis primo insultu, in quo nobis innumerabilia peccata nostra proponuntur: & vnico remedio quod in vno Christo aduersus hunc insultum per fidem inuenitur. 64
- 11 De remedio quod vna fides in vno Christo nanciscitur, aduersus alterum eiusdem tētionis insultum, positum in eo quod nusquam in nobis extat Iustitia illa quam Deus à nobis suo iure requirit. 70

INDEX.

De tertio eiusdem tentationis insultu, quod natura simus corrupti, ac proinde Deo exosi.	71
13 De remedio aduersus secundam tentationem, an Fidem habeamus.	73
14 Inipudentem esse calumniam eorum qui dicunt bona opera a nobis reprehendi.	77
15 Prima controuersia in argumēto bonorum operum, Quænam sint pro bonis, & quæ pro malis habenda.	78
16 Quæ sint opera omnium excellentissima, quæ sint veræ preces, & quanta sit earum præstantia.	79
De operibus charitatis erga proximum.	87
De operibus indifferentibus.	87
17 Altera controuersia de bonis operibus, in qua quaeritur de eorum principio & origine.	89
18 De tertia controuersia in bonis operibus, nempe quamnam sit eorum utilitas.	91
19 Quorsum nobis utilia sint bona opera apud Deum & apud homines.	93
20 Remedium aduersus vltimam eamque grauissimam tentationem, in qua quaeritur an simus ex Electorum numero: & quis sit vsus doctrinæ de particulari electione.	99
21 Quibus instrumentis vtatur Spiritus sanctus vt fidem creet in Electorum cordibus.	108
22 Quid intelligatur verbi Dei appellatione, & de duabus eius partibus Lege nimirum & Euangelio.	109
23 Quid inter se commune habeant Lex & Euangelium: & rursus quibus in rebus differant.	110
24 Quorsum vtatur Legis prædicatione Spiritus sanctus.	116
25 De altera verbi Dei parte quæ Euangelium dicitur, cuius sit auctoritatis, quâ obrem, quomodo & in quem finē scriptum.	119
26 Ad Euangelium pertinere aliqua etiam ex parte libros qui veteris Testamenti dicuntur.	122
27 Quæ sit sacræ Scripturæ auctoritas, & quam obrem debeat in omnia vulgata idiomata transferri.	123
28 Quomodo vtatur Spiritus sanctus, externa Euangelii prædicatione, ad fidem in Electis gignendam, & indurandos reprobos.	125

INDEX.

29	De altero fructu prædicationis Legis qui consequitur efficacem, Euangelii declarationem.	127
30	De altero instrumento quo utitur Spiritus sanctus ut nos efficiat Iesu Christi participes, & quib ⁹ de causis Dominus non acquiescit in nuda & simplici prædicatione verbi.	129
31	Definitio Sacramenti.	131
32	Quod sit discriminē inter veteris & noui fœderis Sacramēta.	133
33	Quibus notis vera Sacramēta ab adulterinis distinguantur.	134
34	De iis quæ communia sunt verbo & Sacramentis.	135
35	Quid habeat propriū & peculiare Sacramēta, eius quidem finis respectu propter quem à Deo sunt constituta.	137
36	Duo tantum esse Sacramenta Christianæ Ecclesiæ.	140
37	Quator esse præcipua capita consideranda in Sacramentorum explicatione.	141
38	Primum caput, quid sit signum & quamobrem Deus res penitus vulgares in constituendis Sacramentis delegerit.	141
39	De illorum errore qui substantiam Signorum abolent in Sacramentis.	143
40	De mutatione rerum corporalium in Sacramentis.	143
41	Vnde proficiatur mutatio rerum quæ in Sacramentis adhibentur.	144
42	Mutationem hanc non esse perpetuam.	145
43	Secundū caput in quo agitur de re ipsa Sacramentorum.	146
44	Tertium caput in quo queritur quomodo res ipsa, id est Iesus Christus dicatur cum signis coniungi.	146
45	Distinctio signorum & rei.	148
46	Quartum caput, in quo quæritur quomodo tum signa, tum res ipsas percipiamus.	148
47	Applicatio superioris doctrinæ ad Baptismi Sacramētū.	150
48	De infantium Baptismo.	153
49	Cur Baptismus non reiteretur.	156
50	Applicatio superioris doctrinæ de Sacramentis, ad Cœnam Domini.	157
51	Conclusio rei Sacramentariæ.	164
52	Cur Spiritus sanctus vocetur paracletus, & quis sit afflictionum nostrarum vsus.	164

INDEX.

De Ecclesia, caput quintum.

1	Semper fuisse & fore aliquam Ecclesiam, extrà quam non sit salus.	pag. 166
2	Vnam duntaxat esse veram Ecclesiam.	167
3	Cur Ecclesia Catholica vocetur.	167
4	De sanctorum communione.	168
5	Ecclesiam vnum duntaxat caput habere, quod nullo socio, neque successore, neque vicario indigeat.	168
6	Communione sanctorum non impedire quominus varii sint munerum Ecclesiasticorum gradus.	170
7	De signis quib ⁹ vera Ecclesia dignoscitur ab adulterina.	171
8	De veris Ecclesiæ membris.	174
9	Signa Ecclesiæ non esse semper in eodem statu.	175
10	De auctoritate Ecclesiæ.	176
11	De auctoritate conciliorum vniuersalium, ac primum quidem quid hoc nomine intelligatur.	177
12	Penes quem sit ius conuocandi vniuersalis concilii.	178
13	Quomodo sint eligendi qui ad concilia mittuntur.	179
14	Quemuis posse audiri, in Concilio, modò id ritè & ordine fiat.	182
15	Quis præesse debeat actionibus conciliorū vniuersaliū.	183
16	Quantum tribuendum sit auctoritati Synodorum.	190
17	Cur indici consueuerint Synodi in Ecclesia Christiana, & quæ sit earum potestas.	194
18	Quid primo loco sit considerandum in politia Ecclesiæ constituenda.	199
19	Quid secundo loco sit considerandum in politicis Ecclesiæ legibus.	202
20	Quid tertio loco sit in politicis Eccl. legib ⁹ spectandū.	202
21	Quid sit iis respondendum qui conciliorum auctoritatem nobis obiciunt.	205
22	De Synodis particularibus, id est Prouincialibus vel Nationalibus, quas vocant.	206
23	Quot sunt species ordinariarum functionum in Ecclesia legitime constituta.	207

INDEX.

- 24 De munere Apostolorum, Euangelistarum, & prophetarum, in primitiua Ecclesia. 208
- 25 De munere pastorum & doctorum. 209
- 26 Discrimen esse inter Pastores & Doctores. 210
- 27 Pastores & Doctores esse duntaxat instrumenta quibus utatur Deus. 211
- 28 Quibus signis distinguantur veri Pastores & Doctores à falsis. 212
- 29 Aliquē ordinē constitui oportere & pastorum collegio. 215
- 30 De secunda specie publicorum munerum in Ecclesia, id est officio Diaconorum, & ærarii Ecclesiastici administratione. 218
- 31 De inferioribus ordinibus quos minores vocant. 220
- 32 De tertia specie Ecclesiasticarum functionum earum videlicet quæ versantur in iurisdictione. 222
- 33 Quis sit scopus iurisdictionis Ecclesiasticæ, & quæ ipsius partes. 224
- 34 De singulis partibus officii Presbyterorum. 226
- 35 De Electoribus Ecclesiasticis. 228
- 36 Cuiusmodi esse oporteat qui eliguntur. 231
- 37 De ratione ferendorum suffragiorum. 231
- 38 De confirmatione electionum. 232
- 39 De Matrimonio, & Cœlibatu & diuortio. 233
- 40 De Ieiunio. 238
- 41 De dierum & ciborum delectu. 239
- 42 De ea parte Iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ ad correctiones spectat. 240
- 43 Quid sit excommunicatio, & quis sit ipsius rectus & legitimus usus. 243
- 44 De Christiani Magistratus officio. 250
- 45 De obedientia quæ Magistratibus debetur. 258

De ultimo iudicio, caput sextum.

Quid sit nobis credendum & sperandum de venturo ultimo iudicio. 260

Breuis antithesis Papatus & Christianismi.

Caput Septimum.

Papistas

INDEX.

1	Papistas pro vero Deo colere fictitiū & imaginariū numen, quod neque perfectè iustū, neque perfectè sit misericors.	263
2	Si vera est Papistarum Doctrina Christum desisse hominem esse, ac proinde spem nostram esse prorsus inanem.	264
3	Papatus enervat Christi oblationem.	269
4	Papistæ abolent Christi intercessionem.	275
5	Papatum negare Christi prophetiam.	276
6	Papatus Christum spoliat suo Regno.	277
7	Papatus ignorat quā misera sit hominis conditio.	279
8	Papistæ ignorant quid sit fides, ac proinde quo pacto possit Christi beneficiū, miseris & perditis hominib⁹ applicari.	281
9	Papistæ neque Legis, neque Evangelii vsum norunt.	283
10	Ignorat Papatus quæ sint bona opera & quis sit eorum fructus.	285
11	Papistæ non satis tenent quæ sint Sacramenta, & in quem vsum instituta fuerint.	287
	De Baptismo Papistico.	288
	De sacramento altaris Papistico, siue de Missa Papistica.	291
	De prorsus fictitiis sacramentis Papisticis ac primum quidem de Confirmatione.	298
	De poenitentia Papistica.	301
	De Confessione.	303
	De ordinibus Papisticis.	311
	De quatuor minoribus ordinibus.	315
	De maioribus ordinibus Papisticis.	316
	De Matrimonio.	321
	De extrema vnctione.	323
12	Nullum esse verbi ministerium legitimum in Papistica synagoga.	325
13	In synagoga Papistica nullam esse Diaconiam.	341
14	De falso Papisticæ synagogæ Presbyterio.	345
	De Monachis.	349
15	Papistæ Magistratum contemptores manifestissimi.	354
	Conclusio totius operis.	357

C
E

Q
A C
reg

E D
VV